

God

Advokatskik

for

Forsvarere

Luise Høj
Katrine W. Gottlieb
Jakob S. Arrevad

Udgivet af ARREVAD|GOTTLIEB ADVOKATFIRMA

Bogen er bl.a. gjort tilgængelig som e-bog på Jurabog, <https://jura.ku.dk/jurabog/> i overensstemmelse med tankegangen bag det arbejde, der er lagt i denne udgivelse – indholdet skal være tilgængeligt for alle og forhåbentlig bidrage til at begrænse antallet af overtrædelser af god advokatskik.

Forfattere: Jakob S. Arrevad, Luise Høj & Katrine W. Gottlieb

2. udgave

Forlag: ARREVAD|GOTTLIEB ADVOKATFIRMA

ISBN 978-87-971815-3-9

© Jakob S. Arrevad, Luise Høj & Katrine W. Gottlieb 2025

A. FORORD

1. Det er i samfundets, retsstatens og den mistænkttes fælles interesse, at den mistænkttes ret til retfærdig rettergang sikres, og at enhver mistænktts menneskerettigheder håndhæves fra efterforskningens begyndelse til tidspunktet for en retskraftig afgørelse.

2. Forsvareren har som sin overordnede opgave at arbejde aktivt for at sikre, at klientens rettigheder effektivt varetages på ethvert trin af sagen. Forsvareren skal særlig bidrage til at sikre klientens ret til ikke at inkriminere sig selv. Forsvareren skal påse at klienten ikke udsættes for utilbørligt pres til at give en forklaring eller på anden måde oplyse sagen mod sin vilje.

3. Forsvareren skal påse at klienten under strafforfølgningen behandles med respekt, og at han eller hun ikke udsættes for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling.

Så enkelt.

I materialet er nævnt artikler fra Landsforeningens mangeårige sekretær, Elsebeth Rasmussen, men der er også med hård hånd klippet i hendes tidligere artikler til vejledning af forsvarerne, jf. litteraturlisten, og derfor nævnes Elsebeth Rasmussen her indledningsvis i taknemmelighed.

Hun skrev i indledning til Meddelelse 18/2006 bl.a.:

”Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6 og art. 10. Ligestilling mellem anklager og forsvarer er et tilstræbt mål i straffeprocessen. Der er en lang række undtagelser, og der kommer med tiden flere og flere. Som det er nu, kan anklagemyndigheden, hvis den mener, at forsvareren har handlet i strid med gældende ret, vælge direkte at rejse tiltale for overtrædelse af f.eks. straffeloven. Den kan vælge at indgive begæring om rejsning af disciplinærsag, der behandles af Advokatnævnet, eller vælge at indbringe sagen for retten med anmodning om, at det påtales over for forsvareren, at denne har handlet i strid med advokatpligterne. Anklagemyndigheden kan også efter nærmere overvejelse undlade at foretage sig noget, hvilket naturligvis ikke forhindrer den enkelte politimand i at forfølge sagen som civilt søgsmål, hvis han f.eks. føler sig krænket af advokatens spidse pen.”

Det er en central problemstilling for forsvarere, som ikke kan beskrives meget bedre.

God advokatskik fastlægges af Advokatnævnet under kontrol af domstolene – og gældende ret er den ret, der anvendes af domstolene, men det forhindrer ikke, at retstilstanden kan diskuteres.

B. INDLEDNING

Reglerne for forsvarere adskiller sig ikke fra reglerne for advokater generelt, men der er særlige forhold, som adskiller denne del af advokatretten fra forhold for andre advokater, og det giver anledning til særskilte overvejelser.

Der er tale om et område, hvor klienterne er særlige – særligt udsatte – og hvor advokaten, som klientens mand/kvinde, konfronteres, ikke med en modpart¹, med retssystemet og anklagemyndigheden.²

Domstolene og anklagemyndigheden stiller krav til forsvareren, der er specielle i forhold til de krav, der stilles til andre advokater i retssystemet. Eksempelvis er det specielt, at interessekonflikter er et emne, som anklagemyndigheden kan ”blande sig i” for at varetage én tiltaltes interesser mod andre tiltalte, eller for at varetage anklagemyndighedens interesser i efterforskningen. Det er meget få civile sager, hvor modparten kan gribe ind mod, at to modparter angiver at have fælles interesser, og sammen vil føre en sag mod modparten.

Eksempelvis er det specielt, at domstolene går ind i interessekonflikt-problematikken med egne regler, der adskiller sig fra den almindelige advokatret. Formentlig af praktiske grunde ”afsættes” kun en forsvarer, selv om to har en interessekonflikt efter domstolens opfattelse. Det er i strid med god advokatskik – men er for domstolene praktisk.

Eksempelvis er det også specielt, at det ikke er Advokatnævnet, der tager stilling til salærspørgsmål. Det er specielt, at opdragsgiver (klienten) ikke umiddelbart er inddraget i salærspørgsmålet, og at domstolene efter et godt gammeldags daglejerprincip fastsætter, hvad de mener, der skal betales for, og anvender ”vejledende takster” som regler, når de da ikke konkret fraviges til nedsættelse af salæret.

Engagement af daglejerne (de forsvarer, der beskikkes) er juridisk specielt³, da en aftale om bistand afviger fra det, der normalt er gældende ret:

Retten anmoder om, at en leverandør (advokat A) vil udføre et arbejde og lade sig beskikke, og leverandøren, advokat A, accepterer ordren. Ordregiveren fastsætter aflønningen. For andre end daglejere ville det nok ikke umiddelbart blive accepteret. Der er ikke en overenskomst. Der er regler fra Finansministeriet (kodificeret af Justitsministeriet), og udmøntet i ”vejledende takster”⁴, men de indeholder, som retspraksis viser, ikke betaling for udført arbejde, men aflønning efter opdragsgiverens skøn.

For at afbalancere nogle af de specielle konflikter, der er for de advokater, der optræder som forsvarere, har man i Norge, som et supplement til de advokatetiske regler, vedtaget ”Retningslinjer for forsvarere”.⁵

Det er angivet i indledningen:

”Retningslinjene baserer seg på, og er en utdyping av Regler for god advokatskikk. Retningslinjene for forsvarere er ikke en del av advokatforskriften, men det forutsettes likevel at retningslinjene legges til grunn av forsvarere som er medlemmer av Advokatforeningen.”

Det er tydeligt, at reglerne afspejler samme frustration, der gør sig gældende i Danmark, hvor en ’kamp om straffesager’ fører til uacceptable handlinger og tiltag fra visse forsvarere, der igen fører til en uvilje

¹ En retlig situation, som ofte overses af både anklagemyndigheden og domstolene.

² Anklagemyndigheden, der repræsenterer ”magtapparatet”, har udarbejdet vejledning til sine medarbejdere: ”God Adfærd og Etik i Anklagemyndigheden” september 2015. Det er for forsvaret ofte ganske svært at genkalde de gode intentioner.

³ Men måske ikke for andre daglejere.

⁴ En problemstilling der ikke er lovreguleret – sådan set tværtimod; ”skøn under regel”.

⁵ Retningslinjer for forsvarere – sidste udgave 4.6.2019 medtaget som bilag 2.

hos domstolene, der som konsekvens heraf træffer afgørelser, som forsvarerne generelt kunne have været foruden.

Der er også løbende konfrontation i udførelse af forsvarerhvervet i forhold til anklagemyndigheden, der i visse situationer har en opfattelse af retssikkerhed, der afviger fra forsvarerens. Det giver en modreaktion.

Der er også ganske simpelt forsvarere, der presser systemet, som så kommer med sin reaktion.

En væsentlig del af problemstillingerne kunne afklares, hvis alle fulgte de retningslinjer, der er gældende i Norge.

På det grundlag har vi udvalgt en del afgørelser fra advokatretten, der vedrører forsvarere, så grundlaget for de uacceptable handlinger, der ses, kan være kendt for dem, der arbejder med dette rets område.

Det er formentlig svært at komme uvæsenet til livs, og det skyldes, at reaktionen ikke kommer fra klienterne, og domstolene er tilbageholdende med at klage over tilsidesættelse af god advokatskik, hvis det da ikke lige vedrører domstolenes egen planlægning eller økonomi.

Det burde være sådan, at domstolene, når de mente, at der blev handlet uetisk, klagede til Advokatnævnet, så en bredere praksis kunne etableres. Domstolenes nuværende repression mod enkelte advokaters misbrug og tilsidesættelser bliver for tilfældig. Der spores dog en tiltagende reaktionsvilje vedrørende advokatetikken – og det er prisværdigt.⁶

Det kunne også være et ønske, at lovgiver forstod det angivne grundlag for forsvarergerningen, som ovenfor gengivet: Det er i samfundets, retsstatens og den mistænkte fælles interesse, at den mistænkte ret til retfærdig rettergang sikres.

Det kunne også være et ønske, at større advokatkontorer understøttede, at det er i samfundets, retsstatens og den mistænkte fælles interesse, at den mistænkte ret til retfærdig rettergang sikres. Ser man tilbage på afgørelser som f.eks. U.1947.131 H, U.1947.858 H, U.1954.758 H og U.1956.31/2 H, så fremgår hæderkronede sagførere som forsvarere. Da var forsvarerhvervet respekteret.

Vi har for en del ladet os inspirere af de norske regler, men de er indsat i de danske overordnede regler, og i relation til de afgørelser, som vi trods alt har.

Udgangspunktet er bl.a. de domstolsafgørelser, som er kommenteret i Jakob S. Arrevad og Katrine W. Gottlieb: "GOD ADVOKATSKIK, DOMSSAMLING med visse kommentarer" (2019)⁷, men her er også inddraget andre afgørelser – så forsvarergerningen kan blive så "stueren" – som den er for langt de fleste.

I den seneste udgave af Advokatretten er nu medtaget et afsnit om "Beneficerede sager", hvor bl.a. grundlaget for forsvarernes arbejde behandles.⁸

Opfordringer om et særskilt kodeks er gennem årene fremkommet i relation til forsvarsadvokaterne, og der har været nedsat flere arbejdsgrupper, men arbejdet har ikke vundet genklang i forsvarerkredse og i Advokatrådet, bl.a. med det argument, at et særskilt kodeks ville skabe forvirring mellem AER og et sådant kodeks. Opfordringen til et supplerende regelsæt for forsvarere blev senest gentaget af forhenværende højesteretspræsident Thomas Rørdam i et indlæg til Advokatsamfundets 100-års fest i 2019.

⁶ Se f.eks. senest Advokatnævnets afgørelse af 26. marts 2021 (sag 2020-3699) nedenfor under afsnit 15.1.

⁷ Domssamlingen er frit tilgængelig på JURABOG:

https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/domsoversigter/god_advokatskik_domssamling_2019.pdf.

⁸ Mads Bryde Andersen & Lars Petersen Lindencrone: Advokatretten (2022) kapitel 18, specielt 18.2, side 730ff.

Der vil formentlig være mange meninger om det, som vi skriver, og vi kan kun opfordre til debat. Kommentarer kan sendes til os på lh@lhadvokat.dk, kago@lundgrens.dk og jsa@agadvokatfirma.dk, så vi kan medtage diskussioner i kommende reviderede udgaver.

Vi har grundlæggende fået hjælp af de afgørelser, der er truffet af Advokatnævnet, men ikke alle afgørelser offentliggøres af Advokatnævnet, så vi har rekvireret et supplement i form af f.eks. afgørelser gengivet i Meddelelser, der imidlertid nu også er hedengangen. Vi har fået viden fra flere arbejdsgrupper, hvis arbejde er indgået, men vi søger fortsat hjælp til at udfinde hidtil ikke-offentliggjorte afgørelser, der vedrører forsvarer.

INDHOLD

Indhold

A. FORORD.....	3
B. INDLEDNING.....	4
INDHOLD	7
C. ALMINDELIG SAGSBEHANDLING	10
C.1 Et års klagefrist.....	10
C.2 Forældelse af disciplinæransvar.....	12
C.3 Advokatnævnets enekompetence i disciplinærsager.....	12
C.4 Forsvarere	14
C.5 Advokatnævnets sanktionsmuligheder	14
C.6 Retsplejelovens § 126, stk. 4.....	15
C.7 Frakendelse og domstolsprøvelse heraf.....	16
D. KONKRETE EMNER.....	17
1. Retsplejelovens regler om god advokatskik § 126 og AER.....	17
1.1 Advokatens og forsvarerens stilling i samfundet – AER artikel 3.....	17
1.2 Uafhængighed.....	18
1.3 Forsvareren kan som hovedregel sige nej – retsplejelovens § 125.....	19
2. Fuldmægtige.....	20
3. Modtagelse af sager, opdrag og bemyndigelse.....	22
3.1 Advokatopdraget, advokatens fuldmagt – etablering af klientforholdet.....	23
3.2 Markedsføringstiltag.....	25
3.3 Forsvarerskift.....	38
3.4 Advokaten savner fornøden kompetence.....	39
3.5 Manglende fremme af sagen – smøl.....	40
3.6 Forsvarere med fyldte ordrebøger	40
3.7 Advokater, der samler til bunke og fordeler	41
3.8 Sen indtræden – "lige én sag til"	43
4. Sagsbehandlingsfejl	46
4.1. Manglende fremsættelse af erstatningskrav	47
4.2. Manglende kontakt til klient.....	47
4.3. Fristoverskridelser og lignende.....	51
4.4 Kendelser vedrørende sagens forløb.....	52
4.5 Forkerte angivelser, herunder procesbedrag og lignende	57
4.6. Brud på fortroligheden overfor klienten.....	57
5. Opbevaring af sagsakter	59

6. GDPR	60
6.1 Oplysningspligt	60
7. Opbevaring efter sagens afslutning	61
8. Udtræden	62
9. Interessekonflikter	65
9.1 Samme forsvarer for flere tiltalte.....	71
9.2 Forsvarere fra samme kontor	76
9.3 Kontorfællesskaber	81
9.4 Forsvarere fra samme advokat kæde	84
9.5 Sammenfatning af kommentarer til retstilstanden.	84
9.6 Samtykke.....	88
9.7 ”Efterfølgende” interessekonflikt.....	88
9.8 Udtræden ved interessekonflikter.....	89
10. Almene oplysningspligter	90
10.1 ”Billigste løsning”	92
11. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold	93
11.1 Hvad omfatter beskikkelsen?	99
11.2 Beskikkelse er som udgangspunkt personlig.....	105
11.3 Oplysning om honorar	113
11.4 ”De med bistanden forbundne omkostninger”	116
12. Honorarforhold i øvrigt	117
12.1 Salær til den beskikkede forsvarer – ”et domstolsanliggende”	118
12.2 Rimeligt honorar.....	121
12.3 Afregningen	123
12.4 Henvisningshonorarer og lignende	124
13. Grænser for advokatens bistand.....	125
13.1 Ytringer og andre meningstilkendegivelser	125
13.2 Politianmeldelser, trusler og anden pressio n	127
13.3 Pressio n mv. i øvrigt	128
14. Overskridelse af forsvarerens beføjelser.....	129
14.1 Forsvarerens efterforskning	129
14.2 Optagelse af telefonsamtaler	129
14.3 Udlevering af sagsakter til klienten og andre brud på tavshedspligt	129
14.4 Udtalelser til pressen - brud på tavshedspligt over for klienten	133
15. Advokatens forhold til retten m.fl.....	135
15.1 Respekt for retten	135
15.2 Respekt for det kontradiktoriske princip	138

15.3 Henvendelse til vidner	139
16. Strafbare forhold.....	141
16.1 Skyldnersvig under bruk af klientkonto for klient under konkurs.....	141
16.2 Tilbød 100.000 til vidne.....	141
16.3 Viste video af seksuel karakter for vidne	141
16.4 Frifindelse.....	142
E. LITTERATURLISTE	143
F. BILAG 1.....	147
DE ADVOKATETISKE REGLER	147
Kapitel 1 - De advokatetiske reglers anvendelse og status.....	147
Kapitel 2 - Advokatens stilling og forpligtelser	147
Kapitel 3 - Modtagelse af sager.....	147
Kapitel 4 - Interessekonflikter	148
Kapitel 5 - Fortrolighed	149
Kapitel 6 - Almene opplysningspligter	150
Kapitel 7 - Oppdrags- og prisoplysninger i erhvervsforhold.....	151
Kapitel 8 - Oppdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold	151
Kapitel 9 - Sagens udførelse.....	151
Kapitel 10 - Særligt om advokaters skatterådgivning	152
Kapitel 11 - Særligt om advokaters procesførelse.....	152
Kapitel 12 - Særligt om advokatundersøgelser	153
Kapitel 13 - Vederlag	153
Kapitel 14 - Sagens ophør.....	154
Kapitel 15 - Andre forhold.....	154
G. BILAG 2	155
RETNINGSLINJER FOR FORSVARERE I NORGE.....	155
1. Grundleggende prinsipper.....	155
2. Frit forsvarervalg.....	155
3. Etablering av forsvareroppgavet.....	155
4. Forsvarers rettigheter og pligter	156
5. Forsvars oppgaver i forbindelse med pågrep og varetekt.....	156
6. Forsvarers oppgaver i forbindelse med avhør.....	156
7. Forsvarers oppgaver i forbindelse med rettssaker	157
8. Forsvarer og forholdet til media.....	157
9. Avalutning av oppdraget.....	157

C. ALMINDELIG SAGSBEHANDLING

Der henvises indledningsvis til den almindelige advokatret, og der er kun medtaget emner, som på den ene eller anden måde adskiller sig – eller har en speciel betydning for forsvarere.

C.1 Et års klagefrist⁹

Klagereglerne er i retsplejelovens kapitel 15 om ”Disciplinærsager”, hvor det i § 147 b, stk. 1, er anført:

”Klager over, at en advokat, et advokatselskab eller en af de personer, der er nævnt i § 124 c, stk. 1, nr. 2, og som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, har tilsidesat pligter, der følger af denne lov eller af forskrifter fastsat i medfør af denne lov, kan indbringes for Advokatnævnet.”

Klagefristen er nævnt i stk. 2:

”Klager skal indgives inden 1 år efter, at klageren er blevet bekendt med det forhold, som klagen vedrører. Nævnet kan dog behandle en klage, der er indgivet senere, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.”

I en plenumafgørelse fra Advokatnævnet af 30. november 2010 (sagsnr. 2010-02-0138) har Advokatnævnet udvidet klagefristen, når klager i kraft af tilsynsforpligtelsen er Advokatrådet.

Sagen vedrører uberettiget videregivelse af materiale modtaget af en bistandsadvokat B fra politiet, jf. retsplejelovens § 741 c. Sagen blev anmeldt til Statsadvokaten 8. september 2008 af forsvareren, der ønskede en undersøgelse af politiets og bistandsadvokatens håndtering af sagsakterne. Statsadvokaten anmodede 27. november 2008 politiet om en redegørelse, og om en undersøgelse af B's håndtering af sagsakter. B blev afhørt som sigtet 23. januar 2009.

Den 4. maj 2009 indstillede Statsadvokaten, at der blev rejst tiltale, men 25. maj 2009 meddelte Rigsadvokaten, at Rigsadvokaten ikke fandt fuldt tilstrækkeligt grundlag for at rejse tiltale, og samme dag blev Advokatrådet orienteret. Advokatrådet rejste sagen for nævnet 26. januar 2010, dvs. mere end 1 år og 4 måneder efter den første henvendelse fra forsvareren. Advokat B påstod afvisning på grund af for sen indgivelse af klagen.

Et flertal på 13 udtalte:

”Ifølge retsplejelovens § 143, stk. 2, 2 pkt. og § 16, stk. 1, 2 pkt., i bekendtgørelse af 17. januar 2008 om Advokatnævnets og kredsbestyrelsernes virksomhed ved behandling af klager over advokater m.v. har Advokatrådet en selvstændig kompetence til at indbringe sager for Advokatnævnet. Vi finder derfor, at der ikke er grundlag for at fastslå, at fristen for at indbringe sagen for nævnet regnes fra andet tidspunkt end det, hvor Advokatrådet blev bekendt med det forhold, som klagen vedrører.”

⁹ Tidligere 6 måneder – tidligere endnu 3 måneder.

Advokatrådet blev underrettet om sagen ved Rigsadvokatens brev af 25. maj 2009, og klage blev indgivet den 26. januar 2010. Vi finder herefter, at klagen er rettidig og stemmer for at realitetsbehandle sagen.”

Hvor langt dette synspunkt rækker, vides ikke, men afgørelsen lægger op til, at Advokatrådet uafhængig af den tid, der i øvrigt måtte være gået, har mulighed for at rejse sag ved Advokatnævnet, når blot der ikke er gået mere end et år fra det tidspunkt, hvor Advokatrådet har fået kendskab hertil. For synspunktet taler, at Advokatrådet har en lovbestemt tilsynsforpligtelse. Et mindretal på 4 mente, at forholdet var forældet et år efter, at politiet blev bekendt med, at sagsakterne var gjort tilgængelige i strid med retsplejelovens regler, og de fandt ikke på grund af forløbet som helhed anledning til at dispensere. Spørgsmålet blev i den sag ikke prøvet ved domstolene. I sin yderste konsekvens kan synspunktet føre til, at forhold, der i øvrigt er forældet, på trods heraf behandles i relation til retsplejelovens § 126.¹⁰

I Retten på Frederiksbergs dom af 24. juni 2013 (BS-Z-3195/2011) havde anklagemyndigheden i august 2008 fået underretning om det forhold, der senere begrundede klagen. Klagen blev imidlertid først forelagt Advokatrådet af Rigsadvokaten 17. marts 2009. Advokatrådet indbragte sagen for Advokatnævnet 11. december 2009. Retten stadfæstede Advokatnævnets afgørelse i forhold til etårsfristen, hvorefter der ikke forelå en fristoverskridelse.

I en sag, hvor Retten i Aarhus afsagde dom den 20. april 2022 (BS-34260/020-ARH) var tilsidesættelsen sket i 2017, men sagen blev først forelagt Advokatrådet i januar 2019. Advokatrådet klagede ved anklageskrift dateret 21. november 2019 – og altså inden for 1 års fristen, og det var rettidigt.

I en kendelse afsagt 30. april 2024 (sagsnr. 2023-1690) har Advokatnævnet taget stilling til klagefristen i en sag, der bl.a. vedrører en salærklage. Afgørelsen er omtalt flere steder i dette værk, og gengives derfor kun her i relation klagefristen. I sagen skulle advokat B indbringe en sag for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Klager 2, som anmodede om bistand på vegne af klager 1, blev ved e-mail af 7. februar 2022 oplyst en fast pris på 35.000 kr. for en vurdering af mulighederne for at vinde sagen ved Menneskerettighedsdomstolen, samt en pris på 25.000 kr. for efterfølgende indgivelse af klage hertil. Den 18. februar 2022 modtog klager 2 bl.a. oplysning om advokat B's timepris. Den 23. februar 2022 blev klager 2 anmodet om at betale 25.000 kr. for sagens indbringelse for Menneskerettighedsdomstolen. Advokatnævnet udtalte, at klager 2 i mere end 1 år forud for klagens indgivelse den 16. maj 2023, har været bekendt med indklagedes opdrags- og prisoplysning, og at dette klagepunkt derfor er for sent indgivet. I forhold til afregning af salæret finder Advokatnævnet imidlertid, at sagen må anses for endelig afregnet ved faktura af 22. august 2022. Salærklagen af 16. maj 2023 er derfor indgivet rettidigt, og Advokatnævnet realitetsbehandler følgelig denne.

I en kendelse afsagt 28. februar 2023 (sagsnr. 2022-2694) havde en advokat sendt akter fra straffesagen til sin klient, der var tiltalt i straffesagen, uden at advokaten forinden havde indhentet politiets samtykke. Advokaten har til støtte for afvisningspåstanden særligt gjort gældende, at det ikke er det tidspunkt, hvor Advokatrådet blev bekendt med hændelsesforløbet (den 3. januar 2022), der skal lægges til grund for, hvornår klagefristen løber fra, men at der er tre tidligere tidspunkter, hvorfra klagefristen løber. Det første tidspunkt er geringens indtræden den 20. februar 2019. Det næste tidspunkt er tidspunktet for kendskab til handlingen hos politiet/anklagemyndigheden, og det tertiære tidspunkt er tidspunktet for sigtelsens kundgørelse for ham. Alle tre tidspunkter er mere end ét år før Advokatrådets indgivelse af anklageskriftet. Advokaten anførte desuden, at - udover klagefristen på ét år - gælder forældelseslovens treårige frist også for indbringelse af klager for Advokatnævnet. Advokatnævnet finder, at der ikke er grundlag for at fastslå, at fristen for at indbringe sager for nævnet regnes fra et andet tidspunkt end det, hvor Advokatrådet blev bekendt med det forhold, som klagen vedrører. Advokatnævnet udtaler i den anledning: *Advokatrådet blev underrettet om sagen ved Rigsadvokatens brev af 21. december 2021, der blev modtaget den 3. januar 2022, og klagen til Advokatnævnet blev indgivet den 18. august 2022. Klagen er herefter rettidigt indgivet, og Advokatnævnet realitetsbehandler i det følgende sagen.*

¹⁰ Advokatnævnets kendelse af 31. oktober 2014 (sagsnr. 2013-1792) – Lf.Medd 1/2015.

C.2 Forældelse af disciplinæransvar

Sager kan som anført indbringes af Advokatrådet som tilsynsmyndighed efter 1 års fristen, hvis forholdet ikke har været kendt af Advokatrådet. Et andet spørgsmål er, om der gælder en forældelsesregel i forhold til forseelser.

I Karnovs note til retsplejelovens § 147 b, stk. 2, er det anført:

*"Strfl's forældelsesregler gælder ikke for disciplinære straffe, jf. Adv. 1971 82 og 87."*¹¹

Det angives ikke, om der overhovedet gælder en forældelsesfrist. Rækkevidden af de anførte kendelser skal bedømmes ud fra, at det er kendelser fra før ændringen af klagesystemet, dvs. fra de dage, da Advokatnævnet var en funktion under Advokatrådet, og kun bestod af advokater. Det var ikke en offentlig myndighed som nu.

Det har formodningen imod sig, at Advokatnævnet - uafhængig af tidspunktet for en forseelse - kan ikende bøder. Det mest nærliggende var at bruge principperne i straffeloven, som Advokatnævnet i øvrigt anvender. Da Advokatrådet er tilsynsmyndighed, er der også et hensyn at tage til gennemførelse af dette tilsyn, men samme synsvinkel kan jo tages i relation til politi/anklagemyndighed. Spørgsmålet er uafklaret.

Advokatnævnet har i en kendelse af 13. september 2016 (sagsnr. 2014-1152) kort behandlet spørgsmålet. Det anføres i kendelsen:

*"[at] der ikke ved lov er fastsat nogen frist for, hvornår Advokatnævnet kan påkende et forhold, der er begået af en advokat", og det anføres yderligere: "Advokatnævnet finder, at der ikke gælder en ulovbestemt forældelsesfrist – herunder eventuelt en analogi fra andre til dels lignende fagområders forældelsesfrist".*¹²

Klagepunkterne i den konkrete sag fra 2016 var til dels fra 2007. Den var indbragt af en medarbejder over for Advokatrådet i 2013, og Advokatrådet rejste sag i 2014. Spørgsmålet var således forældelsesmæssigt; var det muligt at sanktionere handlinger, der var mere end 5 år gamle, da de anmeldes til tilsynsmyndigheden? Advokater skal udvise god skik, og en forældelse gør selvfølgelig ikke handlinger acceptable – men?¹³

C.3 Advokatnævnets enekompetence i disciplinærsager

Advokatnævnet har enekompetence til bedømmelse af, om der foreligger en tilsidesættelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 126, der eventuelt skal sanktioneres. Der er imidlertid en grænseflade til bedømmelse af advokaters adfærd i retten eller i retlige sammenhænge, hvor retten har en særlig tilsynspligt eller en særlig retsledende bemyndigelse. Det gælder kuratorer, bobestyrere og forsvarere, og som udgangspunkt, når advokater optræder i retten.

Selv om forholdene på et forsvarerkontor kunne være egnet til en bedømmelse af Advokatnævnet afvises ansættelsesretlige spørgsmål som udgangspunkt.

¹¹ Advokatrådets kendelser af 27. oktober 1970 (j.nr. 307/1968) og af 15. juli 1970 (j.nr. 17/1970).

¹² Der var under sagen bl.a. henvist til revisorlovens § 46, stk. 1, hvor der er en 5-årig regel.

¹³ Mordet i Finnerup Lade forældes principielt ikke - men advokatansvar? Sagen blev af personlige grunde ikke indbragt for retten – så den er heller ikke (fuldt) opklaret.

Advokatnævnets kendelse af 25. marts 2022 (sagsnr. 2021-206)¹⁴ indeholder en del oplysninger, der er tankevækkende i relation til forsvarerhvervet. Kendelsen udspringer af et ansættelsesforhold, hvor den ansatte advokat AK klager over arbejdsgiveren advokat A. Der sker afvisning af en række punkter, da der er en sådan uenighed, at det vil kræve en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet, og en del spørgsmål var indbragt for retten. Uenigheden omhandlede bl.a. spørgsmål i relation til advokat AK's påstand om, at advokat A i forbindelse med AK's fratræden havde fortrængt AK fra en række sager, og at advokat A i øvrigt havde udvist en adfærd, der havde til formål at fortrænge AK fra konkrete sager.

Uenigheden drejede sig endvidere om, hvorvidt advokat A havde foranlediget, at der uden aftale og uden advokat AK's viden og samtykke var skrevet breve i AK's navn, samt i hvilket omfang der måtte være disponeret på advokat AKs vegne uden AKs samtykke, herunder om AK var blevet beskikket i sager uden at blive underrettet herom, og uden AK's samtykke. Parterne er endvidere uenige om, hvorvidt advokat A havde foranlediget, at der var medtaget arbejde i salæropgørelsen i en konkret sag, som advokat AK ikke havde udført.

Yderligere omfattede parternes uenighed spørgsmålet om, hvorvidt advokat A havde undladt at udlevere sagsakter og relaterede oplysninger til advokat AK i sager, hvor AK var beskikket, herunder i hvilket omfang A havde været i besiddelse heraf.

Vedrørende fortrængning udspringer sagen bl.a. af en aftale, der indeholder bestemmelsen:

”Parterne er enige om, at der ved advokatens fratræden, såfremt advokatfirmaet måtte ønske dette, skal udsendes en orientering om advokatens fratræden til de af advokatfirmaets klienter, som advokaten har været i enten direkte eller indirekte kontakt med. Den personlige beskikkelse af advokater i sagerne er ikke til hinder herfor. Orienteringen udarbejdes af advokatfirmaet, og underskrives af begge parter. Omhandlede klienter får herved mulighed for at vælge, om de vil fortsætte med advokaten, eller om de vil have en anden fra advokatfirmaet til at fortsætte sagerne. Det præciseres, at advokaten således er uberettiget til direkte eller indirekte at orientere om sin fratræden på egen hånd, og at brud herpå betragtes som et væsentligt brud på dennes loyalitetsforpligtelse over for advokatfirmaet, hvilket vil medføre øjeblikkelig bortvisning, ligesom hver konstateret overtrædelse sanktioneres med konventionalbod på kr. 50.000,00 pr. gang overtrædelse konstateres. Sanktion af konventionalbod kræver ikke et påvist tab hos advokatfirmaet.”

Vilkårene må betegnes som usædvanlige i relation til sager, hvor den fratrædende advokat har været beskikket. Selve vilkåret er i strid med god advokatskik, hvilket kunne være fastslået uden bevisførelse. Yderligere fra parternes specielle aftale er medtaget under den del af kendelsen, hvor Advokatnævnet tager stilling, jf. punkt 3.2.1

Vedr. breve i den ansattes navn og dispositioner på vegne denne er der tale om almindelige fuldmagtsspørgsmål, men såfremt det måtte være korrekt, at der for AK skete beskikkelse uden viden og samtykke fra AK er det problematisk, og hvis selve fremgangsmåden var dokumenteret, ville den være problematisk i forhold til reglen i AER artikel 4. Klienten må have krav på et reelt etableret forhold til den advokat, der skal bestå- specielt i straffesager.

Skulle det være sådan, at der af en advokat for en medarbejder blev afregnet tid i en salæropgørelse, hvor der ikke er udført arbejde, ville det selvkært være en tilsidesættelse i hvert fald af god advokatskik.

¹⁴ Også omtalt hos Mads Bryde Andersen & Lars Petersen Lindencrone: Advokatretten (2022) bl.a. side 620

C.4 Forsvarere

For forsvarere opstår også spørgsmålet, om bedømmelse af deres dispositioner hører under advokatmyndighederne – da de som alle andre advokater er underlagt retsplejelovens § 126 om god advokatskik – eller om det er et domstolsanliggende, hvis der kan rejses kritik af det, som de måtte gøre.¹⁵

Der er her ikke tale om et "enten eller". Selv om retten når frem til, at der i de specielle situationer, hvor retten skal bedømme forsvareres adfærd, ikke er et problem, kan der sagtens være et problem i relation til god advokatskik.

Problemstillingen opstår oftest i relation til interessekonflikt, og der henvises til afsnittet herom.¹⁶

Retterne er ikke udfarende, men anklagemyndigheden har opmærksomheden rettet udad, og rejser sager som straffesager, hvis det er muligt, men falder tilbage på disciplinærsager ved Advokatnævnet, hvis de ikke kan føre det til domfældelse i en straffesag nødvendige bevis for forsæt. Fremgangsmåden er, at der sker en indberetning ”op gennem systemet” til Rigsadvokaten, der så skiller vandene.

Er resultatet, at der ønskes en disciplinærsag, forelægges sagen for Advokatsamfundet, der herefter tager stilling til, om der af Advokatrådet skal rejses sag. Det er en langsommelig fremgangsmåde, der bl.a. medfører det uheldige, at sagerne rejses meget sent. Som anført i relation til klagefrist har Advokatnævnet bestemt, at fristen i sådanne sager, hvor Advokatnævnet som tilsynsmyndighed rejser sagen, regnes fra det tidspunkt, hvor sagen modtages fra Rigsadvokaten.

C.5 Advokatnævnets sanktionsmuligheder

I U.2018.1160 H angives sanktionssystemets rammer:

”Det ligger i prøvelsesordningen, at domstolene udtømmende kan prøve Advokatnævnets fastsættelse af sanktionen i den konkrete sag. Som fastslået i Højesterets dom af 13. november 2009 (UfR 2010.423) er en disciplinærbøde ikke en straf for et strafbart forhold, og som anført i Højesterets dom af 3. november 1999 (UfR 2000.307) kan en disciplinær sanktion i medfør af retsplejelovens § 147 c som følge af tilsidesættelse af god advokatskik ikke antages at være omfattet af artikel 7 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om tiltale og straf for kriminelle forhold.

Det fremgår af Advokatnævnets praksis vedrørende sanktionsfastsættelsen bl.a., at der ikke tages hensyn til advokatens indtægtsforhold, at normalbøden ved førstegangsovertrædelse som udgangspunkt er 10.000 kr., og at der ved en grov overtrædelse af god advokatskik i førstegangstilfælde som udgangspunkt udmåles en bøde på 20.000 kr. Det fremgår endvidere af Advokatnævnets praksis, at afgørelser, der er truffet inden for de seneste fem år, tillægges gentagelsesvirkning, og at gentagelsesvirkningen betyder, at der normalt sker en fordobling i forhold til den seneste sanktion.

Højesteret finder ikke grundlag for at tilsidesætte Advokatnævnets ovennævnte praksis om sanktionsfastsættelsen. Domstolene må således ved sanktionsfastsættelsen i den konkrete sag

¹⁵ Der er mange faldgruber, som det fremgår af Elsebeth Rasmussens artikler i Lf.Medd.105/1996, 18/2006 og 64/2012.

¹⁶ I en Advokatrådsudtalelse af 18. juni 2009 (sagsnr. 04-014206-09-058), der omtales nærmere under interessekonflikter er spørgsmålet, om der foreligger inhabilitet, når to advokater fra samme kontor repræsenterer flere sigtede i samme sagskompleks behandlet. Udtalelsen er mindre bombastisk end udtalelsen i relation til en kurators forhold. I Advokatnævnets plenumafgørelse 2014.11.28 (sags nr. 2013-1002), der er yderligere omtalt nedenfor, behandler Advokatnævnet kompetencespørgsmålet, og fastslår at spørgsmålet, bl.a. på baggrund af Højesterets kendelser i 2013/2014, henhører under domstolene.

tage hensyn hertil og vurdere, om der er fornødent grundlag for at ændre nævnets sanktionsfastsættelse.”

Det er en gengivelse af sanktionssystemet efter 2007:

Førstegangsovertrædelser	10.000 kr.
Anden gang – gentagelse	20.000 kr.
Grov tilsidesættelse	20.000 kr.
Yderligere gentagelse – i princippet	en fordobling.

Ved afgørelser før 2007 var niveauet lavere.

C.6 Retsplejelovens § 126, stk. 4

En forsvarer skal også overholde retsplejelovens § 126, stk. 4:

”En advokat må ikke uden for sin advokatvirksomhed i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art udvise en adfærd, der er uværdig for en advokat.”

Men, det er også en balanceakt for Advokatnævnet. Følgende er en frifindelse, da forholdet blev henført til § 126, stk. 4 men hvor der ikke i økonomisk forhold er handlet uværdigt; Advokatnævnets kendelse af 25.03.2022 (sagsnr. 2021-206)

Der var af tidligere ansat advokat AK klaget over administrationen i det advokatfirma, ejet af advokat A, som Ak var ansat i. Klagerne gjaldt berømmelse af sager med ringe eller ingen koordinering med AK, udarbejdelse af salærredegørelser i AK's sager, kalenderførelse mv. Disse spørgsmål blev af Advokatnævnet henført til retsplejelovens § 126, stk. 4.

Det anføres:

”Advokatnævnet finder, at advokat As adfærd omfattet af ovennævnte klagepunkter ikke er sket som led i hans advokatvirksomhed, og at hans adfærd herefter skal vurderes i forhold til retsplejelovens § 126, stk. 4. Nævnet har herved særligt lagt vægt på, at den påklagede adfærd opstod i forbindelse med advokat As virke som arbejdsgiver, og at klagepunkterne særligt omhandler arbejdets tilrettelæggelse, herunder arbejdspress, arbejdsfordelingen mellem advokat og sekretær mv.”

Det anføres så konkret om spørgsmålet, om der er handlet ”uværdigt”:

”Advokatnævnet finder på baggrund af de fremkomne synspunkter, argumenter og det fremlagte bilagsmateriale, at det ikke i fornødent omfang er dokumenteret, at advokat A som arbejdsgiver har handlet på en måde, der kan anses som uværdig for en advokat. Advokatnævnet frifinder derfor advokat A for disse klagepunkter, jf. retsplejelovens § 126, stk. 4.”

Det må udledes, at der med en fornøden dokumentation kunne være tale om ”uværdige” forhold i relation til de vilkår, som en advokat tilbyder.

Resultatet er nok i tråd med det der fremgår af U.2011.819 H, hvor et af mange stridspunkter var rigtigheden af en principalerklæring. Det er i dommen oplyst: "Advokatnævnets sekretariat meddelte den 28. september 2007 DJØF, at Advokatnævnet havde besluttet at afvise den indgivne klage, da det

faldt uden for rammerne for Advokatnævnets virke at afgøre, om principalerklæringen var afgivet i overensstemmelse med de faktiske ansættelsesforhold".

C.7 Frakendelse og domstolsprøvelse heraf

Frakendelser i straffesager kræver kun en enkelt straffelovsovertrædelse¹⁷.

Et eksempel er U.2007.338 Ø: 30 dages betinget fængsel og rettighedsfrakendelse i 1 år til advokat for tavshedsbrud som forsvarer. Den 52-årig advokat A, havde som forsvarer i en straffesag om overtrædelse af straffelovens § 191 i 3 telefonsamtaler bl.a. videregivet oplysninger fra et lukket retsmøde og fra sagens akter om de sigtedes stillingtagen og forklaringer til de rejste sigtelser til sin klients hustru. A fandtes skyldig i overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1, og idømtes 30 dages betinget fængsel samt frakendelse af retten til som advokat at beskæftige sig med straffesager som forsvarer i 1 år, jf. retsplejelovens § 138, jf. straffelovens § 79.

Det hedder om frakendelsen:

"Fem af rettens medlemmer finder efter det ovenfor anførte om forholdets karakter og omfang, at forholdet gør tiltalte uværdig til den agtelse og tillid, der må kræves til udøvelse af forsvarerhvervet. Disse medlemmer tiltræder derfor, at tiltalte frakendes retten til som advokat at beskæftige sig med straffesager som forsvarer i 1 år regnet fra landsrettens dom, jf. retsplejelovens § 138, jf. straffelovens § 79.

Et af rettens medlemmer finder ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at træffe bestemmelse om rettighedsfrakendelse."

¹⁷ Se modsætningsvis om disciplinærsager U.2012.616 H

D. KONKRETE EMNER

1. Retsplejelovens regler om god advokatskik § 126 og AER

Hovedreglen er – også for forsvarere – at:

”Advokaten skal i medfør af Rpl. § 126, stk. 1, udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. En advokat må i medfør af Rpl. § 126, stk. 4, heller ikke uden for sin advokatvirksomhed, i forretningsforhold eller i andre forhold af økonomisk art, udvise en adfærd, der er uværdig for en advokat.”

og det præciseres i AER artikel 1

”De advokatetiske regler gælder for alle advokater. For advokater ansat i virksomheder og organisationer gælder reglerne med de nødvendige tilpasninger.”

Og videre i artikel 2:

”Reglerne udtrykker de krav, som under hensyn til advokaters særlige stilling i samfundet og på baggrund af Advokatnævnets og domstolenes praksis efter Advokatrådets opfattelse stilles til advokaters professionelle standard og etik under deres udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen.”

Reglernes formål er – selv om reglen ikke er medtaget i den seneste udgave af AER:

” Reglerne afspejler Advokatnævnets og domstolenes praksis. På områder, der er uafklaret i praksis, udtrykker de Advokatrådets opfattelse af, hvad der er god advokatskik.”

1.1 Advokatens og forsvarerens stilling i samfundet – AER artikel 3

*” Advokaten indtager i et retssamfund en særlig stilling.
Stk. 2. Advokatens opgave er at fremme retfærdighed og modvirke uret.
Stk. 3. Advokaten skal aktivt varetage og forsvare sin klients rettigheder og friheder samt være klientens rådgiver.
Stk. 4. Advokaten skal i medfør af retsplejelovens § 126, under udøvelse af advokatvirksomhed udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik.
Stk. 5. Advokaten skal ved sin repræsentation af klienten iagttage fortrolighed samt bevare sin uafhængighed og integritet, herunder i forhold til staten.
Stk. 6. Advokaten har juridiske og etiske forpligtelser over for klienten.
Stk. 7. Advokaten skal også under udførelsen af sine pligter for klienten udvise den nødvendige respekt over for personer og myndigheder, som advokaten har kontakt med på klientens vegne.”¹⁸*

Disse overordnede bestemmelser vil ikke her blive behandlet særskilt, men det er kernen – også i forsvaret.

De enkelte led vil blive søgt indplaceret i det følgende.

Når vi udtrykker en opfattelse af, hvad vi mener er "god forsvarerskik" eller "best practice" – så bundet det i det anførte fundamentale grundsynspunkt i AER artikel 3.

¹⁸, Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 26ff.

Der kan være svære afvejn timer i minefeltet mellem klient, retfærdig behandling af sigtede/tiltalte, adgang til retfærdighed, respekt for retten og accept af anklagemyndighedens rolle mv. Men selv om det er svært, skal fravigelser kunne forklares og begrundes.

På dette overordnede letforståelige plan hører Advokatnævnets kendelse af 15. maj 2001 (j.nr. 02-0401-2000-2872): Advokat A mødte beruset op i retten i en sag, i hvilken han var beskikket som forsvarer. Indklagede erkendte forholdet og blev pålagt en bøde.

På det mere generelle plan kan henvises til de norske forsvarerregler, hvor det indledningsvis er anført i pkt. 1:

”1. GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

1.1 Det er i samfunnets, rettsstatens og den mistenktes felles interesse at den mistenktes rett til rettfærdig rettergang sikres, og at enhver mistenkts menneskerettigheter ivaretas, fra etterforskningen starter, til rettskraftig avgjørelse foreligger.

1.2 Forsvareren har som sin overordnede oppgave å arbeide aktivt for å sikre at klientens rettigheter effektivt ivaretas på ethvert trinn av saken. Forsvareren skal særlig bidra til å sikre klientens rett til ikke å inkriminere seg selv. Forsvareren skal påse at klienten ikke utsettes for utilbørlig press til å gi en forklaring eller på annen måte opplyse saken mot sin vilje.

1.3 Forsvareren skal påse at klienten under straffeforfølgningen behandles med respekt, og at han eller hun ikke utsettes for tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

1.4 Forsvareren skal arbeide lojalt etter det mandat klienten gir, men kan på eget initiativ utvise slik aktivitet som er nødvendig av hensyn til et effektivt forsvar.”

1.2 Uafhængighed

Det er advokatens kendemærke – og der er ikke modifikationer for forsvarere.

Den første afgørelse er dog ikke om forsvarer, men alligevel;

Det er TfK2017.340 Ø, hvor Anklager, A, havde indgået aftale om ansættelse i et advokatkontor, fra hvilket to advokater var beskikket som forsvarerne for to mistænkte i en straffesag om vold mod børn. I en videoafhøring af to forurettede i sagen i november 2016 havde A deltaget som anklager sammen med forsvarerne og en bistandsadvokat, og A havde i forlængelse heraf vurderet, at der skulle ske sigtelse af de mistænkte. Bistandsadvokaten gjorde herefter gældende, at A var inhabil. Anklagemyndigheden protesterede.

Byretten bemærkede, at spørgsmål om iagttagelse af de advokatetiske regler henhørte under Advokatnævnet, men fandt, at der ikke var grundlag for at antage, at A havde interesse i udfaldet af straffesagen, og at der ikke i øvrigt var oplyst om interesser, der efter sin karakter og styrke var egnet til at vække tvivl om A's inhabilitet, hvorfor A ikke kunne anses for inhabil.

Landsretten fandt, at der som følge af A's ansættelse i advokatfirmaet forelå sådanne omstændigheder, som var egnede til at vække tvivl om hendes upartiskhed i sagen, jf. retsplejelovens § 97, jf. forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 5. A var derfor inhabil.

Det stemmer med følgende afgørelse:

I U.2021.4542 V gjorde forsvareren loyalt alle opmærksom på, at der bestod et venskab med den anklager, der havde behandlet sagskomplekset bestående af tiltaler mod flere i byretten, men på trods fastholdt et ønske om at blive beskikket. Landsretten afviste beskikkelse med følgende begrundelse:

”Byretten traf ved kendelse af 3. juni 2021 afgørelse om at tilbagekalde beskikkelsen af A som forsvarer for T under henvisning til, at advokat A's medvirken væsentligt ville forsinke sagens behandling.

Byretten har ikke ved afgørelsen taget stilling til, om advokat A vil kunne beskikkes som forsvarer for T i ankesagen.

Efter sagens oplysninger lægger landsretten til grund, at der består en tæt venskabsrelation mellem specialanklager S og advokat A.

SØIK har oplyst, at specialanklager S er anklager på sagen og også var det under dens forberedelse og ved retsmøderne i byretten.

SØIK har endvidere oplyst, at sagen er en del af en stor og kompliceret sag med flere tiltalte, herunder pt. ukendte, personer, og at specialanklager S og SØIK vurderer, at hun vil blive inhabil i hele sagskomplekset, jf. retsplejelovens § 97, jf. forvaltningslovens § 3, nr. 5, hvis advokat A beskikkes som forsvarer for T.

Ifølge retsplejelovens § 730, stk. 1, har en tiltalt med de begrænsninger, der blandt andet følger af retsplejelovens § 734, ret til frit at vælge sin forsvarer. I retsplejelovens § 734, stk. 1, er anført en række tilfælde, hvor en advokat som følge af inhabilitet ikke må beskikkes som offentlig forsvarer. Bestemmelsen varetager - ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapital 66 - grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt og effektivt forsvar for personer, der er sigtede eller tiltalt i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Bestemmelsen må ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer overens med god advokatskik og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

Ifølge punkt 12.2, nr. 4¹⁹, i de advokatetiske regler må en advokat ikke bistå en klient i situationer, hvor advokaten har en nær familiemæssig eller ikke ubetydelig økonomisk, erhvervsmæssig eller anden forbindelse til en part, som i sagen har modstridende interesser med klienten.

Henset til det oplyste om advokat A's relation til sagens anklager, specialanklager S, finder landsretten, at en beskikkelse af advokat A som forsvarer for T må antages at indebære en overtrædelse af de advokatetiske reglers punkt 12.2, nr. 4, eller princippet heri²⁰. Det kan efter det oplyste om specialanklager S' involvering i sagen ikke føre til en anden vurdering, at hun, hvis advokat A beskikkes som forsvarer for T, vil udtræde af sagen.

På denne baggrund finder landsretten efter en samlet vurdering, at grundlæggende retsplejemæssige hensyn taler imod at imødekomme anmodningen om at beskikke advokat A som forsvarer for T.”

Afgørelsen kunne også placeres under behandlingen af interessekonflikt, men det er ikke en konflikt i forhold til klienten, så efter vores opfattelse et spørgsmål, der skal vurderes i relation til rettens krav – og dermed som et spørgsmål om inhabilitet for forsvareren.²¹

Lignende spørgsmål behandles under 15.1 ud fra synsvinklen om respekt for retten.

1.3 Forsvareren kan som hovedregel sige nej – retsplejelovens § 125

Reglen lyder:

”En advokat er kun i de tilfælde, hvor loven indeholder særlige bestemmelser derom, forpligtet til at påtage sig udførelsen af en retssag.”

¹⁹ nu artikel 8, stk. 2, nr. 4

²⁰ Det er et særsyn at domstolen tager så bastant stilling til god advokatskik – og så her på grundlag af AER

²¹ Sagen kan vurderes sammen med TfK2000.471/1 Ø: Landsretten fandt, at en vicesstatsadvokats venskab med tre af interessenterne i det advokatinteressentskab, en forsvarer A stod over for at indtræde i, og ejerskab sammen med to af disse af et sommerhus som udgangspunkt måtte indebære, at vicesstatsadvokaten var afskåret fra at virke som anklager i en sag, hvor den nævnte A var forsvarer.

Da der imidlertid ikke kunne antages at være fare for, at vicesstatsadvokaten under udførelsen af hvervet ville kunne blive påvirket af påvirket af uvedkommende hensyn, var vicesstatsadvokaten ikke inhabil. Refereret i LM 63/2000.

Det er i Norge formuleret i følgende regel:

”2.1 Klienten har rett til å velge hvem som skal være hans eller hennes forsvarer (fritt forsvarervalg). Andre enn faste forsvarere avgjør selv om de vil påta seg oppdraget.”

2. Fuldmægtige

Som advokat skal man sikre, at en autoriseret advokatfuldmægtig får en forsvarlig praktisk uddannelse, jf. retsplejelovens § 126, stk. 3 og 5 og AER artikel 73.²²

Det følger af AER artikel 73, stk. 2, at principalen er ansvarlig for, at autoriserede advokatfuldmægtige handler i overensstemmelse med de advokatetiske regler.²³

For advokater, der er beskæftiget inden for strafferetten, kan det være en udfordring at sikre en forsvarlig praktisk uddannelse, da domstolene har været tilbageholdende med at lade advokatfuldmægtige møde ved retterne, ligesom retterne har været tilbageholdende med at honorere den advokatfuldmægtiges arbejde. Se f.eks. U.2015.294 Ø, hvor advokaten ikke blev honoreret for et fængselsbesøg gennemført af den autoriserede advokatfuldmægtig.²⁴

Det kan være en udfordring, men med forudgående tilladelse er det (ved de fleste byretter) muligt, at den autoriserede fuldmægtig giver møde ved fristforlængelser, tilståelsessager og mindre domsmandssager, herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret, og den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed.

Det kan derfor lade sig gøre, at en advokatfuldmægtig møder. I Advokatnævnets kendelse af 30. september 2019 (sagsnr. 2018-2887) havde Københavns Byret godkendt, at en advokatfuldmægtig mødte som forsvarer i en sag om overtrædelse af straffelovens § 245. Klienten var behørigt underrettet, og der var ikke grund til at kritisere fuldmægtigens indsats.

I norsk ret har man i de særlige advokatetiske regler for forsvarere pkt. 3.8-3.9, taget stilling til problemet:

”3.8 Forsvareropdraget er personlig. Forsvareren kan, i den grad det er forsvarlig, la seg bistå av autorisert fullmektig eller annen advokat ved samme kontor. Det samme kan gjøres for å sikre nødvendig opplæring og utviklingsmuligheter, dersom klienten uttrykkelig samtykker og det påses at oppdraget blir forsvarlig utført.

3.9 Den personlige kontakten med klienten kan også ivaretas av andre personer ved forsvarerens kontor.”

Det fremgår heraf, at forsvarerhvervet er personligt, men hvervet kan, som andre advokathverv, udføres af andre på kontoret. Det gælder også autoriserede advokatfuldmægtige. Forsvareren kan, med fornøden principalovervågning, lade sig bistå af en autoriseret advokatfuldmægtig for at sikre nødvendig oplæring og udviklingsmuligheder for den fuldmægtige, hvis klienten samtykker.

Der er her grund til at fremhæve, at ”personligt” ikke er det samme for forsvarere og kuratorer. Ganske vist udtalte tidligere justitsminister Lene Espersen i Folketinget – Svar (17/3 03) – vedrørende hvem, der kan vælges som kurator:

²² Civilstyrelsen har fra 1. maj 2025 skærpet processen og kræver flere oplysninger til brug for deres vurdering af, om en advokatfuldmægtig opfylder kravet om kendskab til retssagsbehandling i retsplejelovens § 119, stk. 3, som er en betingelse for at blive beskikket som advokat.

²³ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 60ff.

²⁴ Emnet er bl.a. behandlet af Katrine W. Gottlieb i Advokaten 07/2018.

”Hvervet som kurator i et konkursbo er et personligt hverv, jf. herved konkurslovens § 107, stk. 2, som taler om »en eller flere kuratorer« og konkurslovens § 238, som taler om »han« og »hans«.

...

Når hvervet som kurator er personligt, skyldes det blandt andet, at kurator i sidste ende vælges af boets kreditorer ud fra en vurdering af den pågældendes personlige kvalifikationer, og at kurator bør hæfte personligt over for boet for ansvarspådragende fejl og forsømmelser, som kurator eller dennes ansatte begår.”

Synspunktet er ikke helt slået igennem i virkeligheden over for kuratorer.

3. Modtagelse af sager, opdrag og bemyndigelse

Det er ikke specielt for forsvarere, men AER artikel 4 gælder også for forsvarere:

*"En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ."*²⁵

Det særlige for forsvarere er den position, som den potentielle klient ofte befinder sig i; varetægtsfængslet, på flugt, tilknyttet en bande eller lignende. Det "særlige" ændrer ikke de generelle advokatetiske regler – det forstærker dem blot.

Advokatnævnets kendelse af 21. oktober 1999 (j.nr. 02-0411-99-3454)²⁶ omhandler forsvarerskifte uden om klienten: Advokat A1 blev i januar 1999 beskikket for S, sigtet for bl.a. drab. Kort efter anmodede advokat A2, uden at orientere A1, retten om ombeskikkelse. Da A1 blev bekendt hermed, anmodede han A2 om en redegørelse. A2 besvarede ikke henvendelsen. Senere oplyste A2 på foranledning af retten, at henvendelsen om forsvarerskifte var kommet fra T's familie og venner. Nu meddelte familien, at T alligevel ville beholde A1 som forsvarer.

Hvis vi stopper her. Klientens venner og familie vil gerne engagere en advokat, der skal varetage klientens sag af en millionforretning – eller mener, at klienten gerne vil skilles. Det må være oplagt, at advokaten ikke kaster sig ud i opgaven uden at have sikkerhed for, at han har en klient.

Nævnet udtalte:

"Nævnet lægger til grund, at T's familie og venner har anmodet advokat A2 om at overtage forsvaret af T. Nævnet lægger endvidere til grund, at T ikke personligt har anmodet advokat A2 om at overtage forsvaret af ham. Nævnet lægger endeligt til grund, at advokat A2 ikke orienterede advokat A1 forinden eller samtidig med, at han begærede sig beskikket som forsvarer for T.

Da advokat A2 burde have sikret sig, at det var T's eget ønske, at advokat A2 skulle overtage forsvaret af ham, inden advokat A2 rettede henvendelse til retten, ligesom A2 burde have orienteret advokat A1 om ansøgningen om fri proces, finder nævnet, at disse unndladelser har en sådan karakter, at advokat A2 har tilsidesat god advokatskik. Som følge af det anførte tildeles advokat A2 i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, en irettesættelse."

Sanktionen ville i dag være en bøde.

Elsebeth Rasmussen tilføjer²⁷:

"at problemet tilsyneladende er eskaleret siden 1999. Bestemte advokaters navne går igen i historierne. Visse steder er retterne opmærksomme herpå. Reglen om, at man ikke søger at opnå forsvarerskifte uden at sikre sig, at ønsket hidrører direkte fra klienten, er fastslået allerede i Henrik Steen Andersens artikel "Forsvarerskifte" i Advokaten 1985.170"

I Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2017 (sagsnr. 2016-2948) fandt Advokatnævnet, at der forelå en tilsidesættelse af god advokatskik, da en forsvarer havde anmodet om forsvarerskifte på baggrund af en henvendelse fra en revisor, der havde aftalt med klienten, at advokat A2 skulle se på sagen, men der blev ikke etableret kontakt direkte mellem advokat A og klienten. A1, der var beskikket forsvarer for K, har klaget over, at A2 havde tilsidesat god advokatskik ved at have anmodet retten om beskikkelse

²⁵ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 64ff.

²⁶ Se Lf.Medd. 54/2000 for en mere fuldstændig gengivelse af kendelsen. Kortere gengivet i Advokaten 4/2000, s. 86.

²⁷ I Lf.Medd. 18/2006 under overskriften "Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interessekonflikt – God advokatskik", hvorfra referatet er hentet.

for K i en straffesag på baggrund af en forespørgsel fra K's revisor og uden at underrette K's forsvarer A1 herom.

"Advokatnævnet bemærkede indledningsvis, at nævnet på baggrund af advokat A1's indlæg har lagt til grund, at advokat A1 blev beskikket for K inden revisor R rettede henvendelse til advokat A2 29. juli 2016. En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ. Det er ikke godtgjort, at K var ude af stand til selv at rette henvendelse til advokat A2.

Advokatnævnet lægger ved sin afgørelse til grund, at advokat A2 ikke havde fået en anmodning om beskikkelse fra K, men at advokat A2 alene på baggrund af en henvendelse fra revisor anmodede retten om beskikkelse for K. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat A2 herved har tilsidesat god advokatskik.

Det forhold, at advokat A2's sekretær den 1. august 2016 telefonisk talte med K ændrer ikke herpå, ligesom det ikke har betydning, at det var sekretæren, der rettede henvendelse, da advokat A2 var på ferie.

Advokatnævnet finder endvidere, at advokat A2 burde have undersøgt, om K havde en beskikket advokat, inden hans sekretær rettede direkte henvendelse til K. Advokatnævnet har herved lagt vægt på advokat A2's oplysning om, at revisor havde oplyst, at K var sigtet i en straffesag, og at der således måtte være en formodning for, at der var beskikket en forsvarer.

Advokatnævnet finder herefter, at advokat A2 burde have været bekendt med, at hans sekretær uberettiget rettede henvendelse til K på et tidspunkt, hvor han var repræsenteret af en anden advokat, og at advokat A2 herved har tilsidesat god advokatskik."

Emnet har klart sammenhæng med det følgende om klientfiskeri.

3.1 Advokatopdraget, advokatens fuldmagt – etablering af klientforholdet

Den uanmodede forretningsførelse er ageren uden opdrag, og herunder hører også det, der kaldes 'klientfiskeri'. Det er tilladt at reklamere, men det skal ske inden for almindelige gældende regler²⁸, og "opfindsomme" markedsføringstiltag, skal man holde sig fra^{29,30}. Det er overlappende problemstillinger, men vi forsøger med en opdeling.

Indledningsvis - man skal også tænke; følgende "lille skrækeksempel" på konsekvenser af uanmodet "bistand"/klientfiskeri er efter vor opfattelse klart i strid med god advokatskik:

Advokat A bliver kontaktet af Tyv 1, der sammen med Tyv 2 blev anholdt på gerningsstedet under indbrud. Tyv 1 får senere lov af gå, medens Tyv 2 skal fremstilles i grundlovsforhør. Advokat A ringer og fortæller politiet, at han har hørt, at Tyv 2 muligvis har brug for en advokat (Tyv 2 afslog dog at gøre brug af tilbuddet). Nu var det imidlertid sådan, at Tyv 2 (af mange grunde) havde opgivet et falsk navn til politiet – men den "flinke fisker" løste det problem for politiet.³¹

Konklusionen må være, at den, der hævder at repræsentere, har bevisbyrden for, at dette sker efter klientens ønske.

²⁸ Den uopfordrede henvendelse til klienter er nu reguleret aftaleretligt i lov 2013-12-17 nr. 1457 om forbrugsaftaler § 4 og 5, og den uopfordrede henvendelse til forbrugere er bødebelaet, jf. lovens § 34.

²⁹ En behandling af emnet om uopfordrede henvendelser findes hos Mads Bryde Andersen; "Advokattretten" side 516, og nu om frifindende afgørelser, Lene Skovsen; "Klientfiskeri eller lovlig markedsføring", Advokaten 7/2004 side 40.

³⁰ Der kan også henvises til Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen; "De advokatetiske regler" side 64f, hvor der henvises til Advokatnævnets kendelser af 19. november 2007 (j.nr. 02-0401-07-1185) (gengivet i Lf.Medd.125/2007) og 24. oktober 2011 (j.nr. 2009-1321), jf. Lf.Medd. 102/2011 jf. Lf.Medd. 119/2011 (en afgørelse, der fører til nedennævnte dom fra Frederiksberg, af 26. juni 2013), der begge statuerer tilsidesættelse af god advokatskik. Se endvidere omtalen af andre tilsvarende i Elsebeth Rasmussen: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009, jf. Thomas Rørdam: Forsvareren side 25-27.

³¹ At politiet havde løst det selv senere – det er en anden sag.

Husk: Er klienten umyndig, så følger det af almindelige myndighedsregler og retsplejelovens § 730, stk. 1:

"Er sigtede under 18 år, og har den pågældende ikke indgået ægteskab, tilkommer valget forældremyndighedens indehaver, som er berettiget til at optræde på sigtedes vegne"

Forældremyndighedens indehaver har således også visse andre partsrettigheder, men hvilke?

I Karnovs note til bestemmelsen er anført:

"Er tiltalte under 18 år, skal forældremyndighedens indehaver altid indkaldes til retsmødet. Sagen kan dog fremmes, selvom forældrene ikke møder. Om forældrenes kompetence inden for strafferetsplejen se i øvrigt § 906, stk. 2. Som hovedregel gælder, at dispositioner, hvorved der gives afkald på processuelle garantier, skal tiltrædes af både forældrene (eller én af dem) og den mindreårige sigtede. Derimod kan bevisbegæring, anke og lign fremsættes alene af sigtede eller af forældremyndighedens indehaver."

I Straffeprocessen, 3. udg. s. 174, er det anført:

"Retsplejeloven indeholder ikke i øvrigt regler angående den processuelle stilling, der tilkommer forældremyndighedens indehaver. Som almindelig rettesnor bør formentlig den rettesnor følges, at der tilkommer forældremyndighedens indehaver samme processuelle beføjelser som sigtede personligt med henblik på de retsmøder, hvortil forældremyndighedsindehaveren tilsiges til."

Et umiddelbart interessant emne er, i hvilket omfang forsvareren må gøre forældremyndighedsindehaveren bekendt med indholdet af sagens akter. Når klienten samtykker hertil – og i modsat fald?

Er forældremyndighedsindehaveren omfattet af forsvarerens (næsten) frie adgang til at gøre sigtede bekendt med sagsmaterialet?

Og skal forsvareren i øvrigt – i tilfælde hvor der er uenighed mellem forældremyndighedsindehaveren og klienten – altid og udelukkende henholde sig til klientens ønsker?³²

Løsningen kan advokaten måske finde i specialreglen for forsvarere i retsplejelovens § 740,³³ men Advokatnævnet har nu også i en afgørelse fra 21. december 2023 (sag 2023 – 898) haft anledning til at behandle de ovenfor stillede spørgsmål. Advokatnævnet anfører:

"Det fremgår af retsplejelovens §§ 730 og 906, at forældremyndighedens indehaver på vegne af en sigtet, som er under 18 år, er berettiget til at vælge en forsvarer for den sigtede, og værgeren kan iværksætte anke til fordel for tiltalte.

Ifølge retsplejelovens § 729 a, stk. 3, må en forsvarer ikke uden forudgående samtykke fra politiet overlevere akter fra en straffesag til en sigtet eller andre. Imidlertid har den sigtede som det klare udgangspunkt krav på adgang til at gøre sig bekendt med sagsmaterialet, enten ved gennemlæsning eller ved at forsvareren orienterer sigtede om indholdet.

Det er i retsplejelovens bestemmelser ikke reguleret, i hvilket omfang forsvareren må gøre forældrene bekendt med sagens materiale og inddrage dem i løbende beslutninger.

Advokatnævnet finder, at Advokat A ikke har handlet i strid med god advokatskik ved at indkalde tiltalte til et møde uden at orientere Far F herom eller ved at holde et særskilt møde med tiltalte uden F's tilstedeværelse.

³² Se Advokaten 01/2021, herunder Rune B. B. Pedersen: "Nøglen til straffesagen" side 15ff. og Katrine W. Gottlieb: "Forældrenes rolle, når børn er tiltalt i en straffesag" side 52f.

³³ U.1985 313 H og Thomas Rørdam: Forsvareren 54 ff. Anvendelse af den af forsvareren tilkomne ret er en balanceakt, og Katrine W. Gottlieb & Jakob S. Arrevad: "Der er god advokatskik og god forsvarerskik", Landsforeningen af Forsvarsadvokaters Nyhedsbrev, 9. april 2021.

Advokatnævnet har særligt lagt vægt på, at Advokat A på mødet skulle gennemgå sagen og sagens materiale med tiltalte, hvilket han kunne gøre i fortrolighed med sin klient. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at F deltog under den indledende del af mødet, hvor han fik lov til at redegøre for sit syn på sagen, og hvor sagens overordnede rammer kunne drøftes. Advokatnævnet finder derfor, at Advokat A i fornødent omfang har inddraget F som forældremyndighedsindehaver.

Advokatnævnet finder på den baggrund, at Advokat A ikke har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og Advokatnævnet frifinder derfor Advokat A.

Advokatnævnet har besluttet at afvise F's klage over, at Advokat A ikke har varetaget tiltaltes interesser på behørig vis under straffesagen, idet nævnet finder, at F ikke selvstændigt har retlig interesse i denne del af klagen.

Nævnet har herved særligt lagt vægt på, at tiltalte var under forældremyndighed, men at han var over den kriminelle lavalder, og at værgens beføjelse efter retsplejeloven som nævnt ovenfor er begrænset til at omfatte valg af forsvarer og iværksættelse af anke. Det er herefter forudsat, at tiltalte kunne varetage sine egne interesser under straffesagen, og de strategiske beslutninger i forbindelse med sagens forberedelse og gennemførelse, herunder om vidneførelsen og bevisførelsen i øvrigt, er taget i samarbejde med tiltalte. Der er endvidere lagt vægt på, at tiltaltes interesser ikke nødvendigvis er sammenfaldende med en forældremyndighedsindehavers interesser."

3.2 Markedsføringstiltag

3.2.1 Fortrængning

Det var en af de gammeldags "laugs-regler", at "Advokaten må ikke fortrænge en advokat fra en sag." (tidligere AER 8.1).

Det er nu blevet til en modificeret udgave i artikel 4, stk. 2:

"En advokat må ikke uopfordret foretage handlinger, der har til formål eller er egnede til at påvirke en forbrugers valg af advokat i en konkret sag."

Bestemmelsen omfatter nu kun forbrugere – og det er mistænkte/sigtede/tiltale. Hvis det er et selskab, der er mistænkt/sigtet/tiltalt gælder reglen tilsyneladende ikke.

En forsvarer må ikke modvirke tilkaldelse af en anden advokat, og man bør efter omstændighederne opfordre en modpart til at søge advokat – AER artikel 42.

Som forsvarer er man mest typisk i den situation, hvor flere sigtede ønsker sig repræsenteret af den samme forsvarer. Her bør man hurtigst muligt søge afklaret, hvorvidt der er en interessekonflikt, og hvis man er i tvivl, bør man henvise vedkommende til en kollega.

En forsvarer må formentlig fortsat ikke fortrænge en anden forsvarer fra en sag³⁴. Det indebærer bl.a., at man bør afstå fra at bistå en medtiltalt med at skifte forsvarer, ligesom man også på mere indirekte vis bør afholde sig fra at ytre sig om kollegers kvaliteter eller mangel på samme.

Den følgende sag må vist betragtes som hørende under overskriften, om end fortrængningen kan være svær at få øje på. Da det er en afgørelse truffet af Advokatnævnet, som er stadfæstet af retten, er afgørelsen udtryk for gældende god advokatskik, men man kan også læse afgørelsen som et overdrevent forsøg på at overføre domstolskontrol med straffeprocessen til skade for den enkelte sigtede. Den er også relevant i relation til "klientfiskeri", jf. det følgende:

³⁴ Der er formentlig ikke grundlag for at antage, at Advokatnævnet vil ændre praksis

Retten i Koldings dom af 18. januar 2011 (sag BS 10-530/2010).³⁵

Forsvarsadvokat A fandt ved hjemkomst fra ferie i sommeren 2009 et brev fra en varetægtsfængslet person, der var utilfreds med sin beskikkede forsvarer, der ikke gjorde noget for ham, og han bad A om at være hans advokat.

Advokat A besøgte 6. august personen, der havde søgt hans hjælp, i fængslet. Det var en kort samtale, da hans nye klient var polak, der talte dårligt tysk. Sidstnævnte gjaldt også advokat A.

Den 7. august søgte advokat A om at blive beskikket [så vidt det ses uden kopi til den allerede beskikkede forsvarer], og han blev beskikket af retten den 13. august. Samme dag besværede den oprindeligt beskikkede advokat sig, og 17. august bekræftede A forløbet og meddelte, at han ikke havde haft i sinde at krænke kollegaen og undskyldte.

Advokatnævnets afgørelse lyder:

"Ved at have taget kontakt til den sigtede, som han vidste, havde en anden forsvarer, findes indklagede at have tilsidesat god advokatskik, jf. Retsplejelovens § 126 stk. 1. Nævnet lægger til grund, at henvendelsen om advokatskifte var formuleret af og stammede fra sigtede

"Henset hertil og til indklagedes oplysninger om, at samtalen med den sigtede fandt sted i forbindelse med et besøg i arresten i anden anledning, at samtalen var kortfattet, at indklagede ikke befattede sig yderligere med sagen, og at han dagen efter kontaktede politiet med anmodning om at blive beskikket for sigtede, tildeles indklagede alene en irettesættelse".

Denne begrundelse ændrer retten, der i øvrigt stadfæster, til:

"Det er ubestridt, at advokat [A] var beskikket forsvarer for arrestanten O, da sagsøgeren af egen drift rettede henvendelse til O i arresten. Det er endvidere ubestridt, at sagsøger var bekendt med dette.

Beskikkelsen af advokat [A] som forsvarer for O ophørte først ved rettens beslutning herom, jf. Retsplejelovens § 736. O har endvidere ikke uden rettens tilladelse været berettiget til ud over den beskikkede forsvarer at lade sig repræsentere af sagsøgeren som valgt forsvarer, jf. Retsplejelovens § 738

Herefter findes sagsøger ved sin henvendelse til O som anført i sagsøgtes kendelse at have handlet i strid med god advokatskik, jf. Retsplejelovens § 126, stk. 1. Der er herved ikke frataget O hans frie valg af bestemt forsvarer ud over det hensyn til en forsvarlig retspleje, der følger af bestemmelserne i Retsplejelovens §§ 736 og 738...". [Der var af advokat A procederet på EMRK art. 6]

Det er ikke helt åbenbart, at klientens valg af advokat/forsvarer ikke skal berettigg advokaten til at tale med klienten. Det er muligt, at retten finder, at der er hensyn, der begrundes, at vedkommende advokat ikke kan få de beføjelser, der tilkommer en forsvarer under sagen – men det fratager vel ikke klienten retten til at vælge en advokat og tale med ham. Der kan af anklagemyndigheden gøres sådanne indskrænkninger, at det bliver en kontrolleret samtale. Skismaet er i forhold til, om vedkommende kan være forsvarer, men det har ikke umiddelbart noget med god advokatskik at gøre. Elsebeth Rasmussen anfører i Lf.Medd. 64/2012, at afgørelsen er truffet inden Vestre Landsrets dom af 29. juni 2011 (V.L. B-0893-09), jf. Nedenfor, og det er rigtigt, men situationen var dér, at det var tredjemand, der bad advokaten optræde for den varetægtsfængslede. Her er det personen selv, og så må det være korrekt at yde bistand.

Det er muligt, at advokaten ikke kan være til megen gavn, hvis han ikke beskikkes eller accepteres som valgt forsvarer, men det skal vel ikke forhindre klient og advokat i at tale sammen, når det vel at mærke er klientens ønske? Hvis der ikke er restriktioner på klientens besøg, er det vel kun de praktiske regler om besøgets omfang, der kan udsætte en samtale?

³⁵ Se omtalen i Lf.Medd. 30/2011.

Advokatnævnets kendelse af 25.03.2022 (sagsnr. 2021-206) tager konkret stilling til en klage over arbejdsgivers kontakt til tidligere ansat advokats klienter.

Advokatnævnet anfører i afgørelsen:

”Advokater må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ. Hensynet bag bestemmelsen er at beskytte klienter mod unødigt at blive forstyrret af advokater, som forsøger at skaffe sager.

Beskikkelsen af en forsvarsadvokat i en straffesag er personlig, og det vil derfor som klart udgangspunkt være den beskikkede advokat selv, som behandler sagen, har kontakten med klienten og som møder i retten mv.

Advokatnævnet har lagt til grund, at advokat A har forfattet og underskrevet ansættelsesaftalen mellem Advokat A Advokatfirma og advokat AK. Ifølge aftalen var advokat A berettiget til egenhændigt at tage kontakt til advokat AKs klienter.

Advokatnævnet finder, at advokat A groft har handlet i strid med god advokatskik ved over for en anden advokat at tilegne sig eller forsøge at tilegne sig en rettighed, som efter nævnets vurdering er i strid med den personlige beskikkelse og som potentielt kan føre til fortrængning af advokat AK. Det kan ikke føre til en anden vurdering, at der mellem advokat AK og advokat A bestod et ansættelsesforhold, ligesom det ikke kan føre til en anden vurdering, at advokat AK har underskrevet ansættelsesaften. Der er herved lagt særligt vægt på, at en advokat ikke med rette kan indgå en aftale, der er i strid med god advokatskik, og at aftalen ikke gav advokat AK lignede rettigheder i forhold til at tage kontakt til klienter. Det kan endvidere ikke tillægges selvstændig betydning, at [bestemmelsen], efter advokat As oplysninger, blev indsat som en praktisk foranstaltning på advokatkontoret, idet en beskikket forsvarer ikke uden videre kan frasige sig hvervet, og idet en konkret aftale om at blive kontaktet af en anden advokat under alle omstændigheder må indgås fra sag til sag og kræve, at klienten konkret er indforstået hermed.”

Den bestemmelse i aftalen, der refereres til, er sålydende:

”Advokaten giver herved samtykke til, at advokatfirmaet under ansættelsesforholdet, under en opsigelsesperiode, i en fritstillingsperiode eller ved en bortvisning kan tage direkte kontakt til samtlige klienter, som advokaten har været i direkte eller indirekte kontakt med, dels for at varetage klienternes fortsatte interesser samt oplyse klienterne om advokatens fratreden, ophør eller bortvisning.

Advokaten giver hver gang en ny klient tilgår advokatfirmaet, særskilt skriftlig fuldmagt til, at advokat A kan tage telefonisk kontakt, foretage besøg hos klienter eller afholde møder med disse, hvad enten de er på fri fod, varetægtsfængslede eller afsonere. Samtidig giver advokaten samtykke til, at andre medarbejdere, efter nærmere instruks fra advokat A kan tage telefonisk eller fysisk kontakt til klienter, hvad enten de er på fri fod, varetægtsfængslede eller afsonere. Advokatfirmaet er til enhver tid berettiget til at tage kontakt til samtlige af advokatens klienter, der sidder varetægtsfængslede, afsoner eller som er på fri fod.

Advokaten er forpligtet til på anmodning fra advokatfirmaet at udstede fuldmagter til advokatfirmaet, således at advokatfirmaet kan tage kontakt til klienter, der er varetægtsfængslede, afsonere eller på fri fod.” (Vore fremhævelser)

3.2.2 Sårbare mulige klienter

Pr. 1. oktober 2018 har forsvarere skulle forholde sig til nye regler om fortrængning af kollegaer. Advokatrådet vedtog de nye regler på baggrund af medieomtale og enkeltsager, der førte til en særregel

på området for forsvarsadvokater. Processen medførte bl.a. en ændring i reglerne om markedsføring og påtagelse af sager, og om salærindstilling i sager med offentlig beskikkelse.

Den ”specielle forsvarer-regel” i artikel 4, stk. 3 lyder nu:

Stk. 3. Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner, institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsatte eller beboernes valg af advokat.

Det er en regel indført for de mange mod de få.

Salærreglen findes i artikel 63.

I Advokatnævnets kendelse af 26. januar 2018 (sagsnr. 2017-3226) klagede advokat A1 over at advokat A2 havde tilsidesat god advokatskik ved at have anmodet retten om at blive beskikket som forsvarer for S imod dennes ønske og ved ikke at have besvaret hans henvendelser. I sagen blev S fremstillet i grundlovsforhør den 5. september 2017, og advokat A1 blev beskikket som forsvarer for ham. S blev varetægtsfængslet, og advokat A1 besøgte ham i arresten den 10. september 2017. Retten tilbagekaldte den 13. september 2017 beskikkelsen af advokat A1 og beskikkede i stedet advokat A2 som forsvarer for S på baggrund af en anmodning af 7. september 2017 fra advokat A2. Den 14. september 2017 foretog advokat A1 på ny et arrestbesøg hos S, og ved besøgets afslutning viste arrestpersonalet ham en udskrift af retsbogen af 13. september 2017, som arresten netop havde modtaget. Samme dag skrev advokat A1 til retten, idet han på S's vegne anmodede om igen at blive beskikket som forsvarer for ham, idet A1 anførte:

”Jeg kan oplyse, at jeg dags dato kl. 10:30 aflagde min klient besøg i arresten. Ved besøgets afslutning kom arrestforvareren og foreviste retsbogen, som arresten netop havde modtaget. Jeg kunne derfor straks meddele min klient, at jeg naturligvis anerkendte, at han skiftede advokat. Hertil oplyste min klient imidlertid, at han ikke var bekendt med den nye advokats navn, og at han på ingen måde har anmodet om at skifte advokat, og at han ikke har skrevet eller udtalt noget herom. Ved samme lejlighed udtrykte han udtrykkeligt i to arrestbetjentes overværelse, at han ønskede at bibeholde mig som hans forsvarer.”

Den 15. september 2017 tilbagekaldte retten beskikkelsen af advokat A2. Af udskrift af retsbog af 19. september 2017 vedrørende fristforlængelse fremgår bl.a.:

”Sigtede forklarede, at han ikke kender advokat [A2], og at han ikke på noget tidspunkt har ønsket hende som forsvarer.”

Ved brev af 29. september 2017, sendt pr. e-mail, bad advokat A1 om advokat A2's redegørelse for hendes anmodning om ombeskikkelse. A1 rykkede for svar ved e-mail af 12. oktober 2017 og meddelte ved brev af 26. oktober 2017 A2, at han agtede at indbringe sagen for Advokatnævnet, hvis han ikke inden 8 dage havde modtaget en tilfredsstillende redegørelse for det passerede.

A2 har til støtte for påstand om frifindelse særligt gjort gældende, at hun – formentlig samme dag eller dagen før, hun sendte anmodningen om beskikkelse til retten – blev kontaktet af en af sine klienter, der ligesom S var varetægtsfængslet i samme arrest. Klienten oplyste, at han havde anbefalet S at skifte forsvarer til advokat A2, og hun meddelte klienten, at såfremt S ønskede ombeskikkelse, måtte han selv kontakte hende. Eftersom S var underlagt brev- og besøgskontrol, kunne dette imidlertid ikke lade sig gøre, og A2 meddelte derfor klienten, at hun gerne ville anmode retten om ombeskikkelse, men at S måtte oplyse sit cpr.nr. m.v.

Da hendes klient senere ringede tilbage med de ønskede oplysninger, gik hun ud fra, at S havde et oprigtigt ønske om at skifte forsvarer, og hun anmodede herefter retten om ombeskikkelse.

A2 har endvidere anført, at hun finder det besynderligt, at A1 tilfældigt besøgte S i arresten den 14. september 2017, dagen efter, at der var fremsendt en elektronisk retsbog om forsvarerskiftet, og at hun ikke kan se, hvad der skulle være så presserende, at et besøg var nødvendigt på dette tidspunkt. A2 har endelig anført, at hun ikke har modtaget A1's skrivelser af 12. oktober 2017 og 26. oktober 2017.

Advokatnævnet udtalte, at en advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ. Advokatnævnet finder, at A2 har handlet i strid med god advokatskik ved over for retten at fremsætte anmodning om ombesikkelse for S på baggrund af en anmodning fra en medindsat og uden forinden at have sikret sig, at S havde et reelt ønske om ombesikkelse. Henset til, at en advokat ikke har en generel forpligtelse til at besvare en henvendelse fra en kollega, og at A1's henvendelser ikke var af en sådan karakter, at besvarelse var påkrævet, finder Advokatnævnet, at A2's manglende besvarelse af A1's henvendelser ikke udgør en tilsidesættelse af god advokatskik. Advokatnævnet pålagde i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, A2 en bøde på 10.000 kr.

I Københavns Byrets dom af den 17. maj 2018 (sag BS 36A-2593/2017) fremgår: Retten i X-købing beskikkede den 18. januar 2016 advokat A1 som forsvarer for S. S, der havde været varetægtsfængslet, blev løsladt, da det ikke var muligt at beramme straffesagen til snarlig hovedforhandling. I efteråret 2016 blev S sigtet i en ny sag og varetægtsfængslet ved Retten i X-købing. S ønskede i denne sag, at advokat A2 blev beskikket som forsvarer. Den sag, hvor advokat A1 var beskikket som forsvarer, blev i første omgang berammet til hovedforhandling i august 2016 og senere omberammet til den 17. og 18. november og 9. december 2016. Advokat A1 oplyste, at han få dage før hovedforhandlingen var på arrestantbesøg, og at S under arrestantbesøget gav udtryk for tilfredshed med advokat A1's varetagelse af forsvarerhvervet. A1 har videre oplyst, at han dagen før hovedforhandlingen modtog en retsbog om, at der var sket ombesikkelse til advokat A3. Advokat A1 stillede sig undrende herfor og anmodede byretten om at fremsende en underskrevet erklæring fra S om forsvarerskiftet. Da en sådan ikke fandtes, rettede byretten direkte henvendelse til S og advokat A3. Advokat A3 oplyste over for byretten telefonisk, at tiltalte var varetægtsfængslet i en sag, der verserede ved Retten i X-købing. I denne sag var advokat A2 beskikket for tiltalte. I forbindelse med et besøg, som A2 aflagde hos tiltalte, anmodede tiltalte om, at advokat A3 blev beskikket i den sag, hvor A1 var beskikket, hvilket var baggrunden for advokat A3's anmodning om beskikkelse. Retten bemærkede videre, at retten telefonisk havde kontaktet arresten og anmodet om oplysning om, hvem tiltalte ønskede beskikket i sagen. Tiltalte oplyste, at han i denne sag ønskede, at advokat A1, der allerede var inde i sagen, blev beskikket. Den 3. november 2016 kom det frem under en fristforlængelse, at S var tiltalt i en anden sag. Denne sag skulle hovedforhandles den 17. og 18. november 2016. Denne sag havde S glemt alt om, men han ønskede ikke advokat A1 beskikket som forsvarer i denne sag. Da advokat A2 ikke havde mulighed for at give møde den 17. og 18. november 2016, ønskede S i stedet advokat A3 beskikket som forsvarer. Dette meddelte advokat A2 sin kollega, advokat A3. Advokat A2 gjorde således, hvad S bad ham om. Som beskikket forsvarer videregav han beskeden om S's ønske om forsvarerskifte til en kollega, hvilket var i fuld overensstemmelse med klientens eget ønske. Advokatnævnet udtalte bl.a.: *"Når henses til udskrifter af retsbogen den 16. og 17. november 2016 lægger Advokatnævnet til grund, at S ikke har ønsket anden forsvarer end advokat A1. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat A2 har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved at have forsøgt at fortrænge advokat A1 fra forsvarerhvervet. Advokatnævnet pålægger, som følge af det anførte og henset til at advokat A2 i 2014, 2015 og 2016 er pålagt sanktioner for tilsidesættelse af god advokatskik, advokat A2 en bøde på 60.000 kr. i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1"*

Bemærk at Advokatnævnet i afgørelsen tilkendegiver, at det er op til A2 at føre bevis for klientens ønske om ny forsvarer – og at dette bevis ikke alene kan føres i kraft af egen partsforklaring. Advokatnævnet lægger desuden til grund, at A2 over for klienten havde tilkendegivet, at han selv godt kunne påtage sig sagen, selvom han var klar over, at han ikke kunne det. Og at han gjorde det med henblik på at få sin kollega i firmaet beskikket i stedet for A1. Retten blev således ved A2's adfærd ført til at afbeskikke A1 og beskikke A3 som ny forsvarer. Herved har A2 gjort sig skyldig i en klar overtrædelse af god advokatskik. Københavns Byret stadfæstede afgørelsen.

I Advokatnævnets afgørelse af 27. juni 2016 (sagsnr. 2015-4770) klagede Retten i X-købing over, at A1 havde tilsidesat god advokatskik ved at have misbrugt sit hverv som forsvarer for S. S blev anholdt som led i en større politiaktion, og sammen med en række formodede medgerningsmænd blev han fremstillet i grundlovsforhør ved Retten i X-købing sigtet for menneskesmugling og omfattende bedrageri. S blev varetægtsfængslet og undergivet brev- og besøgskontrol i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1, 2 og 3, og fængslingen blev løbende forlænget indtil dom. S var under grundlovsforhøret repræsenteret af beneficeret advokat A2. På baggrund af et brev af 9. marts 2015 fra arresten, hvoraf fremgik, at S ønskede A1 beskikket som forsvarer, foretog retten ombeskikkelse. Ifølge udskrift af retsbogen af 17. april 2015 fra Retten i X-købing vedrørende fristforlængelse, udtalte S bl.a. følgende omkring omstændighederne for sin varetægtsfængsling:

”X forklarer, at han er isoleret 24 timer i døgnnet. Det har nu varet i 7 uger. Han kan ikke se solen fra sin celle. Han har ingen [landsmænd] at tale med. Han har dårligt helbred, idet han er blevet hjerteopereret 2 gange, og har haft et hjerteanfald. Han har først nu kunnet tale med sin datter under transporten fra fængslet. Han har ikke mulighed for fællesskab med andre, som han kan tale med i arresten.”

Der var retsmøde den 29. april 2015 om forhåndsberømmelse af hovedforhandlingen, i hvilken forbindelse det stod klart, at A1 alene kunne give møde på 28 ud af de 50 foreslåede retsdage. Retten i X-købing fastsatte på den baggrund en frist til den 6. maj 2015 til for A1 at meddele retten, hvorvidt han kunne give møde på de dage, hvortil sagen var berømmet, idet retten bemærkede, at han i tilfælde af benægtende svar måtte være indstillet på, at beskikkelsen ville blive tilbagekaldt. Ved brev af 6. maj 2015 skrev A1 til retten, at X nu ønskede at fortsætte med advokat A3 fra samme kontor som A1.

Anklagemyndigheden protesterede imod anmodningen om ombeskikkelse med henvisning til den mulige interessekonflikt. Ved kendelse af 8. maj 2015 bestemte Retten i X-købing, at advokat A3 ikke kunne beskikkes som forsvarer for X. Retten lagde herved særligt vægt på, at A1 var beskikket forsvarer for medsigtede, Y, og at det ikke kunne afvises, at de to sigtede havde modstridende interesser, jf. retsplejelovens § 734, stk. 2. Ved kendelse af 13. maj 2015 tilbagekaldte retten beskikkelsen af A3 som forsvarer for X.

A1 oplyste, at han den 15. maj 2015 via fængselspersonalet modtog et opkald fra X, og at han på den baggrund satte en telefonkonference op med X i arresten, i hvilken forbindelse situationen omkring forsvarervalg blev drøftet. Under samtalen virkede X meget oprørt, nærmest suicidal, og A1 indvilligede i efter ønske fra X at afholde et personligt møde. A1 foretog ved advokatfuldmægtig, AF, et arrestbesøg den 16. maj 2015.

Ved e-mail af 18. maj 2015 til retten skrev A1, at X nu ønsker advokat A4 som ny forsvarer i sagen. På baggrund af ovennævnte e-mail beskikkede retten A4.

Af udskrift af Retten i X-købings retsbog af 10. juni 2015, i hvilken forbindelse retten besluttede at forlænge varetægtsfængslingen for de sigtede, fremgår bl.a. følgende:

”Dommeren redegjorde overfor X for rettens kendelse af 1. juni 2015 om spørgsmålet om beskikkelse af advokat A1, herunder at retten ved afgørelsen har lagt til grund, at X ønskede at få beskikket advokat A4 som forsvarer, såfremt retten fandt, at interessekonflikt var til hinder for beskikkelse af advokat A3. X forklarede herefter, at han i hele fængslingsforløbet har ”skiftet forsvarer som andre skifter sko”, og sigtede intet har foretaget sig i forbindelse med de forskellige forsvarerskift. Sigtede ved ikke, hvad der foregår. X redegjorde desuden for en lang række andre forhold af kritisabel karakter. Dommeren forespurgte herefter, om retten skal forstå sigtedes udtalelser således, at sigtede ønsker at få beskikket en ny forsvarer. Sigtede meddelte, at det var korrekt forstået. Sigtede ønskede en ny forsvarer beskikket, og han ønsker at retten finder en sådan.”

Retten tilbagekaldte den 10. juni 2015 beskikkelsen af advokat A4 og beskikkede i stedet advokat A5 som forsvarer for X.

Retten i X-købing gjorde over for Advokatnævnet gældende, at A1 havde tilsidesat god advokatskik ved at have misbrugt sit hverv som beskikket forsvarer for X. Retten gjorde gældende, at retten tilbagekaldte beskikkelsen den 13. maj 2015, men at A1 ved advokatfuldmægtig F desuagtet aflagde X et besøg i arresten den 16. maj 2015, og at A1 ved e-mail af 18. maj 2015, dvs. 5 dage efter, at beskikkelsen var tilbagekaldt og 2 dage efter arrestbesøget, anmodede retten om at foretage ombeskikkelse til advokat A3.

Advokatnævnet fandt, at A1 havde handlet groft i strid med god advokatskik ved den 16. maj 2015 at foretage et arrestbesøg hos X på trods af, at Retten i X-købing den 13. maj 2015 tilbagekaldte beskikkelsen af A1, og ved at have ageret i sagen på vegne af X, jf. e-mail af 18. maj 2015 til retten. Den omstændighed, at der i perioden den 13. maj 2015 til 18. maj 2015 ikke var beskikket en forsvarer for X, kunne ikke føre til en ændret vurdering. Advokatnævnet lagde ved afgørelsen særligt vægt på, at X på tidspunktet for arrestbesøget befandt sig i en yderst presset situation, og at det må anses for godtgjort, at A1 var orienteret om, at retten havde tilbagekaldt hans beskikkelse. Bøden blev fastsat til 40.000 kr.

Den "handel" med hvervet som forsvarer, der fremgår af afgørelsen, genfindes i andre sager, og det er ikke i overensstemmelse med god advokatskik.

Som det vil fremgå af den følgende afgørelse, indeholder forsvarervalg flere uafklarede problemstillinger.

Det må have været store og betydningsfulde straffesager, der førte til Advokatnævnets kendelse af 29. november 2021. Advokat A2 var beskikket for K i en ankestraffesag, da S blev fremstillet og varetægtsfængslet med Advokat A1 som forsvarer. Advokat A2 anmoder 3.12 om ombeskikkelse. Men uvidende om det har Advokat A1 en telefonisk samtale med S, den 7.12. Advokat A1 modtog en mail fra arresten af 13.12 kl. 21:09 om at S ønskede besøg, men blev 14.12 af retten orienteret om, at der var sket ombeskikkelse til advokat A2.

15.12 fik Advokat A1 imidlertid endnu en mail fra arresten om at S ønskede at tale med ham, og Advokat A1 kontaktede S telefonisk, der insisterede på et kort møde, hvorunder S fastholdt Advokat A1 som forsvarer. S underskrev en håndskreven erklæring (formentlig udfærdiget af Advokat A1, da S var stærkt ordblind og ikke kunne have udfærdiget den selv) om valget af Advokat A1 som forsvarer. 16.12 anmodede Advokat A1 retten om ombeskikkelse og redegjorde for sit syn på forløbet.

18.12 redegjorde advokat A2 for sin opfattelse med kopi til retten. Han havde allerede ved anholdelsen i den nye sag fået en henvendelse fra kæresten [kæresten!] om at S ønskede Advokat A2 som forsvarer, hvilket S skulle have bekræftet under et møde i arresten i forbindelse med ankesagen.

21.12 afhøres S af politiet med Advokat A1 som forsvarer. Forsvarerhvervet drøftes og Advokat A1 anføres som forsvarer. Samme dag retter Advokat A2's sekretær [sekretær!] henvendelse til arresten og anmoder om, at Advokat A2 registreres som forsvarer. 21.12 meddelte arresten, at advokat A2 var registreret som forsvarer (nok i ankesagen) men at de ikke havde fået retsbogen i den nye sag, før advokat A2 sendte den (!)

22.12 redegjorde advokat A1 for mødet hos politiet og for at S ønskede ham som forsvarer.

23.12 sendte Retten brev til S vedrørende valg af forsvarer. Samme dag ombeskikkede retten fra Advokat A2 til Advokat A1 på baggrund af den fremlagte korrespondance, herunder S's påtegning om forsvarervalg.

Så langt så godt, men 4.1 anmoder Advokat A1 så landsretten om at blive beskikket i stedet for advokat A2 under landsretssagen, og det udløser så redegørelser fra begge sider, men det ender med, at landsretten 25.1 beskikker advokat A1. S havde i en fristforlængelse fastholdt valget af Advokat A1.

Advokatnævnets kendelse er således begrundet:

"Uanset, at Advokat A1 var bekendt med, at han den 14. december 2020 var afbeskikket finder Advokatnævnet på baggrund af sagens konkrete omstændigheder, at Advokat A1 ikke handlede

i strid med god advokatskik, da han den 15. december 2020 rettede henvendelse til S i X-købings arrest. Nævnet har her lagt særlig vægt på de to e-mails fra X-købings arrest, hvor S specifikt bad om at blive kontaktet af Advokat A1. Det forhold, at X-købings arrest ikke måtte være bekendt med, at der var sket ombeskikkelse, kan ikke føre til en anden vurdering, idet det som sagen er forelagt, ikke kan læges til grund, at S ikke ønskede kontakt til Advokat A1, ligesom S efter det oplyste gav modsatrettede ønsker i forhold til valg af forsvarer.”

Det er her værd at bemærke, at Advokatnævnet fraviger praksis, hvorefter kun den, som retten har beskikket, har adgang. Bag noget af miseren ligger et kommunikationsproblem mellem retten og fængselsvæsnet og forsvarerne indbyrdes – et problem der ofte optræder; hvis det lægges til grund, at S ønskede Advokat A1 som forsvarer, så ville ombeskikkelsen til Advokat A2 på baggrund af dennes henvendelse – som Advokat A1 ikke er bekendt med – have forhindret S i at tale med den advokat, som han ønskede.

Det anføres herefter i kendelsen:

”Advokatnævnet finder endvidere, at Advokat A1 ikke har handlet i strid med god advokatskik ved at anmode om at blive beskikket i byretssagen og senere også i landsretssagen. Nævnet har særlig lagt vægt på at rettens retsbogsudskrift af 23. december 2020, hvoraf det bl.a. fremgår, at retten beskikkede Advokat A1 efter ønske fra S, samt udskrift fra landsretten af 25. januar 2021, hvorefter nævnet finder, at det er godtgjort, at klienten ønskede ombeskikkelse.”

I lyset af det følgende er det bemærkningen fra byretten: ”herunder S’s påtegning om forsvarervalg” – som tilsyneladende er fremkommet samme dag som retten har bedt S om den, der er afgørende, og landsretten må have haft tilsvarende.

Det sætter lyset på klienter erklæringer og omstændighederne, hvorunder de afgives, og det var det sidste klagepunkt, hvor det anføres:

”Advokatnævnet finder, at en stillingtagen til den omtalte skriftlige erklæring, herunder om denne er udarbejdet i strid med de advokatetiske regler³⁶, forudsætter en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet, og erklæringen er derved ikke indgået i Advokatnævnets vurdering af sagen.”

Det er således en uforløst problemstilling; hvorledes kan advokaten medvirke til en klients stillingtagen til valg af forsvarer. Den ene side, Advokat A1, forklarede, at han skrev erklæringen, da S ønskede ham som forsvarer, og klienten skrev under. Den anden side, Advokat A2, forklarede, at S efter det for ham oplyste kun havde skrevet under for at give advokat A1 mulighed for ”at se på sagen”. Dette virker umiddelbart ikke klart, da Advokat A1 jo må forventes at havde ”set på sagen” i forbindelse med grundlovsforhøret.

Klienter skal selvklart forstå, hvad de skriver under på, men der kan ikke være noget problem i, at advokaten indhenter klientens underskrift.

Problemstillingen er mere kompliceret, hvis der blot fremkommer en blanket fra fængslet med klientens underskrift. Hvem der har truffet valget, er i den situation uvist.

3.2.3 Gaver

En helt anden vej til klienter er gaver og lignende.

Det er tilladt at reklamere, men det skal ske inden for almindelige gældende regler, og ”opfindsomme” markedsføringstiltag, skal man holde sig fra.

³⁶ Det er nok ”god advokatskik”

Spørgsmålet om, hvor opfindsom man må være, blev i 2014 behandlet af Advokatnævnet i tre kendelser.

Der er tale om Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2013-3107 om bl.a. udlevering af t-shirts og kasketter med advokatfirmaets hjemmeside og telefonnummer, Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2013-3176 om en udlevering af huer påtrykt teksten ”Advokatfirma A”, kalender og visitkort samt Advokatnævnets kendelse af 28. maj 2014 i j.nr. 2014-460.

I alle kendelserne blev advokaten frifundet³⁷, idet det blev anført:

”Advokatnævnet finder, at udlevering af enkelte reklameeffekter til brug for egne klienter, der opholder sig i et arresthus, ikke kan anses for en overtrædelse af reglerne om god advokatskik, idet der er tale om almindelige markedsføringstiltag over for egen klient, som ikke kan anses for at være direkte henvendelse til potentielle klienter.”

En hårfin balance, men det kan selvfølgelig være relevant at erindre klienten om, hvem der kan rettes henvendelse til ved næste lovovertrædelse. Rækkevidden af de nævnte kendelser er tvivlsom, især efter følgende nye regler:

Der er indført en særregel i retsplejelovens § 126, stk. 6³⁸:

”Advokater, der fungerer som forsvarsadvokater i en straffesag, må ikke give gaver til deres klienter i sagen eller disses nærtstående.”

Reglen er meget bred, og må formentlig efter sin ordlyd forhindre advokater i at give den administrerende direktør en gave ved en rund fødselsdag, hvis advokaten behandler en straffesag om forurening for selskabet, men efter kommentaren i Karnov må advokaten dog godt yde almindelig forplejning som f.eks. en kop kaffe eller en sandwich i forbindelse med et møde.

Reglen korresponderer med AER artikel 4, stk. 2 og 3:

” Stk. 2. En advokat må ikke uopfordret foretage handlinger, der har til formål eller er egnede til at påvirke en forbrugers valg af advokat i en konkret sag.

Stk. 3. Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner, institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsattes eller beboernes valg af advokat.”

Responsumudvalget har 19. august 2022 (sagsnr 2022 – 2066) afgivet en udtalelse om god advokatskik, jf. § 32, stk. 1, i Vedtægt for Det Danske Advokatsamfund, jf. bkg. nr. 150 af 24. februar 2020. Af anmodningen fremgår bl.a., at advokaten beskæftiger sig med straffesager, og overvejer som led i markedsføring på sit tøj, fx træningstøj, at påføre firmalogo og kontaktoplysninger samt følgende: ”Er politiet efter dig?” eller evt. ”Er der nogen efter dig?”. Ved siden af teksten agtes trykt en QR-kode med link til advokatkontorets hjemmeside.

Der blev spurgt om sådan markedsføring ville være i strid med god advokatskik?

Responsumudvalget udtalte:

”Af ’Regler om god advokatskik inden for Det Europæiske Fællesskab’ senest ændret i 2006 fremgår af pkt. 2.6 om individuel reklamering:

³⁷ Der kan også henvises til Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen; ”De advokatetiske regler” side 64f, hvor der henvises til Advokatnævnets kendelser af 19. november 2007 (j.nr. 02-0401-07-1185) (gengivet i Lf.Medd.125/2007) og 24. oktober 2011 (j. nr. 2009-1321), jf. Lf.Medd. 102/2011 jf. Lf.Medd.119/2011 (en afgørelse, der fører til nedennævnt dom fra Frederiksberg, af 26. juni 2013), der begge statuerer tilsidesættelse af god advokatskik. Se endvidere omtalen af andre tilsvarende i Elsebeth Rasmussen: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009. Jf. Thomas Rørdam: Forsvareren s. 25-27.

³⁸ Indførelsen af reglen er omtalt i Advokatretten 2. udgave side 92, hvor Mads Bryde Andersen og Lars Lindencrone Petersen med rette stiller sig kritisk til behandlingen.

”2.6.1. En advokat er berettiget til at oplyse offentligheden om sine tjenesteydelser, forudsat at oplysningerne er præcise og ikke vildledende og respekterer fortrolighedsforpligtelsen og andre af advokatstandens grundværdier.

2.6.2. En advokats individuelle reklamering i enhver form for medie, såsom presse, radio, fjernsyn, via elektroniske kommercielle meddelelser eller på anden måde, er tilladt i den udstrækning, den overholder kravene i § 2.6.1.”

Af de advokatetiske regler fremgår følgende:

”Artikel 4, stk. 3. Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsatte eller beboernes valg af advokat.”

”Artikel 71. I forbindelse med korrespondance og markedsføring skal ordet ’advokat’ indgå i advokatfirmaets navn eller i en tilføjelse dertil.”

”Artikel 72. Advokatfirmaers navn og andre forretningskendetegn, derunder logo, må ikke være egnet til at give indtryk af, at advokatvirksomheden udøves af andre end dem, der efter retsplejelovens § 124, jf. § 124 c, kan være medejere af et advokatfirma.”

De advokatetiske regler indeholder ikke herudover eksplicite begrænsninger i forhold til advokaters markedsføring, men advokater skal generelt følge god advokatskik også ved markedsføringstiltag. Markedsføring må fx ikke kunne henføres eller medvirke til klientfiskeri og skal ske under hensyn til lovgivning mv., fx markedsføringsloven. Dette beror på en konkret vurdering. Oplysninger givet i forbindelse med markedsføring skal være korrekte og må ikke være egnet til vildledning. Markedsføring, der ikke er i overensstemmelse hermed, vil være i strid med god advokatskik.

Responsumudvalget udtaler sig alene om de advokatetiske regler og ikke om markedsføringsloven mv.³⁹

Det bemærkes - med henvisning til art. 4, stk. 3 - at det vil være i strid med god advokatskik at bære tøj med de omtalte tekster i for fx Kriminalforsorgens institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende.”

Det fører over til en anden udgave af samme problem.

3.2.4 Klientfiskeri

”Klientfiskeri”⁴⁰ kan være både markedsføring og fortrængning – men vi vælger at behandle det i dette særskilte afsnit.

Begrænsninger i ”markedsføringen” og reglen om, at advokaten alene må påtage sig opgaver for en klient efter direkte henvendelse gælder med ekstra styrke, hvor den, der har behov for advokatbistand, er under pres, f.eks. fængslet. Den indsatte kan ønske en anden forsvarer, men det må ske efter den pågældendes eget ønske og egen henvendelse.

³⁹ Det er en ikke helt forståelig begrænsning. Udgangspunktet må være en bedømmelse efter retsplejeloven § 126, og der er udgangspunktet, at advokater skal overholde loven.

⁴⁰ En behandling af emnet om uopfordrede henvendelser findes hos Mads Bryde Andersen; ”Advokatretten” side 516, og nu om frifindende afgørelser, Lene Skovsen; ”Klientfiskeri eller lovlig markedsføring”, Advokaten 7/2004 side 40. Den uopfordrede henvendelse til klienter er nu reguleret aftaleretligt i Lov 2013-12-17 nr. 1457 om forbrugsaftaler § 4 og 5, og den uopfordrede henvendelse til forbrugere er bødebelagt, jf. lovens § 34.

Der kan henvises til den ovennævnte meget vidtgående afgørelse fra Retten i Koldings dom af 18. januar 2011 (sag BS 10-530/2010).⁴¹

Dette grundlæggende synspunkt er imidlertid modificeret lidt (men meget konkret) ved følgende afgørelser.

Vestre Landsrets dom af 29. juni 2011 (sag V.L. B-0893-09):

Advokat A1 blev af Advokatnævnet tildelt en irettesættelse for tilsidesættelse af god advokatskik ved at have rettet henvendelse til og ført en samtale med en varetægtsarrestant, som han ikke var forsvarer for. Advokat A1 havde på baggrund af henvendelser fra både den fængslede hustru og en medarbejder til den fængslede fået indtryk af, at den fængslede ønskede at skifte forsvarer. Advokat A1 meddelte advokat A2, der på daværende tidspunkt var forsvarer i sagen, at han overtog sagen. Kort efter samme dag besøgte advokat A1 den fængslede i arresten, hvor den fængslede imidlertid gav udtryk for, at denne ikke ønskede et forsvarerskift.

Retten i X-købing stadfæstede Advokatnævnets kendelse, idet retten lagde vægt på, at advokat A1 havde haft tilstrækkelig lang tid til at sikre sig, at det var den fængslede eget ønske at skifte forsvarer, inden advokat A1 aflagde den fængslede et besøg i arresten. Retten i X-købing fandt det i overensstemmelse med grundreglen væsentligt, at en fængslet person bliver beskyttet mod sådanne henvendelser. Landsretten kom imidlertid på det angivne faktiske grundlag til det modsatte resultat og frifandt advokaten for tilsidesættelse af god advokatskik, idet der blev lagt vægt på, at advokaten var bibragt den opfattelse, at anmodningen kom fra fængslede.⁴²

Dommens resultat stemmer ikke umiddelbart med de grundlæggende regler om advokaters modtagelse af sager, og er måske i modstrid med den praksis, der gennem mange år er opbygget til værn for fængslede, at det kun – bortset fra beskikkelsen i retten - er dem selv, der har evnen til at bede om ændret advokatrepresentation, hvis de pågældende er myndige.

Der kan også henvises til Advokatnævnets kendelse af 14. oktober 2013 (sagsnr. 2013-617), hvor Advokatnævnet lagde oplysning fra en kollega til forsvareren til grund – der var blevet ringet og opfattet som ringet fra fængslede.

Afgørelsen er fulgt op af yderligere en afgørelse, der imidlertid også er speciel: Retten i Århus' dom af 20. december 2012 (sag BS 9-751/2012). Her var klagepunktet overordnet, at advokat A havde forsøgt at fortrænge en anden forsvarer, for det første ved at advokat A, der i anden sag var forsvarer for anholdte, havde kontaktet politiet på baggrund af en henvendelse fra anholdtes søster, for det andet ved at insistere på at tale med anholdte efter af politiet at være gjort bekendt med, at anholdte havde ønsket anden forsvarer, der havde accepteret at blive beskikket.

Advokatnævnet afgjorde sagen ud fra antagelsen om, at advokat A måtte være klar over, at anholdte var repræsenteret af advokat, da han insisterede på at tale med anholdte, og hovedsynspunktet at

⁴¹ Se også omtalen i Lf.Medd. 30/2011.

⁴² Jf. referater i Lf.Medd. 64/2012 (jf. byrettens dom Lf.Medd. 66/2009). Afgørelsen er fejlagtig refereret i Advokaten 01/2012 side 12 i artiklen "Fiske, fiske, fiske...dér var en klient" af journalist Lene Rosenmeier. Artiklen illustrerer dog herudover de advokatuetsiske tiltag, der af visse gøres for uden opfordring fra vedkommende at skaffe forsvareropgaver. Korrektion og kritiske bemærkninger af Claus Bonnez, advokat og formand for Landsforeningen KRIM i Advokaten nr. 4 fra 2012. Bemærkningerne indeholder en kerne i henvisningen til Schönerberger og Dumaz (EMD af 20. juni 1998), hvor støtte for retten til kontakt fra advokaten, engageret af hustruen, kan findes i pr. 29 "Above all, the Government emphasise that the letter was not sent by a lawyer who had been instructed by Mr. Durmaz. The Court attaches little importance to this fact, having regard to the circumstances, which were that Mr. Schönerberger was acting on the instructions of Mrs. Durmaz and had moreover so apprised the Pfaffikon district prosecutor by telephone on 24 February 1984 (see paragraph 9 above). These various contacts amounted to preliminary steps intended to enable the second applicant to have the benefit of the assistance of a defence lawyer of his choice and, thereby, to exercise a right enshrined in another fundamental provision of the Convention, namely Article 6 (art. 6) (see, mutatis mutandis, the aforementioned Golder judgment, Series A no. 18, p. 22, § 45). In the circumstances of the case, the fact that Mr. Schönerberger had not been formally appointed is therefore of little consequence." Dette spørgsmål var dog ikke direkte til prøvelse, da det var afgjort til fordel for advokaten (og den varetægtsfængslede) efter national ret, således at sagen omhandlede de råd, som medfulgte advokatens henvendelse om ikke at udtale sig mv.

Uvæsnat er lidt praktisk omtalt af Lars Økjær Jørgensen og undertegnede i en redaktionel artikel i Advokaten 04 2014 side 20 ff. Det er ikke kun i Danmark, at der "fiskes"; i Geir Lippstads bog om forsvaret af Breivik: "Det vi står for" fortælles om kolleger, der ville overtage forsvaret og lovede at skaffe Breivik slik i cellen, hvis han ville skifte forsvarer!"

Se også Lf.Medd. 74/2010, der frifinder på et lignende subjektivt grundlag.

fængslede [han var kun anholdt] som er tildelt en advokat må beskyttes mod henvendelser fra andre advokater om at overtage forsvaret. Det blev anset for en grov tilsidesættelse og bøden blev på 15.000 kr.

Retten lagde vægt på, at advokat A i forvejen repræsenterede anholdte, så henvendelsen til politiet var på den baggrund ikke en tilsidesættelse, selv om det var en anden sag. At advokaten efter oplysning om andet advokatvalg insisterede på at tale med anholdte anså retten for en tilsidesættelse af god advokatskik, men da der ikke i samtalen blev gjort forsøg på at overtale til et advokatskifte, kunne tilsidesættelsen ikke karakteriseres som grov. Sanktionen blev på den baggrund en irrettesættelse. Ved afgørelse af omkostningsspørgsmålet blev Advokatnævnet pålagt omkostninger. Disse blev ved kære ophevet af Vestre Landsrets kendelse af 11. marts 2013 (V.L. B-0063-13).

De to afgørelser indeholder således konkrete bedømmelser af advokatens baggrund for henvendelse, men bygger begge på den grundlæggende beskyttelse af den anholdte/fængslede mod uanmodet repræsentation.

Princippet om respekt for klientens ret til at vælge er opretholdt i efterfølgende afgørelser:

Retten på Frederiksbergs dom af 24. juni 2013 (sag BS-Z-3195/2011):

En ung mand, der var sigtet for terror, blev kort før hovedforhandlingen kontaktet af en advokat via sms-besked. Meddelelsen indeholdt antydninger af, at den pågældende advokat kunne videregive oplysninger fra sagen. Samlet var det en grov tilsidesættelse af god advokatskik, og på grund af tidligere afgørelser blev bøden på 40.000 kr.

Advokatnævnskendelse af 28. februar 2014 (sagsnr. 2013-668):

Advokat A1, der var beskikket forsvarer for S, som var varetægtsfængslet, klagede til Advokatnævnet over, at advokat A2 under overskriften ”Forsvarerpost” tilsendte S en telefax, hvori A2 anførte, at han var blevet kontaktet af S’s bror, som havde oplyst, at S ønskede, at han indtrådte som forsvarer for ham i den verserende sag, og ved at bede S returnere skrivelsen med sin underskrift.⁴³ Advokat A2, der i 2009 var pålagt en sanktion for tilsidesættelse af god advokatskik, blev idømt en bøde på 20.000 kr.

Advokatnævnskendelse af den 27. februar 2015 (sagsnr. 2014-1686)⁴⁴:

Advokatnævnet idømte advokat A1 en bøde på 20.000 kr. På baggrund af anklagerens redegørelse kunne det lægges til grund, at advokat A1 – efter advokat A2 var blevet beskikket som forsvarer – anmodede om at tale med arrestanten S for at forklare, hvorfor hun ikke kunne beskikkes for ham. Advokat A1 havde ligeledes oplyst, at S havde fortalt ham, at han var blevet kontaktet af advokat A2 – og således ikke, at han på ny havde anmodet om at få advokat A1 beskikket som forsvarer. På den baggrund fandt Advokatnævnet det ikke – som af advokat A1 påstået – sandsynliggjort, at advokat A1 på ny havde fået en anmodning fra S om beskikkelse. Advokatnævnet fandt på den baggrund, at advokat A1 havde rettet henvendelse til S uden anmodning fra ham. Endvidere fandt Advokatnævnet det godtgjort, at advokat A1 rettede henvendelse til S på et tidspunkt, hvor hun var bekendt med, at en anden advokat var beskikket som forsvarer for S. Advokat A1 kunne af anklageren have fået oplyst, hvem der var beskikket, hvorefter hun havde mulighed for at anmode denne om tilladelse til at kontakte S. På denne baggrund og ved at have drøftet sagens materielle indhold med S, desuagtet at advokat A1 var beskikket for en anden sigtet i samme sagskompleks som S, havde advokat A1 groft tilsidesat god advokatskik. At anklageren havde givet sin tilladelse til, at advokat A1 kunne ringe til S, ændrede ikke på Advokatnævnets vurdering af advokat A1’s adfærd, idet det påhvilede advokat A1 at være bekendt med og overholde reglerne om god advokatskik.

I Advokatnævnets kendelse af 28. marts 2017 (sagsnr. 2017-129) var der klaget over advokat A1, da denne efter et fængselsbesøg hos klient K i sag nr. 2, havde anmodet advokat A2 om at søge beskikkelse i sag nr. 1, hvor advokat A3 var beskikket. K oplyste til retten i sag nr. 1, at han ikke havde ønsket advokat A2 som forsvarer. Nævnet fastslog, at advokat A1 havde tilsidesat god advokatskik.

⁴³ Lf.Medd. 15/2014.

⁴⁴ Lf.Medd. 26/2015.

Det må have været store og betydningsfulde straffesager, der førte til Advokatnævnets kendelse af 29. november 2021 (sagsnr. 2021-452):

Advokat A2 var beskikket for K i en ankestraffesag, da S blev fremstillet og varetægtsfængslet i en anden sag med Advokat A1 som forsvarer. Advokat A2 anmoder 3.12 om ombeskikkelse. Men uvidende om det havde Advokat A1 en telefonisk samtale med S, den 7.12. Advokat A1 modtog en mail fra arresten af 13.12 kl. 21:09 om at S ønskede besøg, men blev 14.12 af retten orienteret om, at der var sket ombeskikkelse til advokat A2.

15.12 fik Advokat A1 imidlertid endnu en mail fra arresten om at S ønskede at tale med ham, og Advokat A1 kontaktede S telefonisk, der insisterede på et kort møde, hvorunder S fastholdt Advokat A1 som forsvarer. S underskrev en håndskreven erklæring (formentlig udfærdiget af Advokat A1, da S var stærkt ordblind og ikke kunne have udfærdiget den selv) om valget af Advokat A1 som forsvarer. 16.12 anmodede Advokat A1 retten om ombeskikkelse og redegjorde for sit syn på forløbet.

18.12 redegjorde advokat A2 for sin opfattelse med kopi til retten. Han havde allerede ved anholdelsen i den nye sag fået en henvendelse fra kæresten [kæresten!] om at S ønskede Advokat A2 som forsvarer, hvilket S skulle have bekræftet under et møde i arresten i forbindelse med ankesagen.

21.12 afhøres S af politiet med Advokat A1 som forsvarer. Forsvarerhvervet drøftes og Advokat A1 anføres som forsvarer. Samme dag retter Advokat A2's sekretær henvendelse til arresten og anmoder om, at Advokat A2 registreres som forsvarer. 21.12 meddelte arresten, at advokat A2 var registreret som forsvarer (nok i ankesagen) men at de ikke havde fået retsbogen i den nye sag, før advokat A2 sendte den (!)

22.12 redegjorde advokat A1 for mødet hos politiet og for at S ønskede ham som forsvarer.

23.12 sendte Retten brev til S vedrørende valg af forsvarer. Samme dag ombesikkede retten fra Advokat A2 til Advokat A1 på baggrund af den fremlagte korrespondance, herunder S's påtegning om forsvarervalg.

Så langt så godt, men 4.1 anmoder Advokat A1 så landsretten om at blive beskikket i stedet for advokat A2 under landsretssagen, og det udløser så redegørelser fra begge sider, men det ender med, at landsretten 25.1 beskikker advokat A1. S havde i en fristforlængelse fastholdt valget af Advokat A1.

Advokatnævnets kendelse er således begrundet:

”Uanset, at Advokat A1 var bekendt med, at han den 14. december 2020 var afbeskikket finder Advokatnævnet på baggrund af sagens konkrete omstændigheder, at Advokat A1 ikke handlede i strid med god advokatskik, da han den 15. december 2020 rettede henvendelse til S i X-købings arrest. Nævnet har her lagt særlig vægt på de to e-mails fra X-købings arrest, hvor S specifikt bad om at blive kontaktet af Advokat A1. Det forhold, at X-købings arrest ikke måtte være bekendt med, at der var sket ombeskikkelse, kan ikke føre til en anden vurdering, idet det som sagen er forelagt, ikke kan lægges til grund, at S ikke ønskede kontakt til Advokat A1, ligesom S efter det oplyste gav modsatrettede ønsker i forhold til valg af forsvarer.”

Det er her værd at bemærke, at Advokatnævnet fraviger praksis, hvorefter kun den, som retten har beskikket, har adgang. Bag noget af miseren ligger et kommunikationsproblem mellem retten og fængselsvæsnet og forsvarerne indbyrdes – et problem der ofte optræder; hvis det lægges til grund, at S ønskede Advokat A1 som forsvarer, så ville ombeskikkelsen til Advokat A2 på baggrund af dennes henvendelse – som Advokat A1 ikke er bekendt med – have forhindret S i at tale med den advokat, som han ønskede.

Det anføres herefter i kendelsen:

”Advokatnævnet finder endvidere, at Advokat A1 ikke har handlet i strid med god advokatskik ved at anmode om at blive beskikket i byretssagen og senere også i landsretssagen. Nævnet har særlig lagt vægt på at rettens retsbogsudskrift af 23. december 2020, hvoraf det bl.a. fremgår, at retten beskikkede Advokat A1 efter ønske fra S, samt udskrift fra landsretten af 25. januar 2021, hvorefter nævnet finder, at det er godtgjort, at klienten ønskede ombeskikkelse.”

I lyset af det følgende er det bemærkningen fra byretten: ”herunder S’s påtegning om forsvarervalg” – som tilsyneladende er fremkommet samme dag som retten har bedt S om den, der er afgørende, og landsretten må have haft tilsvarende.

Det sætter lyset på klienter erklæringer og omstændighederne, hvorunder de afgives, og det var det sidste klagepunkt, hvor det anføres:

”Advokatnævnet finder, at en stillingtagen til den omtalte skriftlige erklæring, herunder om denne er udarbejdet i strid med de advokatetiske regler⁴⁵, forudsætter en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet, og erklæringen er derved ikke indgået i Advokatnævnets vurdering af sagen.”

Det er således en uforløst problemstilling; hvorledes kan advokaten medvirke til en klients stillingtagen til valg af forsvarer. Den ene side, Advokat A1 forklarede, at han skrev erklæringen, da S ønskede ham som forsvarer, og klienten skrev under. Den anden side, Advokat A2, forklarede, at S efter det for ham oplyste kun havde skrevet under for at give advokat A1 mulighed for ”at se på sagen”. Dette virker umiddelbart ikke klart, da Advokat A1 jo må forventes at havde ”set på sagen” i forbindelse med grundlovsforhøret. Klienter skal selvklart forstå, hvad de skriver under på, men der kan ikke være noget problem i, at advokaten indhenter klientens underskrift.

Problemstillingen er mere kompliceret, hvis der blot fremkommer en blanket fra fængslet med klientens underskrift. Hvem der har truffet valget, er i den situation uvist.

3.3 Forsvarerskift

De norske regler indeholder en glimrende anvisning:

”3.6 Dersom klienten tidligere har vært representert ved en annen forsvarer, skal den nye forsvareren straks underrette den tidligere forsvareren om forsvarerskiftet, med mindre underretningen følger av ny oppnevning fra retten. Ved forespørsel skal tidligere forsvarer straks gjøre dokumentene tilgjengelig for den nye forsvareren, med mindre disse kan innhentes hos politiet. Dersom den tidligere forsvareren er oppnevnt av retten, skal dokumentene først gjøres tilgjengelig når ny oppnevning foreligger.”

Dette burde tillige gælde i Danmark. Det medfører unødige forsinkelser og forviklinger, når der ikke orienteres ordentligt.

Reglen kunne efter danske forhold, hvor der er beskikkelse, formuleres:

”Hvis klienten er repræsenteret af forsvarer, skal den nye forsvarer straks underrette den tidligere forsvarer om klientens ønske. Underretning af den tidligere forsvarer skal ske samtidig med henvendelse til retten om ombeskikkelse.

Når ombeskikkelse foreligger, skal sagsakterne så hurtigt som muligt overleveres til den nye forsvarer.”

Der kan være presserende tiltag, der må gennemføres, men her kan den nye forsvarer kontaktes, og der kan være tiltag, som kan vente – og som i kraft af underretningen skal vente:

”Er der i perioden fra den tidligere forsvarer modtager underretning til ombeskikkelse foreligger uopsættelige opgaver, der må udføres af den tidligere forsvarer, skal dette ske efter underretning af den nye forsvarer eller i samarbejde med denne”

⁴⁵ Det er nok ”god advokatskik”, der menes

3.3.1 Dokumentation for forsvarerskift

Som det fremgår af ovenstående⁴⁶, er dokumentation for klientens ønske om ombesikkelse en opgave, der påhviler den, der ønsker at overtage hvervet.

Det er ikke altid let.

Hvis klienten er underlagt besøgs- og brevkontrol, er der mulighederne:

- a) en skriftlig anmodning sendt via postvæsnet gennem politiet, (Det er nok ikke realistisk)
- b) en anmodning afleveret i arresthus/fængslet, (Her er problemet, at der ikke er kontrol med, hvem der rent faktisk udfylder en seddel om advokatskifte)
- c) en erklæring til retsbogen (Det giver et sikkert grundlag) eller
- d) endelig en skriftlig erklæring afgivet til den eksisterende forsvarer. (Det er så tit til en anden på kontoret og ikke udpræget klientens ønske).

Hvis klienten ikke har besøgs- og brevkontrol, men er fængslet er mulighederne de samme, men et brev kan afsendes uden forsinkelse hos politiet. Klienten kan her kontakte den nye forsvarer og fremsætte ønsket om skift, og denne forsvarer kan vejlede om de praktiske muligheder for at give den nye forsvarer det fornødne grundlag.

Er klienten på fri fod må vedkommende sende sit ønske eller indfinde sig hos den advokat, som han ønsker. Sender klienten sit ønske pr. e-mail eller sms giver det i sig selv bevisproblemer, men mange unge mennesker ved ikke, hvad noget så gammeldags som et brev er.

Et eksempel på en sådan bevistvivl ved e-mail er dommen i U.2016.1045 Ø. Advokat A1 var oprindeligt beskikket, og der var afsat 50 dage til hovedforhandlingen. To uger før hovedforhandlingen fremkom anmodning om ombesikkelse til advokat A2 fra samme kontor [!]. Det blev fuldt op af to e-mails angiveligt fra tiltalte og endeligt et ønske fra denne om at måtte redegøre over for retten via Skype. Retten nægtede ombesikkelse og anvendelse af Skype. Advokat A2 kærede både spørgsmålet om ombesikkelse og om anvendelse af Skype.

Landsretten var enig i resultatet, idet man bl.a. henviste til tidspunktet for, ordlyden af og omstændighederne omkring anmodningen om ombesikkelse. X's efternavn var bl.a. stavet forkert i den ene e-mail. Den foreslåede fremgangsmåde via Skype eller lignende kunne ikke anvendes i relation til tiltalte, der holder sig skjult.

3.4 Advokaten savner fornøden kompetence

Man skulle ikke tro det, men AER artikel 5 kan også være relevant for en forsvarer:

”En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig samarbejde med en dertil kvalificeret kollega”

En helt usædvanlig sag er refereret i U.2015.2353 V og med opfølgning i U.2016.2425 H. Det er anført i højesteretsafgørelsen:

”Det fremgår af landsrettens kendelse, at der blandt domsmandsrettens medlemmer var enighed om, at det ville være uforsvarligt at træffe afgørelse i sagen på det foreliggende grundlag. Retten lagde herved vægt på, at forsvarerens optræden i sagen, herunder afhøringer og procedure, var af en sådan karakter, at der ikke var givet tiltalte et relevant og tilstrækkeligt

⁴⁶ Se f.eks. ovenfor Advokatnævnets kendelse af 29. november 2021 (sagsnr. 2021-452).

forsvar. Retten fremhævede i den forbindelse en række forhold, herunder at forsvarerens afhøring af det vidne, som efter tiltalen i sagen havde været udsat for vold mv., var utilstrækkelig, at forsvarerens procedure ikke forholdt sig til de relevante bevistemaer i sagen, og at forsvarerens bemærkninger om strafudmålingen nærmest måtte forstås som en opfordring til at straffe hårdt muligt for at understrege forsvarerens synspunkter i relation til en bevisførelse, som landsretten tidligere havde afslået.

Højesteret tiltræder efter de foreliggende oplysninger, at forsvaret af tiltalte var så mangelfuldt, at det var nødvendigt for landsretten at afbeskikke forsvareren for - som led i en retfærdig rettergang - at sikre tiltalte et effektivt forsvar. Dette gælder, selv om tiltalte ikke anmodede om afbeskikkelse."

3.5 Manglende fremme af sagen – smøl

Det er temmelig åbenbart, at der skal tages kontakt til klienten, og materialet vedrørende sagen skal skaffes, jf. AER artikel 6, stk. 1:

*"En advokat må ikke påtage sig en sag, hvis den ikke kan behandles tilstrækkelig hurtigt."*⁴⁷

Advokatnævnets kendelse af 19. august 2016 (sagsnr. 2016-678), vedrører en beskikket bistandsadvokat. Bistandsadvokaten antog, at retten orienterede forurettede, ligesom bistandsadvokaten ikke skaffede rapporter. Det førte samlet til, at han ikke tog kontakt til forurettede, og intet foretog. Det var en tilsidesættelse, hvor Advokatnævnet særskilt bebrejdede advokaten, at han troede, at retten orienterede forurettede om, at der var beskikket bistandsadvokat, og det kunne vel også bebrejdes retten og politiet.

Landsretten har ved dom af 17. januar 2025 taget stilling til smøl ifm. udarbejdelse af en genoptagelsesansøgning til politiet. Landsretten tiltrådte, at kontakten mellem advokaten, A, og klienten, K, vedrørte udførelsen af advokatopgaver, og at A som bestallingshavende advokat i den sammenhæng har et selvstændigt ansvar for at overholde god advokatskik, uanset at A var ansat i et firma, og at det var en anden advokat, B, der som beskikket bistandsadvokat havde den formelle klientrelation. A var bekendt med sagens hidtidige forløb, herunder at anklagemyndigheden havde K's klage over påtaleopgivelse på grund af forhold hos advokat B. Landsretten bemærkede herefter, at A i lange perioder ikke foretog effektive sagsbehandlingsskridt på trods af gentagne henvendelser fra K. Hertil kom, at A gav K talrige henholdende og misvisende svar, der var egnede til at give K det indtryk, at der blev arbejdet på sagen, og at genoptagelsesansøgningen var indgivet, selv om det ikke var tilfældet. Landsretten fandt herefter, at A groft havde tilsidesat god advokatskik.

3.6 Forsvarere med fyldte ordrebøger

I AER artikel 6, stk. 2 hedder det:

Ved påtagelse af en sag med offentlig beskikkelse skal advokaten sikre sig, at advokatens forhold ikke er til hinder for, at sagen kan behandles ved retten eller anden myndighed tilstrækkelig hurtigt.

Hvorfor der alene nævnes beskikkede er ikke klart. I Norge er reglen lidt mere nuanceret:

⁴⁷ Piet Hein skrev i 1960 i ATS: "SKUB": Livets juridiske urværk er tungt – Ingenting gaar med et snup – Alt gaar istaa på sit dødeste punkt – og kræver bestandigteet skub. Thi tog jeg en sagfører til det, som sgu – sku være kendt med sit kram, - og bad ham faa skub i det hele – og nu – skal jeg ogsaa skubbe til ham".

"1.8 En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareroppdrag når dette vil føre til vesentlig forsinket berømmelse, spesielt dersom det er flere siktede i samme sak, siktede er varetektsfengslet eller saken allerede er berømmet."

Det har gjennom de seneste årtier vært et stigende problem, at der ikke er en sammenheng mellom politiets efterforskning, anklagemyndighedens tilrettelæggelse, domstolens praktiske mulighet for at behandle sagerne og forsvarernes mulighet for at give møde – især i de længerevarende sager. Det er et komplekst problem, der som oftest udmønter sig i en kritisk holdning til advokaten.⁴⁸

Dette problem er næppe et ensidigt advokatproblem. Advokatens tid er fokuseret om klienterne, hvis antal vel er mindre end politi, anklagemyndighed og domstolens, og for advokaten består opgaven i, dels og primært at varetage klientens interesse, men også til reduceret vederlag at tilrettelægge sin tid, således at det er økonomisk muligt at varetage klienternes interesser. Advokaten kan ikke vide, hvornår anklagemyndigheden er klar til at indbringe sagen for retten, og hvornår domstolene har tid til at behandle den.

Problemstillingen for advokater tilspidises også af regler, der kræver, at den beskikkede advokat møder, og hvis det ikke er den beskikkede, der møder, så er det et problem. Hvis der mødes ved et ungt engageret menneske, der virkelig vil gøre en indsats for hovedpersonen – så kræver det en lang række forudgående tilladelser/handlinger, og der er adskillige situationer, hvor håbefulde unge mennesker har kastet sig ud i et møde, men hvor hovedproblemet er blevet at "vedkommende" "ikke er beskikket" – og ikke hovedpersonen, den sigtede/tiltalte.

Formalismen kan selvfølgelig begrunde ethvert resultat – men den rigtige løsning er, at advokaten honoreres (med værdien af arbejdet), og at der selvfølgelig gives dækning for nødvendig indsats til andre faggrupper, der bistår advokaten, og som kan udføre arbejdet mere effektivt og billigere. Det er sådan set forudsat i AER 56, stk. 1, at andre medvirker til bistanden:

"Er der foretaget en selvstændig sagsbehandling af andre i virksomheden end advokater og advokatfuldmægtige, kan dette arbejde kræves særskilt honoreret."

Det beskrevne er ikke gældende i strafferetsplejen.

I de norske regler fokuseres på situationer, som forsvareren har mulighed for at forudse, men det kan advokaten ikke, når hun i 2019 påtager sig at bistå og sagen sendes til retten i 2022, hvor retten så meddeler, at den ikke kan berammes i 2023, og 2024 er endnu ikke en mulighed.⁴⁹ Hvis det så, når det er muligt at beramme, ikke er muligt for forsvareren at møde på det tidspunkt, hvor det passer retten, kan det føre til afbeskikkelse. Det fører så til hel eller delvist tab af det arbejde, der er udført til skade for klienten.

Det kan ikke være et ensidigt problem for advokater med "fyldte ordrebøger". Det er stadig klienten, der er i centrum, og det må politi, anklagemyndighed og især domstolene holde sig for øje.⁵⁰

Det er ikke advokaterne, der har hovedforpligtelsen til en fornuftig administration af retssystemet – advokaten skal – med respekt – anvende retssystemet.

3.7 Advokater, der samler til bunke og fordeler

⁴⁸ Under en "uvildig undersøgelse" blev der fokuseret på dette problem. Det var muligt for domstolen at registrere alle dage, hvor "advokaten ikke kunne" – det var ikke let (eller umuligt) at få registreret, hvornår retten ikke kunne, når advokaten kunne!

⁴⁹ Eksemplet er inspireret af situationen i 2022 i Retten i Glostrup.

⁵⁰ Tilfældige eksempler på problemstillingen er TfK.2012.928 V og i anden relation TfK.2012.941 SK om ombeskikkelse og TfK.2012.943 SK om afslag på beskikkelse af hensyn til sagens fremme. Sagerne er ikke sager om god advokatskik, men alene afgørelser efter straffeprocessen.

En udløber af "den fyldte ordrebog", som er et advokatetisk problem, opstår, når visse advokater fylder ordrebogen med opdrag, for så, når de skal berammes at uddele dem til kolleger, der enten er i samme firma eller tilknyttet som "venligtsindede".

Der er tale om en udnyttelse af en forsvarers popularitet, men en udnyttelse, der ikke sker af hensyn til klienten, men af hensyn til advokatkontoret.

Sagen U.2015.2945 Ø, tyder på et sådant eksempel, men der var dog tid for den nye forsvarer fra samme kontor til at sætte sig ind i sagen.

En sag var berammet til hovedforhandling den 10., 11., og 13., august 2015 med den 14. august 2015 som reservedag. Efter anmodning fra advokat A1 fra advokatfirmaet F beskikkede landsretten den 16. februar 2015 denne som ny forsvarer. Den 8. april 2015 anmodede advokat A2 fra advokatfirmaet F om at blive beskikket som ny forsvarer, hvilken anmodning landsretten efterkom. Advokat A1 blev dog straffet af landsretten ved ikke at få salær for fængselsbesøg – der måske/måske ikke var spildt.

Sagen U.2016.1045 Ø tyder på "ren fordeling af klient".

Sagen fik et advokatretligt efterspil ved Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 (sagsnr. 2016-1561 og 2016-1562). Retten i X-købing klagede⁵¹ over, at advokat A1 i en sag, hvor han var beskikket forsvarer for K, idet han mod bedre vidende gav tilsagn om at kunne give møde under hovedforhandlingen på 50 nærmere angivne retsdage, selvom han forinden med Retten i Y-købing havde aftalt berømmelse af en straffesag på dage, der for en dels vedkommende var sammenfaldende med hovedforhandlingen i sagen ved Retten i X-købing. Retten i X-købing klagede også over at advokat A1 i forening med advokat A2 havde fremsat anmodning om, at der skete ombeskikkelse til advokat A2.

Advokatnævnet fandt, at advokat A1 havde handlet i strid med god advokatskik ved at påtage sig forsvarerhvervet for K og i den forbindelse at erklære, at han kunne give møde på samtlige berammede retsdage. Nævnet har herved lagt vægt på, at advokat A1 på tidspunktet for sin beskikkelse som forsvarer for K allerede havde aftalt berømmelse af en straffesag med Retten i Y-købing på retsdage, der for en dels vedkommende var sammenfaldende med hovedforhandlingen i nærværende sag. Advokatnævnet lagde i den forbindelse vægt på, at forsvarerhvervet er personligt, og at der var tale om et overordentligt stort sagskompleks. Med baggrunde i to tidligere tilsidesættelser blev sanktionen fastsat til 40.000 kr.

I Advokatnævnets kendelse af 4. december 2019 (sagsnr. 2019-1813) klagede både byret og landsret over at advokat A som beskikket forsvarer havde tilsidesat god advokatskik ved at beramme en nævningesag ved byretten på dage, der var reserveret og senere inddraget til hovedforhandling i en ankesag i Østre Landsret, og ved først på et sent tidspunkt at reagere på dobbeltberømmelsen.

I Advokatnævnets kendelse af 28. september 2021 (sagsnr 2021-150) var klagepunktet dobbeltberømmelse og til dels fordeling af sager. Det blev dog i kendelsen begrænset til dobbeltberømmelsen, da sigtelsen lød: *"tilsidesættelse af advokatpligterne" jf. retsplejelovens § 126' stk. 1. ved den 30. oktober 2019, under et telefonisk berømmelsesmøde med Østre Landsret, som advokat og beskikket forsvarer at have tilsidesat god advokatskik, idet advokat A - ved sin sekretær - imod bedre vidende gav tilsagn om at kunne give møde ved en hovedforhandling i Østre Landsret, uagtet at han den 20. juni 2019, som forsvarer i en straffesag ved Retten i Holbæk, havde givet tilsagn om at kunne give møde ved Retten i Holbæk på en med hovedforhandlingen ved Østre Landsret sammenfaldende dato."*

Kendelse beskriver mange interne forsøg på at overgive sagen til anden advokat på kontoret, men fandt en tilsidesættelse som beskrevet. Det er yderligere tilføjet:

"Efter en konkret vurdering, finder Advokatnævnet det ikke godtgjort, at det beroede på en ekspeditionsfejl, at advokat A - ved sin sekretær - gav tilsagn om at kunne give møde ved

⁵¹ Omtalt af Cecilie Holt Nielsen: "God advokatskik for forsvarere", Advokaten 02/2017 s. 36-37

hovedforhandlingen i Østre Landsret, selvom datoen allerede var reserveret til hovedforhandling i straffesagen ved Retten i Holbæk. Nævnet har bl.a. lagt vægt på advokat A's forklaring om, at det var forventningen, at han kunne lade en anden advokat møde på sine vegne den pågældende dag i straffesagen ved Retten i Holbæk. Dertil kommer, at berømmelse af en hovedforhandling som udgangspunkt ikke kan sidestilles med en praktisk ekspedition af en opgave af rutinepræget karakter. Overlader en advokat en opgave til en anden, kan advokaten ifalde et disciplinært ansvar. Der gælder efter Advokatnævnets opfattelse en skærpet instruktions- og tilsynspligt, således at advokaten ikke kan undslå sig et personligt ansvar ved at lade en anden udføre opgaven."

Den beskrevne fremgangsmåde er et område, der er til stor belastning for retterne, og frem for alt en behandling af klienten, der udgør en tilsidesættelse af god advokatskik. Problemstillingen er også behandlet under 15.1 – "respekt for retten",

3.8 Sen indtræden – "lige én sag til"

En anden situation er den travle advokat, der "lige skal have én sag til".

Det bør selvfølgelig være begrundet i klientens ønske, når der kort før en hovedforhandling ønskes forsvarerskifte, men den advokat, der får en sådan forespørgsel umiddelbart før hovedforhandlingen, må vurdere og forklare klienten, at hvis det ikke er muligt for advokaten at møde de berammede dage, så er det i langt de fleste tilfælde ikke muligt at skifte. Eksempler er Den Særlige Klagerets kendelser i TfK.2016.831 SK og TfK.2016.835 SK.

Retterne har stigende modvilje mod sene forsvarerskift, som følgende citat viser:

"Der fremlagdes 31. august brev af 13. maj fremsendt til tiltalte fra retten, hvori det oplyses, at sagen er berammet til 8. september og at [A] er beskikket som forsvarer for tiltalte. Det anførtes videre i brevet, at tiltalte opfordres til inden 5 dage at rette henvendelse til retten, såfremt tiltalte ønskede en anden forsvarer beskikket. Ombeskikkelse på nuværende tidspunkt forudsætter, at forsvareren kan give møde på det berammede tidspunkt".

I Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 (sagerne nr. 2016-1561 og 2016-1562) omhandlede klage over to forsvarer.⁵² Det ene klagepunkt angik ønsket fra advokat A2 om beskikkelse i stedet for advokat A1 fra samme kontor i en sag berammet til omkring 50 dage. Klienten var flygtet, men indgik i et større sagskompleks. Der fremlagdes forskellige e-mails fra den flygtede klient (herunder en, hvor han skrev sit eget navn forkert), og forslag til deltagelse i retsmøde via Skype for at bekræfte ønsket om forsvarerskifte. Retten nægtede ombeskikkelse, da det ikke var klart, at det var klientens ønske og da det var tæt på hovedforhandlingen. Advokatnævnet frifandt de to advokater for dette klagepunkt – da ønsket om forsvarerskift dog var understøttet af e-mails.⁵³

Modviljen har ført til bestemmelsen i retsplejelovens § 741, stk. 2:

"Stk. 2. Når der efter sigtedes anmodning beskikkes en ny forsvarer i stedet for en beskikket forsvarer, som sigtede har ønsket, eller hvor sigtede har haft lejlighed til at anmode om en bestemt forsvarer, kan vederlaget til den nye forsvarer ikke overstige, hvad der ville tilkomme den tidligere forsvarer, hvis der ikke var blevet beskikket en ny forsvarer."

Bestemmelsen har ført til følgende kommentar i Karnov:

"Ved fastsættelsen af vederlaget til den nye forsvarer vil retten skulle skønne over, hvad den tidligere forsvarer kan forventes tillagt i salær for hele sagen, hvis den pågældende var fortsat

⁵² Sagen omtales også ovenfor i relation til den ene advokat.

⁵³ Sagen er omtalt af Cecilie Holt Nielsen: "God advokatskik for forsvarer", Advokaten 02/2017 side 36.

som beskikket forsvarer. Den nye forsvarers vederlag kan herefter ikke overstige dette skønsmæssigt beregnede beløb med fradrag af det faktiske salær, som den tidligere forsvarer bliver tillagt.

Vi er ikke bekendt med, at retterne foretager den skønsmæssige beregning af det salær, som den udtrædende ville kunne forvente. Retten oplyser heller ikke hvad der er tillagt den udtrædende, og den indtrædende har således intet grundlag for at bedømme, hvilket vederlag, der vil kunne forventes.

I Advokatnævnets kendelse afsagt 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-1571), klagede advokat A1 på vegne af sin klient over advokat A2, der tidligere var beskikket forsvarer for klienten, bl.a. ved ikke at fremsende kopi af sine salærindstillinger. A1 sendte efter ombesikkelsen en e-mail til A2 med anmodning om at modtage kopi af A2's salæropgørelse. Det bemærkes, at A1's beskikkelse var sket under henvisning til retsplejelovens § 741, stk. 2. A1 henviste til formålet med retsplejelovens § 741, stk. 2, herunder at der ikke skal betales for dobbeltarbejde. Advokatnævnet idømte A2 en bøde for ikke fyldestgørende at have orienteret om indholdet af sine salærindstillinger til retten.

Det hedder videre i Karnovs note:

Virningen af salærbegrænsningen er, at den nye beskikkede forsvarer ikke særskilt vederlægges for det merarbejde, som forsvarerskiftet nødvendiggør. Den beskikkede forsvarer må heller ikke modtage betaling fra andre (f.eks. sigtede) for det merarbejde, som forsvarerskiftet nødvendiggør, medmindre forsvareren frafalder krav på vederlag af statskassen, jf. § 741, stk. 1, 2. pkt., jf. § 334, stk. 5. Den beskikkede forsvarer vil imidlertid uanset dette stadig være forpligtet til at udføre det arbejde, som et forsvarligt forsvar tilsiger. Såfremt en advokat anser det vederlag, som reglen giver mulighed for, som utilstrækkeligt til at sikre advokaten en acceptabel betaling for det samlede arbejde, der må forventes at være forbundet med hvervet som beskikket forsvarer, bør den pågældende nægte at lade sig beskikke.”

Som anført har den indtrædende advokat intet grundlag for at bedømme økonomien. Retterne kan være indifferente – men for klienten og advokaten, det bliver bedt om at indtræde, er situationen anderledes. Som daglejer er forsvarerne vant til at være uvidende om, hvad de vederlægges med – men i denne situation er det helt grelt.

En situation, der belyser anvendelsen og visse urimeligheder, er gengivet i TfK2022.287 V⁵⁴, hvor det af hovedet fremgår:

” T fik efter eget ønske advokat B beskikket som forsvarer. Efterfølgende fik T efter eget ønske advokat A beskikket som forsvarer i stedet for B, og B sendte sagens akter til A. B fik tilkendt et honorar på 8.412,50 kr. plus moms for deltagelse i en hovedforhandling af en times varighed i en sag mod en medsigtet og for 3 timer til gennemgang af sagens bilag. A mødte som forsvarer til hovedforhandlingen, der foregik over to dage med en varighed på henholdsvis 6 timer og 5 minutter og 4 timer og 15 minutter, begge dage inkl. en times frokostpause.”

Hvis retten honorerer pr. påbegyndt time, vil det efter de ”vejledende takster” føre til 23.850 kroner. Forberedelsestiden er ikke oplyst.

”A fik tilkendt 16.000 kr. plus moms i salær, idet byretten henviste til, at det af retsbog af 15. november 2021 fremgik, at salærbegrænsningsreglen i retsplejelovens § 741, stk. 2, fandt anvendelse.”

Til sammenligning

”Forsvarerne for nogle medtaltale fik tilkendt et salær på 23.000 kr. plus moms.”

⁵⁴ Forarbejder svarende til noterne hos Karnov er gengivet i afgørelsen

Det anføres videre:

"A kærede salærfastsættelsen og anførte bl.a., at hun først efter hovedforhandlingen blev bekendt med, at beskikkelsen var omfattet af retsplejelovens § 741, stk. 2."

Advokat A har oplyst, at hun først efter sagens afslutning fik tilsendt retsbogen.

"Landsretten fandt, at efter ordlyden af retsplejelovens § 741, stk. 2, og forarbejderne til bestemmelsen sammenholdt med omstændighederne omkring beskikkelsen af A kunne vederlaget til A ikke overstige, hvad der ville have tilkommet B, såfremt der ikke var sket ombeskikkelse. Efter den faktisk anvendte tid i retten måtte det antages, at B ville være blevet tillagt et større vederlag end 16.000 kr. plus moms for sin deltagelse i hovedforhandlingen. Landsretten fandt på denne baggrund, og da salæret til B for deltagelse i retsmødet vedrørende en medsiget ikke skulle fradrages, at salæret til A passende kunne forhøjes med 2.000 kr. plus moms, således at salæret i alt kunne opgøres til 18.000 kr. plus moms."

Advokaten vederlægges således for lige under 10 timer, hvor 6 timer og 20 minutter er tiden i retten (med frokost fratrukket!). Til forberedelse med gennemgang af sagen, møde med klienten mv. og ankevejledning er der så 3 timer og 40 minutter.

Kendelsen er i øvrigt i modsat i TfK2020.937 V:

"Da den nye forsvarer ikke havde været bekendt med, at beskikkelsen var omfattet af retsplejelovens § 741, stk. 2, da han påtog sig hvervet som ny forsvarer, skulle der ikke ske reduktion af salæret som følge af den tidligere forsvarerbeskikkelse"

Det er kun hvis sigtede/tiltalte anmoder om ombeskikkelse, jf. 742, stk. 2, at der kan ske reduktion af den indtrådte advokats salær. Når det sker for at få sagen hurtigere behandlet, falder det udenfor bestemmelsen, jf. TfK2022.300 V.

4. Sagsbehandlingsfejl

Det var tidligere anført i AER 9.1, at ”en advokat skal som klientens uafhængige rådgiver varetage klientens interesser grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klientens tarv kræver.⁵⁵ Advokaten skal desuden i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.

Det var delvist en gentagelse af retsplejelovens § 126:

”En advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Advokaten skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klienternes tarv tilsiger. Sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.”

Det er nu i artikel 39-40 indskrænket til:

*”Artikel 39. En advokat skal være uafhængig under udøvelse af sin virksomhed.
Artikel 40. Advokaten skal i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.”*

Retsplejelovens § 126 er dog fortsat gældende, og ændringen er nok sket, da artikel 41 dækker:

*”En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger.
Stk. 2. Advokaten må ikke foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde.”*

Det nærmere indhold af disse pligter er ikke beskrevet i de advokatetiske regler, men sjuskeri i form af at overse frister, bestemmelser, konsekvenser af bestemmelser eller i form af deciderede sagsbehandlingsfejl kan være en tilsidesættelse af de advokatetiske regler. Det beror dog på en konkret vurdering, om sagsbehandlingsfejl vil være en tilsidesættelse, da det vil afhænge af sagens karakter.

I norsk ret er der omfattende regler på dette område, både for så vidt angår forsvarerens pligter og rettigheder og forsvarerens rolle under efterforskningen.⁵⁶ For så vidt angår forsvarerens pligter og rettigheder, fremgår det eksplicit, men ikke udtømmende, at forsvareren skal sikre klientens menneskerettigheder, at der ikke sker unødvendig frihedsberøvelse, og vedkommende sikres en retfærdig rettergang.

Det fremgår tillige, at forsvareren ikke skal identificere sig med klienten og dennes overbevisninger. Forsvareren skal loyalt tilkendegive samme synspunkter som klienten, men skal også give klienten sin vurdering af beviserne i sagen. Forsvareren må ikke medvirke til, at der afgives falske forklaringer. Endelig skal forsvareren sikre sig, at klienten ved anholdelse bliver informeret på et sprog vedkommende forstår og forstår baggrunden for anholdelsen ligesom forsvareren skal sikre klienten bistand under en varetægtsfængsling.

Under efterforskningen skal forsvareren holde sig løbende orienteret og vurdere, om klientens interesser bliver tilstrækkeligt varetaget. Forsvareren skal også sikre klienten løbende information og adgang til gennemgang af sagens akter. Forsvareren skal vejlede klienten om deltagelse ved politiafhøring og deltage ved disse. Det fremgår eksplicit, at forsvareren ikke bør deltage ved politiafhøring, hvis han ikke på forhånd har fået adgang til at gennemgå sagens materiale. Forsvarere skal begære efterforskningsskridt og afhøringer, hvis det er i klientens interesse.

⁵⁵ Se Lars Økjær Jørgensen og Martin Lavesen: De advokatetiske regler, 2011 side 71ff.

⁵⁶ Se de norske advokatetiske regler.

Ovenstående eksemplificeringer er efter vores opfattelse tillige omfattet af pligterne efter de danske regler.

Der er ingen retspraksis om sagsbehandlingsfejl, men de følgende kendelser fra Advokatnævnet kan fremhæves.

4.1. Manglende fremsættelse af erstatningskrav

Advokatnævnskendelse af 2. november 2016 (sagsnr. 2016-1717): Advokat A havde undladt at vejlede om klagefristen for indgivelse af erstatningskrav i forbindelse med en straffesag, hvor klienten blev frifundet. Det var en tilsidesættelse af god advokatskik, og advokat A tildeltes en bøde.

Advokatnævnskendelse af 18. august 2016 (sagsnr. 2016-678): En beneficeret advokat blev beskikket som bistandsadvokat, men foretog sig intet. Han troede, at forurettede fik besked af retten ved kopi af retsbog, og han kontaktede ikke selv forurettede. Han fik ikke sagsakter, men gjorde heller ikke noget for at få dem. Endelig søgte han ikke erstatning. Idømt bøde på 10.000 kr.

Tilsvarende i Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2022 (sagsnr. 2021-2745): Advokat A ikke søgte om erstatning for uberettiget varetægtsfængsling, ligesom advokaten ikke vejledte herom.

Advokatnævnets kendelse af 30. april 2024 (sagsnr. 2023-3646) kunne anføres andre steder, men medtages her, da den ene af forseelserne knyttede sig til bistand omkring erstatningskrav. Nævnets afgjorde: *”Som sagen er oplyst, finder Advokatnævnet, at bistandsadvokat A har undladt at varetage F’s interesser på behørig vis ved ikke at give møde sammen med hende under hovedforhandlingen ..., hvor hun skulle afgive vidneforklaring, herunder ved ikke at fremsætte et krav på erstatning og/eller godtgørelse eller tage forbehold herfor over for retten”*

4.2. Manglende kontakt til klient

Advokatnævnskendelse 31. januar 1997 (j.nr. 41-210-96-16): En forvaringsdømt T klagede til Advokatnævnet over, at han i forbindelse med anke af dommen til Højesteret ikke fik besøg af den beskikkede forsvarer A og derfor først mødte ham ca. en time før retsmødet. Forsvareren idømt en bøde for ikke at have besøgt T i arresten. Der var tale om tilsidesættelse af god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126. Nævnet tog ikke stilling til en påstand vedrørende selve sagens udførelse for Højesteret.

Advokatnævnskendelse af 23. maj 2014⁵⁷: Advokatnævnet idømte advokat A en bøde på 10.000 kr. for tilsidesættelse af god advokatskik, idet A ved først den 19. oktober 2011 – 6 dage før retsmødet – at reagere på klagers henvendelser i sagen, der blev fremsendt løbende fra den 23. september 2011, og ved at afvise hendes ønsker om et møde, ligesom han i øvrigt ikke i sine svar havde forholdt sig til de rejste spørgsmål om bl.a. nærmere undersøgelser af sagen og vidneførelse.

Det udgør imidlertid efter Advokatnævnets opfattelse ikke i sig selv en tilsidesættelse af god advokatskik, at advokat A ikke forud for hovedforhandlingen af sagen den 25. oktober 2011 tog initiativ til at afholde et møde med klager. Advokatnævnet fandt det ikke på det foreliggende grundlag godtgjort, at advokat A kunne bebrejdes sin håndtering af selve retsmødet den 25. oktober 2011.

Det kan forekomme overraskende, at Advokatnævnet i 2014 mener, at en forsvarer kan udføre sit hverv i overensstemmelse med god advokatskik uden at kontakte klienten.

I Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2022 (sagsnr 2021-1027) frikendtes en bistandsadvokat for ikke at kontakte klienten og ikke fremsætte erstatningskrav. Afgørelsen er konkret, da den manglende

⁵⁷ Lf.Medd. 35/2014.

reaktion fra bistandsadvokaten skyldtes, at klager ved afhøring hos politiet havde tilkendegivet ikke at være krænket - men alligevel!

I Advokatnævnets kendelse af 30. september 2022 (sagsnr. 2022-552) blev Advokat A frifundet for ikke at indkalde en klient til et retsmøde – ”det formelt set ikke påhviler [forsvareren] at indkalde [klienten, K] til retsmøde”, som Advokatnævnet anfører med den supplerende bemærkning, at det af retsbogen fremgik, at klienten ”faktisk modtog tilsigelse til retsmødet”

Så lang så godt, men i samme kendelse fandt Advokatnævnet, at der forelå en tilsidesættelse af god advokatskik ved:

”ikke af egen drift i nær tilknytning til retsmødet at tage kontakt til K for at tilbyde en drøftelse af sagen. Nævnet har særligt lagt vægt på, at Advokat A som beskikket advokat for K burde have indset, at det var i K’s interesse, at A i nær tilknytning til hovedforhandlingen tilbød telefonisk drøftelse af eller et møde om sagen. Endvidere lægger Advokatnævnet særlig vægt på, at det var K, der havde fremsat anmodning om, at det meddelte tilhold og opholdsforbud blev underlagt domstolsprøvelse, og at K havde fremsat ønske om selv at varetage hovedforhandlingen af sagen⁵⁸. Derudover lægger nævnet vægt på, at hovedforhandlingen fandt sted knapt 1,5 år efter, at Østre Landsret tillod domstolsprøvelse. Nævnet finder af disse årsager, at Advokat A ikke i tilstrækkelig grad har varetaget K’s interesser i forbindelse med sagen.”

Her ønskede K ikke en forsvarer, men Advokat A var blevet beskikket på trods for en klient, der selv ville varetage hovedforhandlingen. Der pålægges den beskikkede forsvarer en ret så udvidet handlepligt.

I Københavns Byrets dom af 14. april 2023 (sagsnr. BS-16490/2021) Havde K, det afsonede en livstidsdom ønsket at få prøvet Direktoratet for Kriminalforsorgens afslag på prøveløsladelse ved domstolene. Han havde indbragt afslaget for Retten i Sønderborg med bistand fra en anden Advokat A1. K rettede senere henvendelse til Advokat A med anmodning om bistand til retssagen.

Retten i Sønderborg gav den 22. april 2020 advokat A1 en frist til den 30. april 2020 til at fremkomme med bemærkninger til, at sagen blev behandlet på skriftligt grundlag.

Af retsbogsudskrift af 25. maj 2020 fra Retten i Sønderborg fremgår bl.a., at retten besluttede, at sagen skulle behandles på skriftligt grundlag, idet der ikke var grundlag for at fravige udgangspunktet i straffuldbyrdslovens 116, stk. 1.

K rettede i juni 2020 henvendelse til Advokat A med anmodning om bistand til retssagen, idet han ønskede at skifte advokat. Han fremsendte herefter sagens materiale til advokat A, der den 16. juni 2020 orienterede Retten i Sønderborg om advokatskiftet.

Samme dag anførte K i en e-mail til Advokat A, at han inden kort tid ville blive overflyttet fra Renbæk Fængsel til Herstedvester Fængsel med henblik på udredning til uledsaget udgang. Han anførte endvidere:

"Jeg glæder mig at høre fra dig: denne mail er skrevet via min kone gennem en telefon, men den bliver tjekkerjævnligt, så du kan skrive hvornår du ønsker jeg skal ringe til dig..."

Advokat A blev ved retsbog af 18. juni 2020 beskikket for . Retten fastsatte en frist til den 6. juli 2020 for advokat s skriftlige bemærkninger til anmodningen om prøveløsladelse, herunder med oplysninger fra K til brug for rettens afgørelse.

Ved e-mail af 14. juli 2020 skrev K til Advokat A og spurgte, om hun havde fået hans sag.

Den 15. juli 2020 afsagde Retten i Sønderborg kendelse om at stadfæste Direktoratet for Kriminalforsorgens afgørelse, hvorefter ikke kunne prøveløslades. Det fremgår af kendelsen, at Advokat på vegne af havde indgivet processkrift. Det fremgår endvidere, at ingen af parterne skulle betale sagsomkostninger til den anden part eller til statskassen.

Advokat A har oplyst, at hun den 29. juli 2020 kærede Retten i Sønderborgs kendelse af 15. juli 2020 til landsretten.

⁵⁸ K havde modsat sig forsvarerbeskikkelse, men retten havde fastholdt krav om forsvarer og havde beskikket Advokat A.

K spurgte ved e-mail af 24. august 2020 advokat , om hun havde glemt ham. Han anførte, at han gerne ville vide, hvad der skulle ske.

Advokat A og K holdt den 26. august 2020 et møde i Herstedvester Fængsel.

Advokat har oplyst, at hun på baggrund af mødet den 26. august 2020 trak kæren tilbage fra landsretten. Ved e-mail af 27. august 2020 til Renbæk Fængsel, cc Herstedvester Fængsel, vedhæftede Advokat A byrettens kendelse og anførte bl.a.:

"I forlængelse af vedhæftede bekræfter jeg hermed for den gode ordens skyld, at min klient nu er i et udredningsforløb på Herstedvester, og at han derefter hvis alt går vel, kan blive tilbageført med henblik på hurtigst muligt at genoptage det gode forløb, som han var i gang med, herunder at blive flyttet til halvåbent fængsel.

Forløbet har jo desværre været forlænget på grund af dels COVID-19 og dels ventetid på Herstedvester, ligesom retten har noteret sig, at Dfk har beklaget det langvarige forløb, men min klient ser nu naturligvis frem til en fortsættelse af det gode samarbejde om lempelser i afsoningen og udslusningsforløbet. "

Den 17. september 2020 skrev K en e-mail til Advokat A, hvori han bl.a. anførte, at Herstedvester Fængsel havde godkendt ham til uledsaget udgang. Han havde endvidere tilføjelser til et brev, som skulle sendes til Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Ved e-mail af 5. oktober 2020 skrev K på ny til Advokat A. Han anførte bl.a., at han alligevel ikke kunne få lov til at få uledsaget udgang, hvilket han var meget utilfreds med. Han bad hende om at undersøge dette nærmere, herunder hvad der var planen for ham, og om hans muligheder for at blive flyttet til Sdr. Omme Fængsel. Han spurgte endvidere, om Advokat A var sikker på, at det var klogt ikke at få prøvet sagen i retten.

K har oplyst, at han den 13. oktober 2020 modtog "Indstilling til brug for den årlige sagsbehandling af langtidssager" af 1. oktober 2020 fra Renbæk Fængsel. Heraf fremgik bl.a., at retten den 15. juli 2020 havde stadfæstet Direktoratet for Kriminalforsorgens afslag på prøveløsladelse.

Herefter skifter forløbet karakter, og de oplysninger, der nu fremkommer, skal sammenholdes med det ovenfor anførte.

Ved e-mail af 14. oktober 2020 til Advokat A anførte K bl.a.:

"Jeg har netop modtaget indstillingen til dette års S.A-møde i februar. Til min store overraskelse kunne jeg læse, at der D. 15. juli, af retten, var blevet afsagt kendelse om stadfæstelse af afslaget på min prøveløsladelse. Hvordan kan det ske uden min viden? Har du viden om det? Har du givet grønt lys, til at afsige kendelsen? D. 16. juni skriver du i mail til mig, at du lige følger op på sagen i Sønderborg civilret. Så DU havde min sag D. 15. juli. Og vi har blot mødt hinanden, for at snakke sag 1 gang, D. 26. August. Er det derfor du rådede mig til ikke at gå i retten? Jeg må indrømme, jeg gik fra vores møde med en mærkelig følelse. Jeg har end ikke modtaget noget som helst, om at der er afsagt kendelse, hvilket også har frarøvet mig min ankemulighed og chancefor at forsvare mig. Du sagde ordret til mig; at vi altid kan gå i retten. Hvad sker der? Og hvad vil du gøre? Du kunne jo bare sige nej, da jeg kontaktede dig, hvis du ikke gad min sag. Dette har krænket mine rettigheder. Jeg har nu søgt om udskrift af kendelsen. Er du venlig at sende mig, alt hvad du har af papirer til renbæk fængsel."

Kendelsen, der var vedhæftet mail af 27. august 2020, er trods fremsendelse til både Renbæk og Herstedvester er tilsyneladende ikke nået frem til K.

Advokat besvarede den 27. oktober 2020 K's e-mail af 14. oktober 2020. Hun anførte bl.a.:

"Tak for din mail, som jeg modtog i min efterårsferie. Jeg samler alle de papirer, jeg har og sender til dig. Der er noget, der tyder på, at vi har talt fuldstændig forbi hinanden. Din sag har været behandlet i byretten (indbragt af dig selv med advokat), og videreført af mig, idet jeg havde forstået på dine påstande, at du ønskede at gå hele vejen med sagen. Men den blev så netop ikke prøvet af landsretten, idet jeg forstod på vores møde i august, at du ikke ønskede videre domstolsprøvelse af din sag, idet der på det tidspunkt var et godt (og forventeligt fortsat godt) samarbejde med Kriminalforsorgen. Det var i hvert fald min baggrund for at råde dig til

ikke at gå videre med sagen, og dermed årsagen til, at jeg trak sagen fra landsretten, jf. i den forbindelse min mail til Herstedvester af 27. august 2020 indeholdende blandt andet byrettens kendelse.

Hvis jeg har misforstået dig i forhold til, at du har haft et ønske om at indbringe den for landsretten, vil jeg naturligvis gerne bidrage med, at det i givet fald beror på en advokatfejl, således at den måske alligevel kan indbringes for landsretten, hvis du og din nuværende advokat (efter det til mig oplyste af 12. oktober 2020) da ikke vil begynde forfra i byretten.”

Der kan suppleres med, at K tidligere havde indbragt tilsvarende sager for domstolene, og var bekendt med, at det ikke medfører omkostninger uafhængig af resultatet, og at det må formodes, at opdrags- og prisoplysninger var givet af den advokat, der oprindeligt bistod K.

Der er overordnet to problemstillinger: a) opdraget og b) prisoplysning.

Ad a) Opdraget.

Der er tale om en ”marginalopgave” for en ”erfaren” klient, men opgaven viser, hvor omhyggelig man skal være selv i en sådan situation.

Advokatnævnets afgørelse om tilsidesættelse er:

”Nævnet bemærker, at formålet med at beskrive opdraget bl.a. er, at klienten skal vide, hvad denne kan forvente af advokaten, for dermed at udgå uklarhed omkring indholdet af opdraget, og at der i nærværende sag netop opstod uklarhed herom.

Advokatnævnet finder ..., at Advokat A ikke i fornødent omfang har inddraget og holdt K orienteret om sagen. Nævnet har herved særligt lagt vægt på, at K, som sagen er oplyst, ikke var inddraget i forbindelse med indgivelse af processkrift i sagen, og at han ikke var orienteret

om, at Retten i Sønderborg havde afsagt kendelse den 15. juli 2020, ligesom han ikke var inddraget i beslutningen om at kære sagen til landsretten. Advokat A kunne ikke med rette gå ud fra, at orienterede sig om sagens forløb i ”Min retssag”.⁵⁹

Advokatnævnet finder på den baggrund, at Advokat A i det ovenfor nævnte omfang har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens 126, stk. 1.”

Ved domstolsbedømmelsen ændres dette:

”Retten lægger efter bevisførelsen til grund, at efter at have talt i telefon med indleverede et processkrift på minretssag.dk, og at processkriftet ikke blev sendt til ham på mail forud for indgivelsen af dette til Retten i Sønderborg og heller ikke efter indgivelsen.

Advokat A har herom forklaret, at hun ikke kan udveksle mails med en klient, der sidder i fængsel og heller ikke kan sende sådant materiale til en andens ikke-sikre mailadresse.

A kærede den 29. juli 2020 Retten i Sønderborgs kendelse af 15. juli 2020 til landsretten uden, at på det tidspunkt blev orienteret eller inddraget i denne beslutning. Retten lægger på baggrund af A's forklaring til grund, at hun havde forstået på sin første samtale med, at han ønskede at gå hele vejen, hvilket efter rettens opfattelse støttes af det af anførte i en mail af 14. oktober 2020 til om, at han på grund af den manglende orientering om, at der var afsagt kendelse ”har frarøvet mig min ankemulighed og chance for at forsvare mig.” Retten finder således efter en konkret vurdering af forløbet, at ikke har handlet i strid med god advokatskik ved ikke den 29. juli 2020 eller forud herfor at inddrage ham i beslutningen om at kære kendelsen til landsretten, idet det bemærkes, at kæren uden udgift for ham efterfølgende kunne frafaldes, hvilket skete.

Retten har endvidere ved vurderingen lagt vægt på det ... anførte om forløbet af mødet den 26. august 2020.

Retten finder det på baggrund af s forklaring godtgjort, at hun på mødet den 26. august 2020 drøftede med K, om kæren af Retten i Sønderborgs kendelse skulle opretholdes, hvorfor det må

⁵⁹ Kommunikationsproblemer med indsatte indgår ikke i bedømmelsen.

lægges til grund, at K på mødet blev orienteret om denne kendelse og indholdet heraf, ligesom retten finder det godtgjort, at det blev aftalt, at kæren til landsretten skulle frafalde.

På baggrund af det ovenfor anførte ophæves den del af Advokatnævnets kendelse, der vedrører, at A har handlet i strid med god advokatskik ved ikke at have orienteret ham om Retten i Sønderborgs kendelse og ikke at have inddraget ham i beslutningen om at kære kendelsen til landsretten.

Retten finder sammenfattende, at A alene har handlet i strid med god advokatskik ved ikke at inddrage K i forbindelse med afgivelsen af processkriftet i sagen, idet hun ikke sendte det til ham forud for indgivelsen eller efter, og idet hun ikke kunne gå ud fra, at han holdt sig orienteret på minretssag.dk, som han ikke kunne tilgå fra fængslet. Retten bemærker, at fremsendelse af processkriftet kunne ske til ham i fængslet med post⁶⁰. Denne forseelse findes efter omstændighederne at burde sanktioneres med en irettesættelse.”

Ad b) Prisoplysninger

Advokat A erkendte, at hun ikke havde givet opdrags- og prisoplysninger.

Det kan noteres, at klientens viden ikke er afgørende – formalia overtrumfer det faktiske.

Det kan noteres, at man ikke kan støtte ret på, at tidligere advokat har opfyldt oplysningsforpligtelsen i forbrugeraftalelovens § 17 og de afledte regler i AER.

Det kan noteres, at lovens bestemmelser om, at der ikke kan pålægges klienten omkostninger skal gentages – også selv om klienten ved det.

Både Advokatnævn og byretten statuerede en tilsidesættelse af god advokatskik.

Den omfattende beskrivelsen skal også anvendes under punkt 11.

4.3. Fristoverskridelser og lignende

Advokatnævnets kendelse af 21. februar 2012 (sagsnr. 2011-2299):

Sagen drejede sig bl.a. om anke. Advokatnævnet fandt, at det ud fra formuleringen af ankeskrivelsen måtte lægges til grund, at advokat A alene har anket spørgsmålet om strafudmålingen. Advokatnævnet lagde endvidere til grund, at det på baggrund af sagens oplysninger måtte have stået klart for advokat A, at klager også ønskede at anke skyldsspørgsmålet, idet han mente, at der var tale om en fejlmåling i relation til en af hastighedsmålingerne, hvorfor klager ønskede at føre vidner i form af en teknisk specialist. På den baggrund fandt Advokatnævnet, at advokat A havde begået en klar fejl ved udformningen af ankemeddelelsen og derfor havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved alene at anke strafudmålingen i strid med klagers ønsker. Nævnet tillagde det ikke vægt, at fejlen ikke fik retsvirkning for klager, idet denne hævdede anken. Som følge af det anførte og en tidligere tilsidesættelse, der medførte gentagelsesvirkning, blev advokat A pålagt en bøde på 20.000 kr.

Advokatnævnets kendelse af 30. oktober 2024 (sagsnr. 2024 – 1130/HLR) vedrører også spørgsmålet om rettidig anke. Advokat, A, var forsvarer i en straffesag for tiltalte, T. T mente, at A havde tilsidesat god advokatskik ved ikke at anke hendes dom, samt ved ikke at give behørig ankevejledning, herunder om muligheden for at anke bødens størrelse. Advokatnævnet fandt dog, at A havde givet behørig ankevejledning, og ikke havde givet forkert rådgivning ved at orientere T om mulighed for afdragsordning med politiet. Ligeledes fandtes det heller ikke, at A havde tilsidesat god advokatskik i forbindelse med undladelse af at anke dommen, da A havde givet T besked om, at såfremt T ønskede at anke, da skulle meddelelse herom gives i god tid inden udløbet af ankefristen.

⁶⁰ Tidshorizonten i et sådan tiltag og effekten kan der med rimelighed stille spørgsmål ved?

Advokatnævnets kendelse fra april 2000 (sagsnr. 2012-3955)⁶¹: Advokaten havde overset, at fristen for anmodning til Procesbevillingsnævnet om anketilladelse i en straffesag var 2 uger og ikke 8 uger. Anketilladelse blev afslået med henvisning til fristoverskridelsen, der ikke fandtes undskyldelig. Nævnet statuerede, at advokaten havde tilsidesat god advokatskik.

Advokatnævnets kendelse af 21. december 2023 (sagsnr. 2023 – 2212/HLR) vedrørte også indgivelse af ansøgning til Procesbevillingsnævnet. Dette blev ikke overholdt, da advokaten, A, var af den opfattelse, at fristen var 4 uger. Advokatnævnet fandt, at A havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved ikke at indgive ansøgningen inden fristen på 2 uger.

4.4 Kendelser vedrørende sagens forløb

Advokatnævnskendelse 29. august 1996 (j.nr. 41-201-96-18)⁶²:

Advokat A var under en nævningesag beskikket som forsvarer for K. K mente, at A havde undladt at varetage sine pligter, dels fordi han ikke skaffede retsbogsudskrifter til K, dels ved at undlade at oplyse om muligheden for at indbringe sagen for Den Særlige Klageret. Til støtte fremførte K en række yderligere klagepunkter om A's afhøring og procedure under nævningesagen. Det fremgik af A's indsigelser, at han havde fremsat anmodning over for politiet og retten om udlevering af retsbogsudskrifterne.

Nævnet udtalte:

"Som sagen foreligger oplyst for Advokatnævnet findes der ikke grundlag for at statuere, at [advokat A] ikke skulle have ført [K's] forsvar på fuldt betryggende måde og udført de af ham i øvrigt påhvilende forpligtelser i overensstemmelse med god advokatskik, hvorfor han vil være at frifinde for den rejste adfærdsklage."

Sagen, der blev afgjort ved Advokatnævnets kendelse af 24. maj 2017 (sagsnr. 2016-3223) er meget speciel og kan placeres flere steder, men anføres her under sagens forløb. Forløbet, der førte til en klage fra klient K over advokat A, er beskrevet i en retsbog fra landsretten:

"Som beskikket advokat mødte [advokat A].

Erstatningssøgende, [K], var til stede på tilhørrækkerne.

[Advokat A] oplyste, at [K] skulle anses for ikke at være mødt.

[. . .]

På retsformandens spørgsmål tilkendegav [advokat A], at han ikke ville oplæse [Retten i X-købings] dom.

Anklageren oplæste herefter [Retten i X-købings] dom og redegjorde for ankeforholdene.

[Advokat A] nedlagde principal påstand som i brev af 29. oktober 2015 om, at [Retten i X-købings] dom ophæves, og sagen henvises til behandling ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, samt at staten betaler sagens omkostninger for byret og landsret.

[Advokat A] fastholdt den subsidiære og mere subsidiære påstand som angivet i ankemeddelelse af 21. november 2014.

Anklageren nedlagde påstand om stadfæstelse.

Retsformanden anmodede [advokat A] om at redegøre nærmere for, hvad begæringen om, at hovedforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 862, stk. 1, skal begrænses, støttes på.

[Advokat A] gjorde til støtte for begæringen gældende, at en opdeling af hovedforhandlingen vil være hensigtsmæssig, da en afgørelse om, at sagen ikke kan behandles i medfør af retsplejelovens kapitel 93 a, vil føre til, at sagen afsluttes. Der har ikke været hjemmel til at rejse sigtelse eller tiltale i sagen, og straffesagen har derfor været ulovlig. Der er ikke hjemmel

⁶¹ Gengivet fra Pia Birkegårds artikel "Advokatfejl og god advokatskik", Advokaten 2/2000 side 25f.

⁶² Gengivet i Lf.Medd. 11/1996, s. 104.

i retsplejelovens kapitel 93 a til at behandle spørgsmålet om tilkendelse af erstatning i anledning af en ulovlig straffesag.

Anklageren protesterede imod en opdeling af sagen, og gjorde til støtte herfor gældende, at der ikke har været tale om en ulovlig straffesag, og at sagen mest hensigtsmæssig kan behandles samlet.

Efter votering afsagdes kendelse:

Landsrettens stillingtagen til K's principale påstand om, at sagen skal ophæves med den begrundelse, at retsplejelovens kapitel 93 a ikke indeholder hjemmel til at behandle sagen, vil kræve en forelæggelse og gennemgang af sagen.

På denne baggrund finder landsretten, at sagen mest hensigtsmæssigt behandles samlet, hvorfor bestemmes:

Begæringen om, at hovedforhandlingen foreløbigt begrænses, tages ikke til følge.

[Advokat A] anmodede om en pause med henblik på at drøfte sagen med [K].

Retsformanden imødekom anmodningen.

Efter en pause blev retten sat på ny.

[Advokat A] oplyste, at det nu forholdt sig således, at [K] havde bedt ham om ikke længere at repræsentere hende i retsmødet.

[Advokat A] henviste til, at [K] ikke har mødepligt, og oplyste, at hun ønskede at forlade retslokalet. Som følge heraf agtede han også selv at forlade retslokalet.

På retsformandens forespørgsel oplyste [advokat A], at [K] ikke ønsker at hæve anken. Standpunktet er, at sagen kan færdigbehandles alene med anklagerens tilstedeværelse. Hans opgave som beskikket advokat for [K] kan alene strække sig til at opføre og fremsætte erstatningskravet, og det har han nu gjort. Han er ikke forsvarer for [K].

Anklageren henviste til princippet i retsplejelovens § 92I, stk. 2, og gjorde gældende, at ankesagen i givet fald må afvises, subsidiært at sagen må udsættes med henblik på beskikkelse af en ny advokat for [K].

Retsformanden henledte parternes opmærksomhed på bestemmelsen i retsplejelovens § 1018f, stk. 3, og anmodede om [advokat A's] bemærkninger hertil.

[Advokat A] anmodede om en pause med henblik på at drøfte sagen med [K].

Retsformanden imødekom anmodningen.

Efter en pause blev retten sat på ny.

[Advokat A] fastholdt, at han og [K] agtede at forlade retslokalet, og at sagen skulle færdigbehandles alene med anklagerens tilstedeværelse.

[Advokat A] gjorde til støtte herfor videre gældende, at [K] ikke er at anse som part i sagen, og at hun ikke har partsbeføjelser. Reelt set er der derfor heller ikke i sagen nedlagt påstande. Der er alene tale om, at han på vegne af [K] har opgjort erstatningskravet, og han har derfor udfyldt sin rolle. Landsrettens beskikkelse af ham må anses som en gestus.

På retsformandens forespørgsel oplyste [advokat A], at [K] ikke ønsker at føre sagen selv. Hun ønsker heller ikke, at han er til stede længere i retsmødet, ligesom hun ikke ønsker en anden advokat til at føre sagen for sig.

På retsformandens forespørgsel fastholdt [advokat A], at han og [K] vil forlade retslokalet, uanset om landsretten måtte finde, at en fremme af sagen vil kræve advokatens tilstedeværelse. Anklageren gjorde gældende, at han ikke under sagen som anklager tillige kan varetage [K's] interesser og fastholdt, at ankesagen i tilfælde af udeblivelse fra hovedforhandlingen må afvises, subsidiært at sagen må udsættes.

Retten optog herefter spørgsmålet til afgørelse samme dag kl. 12.00, hvilket blev meddelt parterne.

[Advokat A] og [K] forlod retslokalet kl. 10.45.

Retten hævet.

Retten sat på ny kl. 12.00.

Anklager var mødt.

[Advokat A] og [K] var ikke til stede.

Landsretten afsagde kendelse.

Efter at Højesteret havde afsagt dom af 7. oktober 2013, hvor [K] blev frifundet for tiltalen for overtrædelse af straffelovens § 283 a, rejste [advokat A] på vegne af [K] ved brev af 30. oktober 2013 krav om erstatning. I brevet henvistes til reglerne i retsplejelovens kapitel 93 a og erstatningsansvarsloven. Efter at først Statsadvokaten i Viborg og derefter Rigsadvokaten havde afslået at imødekomme erstatningskravet, begærede [advokat A] på vegne af [K] sagen indbragt for retten i medfør af retsplejelovens § 1018 f, stk. 1. Ved [Retten i X-købings] dom af 12. november 2014 blev anklagemyndigheden frifundet for det rejste erstatningskrav.

Der har under sagens behandling i [Retten i X-købing] og under den påbegyndte hovedforhandling i landsretten medvirket domsmænd, jf. herved retsplejelovens § 1018 f, stk. 4.

En sag om erstatning i anledning af strafferetligfølgning omfattet af kapitel 93 a i retsplejeloven behandles i medfør af retsplejelovens § 1018 f, stk. 3, i strafferetsplejens former. Dette indebærer blandt andet, at der er mundtlig forhandling i sagen, og at sagen af de juridiske dommere og domsmænd afgøres på grundlag af det, der fremføres i retten.

I den foreliggende situation, hvor [advokat A] har tilkendegivet, at han ikke vil deltage i sagens behandling, og at [K] ikke selv ønsker at føre sin sag, finder landsretten, at sagen ikke kan behandles, jf. herved princippet i retsplejelovens § 921, stk. 2. Henset til tilkendegivelsen om, at [K] ikke ønsker, at der ved sagens behandling skal være repræsentation ved nogen anden advokat, samt henset til at der er tale om et krav om erstatning, finder landsretten, at der ikke er grundlag for at udsætte sagen. Herefter, og da det er tilkendegivet, at [advokat A] ikke vil deltage i sagens behandling, selv for det tilfælde, at retten måtte finde dette nødvendigt, afvises sagen.

Thi bestemmes:

Ankesagen afvises.

[K] skal betale sagens omkostninger for landsretten.”

Dette specielle forløb bedømte Advokatnævnet således:

”Advokatnævnet finder, at det på baggrund af retsbogen af 3. november 2015 kan lægges til grund, at det må tilskrives [advokat A’s] forhold, herunder hans opfattelse af sagens behandling og rådgivningen herom til [K], at han og [K] forlod retslokalet, hvorefter retten blev hævet, og ankesagen efterfølgende blev afvist.

Nævnet lægger i den forbindelse bl.a. vægt på det forløb, der er beskrevet i retsbogen, herunder oplysningen om, at [advokat A] fra retsmødets begyndelse oplyste, at [K] befandt sig på tilhørrækkerne og skulle anses for ikke at være mødt, ligesom det fremgår, at [advokat A] gav udtryk for, at [K] ikke var part i sagen, og for at hverken han eller klienten behøvede at være til stede, idet det var standpunktet, at sagen kunne behandles færdig alene med anklagerens tilstedeværelse.

Advokatnævnet finder det på den baggrund godtgjort, at [advokat A] ikke i tilstrækkeligt omfang har varetaget [K’s] interesser i forbindelse med erstatningssagen, hvorfor han har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019 – 2733):

K havde klaget over, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved ikke at varetage hans interesser på behørig vis under hovedforhandlingen i Østre Landsret, herunder ved ikke at overholde de indgåede aftaler og den strategi, som var drøftet forud for hovedforhandlingen, og ved ikke at fremføre de aftalte argumenter og beviser under sin procedure.

Sagen blev afvist:

”Advokatnævnet kan, som sagen er forelagt for nævnet, ikke tage stilling til spørgsmålet om [advokat A’s] adfærd under hovedforhandlingen, herunder hvorvidt indgåede aftaler og strategier, som var drøftet forud for hovedforhandlingen, blev overholdt, og om der blev fremført de aftalte argumenter og beviser under proceduren. En afgørelse heraf forudsætter en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet. Dertil kommer, at der ikke

alene kan lægges vægt på de af [K] udarbejdede bilag, som er dennes egen opfattelse af forløbet.”

Der kunne måske være argumenteret med afsæt i retsplejelovens § 740.

Et eksempel på godkendelse af arbejdet er kendelse af 31 august 2021 (agsnr. 2020 – 3880) hvor advokat A har repræsenteret K i en straffesag rejst mod ham vedrørende en anmeldelse indgivet af hans tidligere samlever. Derudover har advokat A bistået K som bistandsadvokat i forbindelse med en anmeldelse, som K havde indgivet til politiet over sin tidligere samlever.

I sagen klagede K over at advokat A, der var beskikket forsvarsadvokat og bistandsadvokat for K, havde tilsidesat god advokatskik bl.a. ved at advokat A havde undladt at give behørig opdrags- og prisoplysning ved to sagers opstart⁶³, og ikke havde varetaget K's interesser på behørig vis, bl.a. ved ikke at oplyse om væsentlige frister og afgørelser fra politiet og anklagemyndighed, og ikke havde varetaget K's interesser på behørig vis under retssagen og dennes forberedelse

Advokat A's arbejde fremgår i hovedtræk af Advokatnævnets begrundelsen:

”For så vidt angår den øvrige del af klagen bemærker nævnet, at en advokat skal inddrage klienten i de strategiske overvejelser, der opstår undervejs. Der må dog indrømmes en advokat betydelige rammer i vurderingen af, hvordan en sag håndteres bedst muligt i klientens interesser.

Advokatnævnet finder, at det ikke er godtgjort, at advokat A har undladt at varetage Ks interesser på behørig vis.

Nævnet har herved bl.a. lagt vægt på, at det fremgår af det fremlagte materiale, at advokat A først sent i forløbet modtog alle sagens akter og anklageskriftet. Advokat A har løbende orienteret K om sagen undervejs, og parterne har afholdt møder og haft korrespondance, ligesom advokat A har sørget for, at K blev afhørt inden hovedforhandlingen, og han anmodede om at få de af K ønskede vidner indkaldt til hovedforhandlingen. Endelig ses han at have vejledt K om fremlæggelse af materiale i sagen. Det ændrer ikke herpå, at advokat A bad K om selv at sende noget materiale direkte til anklagemyndigheden.

Samlet finder Advokatnævnet, at advokat A ikke har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens 5 126, stk. 1, og Advokatnævnet frifinder derfor advokat A”

Advokatnævnet har desuden taget stilling til spørgsmålet om forsvarerens strategiske valg under sagen ved kendelse af 21. december 2023 (sagsnr. 2023-505/HLR). Sagen handlede om fratagelse af autorisationsfratagelse som sygeplejerske. Advokat, A, havde inddraget klienten, K, løbende undervejs i sagens ved strategiske overvejelser. K var indforstået hermed. Det var dog K's opfattelse, at A ikke havde varetaget og forsvaret hendes rettigheder på behørig vis, bl.a. ved at undlade at besvare K's henvendelse samt at rådgive på behørig vis, herunder om fremtidige risici mm. Advokatnævnet fandt, at A ikke havde tilsidesat god advokatskik, bl.a. med henvisning til *”at der må indrømmes en advokat betydelige rammer i vurderingen af, hvordan en sag håndteres bedst muligt i klientens interesser, og at advokaten i vidt omfang selv må vurdere, hvilke sagsskridt der skal iværksættes, herunder hvilke argumenter der skal fremføres, og hvilket materiale der skal fremlægges.”*

I Advokatnævnets kendelse af 28.10.2021 (sagsnr. 2021-731) blev der klaget fra K bl.a. over, at Advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved ikke at varetage hans interesser på behørig vis i forbindelse med en straffesag. K var i 2015 idømt tvangsbøder for manglende efterlevelse af et påbud

⁶³ Se nedenfor kendelsens del om prisoplysningen

om at fjerne nogle sten fra sommerhusejendommen på en af de danske øer. Den 19. juni 2020 var der berammet et retsmøde i sagen, hvor anklagemyndigheden påstod tvangsbøderne forhøjet og nedlagde påstand om forvandlingsstraf for de tvangsbøder, der ikke var betalt.

K var under straffesagen repræsenteret af Advokat A1

Advokat A1 ønskede ikke selv at møde under sagen, hvorfor han ved e-mail til Advokatfirma AF forespurgte, om der var en advokat fra kontoret, der kunne møde på hans vegne. Af e-mailen fremgik bl.a. følgende:

”Jeg skal ikke deltage i sagen. Jeg har aftalt med K, at jeg skal finde en advokat fra den lokale retskreds, som kan give møde ved retsmødet. Det er ikke hensigten, at advokaten skal være helt inde i sagen (der har en meget langvarig historik), Vi har derimod aftalt, at jeg kan lave et kort talepapir, med argumenter for, hvorfor der ikke skal opkræves tvangsbøder.

Kan du eller en advokat fra dit kontor påtage sig at give møde ved retsmødet?

Der vil i givet fald være tale om et klientforhold direkte med K, som I naturligvis kan drøfte sagen med direkte.”

Advokat A2 fra Advokatfirma AF meddelte Advokat A1, at han var villig til at påtage sig opgaven. Der etableres således et klientforhold og et mandat for A2

Advokat A2 besigtigede den sommerhusejendom, som K ejede, for at danne sig et indtryk af de terrænændringer, der var genstand for straffesagen. K var ikke selv til stede, men var repræsenteret af tredjemand, som åbnede porten for Advokat A2

Advokat A2 modtog herefter et talepapir fra Advokat A1 og anvendte det under sagens hovedforhandling.

Ved dom blev K's tvangsbøder forhøjet, og han blev idømt en forvandlingsstraf på fængsel i 40 dage. I e-mail til advokat A1 skrev K herefter, at han var blevet opmærksom på, at det fulgte af § 17, stk. 2, 2. pkt., i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov m.m., at en forvandlingsstraf i førstegangstilfælde maksimalt kunne fastsættes til 30 dage.

Advokat A1 oplyste, at han telefonisk havde meddelt K, at K formentlig kunne få sin forvandlingsstraf nedsat fra 40 til 30 dage, hvis han ankede, men at K havde oplyst, at han ikke ville anke.

K har påstået, at Advokat A2 har tilsidesat god advokatskik ved ikke at varetage hans interesser på behørig vis i forbindelse med straffesagen. K har til støtte herfor bl.a. gjort gældende, at det følger af Ikrafttrædelsesloven § 17, stk. 2, at han ikke kan blive tildelt mere end 30 dages forvandlingsstraf første gang, bødestraffen bliver forvandlet. Advokat A2 har således overset en væsentlig regel af betydning for sagen, som har medført, at anklagerens påstand blev lagt til grund. Den ydede indsats er således væsentligt ringere end god faglig standard kræver, idet det var muligt for en af K's ansatte, som er uden juridiske kompetencer, at finde frem til den pågældende retsregel og gøre K opmærksom herpå.

Advokat A2 gjort gældende, at det – hvis det blev lagt til grund, at dommen er forkert – ikke er Advokat A2's ansvar, at dommeren ikke har dømt i overensstemmelse med lovgivningen, idet det må formodes, at en dommer er bekendt med lovgivningen og dømmer i overensstemmelse med denne.

Advokatnævnet fandt under hensyn til de konkrete omstændigheder i straffesagen, herunder at Advokat A2 alene havde til opgave at deltage i hovedforhandlingen på baggrund af et talepapir udarbejdet af en anden advokat, og at hverken denne advokat, anklagemyndigheden eller dommeren var opmærksomme på bestemmelsen om maksimal forvandlingsstraf, at Advokat A2 ikke havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ved heller ikke at være opmærksom på den pågældende bestemmelse.

Kendelsen rejser to spørgsmål:

- 1) er det en formildende/frifindende omstændigheder, at en advokat alene møder i en straffesag på baggrund af et talepapir?
- 2) er der en formildende/frifindende omstændighed, at hverken den advokat, der har givet opdraget, anklagemyndigheden eller dommeren er opmærksom på lovgivning til gavn for tiltalte?

Da advokat A2 overtager og accepterer opdraget, må han være advokatorisk ansvarlig for at være i stand til at føre sagen, og problemet er ikke ”de andres” uvidenhed – det er Advokat A2's uvidenhed, der er afgørende.

4.5 Forkerte angivelser, herunder procesbedrag og lignende

I Retten i Aarhus dom af 20. april 2022 (sagsnr. BS-34260/020) blev Advokatnævnets kendelse, der havde fastslået, at der forelå en grov tilsidesættelse, stadfæstet. En rockerrelateret klient havde fået udbyttekonfiskeret en guldkæde. Advokat A spurgte først om klienten kunne købe guldkæden. Anklagemyndigheden oplyste, at dette ville stride mod formålet med udbyttekonfiskationen. Anklagemyndigheden oplyste herefter, at kæden ville blive smeltet om. Advokat A tilbød herefter at købe guldkæden for guldværdien plus 1 krone, men også det blev afslået af anklagemyndigheden. Det viste sig, at advokatens tilbud ikke var på egne vegne, men på klientens. Anklagemyndigheden forelagde sagen for Advokatrådet, der rejste klagesag ved Advokatnævnet. Rettens begrundelse lyder:

”Henset til at Advokat A flere gange bevidst har afgivet urigtige oplysninger til offentlige myndigheder, idet han til såvel politi som til statsadvokaten har oplyst, at han personligt ønskede at købe det omhandlede guldsmykke, selv om det ikke var hans hensigt, finder retten, at Advokat A er gået langt videre end berettiget til varetagelse af sin klients interesser.”

4.6. Brud på fortroligheden overfor klienten

Fortroligheden over for klienten har en praktisk oplysende side, der er beskrevet i AER artikel 40, ”Advokaten skal i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.”.

Det er klientens sag.

Det fortøner sig i strafferetten, hvor der er i et vist omfang er en opfattelse hos politi, anklager og domstole, at sigtede/tiltalte har jo en advokat – det må være nok. Et eksempel er adgangen til sagens akter, jf. retsplejelovens §§ 729 a til 729 c, hvor holdningen er, at det må være nok, at advokaten har sagens akter og kan forevise dem. Det er ikke nødvendigt, at sigtede/tiltalte også får udleveret sagsakterne⁶⁴

Netop retsplejelovens § 729 a og yderligere § 748 og den angivne holdning rejser nogle principielle spørgsmål om forsvarerens fortrolighed/loyalitet over for klienten, spørgsmål, der ikke tidligere har været i fokus. Emnet berøres af Mads Bryde Andersen & Lars Lindencrone Petersen, der anfører ⁶⁵:

”Endelig kan politiet, jf. RPL § 729 a, stk. 4, under visse kvalificerede omstændigheder give forsvarerne pålæg om ikke at videregive de oplysninger, som forsvareren har modtaget fra politiet. Et sådant pålæg kan udstrækkes, indtil tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen. Dermed kan forsvareren som noget ganske usædvanligt – men begrundet i de særlige forhold, der gør sig gældende i visse typer af straffesager – pålægges tavshedspligt overfor sin klient. For at undgå denne principielle loyalitetskonflikt kan det være relevant, at forsvareren afslår at modtage materiale, som er klausuleret med pligt til hemmeligholdelse.”

Problemstillingen har tidligere fokuseret på 2 ”skoler”. En gruppe forsvarere vil gerne modtage alt, af hensyn til forsvaret af klienten – en anden gruppe vil af formentlig advokatetiske grunde modtage materiale, der skal holdes hemmeligt overfor klienten.⁶⁶

Emnet er blevet accentueret ved de ændringer, der blev foretaget ved lov nr. 665 af 11. juni 2024, om ændring af straffeloven, retsplejeloven og forskellige andre love (Gennemførelse af dele af bandepakke IV), hvor der skete en tidsmæssig udvidelse af forsvarerens pligt til at hemmeligholde overfor klienten:

⁶⁴ Katrine W. Gottlieb og Jakob S. Arrevad har i 2024 gennemført en EU undersøgelse: ”Access to the case file in criminal cases. (a) for the client and here lawyer? or b) for the lawyer on behalf of the client?” Undersøgelsen viser, at også på dette punkt halter retssikkerheden i Danmark efter de fleste EU lande. Undersøgelsens resultat kan fås ved e-mail til jsa@agadvokatfirma.dk.

⁶⁵ Mads Bryde Andersen & Lars Lindencrone Petersen i Advokattretten 2. udgave (2022) side 734.

⁶⁶ I den anførte undersøgelse slog flere udenlandske forsvarere ”korsets tegn” for sig, ved oplysning om, at et sådant loyalitetsbrud kunne forekomme i en retsstat.

I § 729 a indsættes som stk. 5:

”Retten træffer efter begæring fra forsvareren afgørelse om, hvorvidt et pålæg efter stk. 4, der også gælder, efter at tiltalte har afgivet forklaring under hovedforhandlingen, kan opretholdes. Afgørelsen træffes ved kendelse. Kendelsen kan til enhver tid omgøres. Retten kan på begæring bestemme, at der ikke skal gives sigtede underretning om retsmøder, der afholdes i henhold til 1. pkt., eller at sigtede skal være udelukket fra at overvære sådanne retsmøder helt eller delvis, hvis det er nødvendigt af hensyn til sikring af krav i sagen.”

I § 748, stk. 6, 3. pkt., indsættes efter »hovedforhandlingen«:

”, eller så længe det er nødvendigt af hensyn til sikring af krav i sagen, hvis det ikke giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af den pågældendes forsvar”

Formentlig på grund af formålet var der ikke særskilte røster til støtte for sigtede/tiltaltes rettigheder, og ingen omtalte den særskilte advokatetiske problematik - at pålægget til forsvareren nu kan udstrækkes til efter opdraget er afsluttet.

Set fra et advokatetisk synspunkt var der nok en anledning til at bringe klienten mere i fokus og søge hjælp i de norske regler, jf. bilag 2, hvor reglen er følgende:

”4.4 Forsvareren bør bare godta dokumentinnsyn med pålegg om taushetsplikt overfor klienten i henhold til straffeprosessloven § 242 dersom klienten gir et informert samtykke.”

5. Opbevaring af sagsakter

Advokatnævnets kendelse af 25. april 2017 (sagsnr. 2016-2165), hvorefter en advokat ikke havde tilsidesat god advokatskik ved at sende fortrolige og følsomme personoplysninger til en kommune fra sin almindelige e-mail, må anses som værende forældet. Hvis en e-mail fx bliver sendt til en forkert modtager, vil det potentielt kunne være både et brud på tavshedspligten og et databrud efter databeskyttelsesforordningen.

En mulig løsning er at sende besked via e-Boks. Her kan virksomheder, der har brug for at sende beskeder med følsomt indhold til klienter, gøre det via e-Boks. Løsningen er ikke gratis. Generelt kan det siges, at reglerne ikke er skrevet med forsvarsadvokaternes dagligdags udfordringer for øje.

Der er krav om, at opbevaring af sagsakter skal ske på en sikker og hensigtsmæssig måde. Det gælder både fysiske og elektroniske sager.

Det giver sig selv, at man aldrig forlader kontoret uden at låse døren. Man lader heller ikke sagsmapper ligge og flyde i receptionen, så uvedkommende kan få kendskab til indholdet.⁶⁷

Advokatnævnet tildelte den 25. februar 2003 (sagsnr. 02-0408-02-0865) advokat A en advarsel for at efterlade akter i sin bil. Advokaten skulle efter domsforhandling påbegynde ferie og havde forventet, at hun kunne køre hjem for at parkere sin bil inden afrejse. Sagen trak ud, og A måtte parkere bilen på en rastepads. Sagsakterne lå i en taske i bilens bagagerum. Da advokat A 4 dage senere vendte tilbage til bilen, var ruden i bilen knust og tasken med sagsakterne fjernet. Nævnet udtalte, at der må påhvile en advokat en pligt til at sikre, at følsomme oplysninger ikke kommer til omverdenens kundskab, og ved at have ladet dokumenterne ligge i sin aflåste bil, fandt nævnet, at indklagede havde tilsidesat god advokatskik.

Den elektroniske behandling skal leve op til et passende sikkerhedsniveau. Som udgangspunkt bør forsvarere kryptere filer og/eller forsyne filer med adgangskoder.

Hvis man korresponderer med klienten via klientens private e-mailadresse, vil korrespondancen som udgangspunkt ikke blive betragtet som sikker. Oplysninger om strafbare forhold eller personnumre bør aldrig sendes uden kryptering. Hvis advokatens e-mailkorrespondance med klienten kommer til uvedkommendes kendskab, er det sandsynligvis advokaten, der bærer ansvaret.

⁶⁷ Sagen TfK.2024.216 Ø, der omtales under afsnit 11.6 har nok ikke fokuseret på opbevaring af sagsakter som sådan – mere på at de er kommet på afveje.

6. GDPR

Reglerne om behandling af personoplysninger findes bl.a. i databeskyttelsesforordningen (GDPR) og databeskyttelsesloven. Der er ikke særlige regler for advokater, herunder forsvarere. Derfor vil mange forsvarere givetvis opleve, at lovgivningen ikke just er udfærdiget med tanke på de praktiske udfordringer, som opstår i kølvandet på den nye lovgivning.

Der er fastsat særlige regler for behandling af strafbare oplysninger og for oplysninger om personnumre. Strafbare forhold omfatter ikke blot oplysninger om, at en person har begået et strafbart forhold, men omfatter også oplysninger om overtrædelse af lovgivningen, uden at det har udløst et strafansvar. I praksis vil eksempelvis registrering af oplysninger om strafbare forhold med henblik på indgivelse af politianmeldelse være omfattet af strafbare forhold.

En forsvarer vil som led i sit virke ofte modtage oplysninger fra sin klient om strafbare forhold, som relaterer sig til klienten selv eller andre. Man vil som udgangspunkt kunne behandle sådanne oplysninger under henvisning til, at behandlingen er nødvendig.

Oplysninger om strafbare forhold, der modtages som led i virket for klienten, er selvsagt også omfattet af tavshedspligten.

Advokatnævnets kendelse af 29. januar 2020 (sagsnr. 2019-2821) angik tilsidesættelse af GDPR-reglerne ved i det såkaldte "Umbrella-kompleks" at uploade et retshjælpstilsagn, der indeholdt klagerens K's navn. Der skete frifindelse. Advokatnævnet lagde i den forbindelse vægt på, at der var tale om en fejl, der opstod i forbindelse med den praktiske ekspedition af en opgave af rutinemæssig karakter, at ekspeditionen af en sådan opgave sædvanligvis kan varetages ansvarligt af en stud.jur., og at advokat A, da hun blev bekendt med det passerede, beklagede og slettede tilsagnet i de sager, hvor det var tilgængeligt mv. Advokatnævnet har endvidere tillagt den kontekst, som K's navn indgik i, betydning, og at platformen www.minretssag.dk anses for et lukket forum.

6.1 Oplysningspligt

Som forsvarer er der pligt til at give den registrerede (typisk klienten) oplysninger om en række forhold, når der behandles personoplysninger om vedkommende. Den praktiske gennemførelse af oplysningspligten sker ved, at forsvareren skriftligt giver klienten de oplysninger, som er påkrævet efter lovgivningen.

Det er ifølge Datatilsynet ikke tilstrækkeligt blot at have oplysningerne liggende på hjemmesiden, der skal specifikt gøres opmærksom på reglerne og angives, hvor de kan findes. For klienter, der sidder varetægtsfængslet, er sådanne oplysninger af ringe værdi, da de ikke har adgang til internettet.

Forsvarere har i forvejen pligt til at give klienten opdrags- og prisoplysning i forbindelse med, at man påtager sig en sag. Det forekommer oplagt at give klienten oplysninger vedrørende behandling af personoplysninger samtidig. Oplysninger om behandling af persondata skal dog være tydeligt adskilt fra andre oplysninger.

7. Opbevaring efter sagens afslutning

Efter afslutning af en sag skal sagens akter, herunder elektroniske data, opbevares i en passende periode, som kan fastsættes generelt efter sagstype med fornødent hensyn til konkrete forhold, jf. AER artikel 70.

Advokatrådets anbefaling om en opbevaringsperiode på fem år fra afslutning af sagen kan ikke generelt overføres til forsvarsadvokatens forretning. I straffesager makuleres eller returneres sagens akter til domstolene straks efter sagens afslutning.

Som udgangspunkt er der ikke adgang til at opbevare akter efter sagens afslutning, fx med henblik på sikring af dokumentation til brug for en eventuel klagesag. Her vil argumentet være, at sagsakterne generelt kan genanskaffes via anmodning om aktindsigt via politiet. Modargumentet vil være, at korrespondance med klienten ikke vil kunne skaffes via politiet.

Hvis man ønsker at opbevare domme (oftest gode/“milde” domme og kendelser til brug i kommende sager af tilsvarende karakter), skal dommene i hvert fald anonymiseres.

8. Udtræden

Som forsvarer må man ikke ophøre med at udføre en sag, hvis klienten derved hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand, jf. AER artikel 68, stk. 2:

”En advokat må ikke ophøre med at udføre en sag på en sådan måde og under sådanne omstændigheder, at klienten hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand.”

Reglen har flere facetter, herunder:

- hvornår kan advokaten udtræde?
- hvordan kan advokaten udtræde?
- kan advokaten overhovedet udtræde?
- hvordan skal advokaten agere i forbindelse med en udtræden?
- hvordan løses forpligtelser som beskikkede forsvarer i forhold ved udtræden eller virksomhedsoverdragelse?

Grundsynspunktet i alle relationer er, at klienten ikke må lide skade eller risikere at lide skade.

Det gælder specielt, når advokaten er forsvarer, hvor en udtræden kan tolkes som en afstandtagen fra klienten og dermed indikere skyld. Thomas Rørdam behandler i ”Forsvareren” side 75 ff. skismaer ved udtræden som forsvarer.

Domstolene håndhæver reglen således, at den beskikkede advokat som hovedregel ikke kan udtræde

I TfK2012.928 V var situationen, at der under hovedforhandlingen ikke var tid nok, og sagen måtte udsættes. Forsvareren havde ikke ledige retsdage det næste halve år. En tidligere forsvarer kunne træde til, *hvilket klienten accepterede*, men Retten i X-købing nægtede afbeskikkelse. Landsretten nåede dog frem til, at *”der undtagelsesvis - uanset at hovedforhandlingen var påbegyndt – kunne ske afbeskikkelse af forsvareren og beskikkelse af en ny forsvarer”*.

Kravene håndhæves af Advokatnævnet, og indgik som en del af Københavns Byrets dom af 22. december 2014 (sagsnr. BS 38A-182/2014), hvor sagsakter ikke umiddelbart blev afleveret til en ny advokat, så der var risiko for, at klienten led skade.

Det må være hovedreglen, at akter skal udleveres umiddelbart. Det kan til hovedreglen tilføjes, at det skal være det ”nødvendige” materiale, der udleveres. I hvilket omfang akter skal udleveres, belyser følgende nævnskendelse fra 2020:

I Advokatnævnets kendelse afsagt 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-1571), klagede advokat A1 på vegne af sin klient over advokat A2, der tidligere var beskikket forsvarer for klienten, ved ikke have udleveret printede bilag fra den digitale straffesag og ved ikke at fremsende kopi af sine salærindstillinger. A1 sendte efter ombeskikkelsen en e-mail til A2 med anmodning om at modtage kopi af A2's salær opgørelse. A1 anmodede desuden om overlevering af bilag. A1 anførte i e-mailen til A2, at det ville gå hurtigst, hvis A1 kunne afhente materialet på A2's kontor. A1 anmodede om at overtage allerede udprintet materiale for at spare ressourcer. Det bemærkes, at A1's beskikkelse var sket under henvisning til retsplejelovens § 741, stk. 2. A2 svarede bl.a. at *”materialet var så overskrevet med egne noter, at det ikke var egnet til overgivelse”*. A1 gjorde gældende, at de udprintede bilag dækkede over et stort stykke arbejde med i den digitale sag at fremfinde, hvad der var relevant for klienten, og henviste til formålet med retsplejelovens § 741, stk. 2, herunder at der ikke skal betales for dobbeltarbejde, og at en tidligere beskikket forsvarer skal videregive, hvad han uden besvær kan videregive til en ny forsvarer. A2 ønskede ikke at overgive en mappe udarbejdet med arbejdsnotater, egne diagrammer og udskrevne bilag med diverse notater, understregninger og henvisninger. A2 opfattede materialet som

sit eget arbejdsmateriale, og at det havde en sådan privat og tilrettet karakter, at det ikke var egnet til overgivelse. Advokatnævnet frifandt A2 for ikke på anmodning at fremsende sit sorterede bilagsmateriale vedrørende sagen. Nævnet lagde vægt på, at A1 modtog sagens akter umiddelbart efter ombesikkelsen, og på at det ikke er underbygget, at klientens interesser ikke kunne varetages i tilstrækkeligt omfang, som følge af A2's adfærd. Advokatnævnet idømte derimod A2 en bøde på 10.000 kr. for ikke fyldestgørende at have orienteret om indholdet af sine salærindstillinger til retten. Advokatnævnet fandt det i den forbindelse ikke i tilstrækkeligt omfang for underbygget, at der skulle være tale om en ren ekspeditionsfejl.

I Advokatnævnets kendelse af 30. april 2024 (sagsnr. 2023-1690) var der flere aspekter af smøl og uefterrettelighed, men drejede sig væsentligst om udlevering af sagsakter efter indtræden af ny advokat. Advokatnævnet fandt, at advokat A tilsidesatte god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk.1, ved ikke at fremsende det af klientens nye rådgiver, Advokat A1, efterspurgt materiale, herunder kopi af korrespondance med Menneskerettighedsdomstolen, til ham.

Nævnet lagde vægt på, at det som sagen er forelagt for Advokatnævnet ikke med sikkerhed kan afvises, at ansøgningen til Menneskerettighedsdomstolen var indgivet, ligesom det på baggrund af Advokat A's egne oplysninger i e-mails af 22. og 26. august 2023 kan lægges til grund, at han havde haft en korrespondance med domstolen, herunder i forbindelse med fremsendelse af yderligere dokumentation og i forbindelse med, at han var udtrådt. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at Advokat A ved to e-mails afviste at fremsende den korrespondance, han havde haft med domstolen.

Advokatnævnet lagde endvidere vægt på, at Advokat A1 rettede henvendelse til Advokat A på vegne af [klager 1] og [klager 2], som var berettiget til at modtage korrespondancen, og at det efterspurgt materiale var nødvendigt for, at Advokat A1 kunne rådgive sine klienter, hvilket Advokat A blev oplyst om.

De problemer, der kan opstå ved en forsvarers udtræden af et advokatfirma eller ved opløsning af et samarbejde belyses af Advokatnævnets kendelse af 25.03.2022 (sagsnr. 2021-206)⁶⁸, hvor uenigheden var mellem to forsvarere og hvor Advokatnævnet bl.a. udtalte:

”Advokater må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ. Hensynet bag bestemmelsen er at beskytte klienter mod unødigt at blive forstyrret af advokater, som forsøger at skaffe sager.

Beskikkelsen af en forsvarsadvokat i en straffesag er personlig, og det vil derfor som klart udgangspunkt være den beskikkede advokat selv, som behandler sagen, har kontakten med klienten og som møder i retten mv.

Advokatnævnet har lagt til grund, at advokat A har forfattet og underskrevet ansættelsesaftalen mellem Advokat A Advokatfirma og advokat AK. Ifølge aftalen var advokat A berettiget til egenhændigt at tage kontakt til advokat AKs klienter.

Advokatnævnet finder, at advokat A groft har handlet i strid med god advokatskik ved over for en anden advokat at tilegne sig eller forsøge at tilegne sig en rettighed, som efter nævnets vurdering er i strid med den personlige beskikkelse og som potentielt kan føre til fortrængning af advokat AK. Det kan ikke føre til en anden vurdering, at der mellem advokat AK og advokat A bestod et ansættelsesforhold, ligesom det ikke kan føre til en anden vurdering, at advokat AK har underskrevet ansættelsesaften. Der er herved lagt særligt vægt på, at en advokat ikke med rette kan indgå en aftale, der er i strid med god advokatskik, og at aftalen ikke gav advokat AK lignede rettigheder i forhold til at tage kontakt til klienter. Det kan endvidere ikke tillægges selvstændig betydning, at [bestemmelsen], efter advokat As oplysninger, blev indsat som en praktisk foranstaltning på advokatkontoret, idet en beskikket forsvarer ikke uden videre kan frasige sig hvervet, og idet en konkret aftale om at blive kontaktet af en anden advokat under alle omstændigheder må indgås fra sag til sag og kræve, at klienten konkret er indforstået hermed.”

⁶⁸ Omtalt ovenfor bl.a. under punkt C.3 og 3.2.1

Disse overordnede betragtninger og ovennævnte dom fra Københavns Byrets af 22. december 2014 (sag BS 38A-182/2014)⁶⁹ må føre til, at det ved ansættelsessamtaler, partnerskabs- interessentskabsaftaler og lignende samt opsigelse/udtræden tages udgangspunkt i god advokatskik og varetagelse af klientens interesser og at beskikkelser er personlige. Der kan ikke handles med beskikkelser og straffesagens bilag.

⁶⁹ Østre Landsrets dom af 25. maj 2000 (sagsnr. B-2006-99), hvor Advokat A indgik forlig for Klient K i en salærsag anlagt af tidligere medinteressent til Advokat A. Salæret vedrørte en fri processag, hvor flere i det nu opløste advokatinteressentskab havde udført arbejde, herunder den advokat, der nu hjalp klienten. Advokatnævnet statuerede grov tilsidesættelse, da Advokat A ikke havde været bemyndiget til at indgå forliget, og da forliget i realiteten overførte advokatinteressentskabets interne problemer på Klient K. Advokat A havde således ikke ageret ud fra klientens interesser.

9. Interessekonflikter

Indledningsvis kan der henvises til de overordnede betragtninger, der fremgår af Advokatretten⁷⁰:

”Advokatens opdrag [kan] enten baseres på en aftale med klienten eller en retsbeslutning ... Til den sidste gruppe hører dels tilfælde, hvor advokaten ved rettens beslutning beskikkes til at udføre en retssag (beneficerede opdrag), dels tilfælde, hvor retten tilknyttes retten som medhjælp under udførelse af en skiftesag mv. (medhjælperopdrag). En række af advokatrettens problemer får en særlig dimension ved, at opdraget har rod i en retsbeslutning: For det første indebærer selve retsforholdet til den ret, som har beskikket advokaten, en principiel trussel mod advokatens uafhængighed. For det andet er der en naturlig interesse i at sikre kvaliteten af de advokater, der beskikkes til at føre sager for private parter. For det tredje er hovedparten af de retssager, hvor der sker beskikkelse, indispositive, hvorfor advokatens rolle i sagen ikke altid har en kontradiktorisk karakter, som er typisk i opdrag om partsrepræsentation”

Truslen mod advokatens uafhængighed foreligger primært ved selve tildeling af det konkrete opdrag, og ses således tilstede ved alle sager, hvor forsvareren accepterer at blive vederlagt af retten.

Det tredje punkt er nok ikke det typiske for forsvareropdraget, hvor der netop fra forsvaret lægges vægt på ligestilling mellem anklagemyndighed og forsvaret.

Problemstillingen har bl.a. betydning i forhold til de uegentlige interessekonflikter, hvor det er anklagemyndigheden, der gør deres ønsker i relation til efterforskning og behandling i retten, til et interessekonfliktsspørgsmål.

Når det ikke er anklagemyndigheden, der påstår, at der foreligger en interessekonflikt⁷¹, gælder de almindelige regler om, at der skal være en retlig interesse, og at det som hovedregel er klienter, der kan kræve reglerne overholdt.

Det blev resultatet i kendelse af 30. juli 2021 (sagsnr.2020 -3926):

Sagen udsprang af en forældremyndigheds- og samværssag mellem M og hans tidligere hustru H vedrørende deres fælles barn. Moderen antog i den forbindelse advokat A til at bistå hende. I slutningen af juni 2020 anmeldte M barnets morfar, MF, til politiet, idet han havde mistanke om, at barnet havde været udsat for seksuelle overgreb under samvær med morfaren. MF anmodede herefter advokat A om at varetage hans interesser i straffesagen, og advokat A blev beskikket som MF's forsvarer. M påstod, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved at befinde sig i en interessekonflikt. Advokat A afviste, at hun var inhabil, og at hun ikke kunne følge påstanden om, at der var risiko for, at hun ville hindre eller modvirke sagens oplysning. Hun anførte samtidig bl.a., at hun som forsvarer ville udføre opgaven på samme vis, som hvis hun ikke repræsenterede M, herunder belyse den verserende familieretssag. Senere oplyste advokat A, at hun var indforstået med at lade sig afbeskikke, uagtet at hun fastholdt sine bemærkninger vedrørende inhabilitet.

M gjorde bl.a. gældende, at det under sagen om børnene blev klart, at advokat A befandt sig i en alvorlig interessekonflikt ved at repræsentere både M og MF. Der blev delt væsentlige informationer mellem M og advokat A, som et barn ikke har været i stand til at videregive.

Advokat A påstod frifindelse. Da MF anmodede om bistand, var advokat A opmærksom på, at hun ikke kunne repræsentere barnet. Hun fik derimod ved en henvendelse til Advokatsamfundet bestyret sin antagelse om, at der ikke ville være et habilitetsproblem forbundet med at repræsentere MF i straffesagen, ”så længe hun ikke i forbindelse hermed fik nye informationer, der kunne anvendes mod M i samværssagen”.

⁷⁰ Advokatretten 2. udgave 2002 side 727.

⁷¹ Se ovenfor under 1.2 om et tilfælde af inhabilitet, U.2021.4542 V, der af landsretten blev afgjort bl.a. ved at fastslå en tilsidesættelse af AER artikel 8, stk. 2, nr. 4.

Den kursiverede sætning kan give anledning til overvejelser – hvilke oplysninger kunne der være problemer i - og i hvilken relation? Detaljerne har sikkert givet yderligere oplysninger og forklaring, men dem har vi ikke.

Nævnets afgørelse og begrundelse er principiel:

”Reglerne om interessekonflikter har som altovervejende formål at beskytte advokatens nuværende eller tidligere klienter, og andre end disse personer vil derfor som udgangspunkt ikke have den fornødne retlige interesse i en klage, der angår interessekonflikt.”

Ordvalget ”som udgangspunkt” skal bemærkes, men det er nok hovedreglen, som beskrives.

”Advokatnævnet finder på den baggrund, at M, der ikke på noget tidspunkt har haft et klientforhold til advokat A, ikke har den fornødne retlige interesse i klagen, og Advokatnævnet afviser herefter klagen i medfør af retsplejelovens § 147 b, stk. 3, og § 17, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 548 af 28. april 2020 om Advokatnævnets og kredsbestyrelsernes virksomhed ved behandling af klager over advokater m.v.”

Der er som udgangspunkt ikke holdepunkter for at antage, at der for forsvarere skulle gælde særlige advokatetiske regler, heller ikke i relation til interessekonflikter.

Der har dog hersket en opfattelse af, at smittereglerne ikke var gældende i samme omfang, men ud fra et advokatetisk interessekonfliktsynspunkt, og selvfølgelig også ud fra et efterforskningssynspunkt, er der knyttet betænkeligheder til repræsentationen af flere sigtede.

Behandlingen er opdelt som følger:

- 1) Samme forsvarer, (afsnit 9.1)
- 2) Forsvarere fra samme advokatfirma, (afsnit 9.2)
- 3) Forsvarere i kontorfællesskab, (afsnit 9.3) og
- 4) Forsvarere fra samme advokatkæde. (afsnit 9.4)

Problemstillingen burde være den samme i alle fire relationer, men som det vil fremgå, er der nuancer i bedømmelsen, og der er også grundlæggende forskelle – især imellem tilfældet, hvor én forsvarer repræsenterer flere, og hvor flere forsvarere fra samme firma/kontorfællesskab hver især repræsenterer en sigtet/tiltalt.

Problemstillingen er som udgangspunkt ikke behandlet i Advokatnævnsregi, men problemstillingen er dækket af afgørelser i strafferetsplejen. Dette skyldes de kompetenceovervejelser, der også gør sig gældende i relation til andre advokater, hvis virke for en del udspringer af udpegninger i retten som f.eks. kuratorer.

I Advokatrådsudtalelse af 18. juni 2009 (sagsnr. 04-014206-09-058) var spørgsmålet, om der forelå inhabilitet, når to advokater fra samme kontor repræsenterer flere sigtede i samme sagskompleks. Advokatrådet nævner den advokatetiske ramme i retsplejelovens § 126, men anfører herefter, at *”en forsvarers habilitet er reguleret i Retsplejelovens § 734”* og reglerne, der følger heraf, gengives. Advokatrådet peger på rettens kompetence efter retsplejelovens §§ 735 og 737, men angiver ikke, at det er en ”eksklusiv” kompetence. Det angives, at det er Advokatrådets opfattelse, at praksis om interessekonflikt efter retsplejelovens § 126, stk. 1, vil indgå ved afgørelse af habilitetsspørgsmålet efter § 734. Det angives yderligere, *”at inhabilitet for en advokat kan indebære, at andre advokater fra samme advokatvirksomhed mv. heller ikke kan varetage sagens behandling, herunder for andre sigtede eller tiltalte i samme sagskompleks”*.

Det anføres endeligt, at manglende oplysning om momenter, der kan være af betydning for bedømmelse af forsvarerens habilitet ved beskikkelsen eller efterfølgende, efter Advokatrådets opfattelse vil være en tilsidesættelse af god advokatskik. Der henvises til U.2004.2489 V (referat medtaget nedenfor), men det anføres, at retspraksis ikke er entydig, og der henvises til TfK.2006.704/3 V, der også er angivet i det følgende.

Det skal bemærkes, at Advokatnævnet i afgørelse af 25. september 2013 (sagsnr. 2013-995), hvor der var klaget af en advokat over, at en anden advokat trods påstået interessekonflikt lod sig beskikke, udtalte:

"Advokatnævnet afviser at behandle klagepunktet vedrørende en eventuel interessekonflikt mellem sigtet [Y] og sigtet [X] under henvisning til, at dette spørgsmål i en straffesag henhører under rettens afgørelse."

Afgørelsen er efter vor opfattelse tvivlsom. Når der i afgørelserne U.2014.903 H, U.2014.905 H og U.2014.1343 H henvises til retsplejelovens § 126, må problemstillingen vel også henhøre under Advokatnævnet?

Disse afgørelser fik imidlertid Advokatnævnet til i kendelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002), at anføre:

"Højesteret har ved kendelser afsagt den 17. december 2013 behandlet spørgsmålet, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket som offentlig forsvarer, fordi en anden advokat fra samme kontor var beskikket som forsvarer for en medsigtet."

Højesteret udtalte i U.2014.905 H i den forbindelse bl.a., at:

"[. . .]

Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, varetager {...} grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

[. . .]

Også hvor flere sigtede i samme sag ønsker advokater fra samme kontor beskikket som forsvarere, er der et behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. Hensynene kan derfor begrunde, at beskikkelse af flere advokater fra samme kontor for flere sigtede i samme sag må nægtes, når de sigtedes interesser under sagen er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor. En sådan nærliggende risiko vil navnlig kunne være til stede, hvis der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkokriminalitet og personfarlig[e] forbrydelser. Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret, eller hvis der på anden måde er særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer, vil de retsplejemæssige hensyn i almindelighed føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarer fra samme kontor.

Det spiller også en rolle, om de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. I sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

[. . .]"

Østre Landsret har ved dom afsagt den 20. august 2014 (sag B-1836-13) behandlet en sag, der drejede sig om, hvorvidt en advokat fra et kontor i en advokatkæde havde tilsidesat god advokatskik ved at repræsentere en part i en sag, uagtet at modparten i samme sag havde modtaget advokatbistand fra en

advokat fra samme advokat kæde. Landsretten fandt at den pågældende advokat havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og landsretten tilføjede, at man ikke i afgørelsen havde taget stilling til, om en retlig beskikkelse af en advokat fra en virksomhed i kæden vil kunne anfægtes, fordi en anden part er repræsenteret af en advokat fra en anden virksomhed i kæden.

Advokat A blev af retten beskikket som forsvarer efter retsplejelovens § 735. Retten kan efter retsplejelovens § 736 tilbagekalde en beskikkelse, når det findes nødvendigt i forsvarers interesse. Advokatnævnet udtaler:

”Da det således er retten, der efter retsplejelovens regler foretager beskikkelsen og eventuelt også kan tilbagekalde en beskikkelse, og da retten efter det oplyste i forbindelse med sagen var i besiddelse af de nødvendige oplysninger til at foretage en vurdering af advokat A’s habilitet, finder Advokatnævnet, at nævnet ikke har kompetence til at behandle dette spørgsmål, hvorfor Advokatnævnet afviser denne del af klagen.”

Advokatnævnets kendelse af 28. juni 2017 (sagsnr. 2016-1749) afklarer måske spørgsmålet.

Advokatrådet⁷² indklagede advokat A1 for tilsidesættelse af advokatpligterne, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ”ved i e-mail af 27. maj 2015 vedhæftet processkrift til Retten i strid med retsplejelovens § 734, stk. 2, at have anmodet om at blive beskikket som forsvarer for [X], i et sagskompleks, hvor [advokat A2], som ansat på samme advokatkontor som [advokat A1], allerede bistod sin klient, [Y], og hvor [X] og [Y] i sagen havde modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter.”

Den af retten indgivne klage var afgjort, men Advokatnævnet anførte:

”Den omstændighed, at det er retten, der i medfør af retsplejelovens § 734 beskikker en offentlig forsvarer, og det forhold, at det i retsplejelovens § 734, stk. 2, er bestemt, at forsvaret kan udføres af én person, når der er flere sigtede, hvis de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende, er ikke ensbetydende med, at Advokatnævnet ikke har kompetence til at behandle en klage over, at en advokat anmoder om beskikkelse under omstændigheder, hvor advokaten befinder sig i en interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor. Advokatnævnets kendelse af 28. november 2014 i nævnets sag 2013-1002 må anses for en konkret afgørelse, hvor retten indgående havde forholdt sig til habilitetsspørgsmålet og fundet, at der ikke forelå inhabilitet. Der er derfor heller ikke med henvisning til denne kendelse grundlag for at afvise nærværende klage på grund af manglende kompetence. Advokatnævnet finder, at advokat A1 ved den udviste adfærd har anmodet om beskikkelse under omstændigheder, hvor det burde have stået ham klart, at han herved var i en interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor.”

Udgangspunktet for den prøvelse af interessekonfliktsspørgsmålet, der skal ske, bliver imidlertid efter reglerne i retsplejelovens §§ 730, 733, 734 og 736.

Der kan være efterforskningshensyn eller hensyn til sagens fremme, der kan betyde, at en advokat ikke kan optræde som forsvarer, jf. retsplejelovens § 735, stk. 3. Det gælder også hvis advokatens medvirken vil medføre en forsinkelse af betydning for sagens fremme.

Der er almindelige habilitetsregler i retsplejelovens § 730, stk. 4, for den valgte forsvarer og § 734, stk. 1, for den beskikkede forsvarer. Reglerne kan sammenstilles således:

Valgt forsvarer - § 730, stk. 4:

⁷² Der forelå samtidig en klage fra retten.

Udelukkede fra at vælges er personer, der er indkaldt til at afhøres som vidner eller skønsmænd, eller som er begæret indkaldt i sådan egenskab, indtil retten har truffet afgørelse herom, eller hvis optræden ifølge § 60, stk. 1, nr. 3, ville medføre inhabilitet hos dommeren.

Beskikket forsvarer - § 734, stk. 1:

Til offentlig forsvarer må ingen beskikkes, der selv er forurettet ved forbrydelsen eller står i et sådant forhold til den forurettede, som ville udelukke en dommer fra at handle i sagen, eller der er kaldet til at forklare som vidne, skønsmand i sagen eller har handlet i den som anklager eller rettergangsfuldmægtig for den forurettede⁷³ eller som politiembedsmand eller som dommer eller domsmand eller i en anden straffesag har været forsvarer for en sigtet, med hvis interesse i sagen den nu sigtedes står i strid,⁷⁴ eller hvis beskikkelse ifølge § 60, stk. 1, nr. 3, ville medføre inhabilitet hos dommeren.

Det er set fra et advokatetisk synspunkt og i lyset af praksis omkring retsplejelovens § 126, stk. 1, overraskende, at der tilsyneladende skulle være mulighed for at optræde som valgt forsvarer, under omstændigheder, der for beskikkede advokater medfører, at der kan ske udelukkelse, når det klart vil være i strid med § 126 og praksis om interessekonflikter.⁷⁵ Den Særlige Klagerets afgørelse i TfK.2006.821.SK viser, at det er muligt. Afgørelsen bygger klart på, at der fortsat er forskel mellem valgte og beskikkede forsvarere, men disse forskelle udviskes, jf. senest U.2025.1 V, der refereres nedenfor

TfK.2006.821 SK: Anklagemyndigheden havde rejst tiltale mod T ApS for overtrædelse af udlændingeloven, da selskabet skulle have beskæftiget to personer uden arbejdstilladelse. Advokat A2 var bestyrelsesmedlem i selskabet, og han og advokat A1 var interessenter i samme advokatinteressentskab. Advokat A1 påstod, at både han og advokat A2 kunne være forsvarer for selskabet, subsidiært, at han (A1) kunne.

Retten i X-købing anførte:

”Tiltale er rejst mod et anpartsselskab, hvor advokat [A2] er bestyrelsesmedlem. Både advokat [A2] og advokat [A1] er nævnt i advokatfortegnelsen for interessentskabet X Advokater”.

For advokat A2's vedkommende vil der for ham som valgt forsvarer for det tiltalte anpartsselskab kunne opstå interessekonflikt i relation til hans medlemskab af anpartsselskabets bestyrelse. Efter princippet i retsplejelovens § 734 vil advokat A2 derfor være inhabil som forsvarer i sagen.

Denne inhabilitet vil efter de advokatetiske reglers pkt. 3.2.3 [nu AER artikel 10] tillige gælde for advokat A i kraft af fællesskabet i X Advokater.

For Den Særlige Klageret anførte anklagemyndigheden, at retsplejelovens § 734 ikke finder anvendelse ved valgte forsvarere, men alene finder anvendelse ved beskikkede forsvarere. Klageretten udtalte helt på linje hermed bl.a., at retsplejelovens § 734 ikke finder anvendelse ved valgte forsvarere, men alene finder anvendelse ved beskikkede forsvarere, hvorfor afgørelsen blev ændret således, at advokat A2 og advokat A1 kunne antages som valgte forsvarere for selskabet.⁷⁶

⁷³ Se eksemplet i U.2002.2377 Ø og U.2005.403 V.

⁷⁴ U.1992.65/3 Ø: En advokat, der var forsvarer for en tiltalt, mod hvem et hovedvidne fragik sin belastende forklaring under hovedforhandlingen, kunne ikke senere være beskikket forsvarer for vidnet under en sag om falsk forklaring. I en advokatnævns sag U.2003.1577 H blev det fundet, at god advokatskik var tilsidesat ved repræsentation af en part under en retssag, da der var risiko for, at advokaten som forsvarer for en anden tidligere havde fået oplysninger, der kunne benyttes under sagen. TfK.2005.662 V: Advokat var inhabil som forsvarer for sigtet direktør i skattesvigs- og dokumentfalsksag, da advokaten var advokat for selskabet og formand for selskabets bestyrelse.

⁷⁵ Se hertil Thomas Rørdam: "Forsvareren" (2012) side 35. Karnov angiver, at der formentlig ud fra forholdets natur må foreligge inhabilitet, og der henvises til bl.a. U.1953.708 H.

⁷⁶ Af en sag fra Den Særlige Klageret gengivet af Vagn Greve, Henning Larsen: Om beskikkelse af forsvarere, TfK.2006.668 SK (K-75-05) fremgår, at Østre Landsret havde afvist den valgte forsvarer på grund af risiko for interessekonflikt med henvisning til rpl. § 733, stk. 2. Spørgsmålet blev ikke behandlet ved kære, da sagen blev sendt til Den Særlige Klageret, der afviste pga. fristoverskridelse.

Nedenfor omtales Østre Landsrets kendelse af 27. oktober 2022 (sagsnr. S-2674-22), hvor landsretten finder, at en tidligere repræsentation af et vidne i første instans skulle være til hinder for beskikkelse af advokaten for en tiltalt under anken. Da vidnet jo havde haft sandhedspligt er det svært at begrunde hvori interessekonflikten skulle bestå. Repræsentationen er afsluttet og der kan ikke foreligge fortrolige oplysninger. Det er en helt speciel straffeprocessuel vurdering.

I det følgende vil vægten være på den straffeprocessuelle vurdering, ganske simpelt fordi problemstillingen af Advokatrådet og Advokatnævnet er ”sendt derover”. Det er efter vor opfattelse ikke altid hensigtsmæssigt, men sådan er retsstillingen i mange tilfælde.⁷⁷

De strafferetlige hensyn er klart beskrevet i nedenfor omtalte U.2025.1 V:

”...grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede eller tiltalte i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Bestemmelsen i § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler, herunder blandt andet reglerne om interessekonflikter. Ovenstående grundlæggende retsplejemæssige hensyn må efter Højesterets kendelse gengivet i UfR 2015.2025 antages tillige at finde anvendelse over for valgte forsvarere.”

⁷⁷ I Vestre Landsrets ankesag (VL S-0620-13) fik anklagemyndigheden 30. januar 2014, hvor hovedforhandlingen var 11. marts 2014, tanken, at den valgte forsvarer for 2 tiltalte ikke kunne fortsætte for begge. Landsretten anførte, at ”der efter sagens omstændigheder ikke [var] grundlag for at antage, at advokat A ikke [kunne] repræsentere såvel A som B – og foretog sig ikke yderligere i anledning af anklagemyndighedens henvendelse.

9.1 Samme forsvarer for flere tiltalte

Det er i retsplejelovens § 734, stk. 2, forudsat, at flere sigtede kan have samme forsvarer, ”når de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende”.

Eksempler på modstridende interesser:

U.2025.1 V:

Advokat A kunne ikke virke som valgt forsvarer for både chauffør og dyretransportvirksomhed, der begge var tiltalt for overtrædelse af dyrevelfærdsloven i forbindelse med transport af grise. Vestre Landsret anførte:

”..., at samme person efter retsplejelovens § 734, stk. 2, kun kan være beskikket som forsvarer for flere sigtede under samme sag, når de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende. For at den samme advokat kan beskikkes som forsvarer for flere sigtede i samme sag, skal der være en høj grad af sandsynlighed for, at der ikke kan opstå modstridende interesser. Bag bestemmelsen ligger en formodning for modstridende interesser blandt flere sigtede i samme sag såvel med hensyn til skyldspørgsmålet, hvis de nægter sig skyldige, som med hensyn til grundlaget for strafudmålingen. Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, varetager - ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 om sigtede og hans forsvar, herunder bl.a. § 730 om sigtedes ret til at vælge en forsvarer og § 736, stk. 1, hvorefter en beskikkelse af en offentlig forsvarer kan tilbagekaldes, når det findes nødvendigt i forsvarets interesse - grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede eller tiltalte i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Bestemmelsen i § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler, herunder blandt andet reglerne om interessekonflikter. Ovenstående grundlæggende retsplejemæssige hensyn må efter Højesterets kendelse gengivet i UfR 2015.2025 antages tillige at finde anvendelse over for valgte forsvarere. På denne baggrund, og da der ikke forelå oplysninger, som understøttede, at de tiltalte ikke havde modstridende interesser, fandt landsretten, at A ikke kunne virke som valgt forsvarer for både T1 og T2. Efter sagens karakter, og da transporten havde fundet sted i sommeren 2019, fandt landsretten dog, at A kunne fortsætte som valgt eller beskikket forsvarer for enten T1 eller T2.”

Der kan tillige henvises til følgende afgørelser:

U.2015.3865 H:

Sagen angik tre sager, hvor to politiembedsmænd var indklaget for Den Uafhængige Politiklagemyndighed. I alle tre sager udtalte retten, at der, da begge var polititjenestemænd og knyttet til samme tjenestested, var behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkeltes interesse og uafhængig af forsvaret for den anden, og det skal der være en høj grad af sandsynlighed for. Højesteret stadfæstede kendelsen.

TfK.2014.383 V:

Samme advokat kunne ikke være beskikket for to tiltalte under anken af en voldssag, da de tiltalte var tiltalt for i forening med andre at have udøvet vold, og da de tiltalte ikke ville udtale sig under hovedforhandlingen i Retten i X-købing.

TfK.2015.87 V:

En advokat kunne ikke beskikkes for to tiltalte for brugstyveri. De havde ikke helt samme opfattelse af, hvad der var foregået.

U.2013.2977 V:

En advokat kunne ikke være forsvarer for to tiltalte i sag, hvori de pågældende var tiltalt bl.a. for i fællesskab at have udøvet vold mod en person.

U.2013.1252 V:

En advokat kunne ikke være forsvarer for begge sigtede i en sag, hvor to personer var sigtet for i forening at have været i besiddelse af betydelige mængder amfetamin, der havde været gravet ned to forskellige steder. Sagen vedrørte organiseret narkotikakriminalitet i et bandemiljø, og anklagemyndigheden havde henvist til, at der i de kriminelle bandemiljøer var en tendens til, at de implicerede internt fordeler skyldsspørgsmålet.

Den Særlige Klageret sagsnr. K-40-05:

En advokat var ligesom T sigtet for to forsøg på medvirken til overtrædelse af straffelovens § 158 om falsk forklaring for retten. Han var beskikket som T's forsvarer vedrørende en række andre forhold. Nu anmodede han om også at blive beskikket for de to forhold vedrørende straffelovens § 158. Retten i X-købing afslog anmodningen med følgende begyndelse:

"Retten finder, at advokat ... må antages at indtage en sådan stilling i sagen, at hans hverv som forsvarer for ... i samme sag er uforeneligt med ... § 734, stk. 1, og stk. 2, eller denne bestemmelses grundsætninger."

EMD 25. september 1992 – sag 13611/88 – CASE OF CROISSANT v. GERMANY:

Det anerkendes, at en forsvarer ønsket af Croissant ikke kunne beskikkes, da den ønskede advokat var forsvarer for en af Croissants tidligere medarbejdere i en anden straffesag, og interessekonflikt kunne ikke udelukkes.

U.1989.173 Ø:

Forsvarerbeskikkelse for tiltalte T1 blev tilbagekaldt, da advokaten i en anden retskreds tillige var beskikket som forsvarer for T2 og T3, der var sigtede i samme sagskompleks, da der fandtes at være risiko for, at T1's interesser var i strid med T2's og T3's interesser.

U.1971.927 Ø:

Der var nærliggende fare for interessekonflikt ved beskikkelse af samme forsvarer for tre fængslede, hvoraf to var sigtede for tyveri og en for hæleri.

De synspunkter om betydningen af bl.a. bandemiljø, vold i fællesskab og manglende udtalelse under sagen, der indgår i ovennævnte afgørelser, er synspunkter, der bæres videre i de i det følgende omtalte højesteretskendelser, og det er et spørgsmål, om der kan analogiseres – i hvert fald set fra advokatrettens synsvinkel.

En lidt atypisk afgørelse, der angiver overgangen til spørgsmålet om smitte mellem forsvarere fra samme kontor er Tfk.2014.327 V, hvor to tiltalte, der var ægtefæller, og som nægtede sig skyldige og ikke havde ville udtale sig i en sag om falsk anmeldelse og forsikringsbedrageri, ikke kunne have samme forsvarer, men forsvarerne kunne godt være fra samme kontor. Afgørelsen er fra 23. december 2013, hvor Højesterets nedennævnte afgørelser U.2014.903 H og U.2014.905 H er af 17. december 2013. Afgørelsen kan være begrundet i kriminalitetens art, men det er ikke et advokatetisk synspunkt.

Problemstillingen omkring interessekonflikternes betydning i strafferetten og advokatretten kan måske illustreres ud fra følgende Højesterets dom af 17. maj 2011 (U.2011.2267 H):

I en straffesag blev mor M og datter D anholdt og fremstillet i grundlovsforhør. Forud for grundlovsforhøret havde datteren D været afhørt og havde forklaret, at moderen M havde deltaget i en brandstiftelse. M havde benægtet dette. Ved grundlovsforhøret var begge repræsenteret af samme forsvarer. Efterfølgende blev der dog rettet op på det.

Forsvaret gjorde i Højesteret gældende, at der forelå inhabilitet, jf. retsplejelovens § 734, stk. 2.

Anklagemyndigheden gjorde gældende at:

"retsplejelovens § 734 stk. 2, stiller ikke krav om, at flere sigtede under samme sag, skal være repræsenteret af forskellige forsvarere, og det beror på en konkret vurdering, om de sigtedes interesser er modstridende."

Anklagemyndigheden tager - ved det anførte - stilling helt uden hensyntagen til både de involverede tiltalte som til de hensyn, der ligger bag de advokatetiske regler, jf. retsplejelovens § 126.

"Anklagemyndigheden bestrider ikke, at det i den foreliggende sag havde været hensigtsmæssigt, såfremt de sigtede under grundlovsforhøret havde fået beskikket hver sin forsvarer".

Anklagemyndigheden reducerer kravet til forsvareren og truslen mod denne om en bøde til et "hensigtsmæssighedsspørgsmål". Det er nok at forfølge målet uden hensyntagen til midlet.

Det hedder videre i dommen vedrørende anklagemyndighedens synspunkt:

"Dette forhold kan dog ikke antages at have haft nogen betydning for sagens udfald".

Vores vurdering er, at selv efter sagens afslutning har anklagemyndigheden intet reelt holdepunkt for det anførte – udover, at "vi vandt, og det skulle vi".

Højesteret retter lidt op på det ved at ændre ordvalget en anelse:

"Det havde derfor været rigtigst, såfremt der under grundlovsforhøret havde været beskikket en anden advokat som forsvarer for (moderen) end den advokat, der var beskikket som forsvarer for (datteren), jf. retsplejelovens § 734, stk. 2."

Også Højesteret er af den opfattelse, at den – efter vor opfattelse – åbenbare interessekonflikt "ikke kan antages at have haft nogen betydning for sagens udfald (...)"

Afgørelsen er interessant, da den giver "en anden side" af habilitetsspørgsmålet⁷⁸ – "det er ikke så afgørende". Afgørelsen tager ikke stilling til det advokatetiske, men det skal bemærkes, at Højesteret i forhold til anklagemyndighedens "hensigtsmæssigt" ændrer til "rigtigst". For forsvarere skal dette bemærkes, da der er en åbenbar interessekonflikt. Var sagen blevet bedømt som en adfærdsklage mod den i grundlovsforhøret mødende advokat, burde Advokatnævnet efter vor opfattelse have fundet, at der forelå en interessekonflikt, og dermed en pligt til ikke at påtage sig sagen for den, som advokaten ikke taler med først. Da advokaten talte med den første og så politirapporterne, var det efter beskrivelsen åbenbart, at der var modstridende interesser. Ved at fortsætte for begge, var det klart, at der var en tilsidesættelse af god advokatskik. Den advokatetiske bedømmelse blev ikke foretaget (og beror selvklart på en konkret bedømmelse), men vi mener, at Advokatnævnet er kompetent, selv om retten jo også burde have grebet ind – retten kunne jo også se interessekonflikten. Der er en ubalance mellem bedømmelsen af sager om interessekonflikt afhængig af hvem, der rejser sagerne, hvor og i hvilken sammenhæng de behandles. Det er uheldigt.⁷⁹

En helt ny "variant" af "forsvarer for flere" foreligger nu ved TfK.2015.589/2 V, hvor Vestre Landsret i en kendelse fra 20. marts 2015 nåede frem til, at en advokat, der i byretten havde været forsvarer for en af de tiltalte, T2, der blev dømt og ikke havde anket, under ankesagen kunne blive beskikket for T1,

⁷⁸ I TfK.2014.924 Ø får landsretten lejlighed til at bedømme alvoren i den krænkelsessituation, der jo i bund og grund vedrører den sigtede/tiltalte. Den omstændighed, at der har foreligget en interessekonflikt, fører ikke til nogen tvivl om, at afgørelsen truffet med inhabile forsvarere er helt i orden!

⁷⁹ Se til illustration TfK.2014.924 Ø: Ikke ophævelse af dom og hjemvisning som følge af, at der havde været beskikket forsvarere fra samme kontor for to tiltalte med modstridende interesser.

der havde anket. Landsretten stadfæstede, at forsvareren ikke kunne lade sig beskikke. Det fremgår af begrundelsen, at forsvareren var blevet nægtet at være forsvarer for begge i byretten. Herefter udtalte landsretten:

"Den omstændighed, at alene T1 har anket til landsretten, indebærer ikke, at risikoen for, at der kan foreligge modstridende interesser mellem T2 og T1, ikke længere er til stede. Da advokat A var beskikket som forsvarer for T2 under byrettens behandling af sagen, kan han under de nævnte omstændigheder ikke beskikkes som forsvarer for T1 under ankesagens behandling."

Det er ud fra gengivelsen ikke åbenbart, hvad det mere specifikke grundlag for kendelsen er. § 734 kan vel næppe dække den situation, og de advokatetiske synspunkter om interessekonflikt er heller ikke tilstede, og bør vel heller ikke af anklagemyndigheden kunne påberåbes uden for Advokatnævnets kompetence. Der kan selvfølgelig være mulighed for, at informationer givet fra T2 nu går til forsvareren for T1, men det er ikke angivet som begrundelse for afgørelsen, og det er en bedømmelse, der ikke kan foretages på baggrund af oplysningerne i kendelsen.⁸⁰

Afgørelsen i TfK.2015.589/2 V er nu fulgt op af endnu en variant i en Østre Landsretskendelse af 27. oktober 2022 i 15. afd. nr. S-2674-22. Advokat A havde under en langvarig straffesag ydet rådgivning til et **vidne** V ansat i anklagemyndigheden. Opdraget var afsluttet. Nu ønskede tiltalte T advokat A som forsvarer under anken. Anklagemyndigheden – ikke V – protesterede mod beskikkelse af advokat A. Det anføres indledningsvis i kendelsen:

"Ifølge retsplejelovens § 730, stk. 1, har en tiltalt med de begrænsninger, der blandt andet følger af § 734, ret til frit at vælge sin forsvarer. I retsplejelovens § 734, stk. 1, er anført en række tilfælde, hvor en advokat som følge af inhabilitet ikke må beskikkes som offentlig forsvarer. Bestemmelsen varetager – ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 – grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt og effektivt forsvar for personer, der er sigtet eller tiltalt i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den Europæiske Menneskerettighedskonvention."

Det er der næppe uenighed om, men det er svært at se, hvorledes den af advokat A ydede rådgivning til V skulle kunne krænke T.

Det anføres yderligere:

"Bestemmelsen må ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler."

Her er landsretten på vildspor. Der er intet krav om, at advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler. De nævnte regler afspejler efter Advokatrådets opfattelse Advokatnævnets og domstolenes fortolkning af retsplejelovens § 126 – og ikke omvendt.

Men landsretten anvender de vejledende regler:

"Ifølge artikel 8, stk. 1, i de advokatetiske regler må en advokat ikke bistå en klient i situationer, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår. Efter bestemmelsens stk. 2 foreligger en sådan situation bl.a., når en advokat bistår klienter i samme sag, hvis klienterne har modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter, og når en advokat bistår en part efter tidligere at have bistået modparten i samme sag. Af bestemmelsens stk. 3 fremgår,

⁸⁰ Mads Bryde Andersen & Lars Lindencrone Petersen "Advokatretten" (2022) s. 741 er enig i den kritiske holdning.

at en sådan situation også kan foreligge bl.a., når en advokat bistår en klient i en sag efter tidligere at have bistået en klient i en anden sag, når sagerne har forbindelse med hinanden, og der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.”

Der inddrages således tre mulige situationer af interessekonflikter. De skal alle bedømmes ud fra formålet, at en advokat ikke påtage sig opdrag, hvis det som følge af opdraget opstår risiko for brud på advokatens loyalitet og fortrolighed/tavshedspligt overfor klienten eller brud på advokatens pligt til uafhængighed.

Det første scenarie: ”en advokat bistår klienter i samme sag, hvis klienterne har modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter” er ikke situationen. Den første rådgivning og klientrelationen er afsluttet.

Det andet scenarie: ”en advokat bistår en part efter tidligere at have bistået modparten i samme sag” er heller ikke situationen. Vidnet V er ikke part i en sag.

Det tredje scenarie: ”en advokat bistår en klient i en sag efter tidligere at have bistået en klient i en anden sag, når sagerne har forbindelse med hinanden, og der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.” er heller ikke relevant, da man må formode, at V har talt sandt i retten, og V’s udsagn i øvrigt ikke havde nogen sammenhæng med tiltalen mod T, men andre tiltalte.

Det hedder videre:

*”Sagen, der er overordentlig omfangsrig og kompliceret, vedrører nu i alt 15 tiltalte og angår alvorlig økonomisk kriminalitet, som efter tiltalen i betydeligt omfang er begået af de tiltalte i forening med hinanden. V afgav for byretten vidneforklaring om SØIKs rolle under efterforskningen og straffesagens afvikling og herunder om et møde, som hun som ansat i SØIK afholdt med vidnet V2 i februar 2020 forud for afhøringen af dette vidne i retten. Der fremgår endvidere, at dette møde under byretssagen bl.a. andet gav anledning til en række kendelser, herunder om de mødende anklageres habilitet, ligesom forsvareren for en af de medtiltaltes indgav anmeldelse til Den Uafhængige Politiklagemyndighed mod bl.a. V i anledning af hendes kontakt med vidnet V2. Endelig fremgår det, at V har fungeret som mødende anklager under efterforskningen i sagen i bl.a. spørgsmål om beslaglæggelse, edition og ransagning.
Henset hertil ...”*

Det har næppe noget med Advokat A at gøre;

”... og til det oplyste om, at advokat A har bistået vidnet V vedrørende spørgsmål i relation til den sag, hvori han nu ønsker beskikkelse som forsvarer for en tiltalt, finder landsretten, at beskikkelse af ham må antages at indebære en nærliggende risiko for, at der foreligger eller kan opstå en interessekonflikt i strid med de advokatetiske regler.”

Også i denne sag overser retten, som i Tfk.2015.589/2 V, at det første opdrag for vidnet V er afsluttet. Hertil kommer at vidnet V ikke er part i sagen og ikke har klaget.⁸¹

*På denne baggrund finder landsretten efter en samlet afvejning heraf over for hensynet til det frie forsvarervalg, at grundlæggende retsplejemæssige hensyn taler afgørende imod at imødekomme anmodningen om at beskikke advokat A som forsvarer for tiltalte T.
Anmodningen tages derfor ikke til følge.”*

⁸¹ Hvilke vel måtte være til Advokatnævnet.

Der er ingen ”grundlæggende retsplejemæssige hensyn”, der understøtter konklusionen.

Afslutningsvis bemærkes, at Højesteret i kendelsen U2017.911 H har fastslået, at der ikke ved valg af bisiddere i en undersøgelseskommission gælder samme formodning for interessekonflikt, som der gælder ved straffesager og sager ved Den Uafhængige Politiklagemyndighed. I den konkrete situation kunne samme advokat være bisidder for tre, der skulle afhøres.

9.2 Forsvarere fra samme kontor

Kompetencemæssigt er spørgsmålet behandlet af Advokatnævnet i kendelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002), hvor Advokatnævnet udtalte:

”Indklagede var af [Retten i X-købing] beskikket som forsvarer for klager. En advokat fra samme advokatkontor var desuden beskikket som forsvarer for en medtiltalt. Nævnet afviste en klage over interessekonflikt, da det var retten, der havde beskikket indklagede efter retsplejelovens § 735, og efter retsplejelovens § 736 kan retten tilbagekalde en beskikkelse, når det findes nødvendigt i forsvarers interesse. Da det således var retten, der efter retsplejelovens regler foretager beskikkelse og eventuel også kan tilbagekalde en beskikkelse, og da retten efter det oplyste i forbindelse med sagen var i besiddelse af de nødvendige oplysninger til at foretage en vurdering af indklagedes habilitet, havde nævnet ikke kompetence til at behandle denne del af klagen.”

Problemstillingen er behandlet i to afgørelser fra Højesteret U.2014.903 H og U.2014.905 H, men på trods af de relativt klare, næsten enslydende præmisser, er spørgsmålet stadig for en del uafklaret, dels da der lægges op til en konkret bedømmelse, der svært lader sig indpasse i den almindelige advokatret, dels da efterfølgende afgørelser nok fortolker afgørelserne noget frit og i en vis udstrækning pragmatisk.

Højesteret har i de to kendelser, U.2014.903 H og U.2014.905 H, på en del områder afstukket rammer, der angiveligt ud over retsplejelovens § 734, stk. 2, også bygger på hensynet til den enkelte klient og på den almindelige praksis, der følger af retsplejelovens § 126 i relation til interessekonflikt.

Højesterets begrundelse og resultat i sag U.2014.903 H er sålydende:

”Sagen angår, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket⁸² som offentlig forsvarer, fordi en anden advokat fra samme kontor er beskikket som forsvarer for en medsigtet. Højesteret finder, at anklagemyndigheden har en retlig interesse i at få prøvet landsrettens kendelse, selv om spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse for [T1], efter at sagen for hans vedkommende er afsluttet, ikke længere er aktuelt. Bestemmelsen i retsplejelovens § 734, stk. 2, varetager – ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 om sigtede og hans forsvar, herunder bl.a. § 730 om sigtedes ret til at vælge en forsvarer og § 736, stk. 1, hvorefter en beskikkelse af en offentlig forsvarer kan tilbagekaldes, når det findes nødvendigt i forsvarers interesse – grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt effektivt forsvar for personer, der er sigtede i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

⁸² Der er således ikke herved taget stilling til problematikken for en valgt forsvarer, jf. den forskellige bestemmelse i retsplejelovens § 730, stk. 4, men der er ud fra de bagvedliggende hensyn måske ikke grund til at antage, at resultatet ville blive anderledes. Se ovenfor og i overensstemmelse hermed Thomas Rørdam: "Forsvareren" (2012) side 35. Den Særlige Klagerets afgørelse i Tfk.2006.821 SK viser dog et andet billede. De historisk interesserede kan også henvises til den interessante afgørelse i U.1953.708 H.

Bestemmelsen i § 734, stk. 2, må således også ses i sammenhæng med retsplejelovens § 126, hvorefter advokater skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik, og med Advokatrådets vejledende advokatetiske regler.

Efter § 734, stk. 2, kan samme person kun være beskikket som forsvarer for flere sigtede under samme sag, når de sigtedes interesser under sagen ikke er modstridende. For at den samme advokat kan beskikkes som forsvarer for flere sigtede i samme sag, skal der være en høj grad af sandsynlighed for, at der ikke kan opstå modstridende interesser. Bag bestemmelsen ligger en formodning for modstridende interesser blandt flere sigtede i samme sag såvel med hensyn til skyldspørgsmålet, hvis de nægter sig skyldige, som med hensyn til grundlaget for strafudmålingen.

Også hvor flere sigtede i samme sag ønsker advokater fra samme kontor beskikket som forsvarere, er der et behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. De nævnte retsplejemæssige hensyn kan derfor begrunde, at beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor for flere sigtede i samme sag må nægtes, når de sigtedes interesser under sagen er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor.

En sådan nærliggende risiko vil navnlig kunne være til stede, hvis der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkotikakriminalitet og personfarlige forbrydelser.

Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret, eller hvis der på anden måde er en særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer, vil de retsplejemæssige hensyn i almindelighed føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor.

Det spiller også en rolle, om de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. I sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

I den konkrete sag var der rejst tiltale for meget grov personfarlig kriminalitet begået af flere i forening, og de personer, som advokaterne [A1] og [A2] fra samme advokatkontor blev beskikket for, er brødre. Desuden havde de tiltalte kun i begrænset omfang afgivet forklaring.

Højesteret finder, at der under de foreliggende omstændigheder ikke burde være sket beskikkelse af advokat [A1] som forsvarer for [T1].

I Advokatnævnets kendelse af 29. november 2017 (sagsnr. 2017 – 2640) var spørgsmålet, om der forelå interessekonflikt ved at advokat A1 fra samme advokatkontor som advokat A2 førte en boligretssag om udsættelse på grund af voldelig adfærd mod K, samtidig med at advokat A2 var forsvarer for K i en sag om vold og trusler. Klagen over de to advokater blev afgjort således:

”Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Herunder må en advokat ikke bistå en klient i situationer, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår.

Advokatnævnet finder, at advokat [A1] har befundet sig i en interessekonflikt eller i nærliggende risiko herfor, ved for Boligservice at påtage sig sagen mod [K] henset til, at advokat [A2] repræsenterede [K] i en verserende straffesag.

Advokatnævnet har herved lagt vægt på, at det ikke kan udelukkes, at oplysninger, som advokatfirmaet var i besiddelse af i kraft af advokat [A2's] repræsentation af [K] i straffesagen, kunne bruges i forbindelse med advokat [A1's] repræsentation af Boligservice. Nævnet har i den forbindelse lagt vægt på, at uanset at det ikke fremgår af sagen, om den straffesag, som advokat [A2] varetog for [K], udspringer af de episoder, der lå til grund for Boligservices påkravsskrivelser af 9. marts 2016 og 23. maj 2016, så kan begge sager henføres til K's angivelige voldelige adfærd samt trusler m.v.

Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A1] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.

...

Som anført ovenfor opstod der en interessekonflikt med advokat [A1's] påtagelse af sagen for Boligservice mod [K], og Advokatnævnet finder herefter, at advokat [A2] har handlet i strid med god advokatskik ved ikke straks efter modtagelsen af advokat A3's e-mail den 11. september 2017 at anmode retten om afbeskikkelse med henvisning til inhabilitet. Det bemærkes i den forbindelse, at der består en pligt for alle involverede advokater til at udtræde af sagen i tilfælde af interessekonflikt.

Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A2] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1."

Den samlede vurdering er, at det i relation til de overordnede hensyn vedrørende interessekonflikt for advokater er:

- 1) synspunktet om risiko for informationsovergang (at den stærke kan få eller lade diffundere oplysninger/instrukser til den svage),
- 2) synspunktet om advokatens uafhængighed og
- 3) det grundlæggende om ikke at være våbendrager for flere (den ene klient kan blive underprioriteret i forsvaret), der er bærende.

I U.2014.905 H og andre steder udtrykkes det således:

"I den konkrete sag er der rejst sigtelse for grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening, og de sigtede har kun i begrænset omfang afgivet forklaring. Der foreligger ikke oplysninger, som understøtter, at de sigtede ikke har modstridende interesser."

Modstrid mellem "advokatterten og strafferetsplejen" giver sig bl.a. udslag i, at der i strafferetsplejen kun sker afbeskikkelse af den ene af flere forsvarere, hvilket jo er ganske praktisk for retssystemet – man ikke skal finde to eller flere nye forsvarere. Var det advokatetiske overvejelser, der var bærende, skulle begge/alle afbeskikkes, jf. AER artikel 13.

Den gældende praksis er måske årsag til nyskabelsen i AER artikel 13, 2. led.

Artikel 13, med artikel 8, stk. 2 nr. 7 indsat, lyder nu:

"Artikel 13. Når der i henhold til disse regler foreligger en interessekonflikt eller en nærliggende risiko herfor, skal advokaten udtræde af den eller de konkrete sager i forhold til alle involverede klienter.

Det gælder dog ikke artikel 8, stk. 2, nr. 7 [hvor: En advokat skal varetage indbyrdes uforenelige hensyn til flere klienter], hvor udtræden efter en konkret vurdering kan begrænses til den ene eller til nogle af klienterne."

Bestemmelsen er under alle omstændigheder svært tilgængelig.

Området for flere forsvarere for flere sigtede/tiltalte i samme sag er med Højesterets afgørelse umiddelbart væsentlig begrænset, omend der er bemærkninger om specifikke sagstyper og personrelationer, der efterlader områder, hvor der kan ske sådan beskikkelse. De efterfølgende afgørelser viser, at der foretages et helt konkret skøn i de enkelte sager i relation til de momenter, som Højesteret har fremhævet i dennes afgørelser. Disse er omtalt i det følgende afsnit.

9.2.1 Afgørelser, hvor der tillades forsvarere fra samme kontor

TfK.2015.70 V:

To bedragerisigtede kunne godt have forsvarere fra samme kontor. Det var ikke grov kriminalitet og der var ikke frygt for, at den ene skulle påvirke den anden (der var retarderet i lettere grad).

Lf.Medd.2014.33 – 11. august 2014 – V.L.K. S-1115-14:

To forsvarere (A1 og A2) fra samme kontor kunne være forsvarere for to brødre (T1 og T2) i en straffesag vedrørende vidnetrusler og falsk forklaring for retten. Begge de tiltalte nægtede sig skyldige i den rejste tiltale i den foreliggende sag, og havde til politiet afgivet - i det væsentligste - overensstemmende forklaringer om det passede. De forklaringer, som forurettede havde afgivet til politiet, efterlod ikke indtryk af, at der havde været forskel på de tiltaltes roller i forbindelse med henvendelserne til forurettede. Efter en konkret vurdering af samtlige omstændigheder forelå der herefter ikke en sådan nærliggende risiko for en interessekonflikt mellem de tiltalte, at der var grundlag for at nægte at efterkomme T2's anmodning om, at A1 beskikkedes som hans forsvarer.

TfK.2014.601 V:

Det fremgik af et kæreskrift, at politiets opfattelse var, at fire tiltalte, hvis forsvarere kommer fra samme kontor, var tilknyttet den såkaldte B-bande i Fredericia. Politiet havde herved bl.a. henvist til et notat, der efter sit indhold angik B-bandens opbygning m.v. De tiltalte havde bestridt at have banderelationer. Landsretten fandt på det foreliggende grundlag, at der ikke var oplyst omstændigheder, der gav grund til at antage, at der var tale om kriminalitet med relation til bandemiljøet. Landsretten stadfæstede herefter Retten i X-købings kendelse, og de 4 tiltalte kunne være repræsenteret af advokater fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.19 – 31. marts 2014 – 2-66/2014:

S1 og S2 var sigtet for i forening at have begået røveri mod forurettede, som fik tildelt slag med hammer. De sigtede nægtede sig skyldige og havde ikke afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet. Der forelå ikke oplysninger om en særlig forbindelse mellem de sigtede. Retten fandt efter en konkret vurdering af sagens samlede omstændigheder ikke, at der forelå en sådan nærliggende risiko for interessekonflikt mellem de sigtede, at der var grundlag for at afbeskikke en af de ønskede forsvarere, der var fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.17V – 10. marts 2014 – V.L.K. S-0395-14:

T1 og T2 var tiltalt for efter fælles forudgående aftale og i forening med en række navngivne og uidentificerede medgerningsmænd at have indsmuglet 4,9 liter amfetaminolie fra Holland til Danmark. T1 var bosiddende i Holland, mens T2 var bosiddende i Danmark. Der forelå ikke nærmere oplysninger om, hvilken forbindelse de tiltalte måtte have til hinanden. Begge havde afgivet forklaring om forholdet. Landsretten fandt ligesom retten, at de to tiltalte kunne have forsvarere fra samme kontor.

Lf.Medd.2014.16Ø – 4. februar 2014 – Ø.L.K. S-704-13:

Forsvaret for de tiltalte T1 og T2 i ankesag kunne fortsat varetages af henholdsvis advokat A1 og A2, selv om advokaterne kommer fra samme advokatkontor. I sagen havde Statsadvokaten for Særlig Økonomisk og International Kriminalitet (SØIK) rejst tiltale mod i alt 7 personer for bedrageri af særlig grov beskaffenhed efter straffelovens § 279, jf. § 289, stk. 2, og forsøg herpå vedrørende forskellige ejendomshandler og projekter med tilknyttet udstedelse og videresalg af pantebreve til forskellige investorer. Retten i X-købing afholdt under hovedforhandlingen 73 retsmøder. De tiltalte T1 og T2 blev begge i meget væsentligt omfang fundet skyldige i den rejste tiltale og straffet med fængsel i henholdsvis 4 år og 5 år samt betydelige tillægsbøder. Landsretten fandt i overensstemmelse med såvel anklagemyndighedens som forsvarernes samstemmende tilkendegivelser, at ankesagen adskiller sig fra de sager, som Højesteret tog stilling til 17. december 2013 såvel med hensyn til sagens karakter som spørgsmålet om en særlig tilknytning mellem de tiltalte i sagen. Bevisførelsen i ankesagen, der angår tiltale for alvorlig økonomisk kriminalitet, og hvor der ikke er særlig tilknytning mellem de tiltalte, forventes – ligesom for Retten i X-købing – i det væsentlige at ville ske på baggrund af en gennemgang af et omfattende bilagsmateriale, de tiltaltes og vidners forklaringer og afgivne revisionserklæringer. Landsretten bemærkede endvidere, at advokat A1 og advokat A2 som beskikkede forsvarere havde gennemgået sagen med de tiltalte T1 og T2 på en række møder, og at de tiltalte, herunder på baggrund af anklagemyndighedens brev af 28. januar 2014 med konkretiserede bemærkninger om et CV for T1 og forhold 12 og 13 a i tiltalen har fastholdt, at de ikke har forskellig opfattelse af faktum eller

modstridende standpunkter eller interesser i sagen, hvor de begge fortsat har ønsket, at henholdsvis advokat A1 og advokat A2 skal varetage deres forsvar i sagen.

TfK2014.327 V:

T1 og T2, der var samboende ægtefæller, var tiltalt for falsk anmeldelse og forsikringsbedrageri, og de havde efter eget ønske begge fået beskikket advokat A som forsvarer. Anklagemyndigheden anmodede Retten i X-købing om at beskikke en anden forsvarer for en af de tiltalte, idet der efter anklagemyndighedens opfattelse kunne være interesse modsætninger mellem de tiltalte. A fastholdt beskikkelsen, og Retten i X-købing afsagde kendelse om, at advokat A godt kunne være forsvarer for begge tiltalte, idet anklagemyndigheden ikke tidligere under den længerevarende efterforskning havde protesteret herimod, ligesom der ikke var påvist modstridende interesser. Landsretten henviste til Højesterets kendelse af 17. december 2013 og udtalte, at da de tiltalte begge havde nægtet sig skyldige og ikke havde ønsket at udtale sig, var der ikke en høj grad af sandsynlighed for, at der ikke under sagen kunne opstå modstridende interesser. Advokat A1's beskikkelse som forsvarer for T1 blev derfor tilbagekaldt, og sagen blev hjemvist til Retten i X-købing til genbeskikkelse af advokat A2, som tidligere havde været beskikket som forsvarer for T1, og som var fra samme kontor som advokat A1, idet der ikke forelå oplysninger om nærliggende risiko for modstridende interesser.

U.2016.3699 H:

To advokater fra samme kontor kunne beskikkes for to indklagede polititjenestemænd i en sag omfattet af retsplejelovens regler om straffesager mod politipersonale. Beskikkelse af den ene var nægtet. Anmeldelsen mod politiassistenterne angik uberettiget magtanvendelse i form af brug af peberspray og pacificering over for en beboer på et bosted, som havde ødelagt sit værelse og en for sen indberetning af brugen af peberspray. Tre af de fire involverede polititjenestemænd og to pædagogiske medhjælpere på bostedet, som overværede forløbet, havde afgivet detaljerede forklaringer, og den fjerde politiassistent havde afgivet en redegørelse om brugen af peberspray. Efter de foreliggende oplysninger var der ikke grundlag for at antage, at T og T2's interesser under sagen var modstridende, eller at der var en nærliggende risiko herfor. Højesteret tog derfor T's påstand om beskikkelse af advokat A som forsvarer for ham til følge.

9.2.2 Afgørelser, hvor der ikke tillades forsvarere fra samme kontor:

TfK2014.374 V:

Forsvarere fra samme kontor kunne ikke beskikkes for to tiltalte, der var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 192 a, stk. 1, nr. 1. Det var oplyst, at de tiltalte havde tilknytning til en kriminel gruppe, og at de begge boede på den ejendom, hvor våbnene var fundet.

TfK2014.323 V:

Der var rejst tiltale om forsøg på indsmugling af et betydeligt kvantum hash fra Danmark til Norge. Retten i X-købing havde beskikket forsvarere fra samme advokatkontor. Anklagemyndigheden protesterede mod beskikkelsen af forsvarer A, der tidligere havde været forsvarer for en medtiltalt. A protesterede mod tilbagekaldelsen, idet han anførte, at der ikke var en konkret eller nærliggende risiko for interessekonflikt, og at det var en grundlæggende rettighed i retsplejeloven og EMRK, at en tiltalt selv kan vælge sin forsvarer. Landsretten henviste til Højesterets kendelse af 17. december 2013 og til, at straffesagen drejede sig om organiseret narkotikakriminalitet ved forsøg på smugling af et betydeligt kvantum hash, og at de tiltalte kun i begrænset omfang havde afgivet forklaring om deres egen og andres rolle i hændelsesforløbet, og der var ikke oplysninger, der understøttede, at de tiltalte ikke havde modstridende interesser. Landsretten omgjorde derfor kendelsen.

TfK.2016.490 V:

Forsvarere fra samme kontor kunne ikke beskikkes for to tiltalte, der var tiltalt for at have overtrådt straffelovens § 288, stk. 2, jf. stk. 1, nr. 1. Landsretten fandt, at der ikke kunne beskikkes forsvarere fra

samme kontor, idet (i) sigtelsen vedrørte grov kriminalitet begået af flere i forening, (ii) de sigtede var veninder, (iii) begge tiltalte nægtede sig skyldige og havde forklaret, at de ikke havde været på stedet.

TfK.2015.449 V

T1, T2 og T3 var tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 191, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt., jf. § 21, ved i forening og efter forudgående aftale med B med henblik på videreoverdragelse at have forsøgt at indføre 47,733 kg amfetamin fra Holland til Danmark. B var i Tyskland straffet med fængsel for indførsel af den mængde amfetamin, som tiltalen mod T1-T3 vedrørte, til Tyskland. T1 blev fundet skyldig i Retten i X-købing, mens T2 og T3 blev frifundet. Under ankesagen anmodede T3's advokat A1 beskikket som forsvarer (advokat A1 havde været forsvarer for T3 i Retten i X-købing). T1 anmodede under ankesagen om at få advokat A2 beskikket som forsvarer. Advokat A2 var fra samme advokatkontor som advokat A1. Statsadvokaten gjorde efterfølgende gældende, at der forelå sådanne modstridende interesser mellem T1 og T3, at advokat A2 ikke burde beskikkes for T1. Landsretten udtalte, at der var en sådan nærliggende risiko for, at de tiltalte havde eller ville kunne få modstridende interesser, at der ikke kunne beskikkes advokater fra samme kontor. Landsretten lagde i denne forbindelse vægt på (i) at de tre tiltalte var tiltalt for at begået organiseret kriminalitet efter forudgående aftale, (ii) at de tre tiltalte var tiltalt for at have handlet i forening med B, og de tre tiltalte og B var alle knyttet til en eller flere af de øvrige tiltalte eller B (T2 var kæreste med B, T1 var kæreste med T2's søster og venner med B, T3 og B var venner) og (iii) at B ikke havde afgivet forklaring i Retten i X-købing, men ville blive indkaldt i landsretten. Da advokat A1 var beskikket som forsvarer for T3 i Retten i X-købing, blev beskikkelse af advokat A2 som forsvarer for T1 tilbagekaldt.

Lf.Medd.2016.14 – 19. september 2016 – Københavns Byret:

S1, S2 og S3 var sigtede for i forening at have begået røveri og frihedsberøvelse. De 3 sigtede var repræsenterede af 3 advokater, hvoraf 2 dog var fra samme kontor. S2's forsvarer (beskikket) gjorde gældende, at der var interessekonflikt. Retten fandt, at betingelserne for afbeskikkelse af den ene af de to advokater fra samme kontor var til stede. Retten henviste til sagens alvorlige karakter samt den omstændighed, at S1, S2 og S3 var sigtede i samme sagskompleks og i et af de samme forhold.

Billedet af de konkrete vurderinger peger i retning af, at den i de offentliggjorte kendelser falder ud til fordel for de tiltaltes ønske om en bestemt forsvarersammensætning. Afgørelserne viser det skisma, som er indeholdt i problemstillingen: De tiltalte ønsker i mange tilfælde et samarbejde – og forsvarerne vil gerne have et professionelt samarbejde, da der ikke er grund til at bistå anklagemyndigheden med en udtalt uenighed. Hvis de tiltalte er på fri fod, så kan de indbyrdes samarbejde – og forsvaret kan samarbejde uafhængig af, om de er på samme kontor eller ej. Kerneområdet for den ”beskyttelse”, som anklagemyndigheden – nu med støtte af Højesteret – vil fremme, er således tilsyneladende de sigtede/tiltalte, som anklagemyndigheden har fået varetægtsfængslet og efterforskningsformål mere end interessekonflikt.

9.3 Kontorfællesskaber

I relation til forsvarere i kontorfællesskab er der ikke afgørelser før afgørelsen U.2014.1343 H, der nu er retningsgivende. U.1998.1105/2 H burde måske have medført, at fokus også var på kontorfællesskaber, men det har ikke været tilfældet.

U.2014.1343 H:

T1 og T2 fik beskikket henholdsvis advokat A1 og advokat A2 fra samme kontorfællesskab som forsvarere i en sag om grov narkotikakriminalitet. Anklagemyndigheden anmodede under henvisning til princippet i retsplejelovens § 734, stk. 2, retten om enten at afbeskikke advokat A1 eller advokat A2 som forsvarer. Retten i X-købing tog ikke anmodningen til følge, men landsretten nåede til det modsatte resultat. Advokaterne A1 og A2 arbejdede med to kollegaer i et kontorfællesskab med fire selvstændige advokatforretninger, herunder A1's og A2's personligt drevne virksomheder uden indbyrdes instruktionsbeføjelse.

Højesteret anførte:

”Den foreliggende sag angår, om en advokat er afskåret fra at blive beskikket som offentlig forsvarer for en sigtet, fordi en anden advokat fra samme kontorfællesskab er beskikket som forsvarer for en medsigtet.

Højesterets kendelse af 17. december 2013 i sag 208/2013 (U.2014.905 H) angår »advokater fra samme kontor« og hensynet til at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige. Advokat [A1's] og advokat [A2's] kontorfællesskab fremstår udadtil som en og samme advokatvirksomhed, jf. herved også Højesterets dom af 5. maj 1998 (U.1998.1105/2 H).

På denne baggrund er spørgsmålet herefter, om de sigtedes interesser i den konkrete sag, er modstridende, eller der er nærliggende risiko herfor.

Der er i sagen rejst sigtelse for grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening, og de sigtede har kun i begrænset omfang afgivet forklaring. Der foreligger ikke oplysninger, som understøtter, at de sigtede ikke har modstridende interesser. Højesteret tiltræder, at der under de foreliggende omstændigheder ikke burde være sket beskikkelse af advokater fra samme kontorfællesskab. Anklagemyndighedens påstand tages derfor til følge.”

Forsvarere samarbejder naturligvis, og det gør de uafhængig af, om de er på samme kontor, i kontorfællesskab eller ej. Det er måske årsagen til det billede, der tegner sig efter Højesterets afgørelse, også på dette område – og også her med fremhævede afgørelser, hvor beskikkelse af flere fra samme kontorfællesskab accepteres af domstolene:

TfK.2014.606 Ø:

Under henvisning til, at de tiltalte havde afgivet forklaring, forholdets karakter og den forventelige straf, samt at der ikke var oplysninger om bande eller anden relation mellem de tiltalte, fandt landsretten, at der ikke var en sådan nærliggende risiko for modstridende interesser mellem de tiltalte, at der var grundlag for at nægte beskikkelse af den forsvarer, som den tiltalte havde anmodet om, selv om denne forsvarer tilhører samme kontorfællesskab som en beskikket forsvarer for en medtiltalt.

TfK.2014.550 V:

Landsretten tiltrådte, at der efter en konkret vurdering var sådanne modstridende interesser mellem de tiltalte eller en nærliggende risiko herfor, at de tiltalte ikke burde være repræsenteret af forsvarere fra samme advokatkontor. For så vidt angår advokat A1 og advokat A2 var der imidlertid tale om et kontorfællesskab, *hvilket udtrykkeligt fremgik af brevpapiret*. Deres samarbejde fremstod derfor ikke udadtil som en og samme virksomhed som nævnt i Højesterets kendelse af 4. februar 2014 (sag nr. 277/2013). Landsretten ændrede derfor Retten i X-købings kendelse således, at beskikkelsen af advokat A1 ikke tilbagekaldtes.

Og så modsat:

U.2015.2525 H:

S1 og S2 var sigtede i samme sagskompleks og havde som forsvarere fået beskikket advokat A1 og advokat A2. Landsretten havde tilbagekaldt beskikkelsen af den ene advokat, da advokaterne var fra samme kontorfællesskab. Advokat A1 og advokat A2 drev selvstændig advokatvirksomhed i kontorfællesskab, der dog udadtil fremstod som én advokatvirksomhed, bl.a. fremgik det af kontorfællesskabets fælles hjemmeside, at advokaterne var *”[...] et førende strafferetskontor”*. Højesteret udtalte, at det ikke kunne føre til andet resultat, at det fremgik af kontorfællesskabets hjemmeside og brevpapir, at der var tale om *”uafhængige advokater i kontorfællesskab”*. Højesteret fandt, at der ikke burde være sket beskikkelse af advokater fra samme kontorfællesskab. Højesteret lagde vægt på, at *”S1 og S2 i samme sagskompleks var sigtet for forhold med nær tilknytning til grov narkotikakriminalitet begået af flere i forening”*, at de sigtede kun i begrænset omfang havde afgivet

forklaring, og at der ikke forelå oplysninger, der understøttede, at S1 og S2 ikke havde modstridende interesser.

Det bemærkes, at forsvarere samarbejder. Det gør de uafhængig af, hvorledes den enkeltes brevpapir er indrettet. Samarbejdet kan praktisk blive lidt besværliggjort, når man skal bevæge sig hen til en anden forsvarer for at holde et møde, men det kan nu også ske på forskellig elektronisk vis, som det bliver stadig nemmere at gennemføre. Når der er modstridende interesser, vil samarbejdet skulle ske under respekt heraf.

9.4 Forsvarere fra samme advokatkæde

I Østre Landsrets dom af 20. august 2014 (3. afd. sag B-1836-13 – Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2013) tilføjer landsretten:

“Som antaget af Advokatnævnet er det generelle problem vedrørende medlemskab af [kædesamarbejdet], at det på grundlag af kædens markedsføring udadtil fremstår, som om virksomhederne i kæden er et fællesskab eller én advokatvirksomhed, jf. pkt. 12.4 i de advokatetiske regler. I almindelighed bevirker det forhold, at parternes advokater er tilknyttet forskellige advokatvirksomheder inden for [kædesamarbejdet], imidlertid ikke, at der reelt foreligger en interessekonflikt. Det tilføjes derfor, at landsretten ikke ved sin afgørelse har taget stilling til, om en retlig beskikkelse af en advokat fra én virksomhed i [kædesamarbejdet] vil kunne anfægtes, fordi en anden part er repræsenteret af en advokat fra en anden virksomhed i kæden”.

Emnet om inhabilitet hos forsvarere var egentlig ikke en del af sagen, men rettens bemærkning afspejler den forståelige angst for at fastlåse problemstillingen:

Hvis to advokater er på samme kontor (herunder kontorfællesskab), så er der et problem, men er der det også, hvis der er tale om et kontor, hvor forsvarerne kommer fra Esbjerg, Ålborg og København – og tilfældigvis er fra kontorer, der er i samme kæde.

Teoretisk er der et problem, men er der det reelt? Omvendt hvis der ikke er et problem for forsvarere fra kædesamarbejderne, hvorfor er der så for advokatfirmaer, der har afdelinger i Århus og København? Og hvad er problemet for et kontorfællesskab i forhold til to advokatfirmaer på ”Hovedgaden nr. 1, 1. og 2. sal”?

9.5 Sammenfatning af kommentarer til retstilstanden.

Det er givet, at der er situationer, hvor de tiltalte/sigtede skal værnes, men den foreliggende retspraksis afspejler det ikke. De sigtede/tiltalte vil have en forsvarerkonstellation – de samtykker i, at det udefra kan ligne en interessekonflikt, men det er det ikke for dem. Ovenfor angav vi, at ”interessekonflikt” foreligger, når karakteren af de modstående interesser mellem advokat og klient er uforenelige. I relation til sigtede/tiltalte er der ofte interessesammenfald og derfor ingen uforenelighed over for en, to eller flere advokater uanset hvilket kontor, de kommer fra. ”Opgaven” i relation til interessekonflikt i disse situationer bliver at udskille de situationer, hvor der er risiko for, at der ikke er interessesammenfald mellem de sigtede/tiltalte.

Højesteret angiver i relation til retsplejelovens § 734, stk. 2:

”Bag bestemmelsen ligger en formodning for modstridende interesser blandt flere sigtede i samme sag såvel med hensyn til skyldspørgsmålet, hvis de nægter sig skyldige, som med hensyn til grundlaget for strafudmålingen”.

Den formodning modsiges af vor erfaring som forsvarere. Bemærkninger efter en domsafsigelse, hvor der er differentieret i relation til såvel skyld som straf går meget sjældent i retning af sådanne, der kan underbygge formodningen. Der bliver ”kæmpet” i fællesskab, og resultatet er et forhold til anklagemyndigheden og dommeren – ikke indbyrdes.

Effekten af at beskikke forsvarere fra forskellige kontorer er i det væsentlige indskrænket til tilfælde, hvor de tiltalte ikke er på fri fod, og derfor ikke kan kommunikere frit. Når det nu er sådan, at anklagemyndigheden skal bevise skyld, og de tiltalte skal forsvare sig mod det, som anklagemyndigheden fremfører, hvorfor må de tiltalte så ikke kæmpe kampen sammen og i samarbejde med deres samarbejdende forsvarere? Er det advokatterten, der skal hindre det effektive forsvar?

Højesteretskendelserne fra årsskiftet 2013/14, dvs. U.2014.903 H, U.2014.905 H og U.2014.1343 H, viser, at Højesteret lægger vægt på, at der skal være restriktioner i forhold til forsvarer i bl.a. følgende situationer:

- Hvor der er tale om grov kriminalitet begået af flere i forening, f.eks. narkotikakriminalitet og personfarlige forbrydelser;
- Hvis kriminaliteten samtidig er banderelateret;
- Hvis der på anden måde er en særlig forbindelse mellem de sigtede, f.eks. i kraft af familierelationer.

I de situationer angiver Højesteret, at *”de retsplejemæssige hensyn i almindelighed [vil] føre til, at der ikke bør ske beskikkelse af flere forsvarere fra samme kontor”*. Det kan måske vurderes ud fra følgende:

	Interessesammenfald for klienter	Interessemodsætning for klienter
I forening generelt	Ja – ofte	Måske
Narko i forening	Måske	Måske
Personfarlig i forening	Ja – ofte	Måske
Banderelateret	Ja – ofte	Måske
Økonomisk ”banderelateret”	Måske	Måske
O-U forhold	Nej – måske ikke	Ja – ofte
Familie	Måske	Måske

Det anførte er absolut ikke videnskab, men anvendt erfaring.

Højesteret anfører yderligere, at hvis de sigtede ikke eller kun i begrænset omfang har afgivet forklaring om egen eller andres rolle i hændelsesforløbet, så kan det have betydning.

Det er vel ikke det bedste argument, når det sættes i relation til uskyldsformodningen, men gældende ret.

Hvis det nu er sådan, at klient 1 er skyldig. Han har betroet sig til sin forsvarer. Klient 2 er skyldig. Han har også betroet sig til sin forsvarer. De er imidlertid enige om, at politiet og retssystemet udtaler vi os ikke til. Ingen af dem udtaler sig derfor til politiet. Så er situationen, at der er interessesammenfald mellem de sigtede/tiltalte. Hvad har det af betydning for forsvarers teoretiske interessekonflikt, at de sigtede/tiltalte ikke har udtalt sig? Retten er overladt til teoretiske spekulationer, der kan støttes af anklagemyndigheden, men ikke imødegås af forsvarer. Retten må – som Højesteret – falde tilbage på en skyldsformodning, hvilket ikke er acceptabelt.

Højesteret angiver i de tre kendelser, at i sidste ende beror det på en konkret vurdering af samtlige sagens omstændigheder, om der på grund af risiko for interessekonflikter er grundlag for at afslå beskikkelse.

Der kan derfor være grund til at analysere Højesterets betragtninger i sammenhæng med advokatrettens interessekonfliktbegreb som sådan. Det vil sige: Er der spørgsmål om ”én tjener to herre” (våbendragerhensyn), *uberettiget* overgang/anvendelse af informationer (informationshensynet) eller en repræsentation, der ”ser mistænkelig ud” – ”der er falske lodder i vægtskålen fra forsvaret” (appearancehensynet).

I relation til våbendragerhensynet angives, at der er ”*behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte tilrettelægges og fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige*”.

Her må bedømmelsen efter vor opfattelse være, at den advokat, der vil forsvare to (eller flere), naturligt vil have et vægtningsproblem i sit arbejde, medmindre klienternes forhold er helt identiske, hvilket sjældent vil være tilfældet. Der er grund til, at advokaterne afstår fra sådan repræsentation, hvor der er den mindste usikkerhed om, at forsvareren kan fremføre et reelt forsvar for begge og uafhængig af klienternes indbyrdes relation.⁸³

To (eller flere) advokater fra samme kontor, der har hver sin klient i et sagskompleks, vil hver kunne kæmpe klientens sag. Her vil indvendingen kunne være, at den ene advokat er mere ”betydningsfuld” og bestemmende end den anden, og derved kan ”kontrollere” forholdet mellem klienterne på sin klients vegne. Det kan selvfølgelig forekomme, men vi har aldrig oplevet det.

For forsvarere fra samme kædesamarbejde har vi endnu sværere ved at forestille os, at der skulle opstå uberettiget påvirkning mellem forsvarerne – de vil frit kunne kæmpe klientens kamp.

Informationshensynet er ikke særskilt fremhævet af Højesteret, og det kan skyldes, at det alene er anklagemyndighedens påstand, at den ene advokat ikke kunne optræde som beskikket forsvarer. Følges denne påstand, ”afmonteres” forsvaret, således at der ikke kan forsvares med fuld styrke. Afbeskikkelse af den ene af flere kan ikke rette sig mod fortiden, og skal interessekonfliktproblematikken behandles fuldt, må spørgsmålet løses allerede ved anmodning om beskikkelse. Bliver spørgsmålet behandlet på et tidspunkt, hvor flere forsvarere har optrådt for flere klienter i samme sag, burde konsekvensen være afbeskikkelse af alle, jf. AER artikel 13, med mindre en af advokaterne ikke har modtaget væsentlige oplysninger fra sin klient, men det er et spørgsmål, der kun vil fremkomme, hvis klienten er klager, og det er et særsyn, jf. igen U.1953.708 H. Når spørgsmålet bl.a. opstår i sager, hvor de sigtede/tiltalte ikke har udtalt sig til politiet, vil det være vanskeligt for anklagemyndigheden at bygge en påstand om interessekonflikt på informationshensynet.

Højesteret lægger i alle tre kendelser vægt på appearancehensynet, ved at anføre, at der er ”*behov for særligt at sikre, at forsvaret for den enkelte fremstår som tilrettelagt udelukkende i den enkelte sigtedes interesse og uafhængigt af forsvaret af de øvrige*”. Dette synspunkt suppleres vedrørende kontorfællesskab med en henvisning til U.1998.1105/2 H.

Når appearancehensynet indgår, kan det også have sammenhæng med, at der alene er tale om *beskikkede* forsvarere. Anklagemyndigheden bliver klager på det offentlige vegne, og den klageadgang understøttes af Højesteret i kendelserne.⁸⁴

Som anført kan de samme synspunkter der bærer de tre højesteretskendelser selvfølgelig også fremføres i forhold til valgte forsvarere, men her er klageadgangen (den umiddelbare retlige interesse) ikke så nærliggende for anklagemyndigheden, der i TfK.2006.821 SK har erklæret, at retsplejelovens § 734 *ikke* finder anvendelse på valgte forsvarere.

⁸³ U.2011.2267 H må betragtes som en pragmatisk løsning.

⁸⁴ Se yderligere herom nedenfor.

For vurdering af appearancehensynets betydning er det anførte om ”klager” væsentligt. Normalt vil det være advokatens/advokaternes klient, der kan fremføre synspunktet: *Det ser da underligt ud!* – men med hvilken baggrund kan anklagemyndigheden fremføre dette synspunkt?

Vi har ovenfor rejst spørgsmålet om det hensigtsmæssige i, at Advokatrådet og Advokatnævnet i det væsentlige har henlagt kompetencen til at være klageberettiget til anklagemyndigheden, da Advokatnævnet ikke behandler spørgsmålet, der er henlagt til domstolene. Det er ikke acceptabelt af flere grunde.

Der fokuseres ikke på dem, der skal værnes, nemlig klienterne og det frie forsvarervalg, der er en bærende garanti for den sigtede/tiltalte.⁸⁵

Når klienten i strafferetsplejen ønsker en speciel advokat, bør der være tungtvejende grunde til at nægte den tiltalte den ret. Der er en meget klar regel i EMRK om, at en sigtet/tiltalt har ret til at vælge sit forsvar. *Croissant v. Tyskland*⁸⁶, der påberåbtes af anklagemyndigheden, omtaler spørgsmålet om nægtelse af at beskikke en advokat i relation til valg af forsvarer nr. 3, og som et sidespørgsmål. Det er interessant at konstatere, at det er en afgørelse, der næsten alene omtales i dansk ret. Det er svært at finde referencer, der med tyngde angiver, at den afgørelse kan begrunde, at sigtede/tiltaltes *ret* til at vælge ”sine våben” skal tilsidesættes. Sagen var meget speciel og er på et plan, hvor den behandles i sammenhæng med sager om internationale forbrydelser og som udslag af absolutte undtagelser.⁸⁷

Efter vor opfattelse vil en klage til EMD, hvor klagen retter sig mod anklagemyndighedens påstand om, at deres modpart ikke må være den advokat, der er valgt af den sigtede/tiltalte have god mening.

Det kan endelig konstateres, at Højesteret med de tre kendelser ikke har ladet sig påvirke af den tilsigtede opblødning af samtykkes betydning, der er en konsekvens af AER artikel 12. Emnet er behandlet andre steder i litteraturen.⁸⁸

I Norge er der vedrørende forsvarere specielt anført:

"1.7 En advokat må ikke påta seg forsvareroppgjør hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak, eller forskjellige saker med advokatens andre klienter eller i forhold til fornærmede. Det samme gjelder nåværende klienter til annen advokat ved samme kontor. Samtykke fra klient skal ikke tillegges vekt i vurderingen av om advokaten kan påta seg forsvareroppgjøret. Reglene i dette punkt kommer til anvendelse uavhengig av domstolenes praksis i forsvareroppgjør etter straffeprosessloven. Advokaten skal vurdere mulige habilitetsproblemer, jfr. straffeprosessloven § 106. En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareroppgjør hvis det er mulig at han kan bli ført som vitne i saken."

I Retten i Roskildes dom af 14. september 2016 (sag BS 5A-1429/2015) havde advokat A (A) ladet sig beskikke som bistandsadvokat for en mindreårig pige, hvor moderen havde indgivet anmeldelse til politiet mod moderens "kæreste" om en række sædelighedskrænkelser. Pigen blev afhørt og kæresten blev tiltalt. A bistod parallelt inkassation for moderen hos "kæresten" i erhvervsforhold samt bistod

⁸⁵ Se kritikken i artikel "Interessekonflikter i straffesager – når ræven vogter gæs" af Kåre Pihlmann i *Advokaten* 2004.205 ff., Mads Bryde Andresen: *Advokatterten* (2005) side 658 går ud fra, at kompetencen ligger hos Advokatmyndighederne og angiver på den baggrund, at det er årsagen til at man ”mærker en vis tilbageholdenhed ved domstolene mod at skulle inddrage dette supplerende regelsæt [”god advokatskik”].

⁸⁶ EMD 1992.09.25 - sag 13611/88 CASE OF CROISSANT v. GERMANY.

⁸⁷ Jf. *The Iraqi High Tribunal and Representation of the Accused. A Human Rights Watch Briefing Paper* (February 2006) og *Basic Principles on the Role of Lawyers Adopted by the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, 27 August to 7 September 1990 art. 19: No court or administrative authority before whom the right to counsel is recognized shall refuse to recognize the right of a lawyer to appear before it for his or her client unless that lawyer has been disqualified in accordance with national law and practice and in conformity with these principles.*

⁸⁸ Dette afsnit svarer i det væsentlige til en artikel, der blev udgivet i forbindelse med Juridisk Forenings kursus i januar 2015: Arrevad & Anne-Sophie Svane: *Interessekonflikter ved identifikation: Hvornår rammes advokaten af kontorfællers eller partners opdrag?* Der kan også henvises til Thomas Rørdam: *Interessekonflikter i forbindelse med udførelse af forsvarerhverv, U.2016B.69, og Camilla Hammerum, "Forsvarerinhabilitet i sager med flere sigtede", Tfk2015.1165.*

moder i krav om udlevering af effekter fra "kæresten". Advokatnævnet fandt, at A havde befundet sig i en interessekonflikt, da A skulle varetage pigens interesser, og der kunne være modstridende interesser i forhold til moderen, der havde foretaget anmeldelsen.

Det er en interessant afgørelse, men egentlig temmelig "lige ud ad landevejen" og lærerig.

Advokatnævnets kendelse af 29. marts 2023 (sagsnr. 2023-412) afspejler virkelighedens problemstillinger:

Beskikket forsvarer, Advokat A, blev tilkaldt af politiet til en afhøring. Hun fik ikke at vide, hvad sagen drejede sig om, men fik oplyst at klienten K havde været repræsenteret af anden advokat A1, der imidlertid ikke havde mulighed for at møde. Afhøringen blev gennemført og K oplyste, at han ønskede en anden advokat beskikket – og det får han en måned efter, da der sker ombeskikkelse.

I K's sag blev Advokat A2 beskikket som bistandsadvokat for forurettede F, og Advokat A2 var fra samme kontor som Advokat A. Beskikkelsen for F skete efter den nævnte afhøring. Da der af blev af K ved Advokat A1 blev anmodet om beskikkelse af anden bistandsadvokat erklærede Advokat A2 sig indforstået og blev afbeskikket.

Advokat A havde tidligere været beskikket for F i en sag om værgemål.

Spørgsmålet var om Advokat A skulle have undladt at møde til afhøringen på grund af interessekonflikt. Advokatnævnets afgørelse er pragmatisk. Advokat A blev tilkaldt til en hastende afhøring i en for hende ukendt sag, og havde ikke praktisk mulighed for at lave et interessekonflikttjek og der fremkom ikke oplysninger i afhøringen der burde have givet anledning til at mistænke en interessekonflikt. Der blev endvidere lagt vægt på, at Advokat A blev afbeskikket efter afhøringen.

Advokat A blev frifundet

Dilemmaet mellem deltagelse i sagens behandling og manglende mulighed for interessekonflikttjek er et praktisk problem for forsvarer, der står i dommervagten uden kendskab til de klienter, der tildeles, og uden mulighed for at vide noget om mulig interessekonflikt for eksempel, hvis de kommer fra en advokat kæde eller et advokatkontor med 100 advokater.

9.6 Samtykke

I den seneste udgave af AER er samtykkereglerne opblødt.

Samtykke vil normalt ikke være af betydning i de situationer, der er nævnt i artikel 8, stk. 2, (nr. 1 til 7), artikel 9 (tidligere mediator, voldgiftsdommer mv.) og en lidt bred/skæv henvisning til artikel 10 (kontorfællesskaber).

Opstår interessekonflikten som følge af AER artikel 8, stk. 3, kan der foreligge en interessekonflikt, men dette vil bero på en konkret vurdering, og her kan der repræsenteres, hvis alle involverede giver samtykke

Samtykkereglerne i AER er ikke klart anvendelige i straffeprocessen.

9.7 "Efterfølgende" interessekonflikt

I Advokatnævnets kendelse af 23. april 2023 (sag 2022-2741), hvor advokat A havde påtaget sig at være forsvarer for K i en sag, der blev forberedt ved møde 31. januar 2022 og hovedforhandlet 30. maj 2022. Den 7. marts 2022 modtog K et betalingspåkrav fra det advokatfirma, hvor advokat A er ansat. Der var korrespondance mellem K og advokatfirmaet, der afsluttede sagen 20. april 2023 uden at der var modtaget betaling. Advokat A var ikke involveret i sagen om betalingspåkrav, og K fremkom først med betænkeligheder efter hovedforhandlingen, hvor K blev dømt. K's efterfølgende indvendinger angik advokat A's behandling af straffesagen (forhold som K blev frifundet for). "Efter nærmere

eftertanke ” fik K den opfattelse, at inkassosagen kunne have haft betydning for ”et fair forsvar”, og K indgav klage 23. august 2022. Advokatnævnet fandt henset til de konkrete omstændigheder, at advokat A ikke havde haft anledning til overfor K at foretage et fornyet interessekonflikttjek før hovedforhandlingen, og advokat A blev frifundet.

I Advokatnævnets kendelse af 30. april 2024 (sagsnr. 2020-3929) udsprang sagen af, at advokat, A, befandt i en interessekonflikt, idet han forud herfor som advokat bistod en far, F, i en straffesag, der var sigtet for at have begået vold mod sin datter, samtidig med at han anmodede om at blive beskikket bistandsadvokat for datteren i samme straffesag. A havde deltaget i afhøring af faren den 31. marts, få dage forinden han anmodede om bistandsbeskikkelse den 3. april, men A deltog ikke i efterfølgende møder hos politiet. A havde dog en længere klientrelation til faren, da A gennem mange år havde bistået faren i entrepriseretlige sager. Det var på baggrund af dette Advokatrådets opfattelse, at A havde tilsidesat god advokatskik allerede ved at tilbyde at repræsentere datteren. Advokatnævnet mente på baggrund af sagens omstændigheder, at A havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, idet der var frygt for at antage, at A ikke var i stand til at varetage datterens interesser uden påvirkning af faren. At A ikke var beskikket forsvarer for faren, førte ikke til en ændret vurdering.

I TfK2024.393 Ø fandt både buret og landsret ikke overraskende, at advokat A, kunne ikke være valgt forsvarer for S i straffesag, da advokaten var medsigtet i sagen om bogafbrænding, og der var derfor risiko for, at S og advokaten havde eller kunne få modstridende interesser.

9.8 Udtræden ved interessekonflikter

Der henvises til AER artikel 13 og bemærkningerne ovenfor.

Det skal dog igen fremhæves, at det strafferetlige interessekonfliktbegreb opererer med en valgmulighed mellem to eller flere tiltalte, selv om konflikten består fra længe før sagen indbringes for retten, jf.U.2025.1 V, hvor det anføres:

”Efter sagens karakter, og da transporten havde fundet sted i sommeren 2019, fandt landsretten dog, at A kunne fortsætte som valgt eller beskikket forsvarer for enten T1 eller T2.”

10. Almene oplysningspligter

Forsvareren skal som alle andre advokater efter AER kapitel 6, artikel 21-26 oplyse klienten om følgende ⁸⁹ – her med kommentarer i kursiv i forsøg på at anskueliggøre, at reglerne ikke – eller i hvert fald ikke fuldt ud – er anvendelige for forsvarere. Det er skrevet polemisk for at illustrere det umulige i kravene i den virkelige verden:

Vi er mødtes her i dommervagten, da politiet mener, at du har slået din mand ihjel. Det er jo en ubehagelig situation for dig, men inden vi når til at drøfte sagen, så er der nogle oplysninger, som jeg skal give dig:

- 1) Mit navn, adresse (herunder juridisk adresse) samt andre kontaktoplysninger, herunder telefonnummer og eventuel e-mailadresse,

Du får mit kort, men indtil videre må du nok bede andre ringe eller skrive – men det kommer vi til

- 2) Navnet på den virksomhed, hvorfra advokaten udøver sin virksomhed, formen på virksomheden og CVR-nummeret,

Et CVR-nummer er et nummer, der betegner lige netop mit firma. Nummeret står på mit kort.

Et Advokatpartnerselskab er en juridisk konstruktion, hvor der er partnerselskaber, der sammen med et selskab udgør et hele, når det går godt. Opstår der problemer er der ikke hele partnerselskabet, der i alle tilfælde hæfter (det betyder skal betale). Hvis du ikke helt forstår det, så må du endelig spørge

- 3) At advokaten er beskikket af Civilstyrelsen i Danmark⁹⁰, idet EU-advokater dog i stedet skal oplyse, at advokaten er registreret hos Advokatsamfundet,

Det er til at forstå: Jeg er advokat i Danmark!

- 4) At advokaten er en del af Advokatsamfundet,

Det er også enkelt – når jeg er advokat skal jeg være medlem af Advokatsamfundet. Hvad Advokatsamfundet er, det skal jeg ikke fortælle – men du må gerne spørge.

- 5) At advokaten har tegnet ansvarsforsikring og stillet garanti efter de af Advokatsamfundet fastsatte regler, og at ansvarsforsikringen dækker al advokatvirksomhed, uanset hvor advokatvirksomheden udøves,

Se det er to forskellige ting:

a) Hvis jeg kvajer mig og du får et erstatningskrav mod mig, så har jeg en forsikring – det er den, der er nævnt på side 17 i det skriftlige materiale.

b) det andet er, at den også dækker, hvis du bliver anholdt i udlandet, og jeg skal hjælpe dig der.

- 6) Navn og eventuelt adresse på forsikringsselskabet og garantistilleren.

Det står også på side 17

- 7) Hvorvidt advokaten anvender aftaleklausuler om lovvalg og/eller værneting, og om almindelige forretningsbetingelser, hvis sådanne anvendes.

Se det er de regler, som står i mine forretningsbetingelser – som du også får udleveret (de står på side 36).

Hvis du har spørgsmål til denne del, så sig bare til – dommerne venter. Hun ved, at det er vigtigt, at du får alle regler mv. oplyst – så giv dig bare god tid til at læse.

Når du har læst alle 56 sider, så skal du lige kvittere her (x) på, at du har fået reglerne, har læst dem og forstået dem.

Så mangler vi kun lige de økonomiske vilkår, men dem tager vi særskilt.

Denne måske ironiske gengivelse af et møde i dommervagten relaterer sig til, at forsvareren skal oplyse om de nævnte emner ”på en klar og entydig måde, men advokaten kan dog selv bestemme, hvordan det sker, herunder om oplysningerne skal meddeles klienten direkte eller gøres let tilgængelige for klienten på advokatens virksomhedsadresse ad elektronisk vej eller lignende.

⁸⁹ Der er yderligere regler i AER kapitel 6

⁹⁰ I retsplejeloven er det som tidligere Justitsministeriet, men det er nok heller ikke så vigtigt.

Oplysningerne i artikel 21 og 22 skal gives eller gøres tilgængelige i forbindelse med indgåelsen af en skriftlig aftale om ydelse af bistand. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.”

Forsvareren har således pligt til på klar og entydig måde at give oplysningerne inden der ydes bistand – dvs. inden der i dommervagten sker behandling af nogen del af den sag, der skal drøftes.

Det har ringe mening, men det er reglerne, og de pågældende regler må medtages i dommervagten eller udleveres ved møde på kontoret.

10.1 ”Billigste løsning”

Forsvareren skal også – som andre efter AER artikel 54, stk. 2 – oplyse om den billigste løsning for klienten, og det gælder både i relation til honorar og omkostninger.

Vedrørende omkostninger er der en forskel, mellem valgte og beskikkede, da den beskikkede forsvarer ikke kan få dækket omkostninger medmindre retten vælger at honorere.

Den valgte forsvarer kan efter almindelige rimelighedsregler få dækket de omkostninger, som klienten accepterer efter advokatens ”prisoplysninger” eller for ”ikke forbrugere” anden aftale.

Drejer det sig om en erhvervsklient, kan der være betydelige fordele ved en valgt forsvarer i relation til omkostningskrævende forsvarertiltag, da pågældende forsvarer ikke er begrænset af andet end de almindelige begrænsninger for forswarets efterforskning.

Forsvaret kan udføres både af beskikkede advokater og valgte forsvarere, men reglen i AER artikel 22 gælder uanset:

”Advokaten skal på en klar og entydig måde af egen drift oplyse sin klient om eksisterende muligheder for offentlig eller forsikringsdækket retshjælp. Skal advokatens honorar udredes foreløbigt eller endeligt af det offentlige eller af et forsikringsselskab, skal advokaten, når han påtager sig opgaven, orientere sin klient om principperne for fastsættelse af honoraret og om de mulige konsekvenser for klienten.”

Som valgte forsvarer skal ovenstående også iagttages, så klienten skal gøres opmærksom på, at alternativet til den valgte og selvbetalte forsvarer er at søge beskikkelse, men især virksomheder vælger ofte at lade forsvaret udføre af en af dem valgt advokat – til aftalte priser.

Incitamentet til at vælge valgt forsvarer er dels begrænsningerne i omkostningskrævende forsvarertiltag, som klienten ønsker, dels de restriktioner, der i øvrigt er pålagt den beskikkede forsvarer. Det er et område, der helt åbenbart har en social slagside.

Det er en tilsidesættelse af god advokatskik ikke at oplyse om muligheden for beskikkelse.

Er der forsikringsdækning er det væsentligt at oplyse klienten særskilt om alle dele af forsikringsdækningen – ikke kun, at der er dækning. Der skal oplyses om selvrisiko, eventuel betaling ved overskridelse af dækning mv. Det er ikke specielt for forsvarere udover, at situationen måske ikke er dagligdags.

Emnet har klar sammenhæng med næste emne.

11. Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold

De grundlæggende regler udspringer bl.a. af Direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbruger aftaler og Direktiv 2011/83/EU⁹¹., der fastlægger standardbestemmelser for de fælles aspekter af aftaler om fjernsalg og aftaler indgået uden for fast forretningssted⁹² – men vedrørende ”pladssalg” alene artikel 5. Det er som det fremgår af titlen en overbygning på tidligere forbrugertiltag.

Vedrørende ”pladssalg” bygger reglerne videre på Direktiv 2006/123/EF af 12. december 2006 om tjenesteydelser i det indre marked. Der er anført:

*”Artikel 1 stk. 5. Dette direktiv berører ikke medlemsstaternes strafferet”*⁹³

Det er en udmøntning af de indledende bemærkninger:

”12) Dette direktiv har til formål at skabe en retlig ramme for at sikre etableringsfriheden og den frie bevægelighed for tjenesteydelser mellem medlemsstaterne, og det hverken harmoniserer eller berører strafferetten.”

Der er danske regler til beskyttelse af forbrugere er i forbruger aftalelovens § 17 og kravet om momsangivelse i markedsføringsloven § 6.

Disse regler vurderes for advokater i relation til retsplejelovens § 126.

Advokatrådets fortolkning er angivet i AER artikel 30-38.

En sammenstilling af reglerne kan ses sidst i dette afsnit.

Direktivet kan fraviges, når blot det ikke er til skade for forbrugeren, og det er sket i den danske lov, men det kan konstateres, at Advokatrådets fortolkning opstiller sine egne regler.

De specielle advokatregler er i visse tilfælde nødvendiggjort af den manglende materielle typicitet – for eksempel i forhold til forsvarerhvervet.

Reglerne skal beskytte forbrugere, og straffeklienter er i stor udstrækning forbrugere, men det gælder f.eks. ikke juridiske personer eller andre, der tildales ud fra et selskabsansvar, da sagerne udspringer af deres erhverv, jf. straffelovens § 27.

Allerede i indledningen er der en væsentlig forskel mellem loven og AER. Efter loven skal oplysningerne afgives inden forbrugeren er bundet – og det er den løsning, der er valgt i flere lande. Det givet et større incitament til overholdelse end bøder. Advokatrådet har blødt det op og anfører, at oplysningerne skal gives ”i forbindelse med indgåelsen af aftalen”. I praksis vedrørende beskikkede

⁹¹ Med den enkle titel: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU af 25. oktober 2011 om forbrugerrettigheder, om ændring af Rådets direktiv 93/13/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF samt om ophævelse af Rådets direktiv 85/577/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF.

⁹² Jf. indledende bemærkninger 1 og 4.

⁹³ Det kan læses sammen med de indledende bemærkninger 10 og 34:

”(10) Dette direktiv omhandler ikke krav vedrørende en række tjenesteyderes adgang til offentlige økonomiske midler. Der er bl.a. tale om krav, der omfatter betingelser, som skal opfyldes, for at tjenesteydere kan modtage offentlige økonomiske midler, herunder specifikke kontraktbestemmelser, især kvalitetsnormer, der skal overholdes som betingelse for at modtage offentlige økonomiske midler, f.eks. på det sociale område.”

(34) I henhold til Domstolens praksis skal det vurderes i hvert enkelt tilfælde, om bestemte former for virksomhed, navnlig virksomhed, der finansieres af det offentlige eller udføres af offentlige enheder, udgør en »tjenesteydelse«, og vurderingen skal bygge på samtlige virksomhedens egenskaber, navnlig den måde, hvorpå den udføres, tilrettelægges og finansieres i den pågældende medlemsstat.

Domstolen har fundet, at betalingskriteriet i alt væsentligt består i, at betalingen udgør det økonomiske modstykke til de pågældende tjenesteydelser, og har erkendt, at betalingskriteriet ikke er opfyldt i forbindelse med de former for virksomhed, der udføres af eller på vegne af staten uden økonomisk modydelse i forbindelse med dennes pligter på det sociale, kulturelle, uddannelsesmæssige og retslige område,

forsvarer, der får tildelt sager af retten – og ikke indgår nogen aftale – angiver Advokatrådet følgende ”fortolkning” af loven:

”Det er Advokatrådets opfattelse, at advokaten i beskikkelsessager skal fremsende opdrags- og prisoplysninger, når advokaten bliver bekendt med klientens kontaktoplysninger. Dette vil typisk være tilfældet i umiddelbar forlængelse af, at advokaten enten modtager beskikkelsesbrev og/eller sagsgenparter fra domstolene eller politiet. Fristen for, hvornår advokaten skal fremsende opdrags- og prisoplysninger i denne type sager, løber således fra modtagelsen af beskikkelsesbrevet og/eller sagsgenparterne, hvorfor advokaten fra dette tidspunkt er forpligtet til - uden ugrundet ophold - at sende opdrags- og prisoplysninger til klienten.”⁹⁴

Advokatrådet har klogeligt udeladt kravet om, at det skal oplyses, at købelovens mangelsregler finder anvendelse, men til gengæld skal forsvarer oplyse om Advokatnævnet, der som hovedregel ikke er kompetent til at behandle salærsager, hvor salæret er fastsat af retten – og det er de, når forsvareren er beskikket.

Forsvareren skal også oplyse om omkostninger, som forsvareren ikke har nogen indflydelse på – og ofte ikke kender, f.eks. omkostninger til tekniske undersøgelser, DNA eller lignende.

Advokatnævnet er efter Advokatrådets påstand nået til, at for så vidt angår salærfastsættelsen skal klienten ”enten orienteres om den timepris inkl. moms, som domstolene anvender, eller landsretspræsidenternes vejledende salærsatser i straffesager.” Det første er efter EU-domstolen ikke tilstrækkeligt⁹⁵ og det sidste indeholder ikke priser med moms.

Advokatrådet har – og det er opretholdt af Advokatnævnet – udvidet kravene fra lovens om formen for meddelelse: ”medmindre oplysningerne allerede fremgår tydeligt af sammenhængen, på en klar og forståelig måde give forbrugeren oplysning om ...” til ”på klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om”. Det giver sig bl.a. udslag i afgørelser, hvor der statueres tilsidesættelse selv om klienten under politiafhøring udtrykkeligt er oplyst om, at omkostningen kan opkræves af det offentlige ved domfældelser eller klienten ikke skal betale i bistandssager.

Om reglernes generelle anvendelse af Advokatnævnet og domstolene kan bl.a. henvises følgende:

Et omfattende forløb er gengivet under 4.2 af Københavns Byrets dom af 14. april 2023 (sagsnr. BS-16490/2021, hvor faldgruber vedrørende beskrivelse af ”opdraget” og forpligtelser om ”pris” er behandlet.

Betydningen af opdrags- og prisoplysninger kan ses i Advokatnævnets kendelse af 6. oktober 2022 (sagsnr. 2021-3446), der omtales samlet nedenfor under 11.1.

Et eksempel på konsekvenser af manglende opdrags- og prisoplysninger er også Advokatnævnets kendelse af 27. oktober 2023 (sagsnr. 2023-410), hvor Advokat A afregnede som privatantaget, men hvor Advokatnævnet fandt, at han var beskikket. Det beregnede salær på 356.250 kr. inkl. moms bortfaldt.

Et eksempel på strid om prisoplysningernes omfang er kendelse af 31. august 2021 (Sagsnr. 2020 – 3880). Advokat A har repræsenteret K i en straffesag rejst mod ham vedrørende en anmeldelse indgivet af hans tidligere samlever. Derudover har advokat A bistået K som bistandsadvokat i forbindelse med en anmeldelse, som K havde indgivet til politiet over sin tidligere samlever.

⁹⁴ I stedet for at lave sine egne regler tilpasset en ikke atypisk virkelighed kunne konklusionen være, at da der ikke er en aftale mellem beskikket forsvarer (der som beskikket er forpligtet til at påtage sig sagen) og klienten (der får advokaten stillet til rådighed) så var de beskikkede forsvarers modtagelse af beskikkede sager ikke omfattet af forpligtelsen til at afgive opdrags- og prisoplysninger – de har ingen mening.

⁹⁵ Angivelsen af blot en timepris plus moms kan være utilstrækkelig, jf. EU-Domstolens dom af 12. januar 2023 Sag C-395/21: D.V. mod M.A. (anmodning om præjudiciel afgørelse fra Litauen).

I sagen klagede K over at advokat A, der var beskikket forsvarsadvokat og bistandsadvokat for K, havde tilsidesat god advokatskik bl.a. ved at advokat A havde undladt at give behørig opdrags- og prisoplysning ved to sagers opstart, og ikke havde varetaget K's interesser på behørig vis, bl.a. ved ikke at oplyse om væsentlige frister og afgørelser fra politiet og anklagemyndighed, og ikke havde varetaget K's interesser på behørig vis under retssagen og dennes forberedelse

K havde henvendt sig til advokat A der bekræftede samme dag, at han ville oprette sagen og kontakte politiet. Dagen efter kontaktede advokat A politiet og anmodede om beskikkelse, samt om sagens akter. Han oplystedesuden, at afhøring af K kunne finde sted efter aftale med ham.

Advokat A oplyste, at han til K udleverede en standard ordrebekræftelse, hvoraf det fremgik:

*"Jeg vil anmode om at blive beskikket for dig, og tillige få tilsendt sagens akter. Når jeg har modtaget sagsakterne, vil jeg kontakte dig, så vi kan gennemgå disse. Som beskikket forsvarer modtager jeg honorar fastsat af retten og udbetalt af det offentlige. Hvis du bliver dømt skyldig, vil forsvarerhonoraret blive opkrævet hos dig. Ved delvis frifindelse er der mulighed for, at du kun skal betale en mindre del af honoraret. Forsvarerhonoraret fastsættes af retten efter, takster, som er vedtaget af Præsidenterne for Landsretterne. De vejledende takster reguleres årligt.
[...]
Grundtaksten er pr. time kr. 1.775, - og ved et grundlovsforhør inkl. samtale med dig, er taksten kr. 1.515, -. Hvis den anvendte tid til et grundlovsforhør væsentligt overstiger 50 minutter, kan der fastsættes et højere salær med baggrund i timetaksten og den med rimelighed anvendte tid. Ved en hovedforhandling der varer en hel retsdag, honoreres med kr. 15.660, - med tillæg af moms. Honoraret inkluderer som udgangspunkt forberedelse. Er sagen af kortere varighed end en hel dag fastsættes et forholdsmæssigt nedsat honorar. Udgangspunktet er den tid, der er anvendt i retten. Honoraret kan forhøjes, hvis der har været behov for ekstra forberedelse. Herom kan du læse meget mere på det ovenstående link, og har du spørgsmål til det anførte, er du velkommen til at kontakte mit kontor på telefon 36 48 04 08 eller læse på sitet www.advokatA.dk."*

Advokat A blev beskikket af retten den 20. februar 2020 men modtog først sagsakter senere.

K blev afhørt i sagen mod hans tidligere samlever. Af afhøringsrapporten fremgik det bl.a., at advokat As bistand til ham ville være uden omkostninger.

Advokatnævnet afgjorde denne del af sagen således:

"Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde skriftligt og direkte give opdrags- og prisoplysning. I straffesager, hvor advokaten er beskikket forsvarer, skal advokaten i prisoplysningen redegøre for, at beskikkelsen indebærer, at advokatens salær fastsættes af domstolene, og at salæret udredes af statskassen. Klienten skal for så vidt angå kriterierne for salærfastsættelsen enten orienteres om den timepris inkl. moms, som domstolene anvender, eller landsretspræsidenternes vejledende salærsatser i straffesager. Endvidere skal klienten orienteres om, at det må påregnes, at statskassen, medmindre klienten frifindes, vil kræve sagens omkostninger, herunder advokatens salær, refunderet. Som sagen er oplyst for Advokatnævnet, finder nævnet, at K på tilstrækkelig vis er orienteret herom - herom vedrørende hans mulige betalingspligter. Således finder Advokatnævnet, at advokat A ikke har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og Advokatnævnet frifinder derfor advokat A for denne del af klagen."

Retstilstanden er nu, som angivet i Advokatnævnets kendelse af 28. februar 2024 (sagsnr. 2023-1288. Nævnets kendelse følger det ovenfor angivne, men tager ikke stilling til de principielle spørgsmål, som udspringer af, at opdraget hviler på en retsbeslutning⁹⁶.

Kendelsen lyder:

”Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på en klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, om fastsættelsen af salæret og om de med bistanden forbundne omkostninger.

I straffesager, hvor advokaten er beskikket forsvarer, skal advokaten i prisoplysningen redegøre for, at beskikkelsen indebærer, at advokatens salær fastsættes af domstolene, og at salæret udredes af statskassen. Klienten skal for så vidt angår salærfastsættelsen enten orienteres om den timepris inkl. moms, som domstolene anvender, eller landsretspræsidenternes vejledende salærsatser i straffesager. Endvidere skal klienten orienteres om, at det må påregnes, at statskassen vil kræve sagens omkostninger refunderet, herunder advokatens salær, medmindre klienten frifindes.

Advokatnævnet finder, at den omstændighed, at beskikkelsen er sket som følge af, at den pågældende advokat er antaget som beneficeret forsvarer, ikke medfører, at der ikke skal gives opdrags- og prisoplysning i overensstemmelse med det ovenfor anførte. Advokatnævnet er opmærksom på de vilkår en beneficeret forsvarer til tider arbejder under og bemærker, at dette konkret vil kunne influere på bedømmelsen af, hvornår man som beneficeret forsvarer er i besiddelse af tilstrækkelige oplysninger om klienten og sagen til at kunne afgive oplysningerne. Det kan i nærværende klagesag lægges til grund, at Advokat A for så vidt angår de tre straffesager undlod at give prisoplysning, og at der i den ene af sagerne, heller ikke blev givet opdragsoplysning.

... Advokatnævnet finder på denne baggrund, at Advokat A har handlet i strid med god advokatskik, jf. retsplejelovens g 126, stk. 1, ved i de fire forbrugersager ikke at have givet behørlige prisoplysninger og til dels heller ikke opdragsoplysninger.”⁹⁷

I en kommentar fra Advokatnævnets direktør for sekretariatet er anført:

”I forhold til nævnets bemærkning om de særlige vilkår, som en beneficeret forsvarer til tider arbejder under, skal dette læses som et udtryk for, at nævnet er klar over de særlige omstændigheder, der kan foreligge. I tilfælde af en eventuel klage vil det være relevant som indklaget at fremhæve de forhold, der enten har umuliggjort eller besværliggjort afgivelse af oplysninger, så disse kan indgå i nævnets konkrete vurdering. Var der for eksempel tale om et grundlovsforhør med meget begrænset tid til forudgående møde med en klient i en arrest, eller havde man – på trods af forsøg på at indhente kontaktoplysninger – ikke adgang til disse. Henset til de relativt faste rammer, der er for udmålingen af salær, kan man overveje om forpligtelsen kan opfyldes ved at udarbejde og medbringe en oversigt/beskrivelse heraf til det første møde med klienten med evt. fornøden senere opfølgning/præcisering.”⁹⁸

I den nævnte kommentar er i øvrigt taget stilling til, hvornår oplysninger for alle – hvis der ikke foreligger specielle forhold – skal afgives. I Advokatnævnets kendelse af 26. april 2024 (sagsnr. 2023-2154) når Advokatnævnet frem til, at opdrags- og prisoplysninger var afgivet for sent. Nævnet lagde vægt på, at indklagede skulle have afgivet oplysningerne: “senest den anden hverdag efter

⁹⁶ Vi har bedt Advokatsamfundets ”Regel- og tilsynsudvalg” om nærmere forklaring på en række spørgsmål, men det har ikke siden kendelsen været muligt af få spørgsmålene besvaret.

⁹⁷ En af forfatterne har indhentet oplysninger fra alle EU-lande plus UK og Norge om disse landes behandling af offentlige beskikkede forsvars pligt til at give opdrags- og prisoplysninger. Undersøgelsen viser, at Danmark er det eneste land, der med bøder håndhæver sådanne regler ved advokatmyndighederne. Jakob S. Arrevad: ”Defendants’ rights to initial information about the possible costs of a criminal charge”. Om ønsket kan en kopi rekvireres på e-mail jsa@agadvokatfirma.dk.

⁹⁸ Kommentarer er af Mette Green van de Ven i ”Nyt fra Advokatnævnet” – Advokatbladet 03/2024 side 56f.

modtagelsesdagen (sådan at oplysninger i en sag modtaget for eksempel en mandag skal afgives senest onsdag).”

Nytten kan i visse relationer diskuteres. Som forsvarer møder man klienter ”i nød”. De er pressede og situationen er – i hvert fald første gang – helt uvirkelig og overskygget af spørgsmålet: Skal jeg i fængsel? I den situation er forbrugerbeskyttelse ikke det primære, men forsvarerne må give de mangeartede og ofte ligegyldige oplysninger.

Da ”det offentlige” køber arbejdskraften ved beskikkelse af forsvareren, var det måske mere relevant, at de, der har kontrol med omkostningerne, gav oplysningerne.

Direktivet	Loven	Advokatrådets regler
1. Inden forbrugeren er bundet af en anden aftale end en aftale om fjernsalg eller en aftale indgået uden for fast forretningssted eller et tilsvarende tilbud, skal den erhvervsdrivende, hvis oplysningerne ikke allerede fremgår af konteksten, orientere forbrugeren på klar og forståelig vis om følgende:	§ 17 Inden der indgås en anden aftale end en aftale indgået uden for den erhvervsdrivendes forretningssted eller en aftale om fjernsalg, skal den erhvervsdrivende, medmindre oplysningerne allerede fremgår tydeligt af sammenhængen, på en klar og forståelig måde give forbrugeren oplysning om	Artikel 30. Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om
a) varenes eller tjenesteydelseernes vigtigste egenskaber i et omfang, der svarer til kommunikationsteknikken og til varerne eller tjenesteydelserne	1) varens eller tjenesteydelsens vigtigste egenskaber i et omfang, der svarer til kommunikationsteknikken og til varen eller tjenesteydelsen,	de vigtigste elementer i den påregnede bistand,
b) den erhvervsdrivendes navn, f.eks. firmanavn, den fysiske adresse, hvor vedkommende er etableret og dennes telefonnummer	2) den erhvervsdrivendes identitet og den fysiske adresse, hvor den erhvervsdrivende er etableret, og den erhvervsdrivendes telefonnummer og e-mailadresse	
		Artikel 31. Hvis advokaten ikke har en hjemmeside jf. artikel 36, skal advokaten yderligere oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens salær.
c) den samlede pris for varerne eller tjenesteydelserne inklusive afgifter, eller, hvis varenes eller tjenesteydelseernes art gør, at prisen ikke med rimelighed kan	3) den samlede pris for varen eller tjenesteydelsen inklusive afgifter eller, hvis varens eller tjenesteydelsens art gør, at prisen ikke med rimelighed kan	(31) og Artikel 32. om fastsættelsen af honoraret jf. artikel 32, og om de omkostninger, der vil være forbundet med bistanden.

udregnes på forhånd, den måde, hvorpå prisen skal udregnes, samt, hvor det er relevant, alle yderligere omkostninger vedrørende fragt, levering eller porto eller, hvor disse omkostninger ikke med rimelighed kan udregnes på forhånd, oplysninger om, at der kan forekomme sådanne yderligere omkostninger	udregnes på forhånd, den måde, hvorpå prisen skal udregnes, samt, hvor det er relevant, alle yderligere omkostninger vedrørende fragt, levering eller porto og enhver anden omkostning eller, hvor disse omkostninger ikke med rimelighed kan udregnes på forhånd, oplysning om, at der kan forekomme sådanne yderligere omkostninger,	Hvis bistanden ydes til et fast honorar, skal dette oplyses. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag.
		Beløb skal oplyses inklusive moms.
		Artikel 33. Afgiver advokaten et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres skriftligt, hvis det samlede honorar forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget. Advokaten skal af egen drift orientere klienten direkte herom på en klar og entydig måde.
d) hvor det er relevant, forholdene vedrørende betaling, levering, opfyldelse, det tidspunkt, hvor den erhvervsdrivende forpligter sig til at levere varerne eller yde tjenesteydelsen, samt den erhvervsdrivendes politik for klagebehandling	4) vilkår om betaling, levering, opfyldelse, det tidspunkt, hvor den erhvervsdrivende forpligter sig til at levere varen eller yde tjenesteydelsen, og, hvor det er relevant, den erhvervsdrivendes praksis for klagebehandling,	
e) foruden påmindelsen om eksistensen af en lovbestemt garanti for varernes kontraktmæssighed	5) at købelovens mangelsregler finder anvendelse,	
, eventuel eftersalgsservice og handelsmæssige garantier samt betingelserne herfor, hvor det er relevant	6) hvor det er relevant, eftersalgskundebistand og betingelserne herfor, eftersalgsservice og handelsmæssige garantier,	
f) aftalens gyldighedsperiode, hvor det er relevant, eller for tidsbestemte aftaler, eller for aftaler, der forlænges automatisk, betingelserne for at opsige aftalen	7) hvor det er relevant, aftalens varighed eller for tidsbestemte aftaler eller for aftaler, der forlænges automatisk, betingelserne for at opsige aftalen,	
g) hvor det er relevant, funktionaliteten, herunder gældende tekniske	8) hvor det er relevant, funktionaliteten, herunder gældende tekniske beskyttelsesforanstaltninger, for	

beskyttelsesforanstaltninger for digitalt indhold	digitalt indhold, digitale tjenester og varer med digitale elementer , og	
h) hvor det er relevant, det digitale indholds interoperabilitet med hardware og software i henhold til, hvad den erhvervsdrivende ved eller med rimelighed burde have vidst.	9) hvor det er relevant, kompatibiliteten og interoperabiliteten af digitalt indhold, digitale tjenester og varer med digitale elementer, i henhold til hvad den erhvervsdrivende ved eller med rimelighed burde have vidst .	
		Artikel 34. Indgås der aftale om yderligere bistand i sagen, finder artikel 30-33 tilsvarende anvendelse på sådan en aftale.
		Artikel 36. Hvis advokaten har en hjemmeside eller anvender forretningsbetingelser, skal advokaten her oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens honorar.
		Artikel 37. Hvis en advokat afviser en forbrugerklients klage over advokatens honorar, skal advokaten skriftligt, direkte og af egen drift orientere klienten om Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af tvister vedrørende advokatens salær.

11.1 Hvad omfatter beskikkelsen?

Beskikkelse omfatter arbejdet med sagen som forsvarer. Vedrørende salær se også følgende afsnit 12

Arbejdet som forsvarer omfatter ikke overraskende pligten til at møde i retten.

Advokatnævnet behandlede en udeblivelse (sagsnr. 2015-215) og sagen blev endelig afgjort ved Retten i X-købings dom af 19. april 2016 (sag BS 2-1288/2015). Advokat A var beskikket i en straffesag i landsretten, men udeblev fra hovedforhandlingen efter instruks fra klienten K. Ved sin udeblivelse tilsidesatte A sin forpligtelse efter retsplejelovens § 852, stk. 1, til som beskikket forsvarer at være til stede eller repræsentere under hele hovedforhandlingen og varetage klientens interesser.

A's udeblivelse havde betydning for både K og for landsrettens reaktionsmuligheder. Derved har A ligeledes tilsidesat sin forpligtelse efter retsplejelovens § 739 til at medvirke til behørig fremme af sagen.

Retten i X-købing fandt, at der ikke i de advokatetiske regler om berettigede hensyn til klienten er holdepunkter for at antage, at indklagede på grundlag af en instruks fra sin klient kan overtræde disse grundlæggende lovbestemmelser om en beskikket forsvarers forpligtelser. Retten stadfæstede tilsidesættelsen og bøden.

Men der er arbejdsopgaver, der klart falder uden for opdraget.

Det står forsvareren frit for at udføre andet arbejde pro bono, og der er traditionelt en mængde opgaver, som naturligt følger med (f.eks. orientering af familien i muligt omfang), men disse opgaver omfattes ikke af det, der honoreres som led i beskikkelsen.

Men før der kan kræves salær for andet ekstraordinært arbejde, må det kræve klare aftaler med retten herom, jf. f.eks.:

U.1990.126 V:

Arbejde udført med henblik på ændring af afsoningssted kunne ikke, uden rettens forudgående særskilte tilladelse, anses omfattet af hvervet som offentlig forsvarer.

U.2002.2509 V:

Ikke salær til beskikket forsvarer for ansøgning om udsættelse af afsoning eller ved valgt forsvarer med klienten.

Et eksempel på vurdering af forsvarerhverv ctr. en mere social bistand er U.2006.812 H, hvor salæret til en beskikket forsvarer for fængselsbesøg kun blev taget i betragtning i det omfang, besøgene ”med føje” har været begrundet i varetagelse af hvervet som forsvarer.

Der kan være en konflikt imellem det, som en forsvarer efter AER artikel 67 skal oplyse retten og det, som forsvareren rent faktisk har udført ”med føje”, som det hedder i retsplejelovens § 741, stk. 1. Har forsvareren udført et omfattende arbejde, som på grund af den konklusion som forsvareren må drage ikke skal inddrages i sagen, skal det så oplyses til retten for at få salær.

Reglen i AER artikel 67 er problematisk:

”Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.”

Reglen spiller op mod ”retningslinjer” og dermed de ”vejledende” takster, men er ikke relateret til det faktiske arbejde, som burde honoreres efter retsplejelovens § 741, stk. 1, 3 og 4.

Det er angivet i § 741, stk. 3 og 4:

”Vederlaget fastsættes af den ret, der har foretaget beskikkelsen. Hvis der er fastsat takster efter stk. 4, fastsættes vederlaget på baggrund af disse. Vederlaget fastsættes ved dommen eller ved særskilt beslutning.

Stk. 4. Justitsministeren kan fastsætte takster for vederlag til offentlige forsvarere.” [vor fremhævelse]

Men når domstolene ofte sætter skøn under regel og anvender de ”vejledende takster” og ikke timetaksten fastsat af Justitsministeriet, så er oplysningerne til retten af ringe gavn. Der ”vejledende takster” tager afsæt i det, som dommeren kan se – mødet i retten – men tager ikke højde for det forberedelsesarbejde, der ”med føje” udføres af forsvarerne.

Der må ikke for den beskikkede advokat kræves salær eller andet ud over det, der tilkendes af retten, jf. retsplejelovens § 334, stk. 5.

I Østre Landsrets dom af 5. september 2006 (sag B-1228-04) havde Advokat A, opkrævet et honorar på 40.000 kr. ekskl. moms. Beløbet var opkrævet til dækning af arbejde bl.a. i forbindelse med en straffesag, hvor advokat A var beskikket forsvarer. Der var bl.a. tale om de "sociale" opgave, som forsvareren har, men også om egentlige forsvareropgaver. Advokat A havde herudover betinget sit arbejde som beskikket forsvarer i en efterfølgende straffesag af indbetaling af 15.000 kr. ”for at træde i funktion som din forsvarer”. Advokatnævnet fastslog, at dette var i strid med retsplejelovens § 334 stk. 5, og pålagde en bøde, der blev stadfæstet af landsretten.

Det er lidt specielt for forsvarere, da udgangspunktet er enkelt i retsplejelovens § 334, stk. 5:

”Den beskikkede advokat må ikke modtage salær eller godtgørelse ud over de beløb, der er fastsat af retten.”

Og så en specialregel:

”I de i stk. 3 nævnte tilfælde og i tilfælde, hvor den beskikkede advokat giver møde ved en anden ret, jf. stk. 1, 2. pkt., kan der dog træffes aftale mellem parten og advokaten om, at parten skal betale rejseudgifter, der ikke dækkes af statskassen.”⁹⁹

Rejseomkostninger er beløbsmæssigt ret så beskedne i forhold til andre omkostninger, f.eks. revisionsomkostninger, men det er et emne, som retterne med hjemmel i retsplejelovens § 334 nidkært behandler.

Rejseomkostninger var en del af følgende afgørelse, der også har relevans for emnet om opdrags- og prisoplysninger.

I Advokatnævnets kendelse af 6. oktober 2022 (sagsnr. 2021-3446) lagde Advokatnævnet til grund, ”at Advokat A bistod [klager] som beskikket forsvarer og senere som valgt forsvarer. Som sagen er oplyst, gav Advokat A ikke skriftlig opdrags- og prisoplysning til [klager], hverken i forbindelse med, at han var beskikket forsvarer eller valgt forsvarer. [Klager] fik som sagen er oplyst heller ikke skriftlige oplysning om alle forventede udgifter, herunder rejseudgifter.

Det var ikke tilstrækkeligt, at Advokat A oplyste om rejseudgifter mundtligt, hvilket understøttes af, at [klager], som sagen er oplyst, ikke har forstået betydningen af den oplysning, han måtte have fået. Det er heller ikke tilstrækkelig prisoplysning, at [klager] har underskrevet en erklæring, idet denne ikke indeholder de nødvendige prisoplysninger.

Advokat A har ved den manglende opdrags- og prisoplysning handlet i strid med god Advokatskik.

Som sagen er oplyst, lægger Advokatnævnet til grund, at Advokat A, i overensstemmelse med udgangspunktet i retsplejelovens § 334, stk. 3, var beskikket med rejseforbehold, og at Advokat A ikke har indgået en skriftlig aftale med [klager] om, at han skulle betale rejseafgifter.

⁹⁹ ”Beskikkelsen omfatter også retshandlinger ved anden ret”. Hvorfor retten ikke skulle dække i denne situation, er ikke klart.

Henset hertil finder Advokatnævnet, at Advokat A har handlet i strid med god Advokatskik ved som beskikket forsvarer at opkræve rejseudgifter direkte hos [klager]. Oplysningen om, at dette var mundtligt aftalt med [klager], kan ikke føre til et andet resultat. Advokatnævnet finder på den baggrund, at Advokat A i flere tilfælde har tilsidesat god Advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og Advokatnævnet pålægger derfor i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, Advokat A en bøde på 20.000 kr.”

Vedrørende salærspørgsmålet i samme sag anfører Advokatnævnet:

”Efter retsplejelovens § 126, stk. 2, må en Advokat ikke kræve højere salær for sit arbejde, end hvad der kan anses for rimeligt. Det opkrævede salær skal ses i forhold til bl.a. sagens betydning og værdi for klienten, sagens udfald, arten og omfanget af det arbejde, Advokaten har udført, og det med sagen forbundne ansvar.”

...

Faktura for rejseudgifter

”Det følger af retsplejelovens § 741, jf. § 334, stk. 5, at en beskikket Advokat ikke må modtage salær eller godtgørelse ud over de beløb, der er fastsat af retten. Har retten betinget beskikkelsen af, at Advokaten helt eller delvist frafalder krav mod statskassen om godtgørelse for rejseudgifter, jf. retsplejelovens § 334, stk. 3, kan der træffes aftale mellem klienten og Advokaten om, at klienten skal betale rejseudgifter, der ikke dækkes af statskassen, jf. retsplejelovens § 334, stk. 5, 2. pkt.

Advokat A har ikke givet skriftlig opdrags- og prisoplysning, og det påhviler derfor Advokat A at godtgøre, at der er udført arbejde, som er aftalt med klienten, og at salæret er rimeligt i forhold til det aftalte udførte arbejde og klientens berettigede forventninger.

Henset til, at Advokat A ikke har givet skriftlige opdrags- og prisoplysning til [klager], og da han ikke har godtgjort, at der er indgået en aftale om, at [klager] skulle betale rejseudgifter, finder nævnet, at Advokat A ikke var berettiget til at opkræve rejseudgifterne hos [klager].

De opkrævede rejseudgifter på 97.250,75 kr. inkl. moms kan på denne baggrund ikke anses for rimelige, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2, og Advokatnævnet lader derfor salæret bortfalde i medfør af retsplejelovens § 146, stk. 1.”

Faktura for arbejde udover beskikkelsen¹⁰⁰

”Advokatnævnet lægger til grund, at det opkrævede salær i faktura nr. 21.011 omfatter bistand ydet til [klager], som ikke var omfattet af beskikkelsen.

Det bemærkes, at nævnet alene tager stilling til den del af fakturaen, der vedrører salæret på 43.750 kr. inkl. moms.

Advokat A ses ikke at have givet skriftlig opdrags- og prisoplysning, og det påhviler derfor Advokat A at godtgøre, at der er udført arbejde, som er aftalt med klienten, og at salæret er rimeligt i forhold til det aftalte udførte arbejde og klientens berettigede forventninger.

Advokatnævnet finder, at det opkrævede salær på 43.750 kr. inkl. moms ikke kan anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2. Advokatnævnet har særligt lagt vægt på, at Advokat A ikke har løftet bevisbyrden for, at der er udført arbejde, som er aftalt med [klager]. Nævnet har endvidere lagt vægt på, at Advokat A ikke har godtgjort, at den bistand han har ydet, med rimelighed kan berettige et salær på 43.750 kr. inkl. moms. Der er herved særligt lagt vægt på arten og omfanget af de udførte arbejdsopgaver, som fremgår af salærredegørelsen ...”

Advokatnævnet nedsatte på denne baggrund i medfør af retsplejelovens § 146, stk. 1, skønsmæssigt salæret til 25.000 kr. inkl. moms.

¹⁰⁰ Det fremgår ikke klart, hvad dette arbejde omfattede.

Forsvareren kan i realiteten vedrørende prisoplysninger henvide til retsplejelovens § 334, stk. 4:

”Salær og godtgørelse fastsættes af den ret, der har foretaget beskikkelsen. Hvis der er fastsat takster efter stk. 7, fastsættes salæret på baggrund af disse.”

Der står i stk. 7:

”Justitsministeren kan fastsætte takster for salær til beskikkede advokater” – og det har de gjort.

Så det burde være nok: Det kan oplyses, at Justitsministeriet har fastsat timesatsen – og resten ved vi ikke noget om. Det eneste der mangler, er oplysning om moms – så Justitsministeriets timesats skal tillægges moms, og det skal oplyses skriftligt.

Fastsættelsen af salær og godtgørelse sker ved særskilt beslutning samtidig med sagens eller retshandlingens afslutning, og forsvarerens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret skal være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor. Den eneste gældende retningslinje er Justitsministeriets fastsatte timesats, så det er efter ordlyden tidsforbruget.

I forarbejderne til § 741, stk. 4 er anført:

”Justitsministeriet agter med hjemmel i bestemmelsen som udgangspunkt alene at fastsætte en grundtakst pr. time, som vil skulle anvendes ved fastsættelse af salærer til offentlige forsvarere i straffesager.

I det omfang Justitsministeriet alene fastsætter en grundtakst pr. time, vil det være overladt til landsretterne eventuelt at fastsætte vejledende retningslinjer for salærets størrelse i forskellige typer af sager med udgangspunkt i den fastsatte timetakst, f.eks. takster for grundlovsforhør, fristforlængelser, herunder på skriftligt grundlag, fængselsbesøg og retsmøder under sagens forberedelse samt afhøringer hos politiet. Ændringen indebærer, at retten ved fastsættelse af vederlag til offentlige forsvarere skal tage udgangspunkt i den grundtakst pr. time, som er fastsat i medfør af § 741, stk. 3. Rettens afgørelse beror i øvrigt – som det også er tilfældet i dag – på en vurdering af omstændighederne i den konkrete sag. Retten vil således ved fastsættelse af vederlag kunne inddrage sagens karakter i sin afgørelse. Retten vil i øvrigt kunne lægge vægt på eventuelle retningslinjer fra landsretterne om salærets størrelse”

I virkeligheden er ”De vejledende takster” gældende retningslinjer, og anvendelsen af anvisningen: *”Ændringen indebærer, at retten ved fastsættelse af vederlag til offentlige forsvarere skal tage udgangspunkt i den grundtakst pr. time, som er fastsat i medfør af § 741, stk. 3.”* fortaber sig.

For den valgte forsvarer er forholdene almindelig aftalebaseret med begrænsningerne i retsplejelovens § 126, stk. 2.

Der er i 2014 afsagt 2 kendelser vedr. salær til valgte forsvarere. Den første kendelse afsagt 27. februar 2024 (sagsnr. 2023 – 2144) angik en advokat, A, der ikke blev beskikket forsvarer i en straffesag mod tiltalte, T. A havde forinden afvisningen af forsvarerbeskikkelsen allerede udført bistand for T. Advokatnævnet fandt, at under de omstændigheder, hvor det skyldtes T’s egne forhold, at A ikke blev beskikket, da er A berettiget til at opkræve salær for sin bistand i forbindelse med sagen, hvilket var tilfældet i nærværende sag:

”Det opkrævede salær skal ses i forhold til bl.a. sagens betydning og værdi for klienten, sagens udfald, arten og omfanget af det arbejde, advokaten har udført, og det med sagen forbundne ansvar.”

Advokatnævnet fandt, at det i sagen opkrævede salær på 3.525 kr. inkl. moms ikke kunne anses for urimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2, da ikke var godtgjort, at T skulle have fået en berettiget forventning om, at A's bistand var gratis.

I den anden kendelse af 29. januar 2024 (sagsnr. 2023-1853) skulle den tiltalte, T, betale advokat, A, der repræsenterede, T som valgt forsvarer, salæret. T var udtrykkeligt orienteret om, at han i stedet kunne have valgt en beskikket, hvorefter salærafregning ville forløbe på anden vis. T var af den opfattelse, at A ikke havde brugt nok tid på sagen. Dette fandt Advokatnævnet dog ikke, at der var grundlag for at statuere. Nævnet bemærkede, at eftersom T var forbruger ved henvendelsen til A, da skal A af *"egen drift og på klar og entydig måde skriftligt og direkte oplyse klienten"* om de vigtigste oplysninger med hensyn til bistand, salær mm. Dette anså Advokatnævnet ikke for at være opfyldt, idet A ikke havde givet tilstrækkelige opdrags- og prisoplysninger, da salæret var angivet "+ moms" og ekskl. moms. Det var således ikke acceptabelt, at det beløb, der blev opkrævet i depositum, indeholdt moms. Det opkrævede salær på 15.000 kr., svarende til 4,8 timers arbejde, fandtes ud fra den forelagte dokumentation at være rimelig.

11.2 Beskikkelse er som udgangspunkt personlig

Når dette emne behandles under opdrags- og prisoplysninger, skyldes det, at anvendelse af regler om, at beskikkelsen er personlig, har betydning for klienten, der kan blive negativt belastet af, at den beskikkede advokat skal udføre arbejde, som hun/han ikke er uddannet til, men som er nødvendigt. Tidligere skulle forsvareren i visse sager håndtere store papirmængder, som skulle sættes i mængder af mapper – nu skal elektronisk materiale behandles. I begge tilfælde arbejde, som andre kunne udføre, men som ikke vederlægges.

Hvervet som beskikket advokat er angiveligt dels fortrinsvis¹⁰¹ personligt, dels et hverv, som forsvareren ikke kan frasige sig uden videre. Begge spørgsmål var til behandling i en sag, hvor en advokat blev fritaget for hvervet.

U.2003.2451 Ø:

Sagen skulle forelægges for Retslægerådet og et advokatskifte ville derfor ikke medføre forsinkelse af sagen, men dog en fordyrelse. Det blev holdt op mod, at klienten i breve havde rettet alvorlige beskyldninger mod advokaten i forbindelse med hans behandling af hendes sag og havde klaget til advokatmyndighederne, og retten nåede til, at det ikke under de omstændigheder skulle pålægges advokaten at fortsætte som beskikket advokat for klienten.

Det fremgår af kendelsen, at også spørgsmålet om udførelsen af det personlige hverv blev omtalt. Følgende fremgår af kendelsen:

”I et retsmøde den 27. februar 2001 var advokat [A] repræsenteret af advokatfuldmægtig [AF], der mødte sammen med [klienten K]. Det fremgår af retsbogen, at dommeren påtalte, at problemet ikke inden retsmødet var forelagt, og at dommeren pegede på, at der tidligere har været skriftveksling om, at beneficering er et personligt hverv, og at det er forudsat, at advokat [A] personligt behandler sagen og giver møde i retten. Advokatfuldmægtig [AF] oplyste, at det reelt var ham, der behandlede sagen, og at han kommunikerede bedre med sagsøger end advokat [A]. Der har siden været afholdt flere retsmøder, og der har været udvekslet processkrifter til brug for rettens afgørelser. Retten har ikke fundet anledning til at påtale de tilfælde, hvor advokat [A] har været repræsenteret af advokatfuldmægtig [AF].”

En anden speciel situation forelå i TfK2012.928 V, hvor der i en arrestantsag manglede dage. Der kunne undtagesvis – uanset at hovedforhandlingen var påbegyndt – ske afbeskikkelse af forsvareren og beskikkelse af en ny forsvarer, idet hovedforhandlingen måtte udsættes, og forsvareren havde ikke ledige retsdage det næste halve år.

At hvervet i retten under hovedforhandling er personligt, blev angiveligt fastslået af Højesteret i U.1990.925 H, hvor byret og landsret med lidt forskellige begrundelser var nået frem til, at den beskikkede forsvarer som udgangspunkt skulle møde personligt. Højesteret fandt, *”at det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt.”*

Denne afgørelse anføres stereotyp af visse retter:

”Retten skal bemærke, at hvervet som beskikket forsvarer er personligt, jf. retsplejelovens § 733, stk. 1 og Højesterets kendelse gengivet i U.1990.925 H.”

De praktiske konsekvenser er en ting – men det juridiske indhold lader sig vurdere kritisk.

Først: Det følger af retsplejelovens § 733, stk. 1:

¹⁰¹ Det er teksten i det beskikkelsesbrev, som Justitsministeriet tidligere udstedte.

”Til at beskikkes som offentlige forsvarere antager justitsministeren efter overenskomst et passende antal af de til møde for vedkommende domstol berettigede advokater eller, om fornødent, andre dertil egnede personer.”

Der er en særlig udvalgt gruppe, de som *”antager justitsministeren efter overenskomst et passende antal”*.

Der skulle således være en særlig gruppe, for hvem der eksisterer en *”overenskomst”*.

Retsplejelovens § 733 gælder som udgangspunkt kun denne gruppe.

Der er også en gruppe, der ikke er omfattet af den særlige *”overenskomst”* – det er *”dertil egnede personer.”*

Så enten skal det være en advokat med *”overenskomst”* eller *”en dertil [egnet person].”*

Under laget af de advokater, der har *”overenskomst”* eller *”dertil egnede personer”* så kommer advokater med den fornødne møderet, der, hvis det er et *”påtrængende tilfælde”*, kan bruges.

Det er svært ud fra den tekst at udlede, at der ikke – på vegne af den beskikkede advokat – konkret må mødes ved *”en dertil [egnet person].”*

Det er lovgivning for mere end 100 år siden, så det har Højesteret i 1990 en holdning til i den nævnte kendelse, U.1990.925 H. En holdning, der må løse problematikken?

Før vi udleder retsregler, er det som sædvanligt vigtigt at se på kendsgerningerne, der er fremhævet, og som vi fortsat finder af betydning. Fra omtalen i UfR:

”Advokat [A] påkærede Østre Landsrets kendelse om pligt for beskikket forsvarer til at møde personligt under domsforhandlingen i en straffesag.

Den beskikkede forsvarer gav uden rettens forudgående tilladelse møde ved sin fuldmægtig til domsforhandlingen i en straffesag, uanset at advokaten ikke havde forfald, og at der ikke i øvrigt var tale om en undtagelsessituation. Byretten påtalte, at advokaten havde givet møde ved sin fuldmægtig, og bemærkede, at advokaten ved sagens fortsatte behandling bortset fra de nævnte undtagelsessituationer skulle give møde personligt. Advokaten påkærede byrettens afgørelse, der blev stadfæstet af såvel landsretten som Højesteret, da det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt.”

I byrettens tilkendegivelse anføres bl.a.:

”Retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., sammenholdt med § 733, stk. 2, må imidlertid antages at indebære, at beskikkelsen af en advokat udenfor de beneficerede advokaters kreds også som udgangspunkt er personlig, idet der skal foretages en prøvelse af, om det er forsvarligt at beskikke advokaten.”

Byretten bevægede sig ind på området for retsplejelovens § 126 ved at anføre:

”Dommeren fandt herefter grundlag for at påtale, at advokaten har givet møde ved sin fuldmægtig til den berammede domsforhandling den 22. august 1989, kl. 9.30, og bemærkede, at advokaten ved sagens fortsatte behandling skal give møde personligt bortset fra de nævnte undtagelsessituationer.”

Også det blev stadfæstet. Forholdet til retsplejelovens § 126 og Advokatnævnets kompetence ses ikke behandlet.

Kærende anførte i forløbet efter referatet bl.a.,

- a) *"at der ikke efter retsplejeloven er hjemmel til at nægte en forsvarer, som er beskikket efter retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., at give møde ved sin autoriserede fuldmægtig, jfr. retsplejelovens § 136, stk. 3."*
- b) *"Reglerne for beneficerede advokater gælder ikke advokater beskikket efter § 733, stk. 1, 3. pkt., der må sidestilles med en valgt forsvarer."*
- c) *"Efter retsplejelovens § 733, stk. 2, kan beskikkelsen herefter nægtes eller efterfølgende tilbagekaldes, bl.a. under hensyn til sagens behørig fremme. Det skal hovedsagelig forstås tidsmæssigt, men indeholder også mulighed for i særlige tilfælde at nægte beskikkelse under henvisning til sagens karakter og den mødendes kvalifikationer og erfaring."*

Kærende synes således at lægge til grund, at der gælder forskellige regler for beneficerede advokater og valgte beskikkede advokater. Der argumenteres ikke i relation til *"dertil egnede personer"* og valgte, ikke-beskikkede forsvarer.

I Østre Landsrets kendelse anføres det:

"Ved beskikkelsen af offentlige forsvarere skal der ske en prøvelse af, om den pågældende opfylder betingelserne for at udføre hvervet, herunder af de omstændigheder, der kan begrunde, at beskikkelse ikke skønnes forsvarlig. Det følger heraf, at hvervet som beskikket offentlig forsvarer er personligt, hvorfor byrettens afgørelse stadfæstes."

Højesteret tager ikke stilling til de forskellige situationer, men anfører kort:

"Højesteret finder, at det følger af beskikkelsen, at hvervet er personligt."

Og stadfæster.

Situationen med møde under hovedforhandling ved en anden forelås i Tfk2011.982 V, hvor linjen med personligt møde ved hovedforhandling blev fulgt op:

"Såfremt en anden advokat end advokat [A] skal give møde under hovedforhandlingen for landsretten, må der derfor ske beskikkelse af en anden advokat, der opfylder betingelserne for at blive beskikket som forsvarer i landsretten."

Det er forståeligt, men muligheden begrænses af U.2012.3478 Ø: Advokat A1, der havde proceduretilladelse, anmodede om at blive beskikket som forsvarer for T uagtet, at A1 endnu ikke havde opnået møderet for landsretten eller, at landsretten i stedet beskikkede advokat A2, der havde møderet, men således at A1 kunne give møde ved hovedforhandlingen i henhold til proceduretilladelsen.

Landsretten afslog begge anmodninger med følgende begrundelse:

"En beskikket forsvarer har pligt til så vidt muligt at møde personligt, og landsretten finder derfor ikke, at [A2] bør beskikkes i en sag, hvor det er hensigten, at [A1] skal give møde ved hovedforhandlingen.

Ifølge retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., kan en advokat, der ikke er antaget af justitsministeren, beskikkes efter anmodning fra sigtede, hvis advokaten er mødeberettiget for den pågældende ret. Advokat [A1] har ikke møderet for landsretten, men ønsker at møde i henhold til proceduretilladelse.

I forarbejderne til retsplejelovens § 136, stk. 4, (Rigsdagstidende 1920-21, Tillæg B, sp. 4212-13) fremgår blandt andet, at »[s]elv om ordningen efter sit formål i almindelighed må antages at tage sigte på civile sager, er det dog ikke udelukket, at den også anvendes i relation til straffesager.«

At en advokat giver møde i en straffesag i henhold til proceduretilladelse, må imidlertid – medmindre der foreligger helt særlige omstændigheder som f.eks. lovligt forfald hos den

beskikkede forsvarer, opstået kort tid før en hovedforhandling – forudsætte, at advokaten møder som valgt forsvarer, jf. retsplejelovens § 730, idet en valgt forsvarer i modsætning til en beskikket forsvarer ikke kan antages i forhold til retten at have pligt til at møde personligt, og således kan møde ved en fuldmægtig med proceduretilladelse.¹⁰²

At de nævnte forarbejder til retsplejelovens § 136, stk. 4, tager sigte på valgte forsvarere, understøttes af, at der på daværende tidspunkt ikke var hjemmel til – bortset fra hastende tilfælde – at beskikke en forsvarer, der ikke var antaget af justitsministeren. Adgangen hertil i retsplejelovens § 733, stk. 1, 3. pkt., blev således først indført ved lov nr. 396 af 12. juli 1946. På denne baggrund finder landsretten ikke grundlag for at beskikke advokat [A1] som forsvarer for tiltalte T.”

Afgørelsen retter sig mod møde i landsretten, hvor reglen for møde med andre, som anført er retsplejelovens § 136 stk. 4., der lyder:

”Ved mundtlig forhandling for landsretten og i alle sager for Sø- og Handelsretten kan en advokat med møderet for landsret give møde ved sin autoriserede fuldmægtig, såfremt der fremlægges dokumentation for, at den pågældende er advokat eller i mindst 2 år har været i en virksomhed, som er nævnt i § 119, stk. 3. Fuldmægtigens adgang til at procedere for landsretten gælder dog kun for et tidsrum af 2 år fra den første procedure. Når det findes rimeligt, kan den landsret, i hvis kreds fuldmægtigen er autoriseret, forlænge dette tidsrum.”

For byretten er det retsplejelovens § 136, stk. 1-3, der er af interesse:

”Under retssager kan en advokat kun give møde ved en anden, såfremt denne er advokat og berettiget til at give møde for vedkommende ret eller dette følger af stk. 2-8.

Stk. 2. Uden for mundtlig forhandling i retssager kan en advokat give møde for enhver ret ved sin autoriserede fuldmægtig eller en anden advokat.

Stk. 3. Ved mundtlig forhandling for byret og for Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 3, kan en advokat give møde ved sin autoriserede fuldmægtig.”

Efter disse regler skulle en anden advokat eller advokatfuldmægtig altid kunne møde for eksempel ved en fristforlængelse eller i et forberedende møde med mindre fristforlængelser og forberedende møder er omfattet af ”mundtlig[e] forhandling[er]”.

Bestemmelsen hed oprindelig (1919) § 129 og var sålydende:

”Udenfor mundtlig Forhandling i Domssager for Landsret, Københavns Sø- og Handelsret i Sager, som i Medfør af §§ 224-25 vilde høre under Landsret, og for Højesteret samt uden Begrænsning for Underret og Sø- og Handelsretten i Sager, der ifølge de nævnte Paragraffer vilde høre under Underret, er det Sagførere tilladt uden særlig Angivelse af Grund at lade møde for sig ved deres autoriserede Fuldmægtige.”

Heller ikke efter denne bestemmelse skulle der være noget til hinder for møde ved en anden advokat eller autoriseret fuldmægtig.

Ved forberedende møder, fristforlængelser og lignende praktiseres de fleste steder da også, at møde ved andre – fortrinsvis advokater og i mindre grad advokatfuldmægtige – kan ske med rettens forudgående tilladelse. Hjemlen for kravet om forudgående tilladelse fortaber sig i det uvisse.

Problemstillingen gav anledning til en kendelse i U.2016.3568 Ø, hvor det fremgår, at:

”T1 blev fremstillet i grundlovsforhør den 8. april 2016 og varetægtsfængslet. Retten beskikkede i forbindelse med grundlovsforhøret forsvarer for T1. Den 14. april 2016 beskikkede

¹⁰² Her bliver økonomien igen blandet ind i repræsentationen.

retten i stedet advokat [A] som forsvarer for T1. Ved grundlovsforhør den 29. april 2016 vedrørende medsigtede [S] mødte advokatfuldmægtig [AF] på vegne af advokat [A]. Ved fristforlængelsesretsmøde den 4. maj 2016 mødte advokatfuldmægtig [AF] på vegne af advokat [A]. Retten havde forudgående meddelt tilladelse hertil. Den 23. maj 2016 modtog retten skriftlig anmodning om tilladelse til, at advokatfuldmægtig [AF] mødte for advokat [A] til fristforlængelsesretsmødet den 26. maj 2016. Samme dag meddelte anklagemyndigheden telefonisk, at anklagemyndigheden protesterede. Retten meddelte samme dag telefonisk advokat [A's] kontor, at retten tillod advokatfuldmægtig [AF] at møde i hans sted ved det kommende retsmøde.

Den 25. maj 2016 om eftermiddagen modtog retten en skriftlig indsigelse fra anklagemyndigheden. Spørgsmålet blev herefter rejst under mødet den 26. maj 2016. Anklagemyndigheden har anmodet retten om at træffe afgørelse ved kendelse. Det fremgår af sagen, at advokatfuldmægtigen gav møde med klientens indforståelse og rettens forudgående tilladelse.”

Landsretten anførte:

”Som anført i Højesterets kendelse gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1990, s. 925, følger det af forsvarerbeskikkelsen, at hvervet er personligt. Det indebærer, at en ordning, hvorefter en beskikket forsvarer fast giver møde ved en anden, herunder en autoriseret advokatfuldmægtig, ikke er forenelig med beskikkelsen.

Selvom hvervet er personligt, kan der imidlertid undtagelsesvist gives møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Dette kan f.eks. ske ved fristforlængelser, i tilståelsessager og mindre domsmandssager og herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. Det er desuden en forudsætning, at den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed, og at retten har givet en forudgående tilladelse hertil.

Landsretten finder herefter ikke grundlag for at tilsidesætte [Retten i X-købing's] vurdering, hvorefter det var forsvarligt, at der ved den pågældende fristforlængelse blev givet møde ved advokatfuldmægtig [AF].”

Der kan selvkært også være situationer, hvor det af nød kan være nødvendigt, at andre møder, så en udsættelse undgås.

Fængselsbesøg er i hvert fald ikke ”mundtlig[e] forhandling[er]”, men der er kun i U.1990.925 H oplyst om konsekvenser i form af påtale, men i U.2015.2945 Ø var der en kontant reaktion.

Der var gennemført fængselsbesøg af en advokatfuldmægtig og afholdt omkostninger til tolk i den forbindelse. Landsretten udtalte:

”Da forsvarerhvervet er et personligt hverv, finder landsretten heller ikke med de forelagte oplysninger grundlag for at tilkende advokat [A] salær for et fængselsbesøg aflagt af en fuldmægtig eller for at godtgøre de i forbindelse med besøget afholdte udgifter til tolkning.”

Det er en afgørelse, der efter sin ordlyd hæmmer arbejdet for forsvarere i f.eks. større økonomiske sager eller særlovsovertrædelser. Forsvareren kan f.eks. ikke være inde i alle områder af tilskudsregler på diverse områder, og det må være rigtigt over for klienten at få hjælp af specialister, men det må tilrådes, at spørge retten – selv om det i sig selv kan være et problem at involvere retten – og dermed anklagemyndigheden – i forsvarrets taktiske overvejelser.

Som et eksempel på retternes uvilje mod uddelegering af hvervet, kan der henvises til følgende retsbogstiltførsel i en længerevarende sag med mange tiltalte og forudgående varetægtsfængslinger:¹⁰³

¹⁰³ Gengivet i Advokatnævnets kendelse af 30. november 2016 (sagsnumrene 2016-1561 og 2016-1562).

"Forsvarerhvervet

Retsformanden tilkendegav, at forsvarerhvervet er et personligt hverv. Det betyder, at alene fængselsbesøg afviklet af den beskikkede forsvarer personligt vil blive honoreret.¹⁰⁴ I forbindelse med den endelige salærafregning skal forsvarerne oplyse navnet på den person, som har afviklet fængselsbesøg.

Hvis der fremadrettet måtte blive fremsat anmodning om forsvarerombesikkelse, vil fremgangsmåden være følgende: Den nuværende forsvarer vil blive underrettet og retten vil anmode om, at den sigtede/tiltalte fremstilles i retten — forinden retten tager stilling til en evt. anmodning om ombesikkelse.

Retten forventer som det helt klare udgangspunkt, at den beskikkede forsvarer giver personligt møde ved fristforlængelserne. Der har hidtil været tale om lange fristforlængelsesretsmøder af op mod 3 1/2 times varighed, hvor mange oplysninger, som har betydning for den kommende hovedforhandling, allerede er blevet dokumenteret eller været genstand for drøftelse.

Flere forsvarere tilkendegav, at de tilfælde af forfald i forbindelse med sommerferien vil være repræsenteret af en anden af de beskikkede forsvarere i sagen."

Dette umådeligt rigide synspunkt slår også igennem i U.2020.2337 Ø: Situationen var, at landsretten i en kæresag om varetægtsfængsling af en sigtet, S1, havde berammet mundtlig forhandling til den 21. maj 2020, der var Kristi Himmelfartsdag. Den beskikkede forsvarer for medsigtede, S2, Advokat A, havde ved e-mail af 19. maj 2020 anmodet om landsrettens tilladelse til at give møde ved advokatfuldmægtig AF under retsmødet, idet forsvareren var på ferie Kristi Himmelfartsdag.

Advokat A anførte, at advokatfuldmægtig AF har været ansat på hendes kontor som stud.jur. siden december 2014 og som advokatfuldmægtig siden 2017, og således er 3. års advokatfuldmægtig. Advokatfuldmægtig AF har under sin ansættelse hovedsageligt beskæftiget sig med strafferet og straffeproses og har givet møde ved adskillige andre fristforlængelser i sager om drab, drabsforsøg, våbenbesiddelse, voldtægt, røveri, hjemmerøveri, indbrudstyveri, organiseret hashhandel, brandstiftelse og kvalificeret vold med tilladelse fra de respektive retter. Advokatfuldmægtig AF har også givet møde i flerdages hovedforhandlinger, nævningsager samt grundlovsforhør.

Advokatfuldmægtig AF har derfor indgående kendskab til strafferet og straffeproses, hvorfor det vil være fuldt forsvarligt, at han giver møde på forsvarerens vegne. Advokatfuldmægtig AF har henvist til »Forsvareren« af Thomas Rørdam og til Østre Landsrets kendelse i U.2016.3568 Ø, hvoraf det fremgår, at der undtagelsesvist kan gives møde ved autoriseret advokatfuldmægtig i frister og mindre hovedforhandlinger. Advokat A har desuden oplyst, at S2 har samtykket i, at hun møder ved advokatfuldmægtig AF.

Landsretten afsagde følgende kendelse:

"Som anført i Højesterets kendelse gengivet i UfR 1990.925 og den af forsvareren påberåbte kendelse, følger det af forsvarerbesikkelsen, at hvervet er personligt. Det indebærer, at en ordning, hvorefter en beskikket forsvarer fast giver møde ved en anden, herunder en autoriseret advokatfuldmægtig, ikke er forenelig med besikkelsen.

Selvom hvervet er personligt, kan der imidlertid undtagelsesvist gives møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Dette kan f.eks. ske ved fristforlængelser, i tilståelsessager og mindre domsmandssager og herunder navnlig i tilfælde, hvor den beskikkede forsvarer er forhindret på grund af andet retsmøde eller i øvrigt har lovligt forfald. Det er desuden en forudsætning, at den sigtede eller tiltalte er indforstået hermed, og at retten har givet en forudgående tilladelse hertil.

Advokat [A] har ikke oplyst at være forhindret i at møde i retsmødet den 21. maj 2020 som følge af lovligt forfald eller andre retsmøder, og landsretten finder, at det oplyste om ferie ikke kan begrunde, at hun som beskikket forsvarer for S2 undtagelsesvis skal meddeles tilladelse til at møde ved en autoriseret advokatfuldmægtig. Anmodningen herom tages derfor ikke til følge."

¹⁰⁴ Også i denne relation er beskæring af honoraret således rettens reaktion.

Senest har Højesteret desuden haft anledning til at tage stilling til muligheden for at give møde ved en kollega i en sag, hvor den beskikkede forsvarer ville sende en advokat fra samme kontor. Højesteret afsagde kendelsen den 21. november 2023 (SS-35/2023), og sagen angik, om byretten burde have tilladt advokaten at møde ved en anden advokat under hovedforhandlingen i straffesagen mod de to personer. Højesteret udtalte, at hvervet som beskikket forsvarer er et personligt hverv, og at en forsvarer ved varetagelsen af hvervet som udgangspunkt skal møde personligt til retsmøder, der angår den sigtede. Retten kan dog tillade, at en beskikket forsvarer undtagelsesvist møder ved en anden advokat. Højesteret lagde til grund, at advokaten ikke kunne møde som følge af andre retsmøder, at klienten var indforstået med, at hun mødte ved en anden advokat, og at advokaten havde vurderet, at det var væsentligt for varetagelsen af sigtedes forsvar, at han var repræsenteret af en forsvarer under den pågældende hovedforhandling. Under hensyn til sagens alvor og til, at anmodningen om tilladelse til at møde ved en anden advokat angik samtlige ti retsdage, hvor hovedforhandlingen var berammet, fandt Højesteret ikke grundlag for at fravige udgangspunktet om, at en forsvarer skal møde personligt ved varetagelsen af hvervet. En dommer i Højesteret mente dog, at byretten efter en samlet vurdering undtagelsesvist burde have tilladt, at advokaten gav møde ved en kollega, idet dette vil være med til at understøtte en smidig afvikling af større straffesagskomplekser og samtidig må antages at begrænse omfanget af ombesiddelser under forløbet af en straffesag.

I TfK2024.315 SK er gengivet Den Særlige Klagerets kendelse 4. september 2024 i kære 23/50223, der dels indeholder et væsentligt spørgsmål om klageretten kompetence, men også en nuanceret principiel vurdering af ”det personlige hverv”, da der her ikke er tale om ”praktiske, processuelle” spørgsmål, men om kernen i forsvarergerningen.

Overskriften til realiteten er:

”Forsvarer, der havde sendt en jurastuderende og ikke selv havde været til stede under videoafhøring foretaget i medfør af retsplejelovens § 745 e, stk. 1, blev afbeskikket som forsvarer for T, da han derved havde tilsidesat sine pligter som forsvarer og handlet i strid med forsvarets interesse, jf. herved principperne i retsplejelovens § 736, stk. 1, samt forarbejderne hertil.”

Det meget fyldige referat er:

”Ved kendelse af 4. december 2023 tilbagekaldte Københavns Byret advokat A's beskikkelse som forsvarer for T under henvisning til retsplejelovens § 736, stk. 1, nr. 2, jf. § 735, stk. 3, nr. 1. Det fremgår af retsplejelovens § 731 og § 731 a, at retten har pligt til at sørge for, at T har en beskikket forsvarer, og han er efter retsplejelovens § 730, stk. 1, berettiget til selv at vælge forsvarer, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal have adgang til bistand af en forsvarer, som vedkommende selv har valgt. Retten kan imidlertid tilbagekalde beskikkelsen af den forsvarer, som en sigtet har valgt, hvis der er en påviselig risiko for, at den pågældende vil hindre eller modvirke sagens oplysning, jf. retsplejelovens § 736, stk. 1, nr. 2, sammenholdt med § 735, stk. 3, nr. 1. Det følger af retsplejelovens § 745 e, stk. 2, at forsvareren skal være til stede under en videoafhøring, der foretages i medfør af § 745 e, stk. 1. Forsvareren er således forpligtet til at overvære videoafhøringen, hvilket ifølge forarbejderne til bestemmelsen skyldes, at det herved sikres, at den mistænkte interesser kan varetages under afhøringen, selv om den pågældende ikke selv har adgang til at overvære afhøringen. Det fremgår endvidere af forarbejderne, at det er en forudsætning for at anvende en videoafhøring som bevis, at fremgangsmåden i § 745 e er fulgt. Klagerettens flertal (4/1), der stadfæstede byrettens kendelse, udtalte, at det er af meget væsentlig betydning for tiltaltes forsvar, at der under videoafhøringer efter retsplejelovens § 745 e er en forsvarer til stede, som kan varetage den mistænkte interesser. Flertallet fandt på denne baggrund, at de omhandlede situationer, hvor en jurastuderende havde været til stede som repræsentant for forsvareren, måtte sidestilles med tilfælde, hvor der ikke havde været en forsvarer til stede. T havde dermed ikke haft et tilstrækkeligt forsvar til at varetage sine interesser under videoafhøringerne, ligesom de pågældende videoafhøringer som udgangspunkt ikke ville kunne anvendes som bevis under

en eventuel senere hovedforhandling. Advokat A havde ved sin adfærd dermed tilsidesat sine pligter som forsvarer og handlet i strid med forsvarets interesse. Dette gjaldt, selv om han fik politiets accept til at møde ved en jurastuderende, idet han som advokat måtte antages at være bekendt med videoafhøringens formål. Retsplejelovens § 735, stk. 3, nr. 1, er efter forarbejderne til bestemmelsen en uændret videreførelse af den tidligere gældende bestemmelse i retsplejelovens § 733, stk. 2, 2. led, der angik »sagens opklaring«. Flertallet fandt, at advokat A – der havde fået politiets accept af, at han mødte ved en jurastuderende – ikke ved sin adfærd havde givet grundlag for at antage, at han ville hindre eller modvirke sagens oplysning. Der var derfor ikke grundlag for at tilbagekalde advokat A's beskikkelse i medfør af retsplejelovens § 736, stk. 1, nr. 2, jf. § 735, stk. 3, nr. 1. Anklagemyndigheden havde – ud over at der var påviselig risiko for, at advokat A ville hindre eller modvirke sagens oplysning – tillige anført, at han havde tilsidesat sin klients interesser, og at det var nødvendigt i forsvarets interesse at tilbagekalde beskikkelsen af ham som forsvarer for T. Efter de regler om tilbagekaldelse af beskikkelse, som var gældende forud for 1. juli 2018, kunne en beskikkelse tilbagekaldes, hvis det fandtes nødvendigt i forsvarets interesse, jf. den dagældende retsplejelovs § 736, stk. 1, 1. led. Afgørelser, der var begrundet i hensynet til, at tiltalte får et tilstrækkeligt forsvar, skulle kares efter de almindelige bestemmelser i retsplejelovens kapitel 85, jf. herved Den Særlige Klagerets kendelse af 22. maj 2015 (sag K-041-15). Ved en lovændring, der trådte i kraft den 1. juli 2018, blev retsplejelovens regler om tilbagekaldelse af beskikkelse ændret, hvilket bl.a. indebærer, at retsplejeloven ikke længere indeholder en bestemmelse, der svarer til den tidligere gældende § 736, stk. 1, 1. led. Det fremgår imidlertid af forarbejderne til lovændringen, at det ikke ved lovændringen var hensigten at afskære tilbagekaldelse af beskikkelse i tilfælde, der ikke udtrykkeligt er omfattet af den nugældende § 736, stk. 1, hvis det f.eks. findes nødvendigt for som led i en retfærdig rettergang at sikre tiltalte et effektivt forsvar, jf. herved Højesterets kendelse af 6. april 2016 (UfR 2016.2425). Det fremgår ikke af forarbejderne, hvilken bestemmelse i retsplejelovens § 736, stk. 1, retten skal anvende ved afbeskikkelse i de nævnte situationer. Flertallet fandt under de foreliggende omstændigheder, hvor byrettens kendelse korrekt var indbragt for Den Særlige Klageret, at Klageretten kan tage stilling til, om det er nødvendigt at tilbagekalde beskikkelsen, fordi det findes nødvendigt i forsvarets interesse. Bestemmelsen i retsplejelovens § 731 a, der har sammenhæng med bl.a. § 745 e, varetager – ligesom andre bestemmelser i retsplejelovens kapitel 66 om sigtede og dennes forsvar – grundlæggende retsplejemæssige hensyn til som led i en retfærdig rettergang at sikre et troværdigt, effektivt forsvar for personer, der er sigtede i straffesager, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Flertallet fandt som anført, at advokat A ved sin adfærd havde tilsidesat sine pligter som forsvarer og handlet i strid med forsvarets interesse. Navnlig henset til muligheden for, at de omhandlede videoafhøringer under en senere hovedforhandling kunne være blevet anvendt som bevis, uden at en forsvarer havde været til stede ved afhøringerne, fandt flertallet, at der var grundlag for at tilbagekalde beskikkelsen af advokat A for at sikre T et effektivt forsvar som led i en retfærdig rettergang, jf. herved principperne i retsplejelovens § 736, stk. 1, samt forarbejderne hertil. Flertallet fandt endvidere, at det ikke kunne føre til et andet resultat, at T efter det oplyste fortsat ønskede advokat A som forsvarer.”

Kendelsen taler for sig selv.

I en noget usædvanlig sag (TfK.2024.216 Ø) blev advokat A frifundet for overtrædelse af straffelovens § 157 ved at have ladet en samarbejdspartner/medarbejder, SM, hjælpe med to beskikkede straffesager og råde over sagsakter. Forsvarerpartner og ekstrakter fra sagerne var fundet i en lejlighed og et sommerhus, som samarbejdspartneren rådede over, og hvor der var adgang for andre.

Østre Landsret udtalte indledningsvis:

Landsretten lægger efter SM's forklaring til grund, at hun henviste et større antal af sine klienter i hendes anpartsselskab til advokat A's advokatselskab¹⁰⁵, hvor tiltalte herefter virkede som forsvarer for de pågældende, og at hun i et vist omfang forberedte sagerne for tiltalte ved at afholde indledende møder og udarbejde notater af faktisk karakter. *Uanset at forsvarerhvervet er et personligt hverv*, finder landsretten, at tiltaltes overladelse af en del af det sagsforberedende arbejde i straffesager vedrørende de af SM henviste klienter til hende ikke i sig selv kan anses som grov eller skødesløs udførelse af hvervet som forsvarer, jf. straffelovens § 157, stk. 1, jf. retsplejelovens § 129.

Spørgsmålet var herefter selve opbevaringen, hvor landsretten anførte:

Det kan lægges til grund, at der på SM's bopæl¹⁰⁶ blev fundet akter vedrørende klient K's afsluttede straffesag. SM har forklaret, at hun havde taget akterne med hjem for at udarbejde et notat til tiltalte til brug for straffesagen mod K.

5 voterende finder, at tiltalte har udvist en vis skødesløshed med håndteringen af sagsakterne i straffesagen mod K, men at der efter bevisførelsen ikke er fornødent grundlag for at fastslå, at han ved sin håndtering af sagsakterne har udvist en sådan grov forsømmelse eller skødesløshed i hvervet som forsvarer, at han er skyldig i overtrædelse af straffelovens § 157, stk. 1, jf. retsplejelovens § 129. Disse 5 voterende lægger herved vægt på SM's forklaring om, at tiltalte ikke vidste, hvor hun udførte sit arbejde, at tiltalte havde forklaret hende, hvordan dokumenterne i straffesagerne skulle opbevares, og at tiltalte og SM's samarbejde ophørte fra den ene dag til den anden, hvorefter hun tog de ting, der efter hendes opfattelse tilhørte hende, og forlod kontoret. Disse 5 voterende stemte herefter for at frifinde advokat A.

11.3 Oplysning om honorar

Som angivet ovenfor om AER artikel 30 skal klienten på forhånd oplyses om fastsættelsen af honoraret, men det suppleres med reglen i artikel 59 om, at:

”Klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig.”

Kravet om, at klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig, må betyde, at klienten får de oplysninger, som retten skal anvende, men det er ikke praksis.

Da klienten i sidste ende – i de tilfælde, hvor der sker domfældelse – skal betale et beløb svarende til det, der tilkendes advokaten, kan følgende afgørelse til dels undre:

Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2015 (sagsnr. 2014-2778):

Advokatnævnet fandt, at en forsvarer ikke var forpligtet til at sende kopi af sit brev til retten med en opgørelse over det udførte arbejde til brug for rettens salærfastsættelse til sin klient. Derimod burde advokaten på klientens anmodning have sendt en kopi af brevet, således at klienten havde mulighed for at gøre sig bekendt med grundlaget for salærets fastsættelse.

Afgørelsen er før indførelse af reglen i AER artikel 67:

¹⁰⁵ Der i øvrigt bar SM's navn, hvilket hun i byretten blev frifundet for, da det konkret ikke var en overtrædelse af retsplejelovens § 120

¹⁰⁶ Og i et sommerhus vedrørende en ikke afsluttet sag, hvor Advokat A var beskikket.

”Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.”

Ved Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-1571) førte den nye regel da også til, at en manglende oplysning om salær ved forsvarerskifte, hvor den tilkomne advokat var beskikket med begrænsningen i retsplejelovens § 741, stk. 2¹⁰⁷, var en tilsidesættelse af god advokatskik og udløste en bøde.

Det giver en uhensigtsmæssig retstilstand for den, der i den sidste ende skal betale, at underretning ikke sker automatisk, og det kan anskueliggøres ved U.2009.1421 H.

Højesteret fandt, at fristen for domfældtes kære af afgørelse om størrelsen af salær til forsvareren i en straffesag skulle regnes fra domsafsigelsen. Den 26. oktober 2007 afsagde Retten i X-købing dom i en straffesag mod fem tiltalte, hvori advokat A var forsvarer for tre af de tiltalte. Ved dommen blev disse dømt til at betale sagens omkostninger, og ved en afgørelse til retsbogen samme dag fastsatte retten et samlet salær til A på 73.500 kr. ekskl. moms, idet de tre tiltalte hver skulle bære en tredjedel heraf. Der blev ikke ved domsafsigelsen truffet afgørelse og givet meddelelse om salærernes størrelse, idet meddelelse herom tilgik A ved breve af 31. oktober og 2. november 2007. De tre tiltalte blev selv bekendt med størrelsen af de salærer, de skulle betale, i forbindelse med at politiet den 31. januar 2008 opkrævede salæret hos en af dem. Den 12. februar 2008 kærede A afgørelsen om forsvarersalærene med påstand om, at de tiltalte skulle bære en mindre del af det fastsatte salær.

Kæremålet blev afvist af landsretten, under henvisning til at kære ikke var iværksat inden udløbet af kæremålsfristen.

Højesterets flertal anførte bl.a.:

”Kæremålet angår efter den for landsretten nedlagte påstand byrettens afgørelse om, at de tiltalte skal betale sagens omkostninger, der utvivlsomt omfatter salæret til deres forsvarer. Denne afgørelse var indeholdt i dommen, der blev afsagt den 26. oktober 2007, og de tiltalte, der var til stede ved domsafsigelsen, blev underrettet om afgørelsen i det retsmøde, hvor dommen blev afsagt. Herefter skal kærefristen efter vores opfattelse regnes fra den 26. oktober 2007, jf. retsplejelovens § 769, selv om de tiltalte først senere blev gjort bekendt med, hvad sagens omkostninger, herunder forsvarersalæret, beløb sig til.”

Mindretallet anførte bl.a.:

”... Meddelelse herom [om salærfastsættelsen] tilgik advokat [A] med breve af 31. oktober og 2. november 2007.¹⁰⁸ Advokat [A] videregav ikke besked om salærafgørelserne til de tiltalte, som derfor først har fået kendskab til, hvad de skulle betale, i forbindelse med at politiet den 31. januar 2008 opkrævede salæret hos den ene af de tiltalte. En tiltalt, hvis interesse i spørgsmålet om salærstørrelse ikke behøver at være sammenfaldende med den beskikkede forsvarers, kan ikke, hvad angår adgangen til at kære over salærstørrelse, identificeres med sin forsvarer – fristen for tiltaltes selvstændige adgang til ved kære at anfægte salærstørrelsen skal derfor regnes fra det tidspunkt, hvor tiltalte selv har fået meddelelse om salærstørrelsen.”

Den manglende underretning af klienterne om omkostningerne, som de skulle betale, kunne måske karakteriseres som en tilsidesættelse af god advokatskik, men der er ikke afgørelser herom.

¹⁰⁷ § 741, stk. 2. Når derefter sigtedes anmodning beskikkes en ny forsvarer i stedet for en beskikket forsvarer, som sigtede har ønsket, eller hvor sigtede har haft lejlighed til at anmode om en bestemt forsvarer, kan vederlaget til den nye forsvarer ikke overstige, hvad der ville tilkomme den tidligere forsvarer, hvis der ikke var blevet beskikket en ny forsvarer.

¹⁰⁸ Fristen for advokat A's adgang til på egne vegne at kære salærafgørelserne begyndte derfor først at løbe ved modtagelsen af salærmeddelelserne, jf. Højesterets kendelse af 29. november 2007 (sag 247/2007).

I TfK2010.1111/2 V blev resultatet lidt anderledes, da domfældte ikke have været til stede ved domsafsigelsen.

Lidt speciel var situationen i U.2000.1 H, der vedrører fri proces, men kan være illustrativ:

Advokat A opnåede på vegne af K fri proces til et sagsanlæg mod en kommune S, idet der skulle nedlægges påstand om, at S var erstatningsansvarlig for tab i anledning af K's ophør med at drive virksomhed. Imidlertid blev der givet afslag på fri proces for så vidt angår en del af erstatningskravet. Efter at advokat A af landsretten var blevet beskikket som advokat for K, indgav han en stævning for anerkendessøgsmålet. Påstanden blev udvidet til at omfatte hele erstatningskravet, og advokat A indgik en salæraftale med K. Efter meddelelse fra justitssekretæren ved landsretten blev der dog ikke betalt retsafgift vedrørende den udvidede påstand.

Efter hovedforhandlingen blev sagen forligt, således at S betalte en erstatning på ca. 1.200.000 kr. Advokat A fremsendte herefter et salærkrav på 35.000 kr. ekskl. moms til K i henhold til salæraftalen. Kort tid efter bestemte landsretten ved en afgørelse, der ikke blev kæret, at statskassen skulle betale et salær på i alt 59.500 kr. til advokat A.

Advokat A anmodede derefter landsretten om at tage stilling til K's sagsomkostningsdækning for så vidt angik den udvidede påstand, men landsretten udtalte, at det tillagte salær omfattede begge påstandene og var blevet fastsat under hensyn til proceduretaksten i forhold til en sagsgenstand på 1.200.000 kr.

K forsøgte gennem mange skriftlige og telefoniske henvendelser, at få advokat A til at redegøre for sagsomkostningsspørgsmålet, men fik ikke svar.

Da advokat A trods landsrettens afgørelse, havde fastholdt salærberegningen over for K, samt da advokat A havde modtaget yderligere salær fra K uden at frafalde krav om vederlag fra statskassen, og da advokat A ikke havde besvaret henvendelserne fra K, stadfæstede såvel landsretten som Højesteret Advokatnævnets kendelse.

Advokatnævnets kendelse af 20. december 2019 (sagsnr. 2019-2451) omhandlede manglende prisoplysninger i to sager – en som bistandsadvokat og en som forsvarer. Advokat A oplyste, at den ene af de to udtagne sager, er en sag, hvor han var bistandsadvokat. Klienterne blev både af ham og af politiet oplyst om, at hans bistand var uden udgift for dem, idet han blev betalt af det offentlige, ligesom de blev oplyst om, hvad hans bistand ville bestå i. Reglen om, at klienten skal oplyses om opdrag og forventet pris tager sigte på, at en forbruger ikke pludselig får præsenteret en regning, der overstiger det forventede, og eftersom det altid er det offentlige, der afholder salæret til bistandsadvokaten, består der i en sag af denne karakter ikke en sådan risiko.

Advokat A anførte yderligere, at den anden udtagne sag, er en straffesag om bedrageri og dokumentfalsk, hvor han var beskikket forsvarer. Han blev beskikket under grundlovsforhøret, og på fremstillingstidspunktet var det aldeles uoverskueligt, hvor omfattende sagen ville blive. Under adskillige arrestbesøg informerede han løbende mundtligt klienten om sagens udvikling og om, hvorledes forsvaret ville blive tilrettelagt. Han informerede også om, hvor meget tid, han forventede at bruge på sagen, og dermed hvad det samlede salær måtte beløbe sig til.

Advokatnævnet afgjorde sagen med følgende begrundelse:

”Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på en klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, om fastsættelsen af salæret, og om de med bistanden forbundne omkostninger.

Hvis bistanden ydes til et fast salær, skal dette oplyses. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne salærets størrelse, skal advokaten angive den måde, hvorpå salæret beregnes, eller give et begrundet overslag. Beløbet skal angives inklusiv moms.

Idet advokat [A] i to af de udtagne sager ikke har sikret sig, at klienterne, der var forbrugere, er blevet orienteret om de vigtigste elementer i den påregnede bistand og om den måde, hvorpå salæret ville blive beregnet, finder Advokatnævnet, at advokat [A] har handlet i strid med god advokatskik. Den omstændighed, at salæret i de udtagne sager blev udredt af statskassen, kan ikke føre til en ændret vurdering, idet pligten til at give skriftlig opdrags- og prisoplysning også

gælder i straffesager, herunder hvor advokaten er beskikket forsvarer. Heller ikke det øvrigt anførte af advokat [A] kan føre til en anden vurdering. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat [A] har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

Som det fremgår, håndhæves reglen også over for bistandsadvokater – selv om det er lovbestemt, at klienten ikke skal betale. Bistandsadvokaten skal således oplyse, at der ikke vil blive afkrævet klienten salær – og samtidig oplyse, hvordan salæret, der betales af det offentlige, beregnes – alt på skrift!

11.4 ”De med bistanden forbundne omkostninger”

Der er ikke specifikke domstolsafgørelser vedrørende manglende oplysninger ”om de med bistanden forbundne omkostninger”, men fra Advokatnævnets praksis kan der peges på Advokatnævnets plenumafgørelse af 28. november 2014 (sagsnr. 2013-1002).

I afgørelsen blev det fastslået, at det var i strid med god advokatskik, at indklagede, som var advokat i advokatfirmaets afdeling i København, ikke i sin prisoplysning til klager i en sag i Jylland havde oplyst, at klager ville blive pålagt at betale godtgørelse for kørsel og udlæg til bro/færge, idet han af retten var blevet beskikket uden rejseforbehold. Klager blev af retten pålagt ud over salær til indklagede at betale 36.720 kr. inkl. moms for kørsel og udlæg. Nævnet fandt ved sanktionsudmålingen, at det var en skærpende omstændighed, at de oplysninger om udgifter til kørsel og udlæg, som ikke var omfattet af prisoplysningen, udgjorde et væsentligt beløb.

Da der var tilkendt advokaten salær for rejsetid og dækning af udlæg, som blev opkrævet hos klienten, der i straffesagen blev domfældt, anlagde han sag mod advokaten med en endelig påstand om, at advokaten skulle erstatte ham de beløb, som han betalte for statens udlæg til salær for rejse og udlæg til transport. Vestre Landsret dømte advokaten den 4. maj 2017 (V.L. B-0842-16)¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Gengivet i FED2017.49

12. Honorarforhold i øvrigt

Honorarforhold til den beskikkede advokat er som hovedregel et spørgsmål, der henhører under domstolenes kompetence.¹¹⁰

Der foreligger ved fastsættelse af forsvarersalær flere forskellige såkaldte interessekollisioner. ”Interessekollision” foreligger, når advokaten er nødsaget til at varetage flere interesser – det kan være på baggrund af lov, sagens natur osv. – som ikke kan undgås, og som parterne kan leve med. Som eksempel kan nævnes advokatens kolliderende interesser ved at få så høj betaling som muligt for sit job for klienten samtidig med klientens interesse i at betale så lidt som muligt.¹¹¹

1. Forsvareren ønsker vederlag for det udførte arbejde – og så vidt muligt fuldt vederlag for den anvendte tid, der er udgangspunktet for salærfastsættelsen.
2. Klienten – hvis dømt – har en interesse i ikke at blive pålagt større omkostninger end højst nødvendigt.
3. Retten, der skal fastsætte salæret, varetager klientens interesser, men også økonomien i strafferetten, da den beskikkede forsvarer vederlægges af statskassen.

Da salærfastsættelsen er en judiciel afgørelse, er konflikter om salærspørgsmål primært et domstolsanliggende, og ikke et anliggende for Advokatnævnet efter retsplejelovens kapitel 15 a (salærklager) men uregelmæssigheder kan ende med sager for Advokatnævnet efter retsplejelovens kapitel 15 b (disciplinærsager) ved misbrug.

Udgangspunktet for salærfastsættelsen er den af Justitsministeriet fastsatte timetakst, jf. retsplejelovens § 334, stk. 7 (”grundtaksten”), og den anvendes i de af landsretspræsidenterne udarbejdede ”Vejledende takster for salærer til forsvarere i straffesager, bistandsadvokater samt til beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelsessager”. Disse vejledende takster bliver løbende justeret. Tidligere skete det efter ”kaffemøder” mellem forsvarerrepræsentanter og præsidenterne. Det er ikke længere tilfældet. Nu bestemmer Justitsministeriet timetaksten og den praktiske anvendelse (f.eks. ”passende forberedelsestid til en hovedforhandling på 2 timer) fastlægges af landsretspræsidenterne som for en del en matematisk beregning løstrevet fra det faktiske tidsforbrug, der kun undtagelsesvis honoreres.

Det er af betydning at fastslå, hvornår advokaten er omfattet af reglerne om vederlag for beskikkede advokater, da opkrævning af salær hos klienten under beskikkelsen er strafbelagt, jf. retsplejeloven § 741. Skæringsstidspunktet er beskikkelsen.

I den virkelige verden kan der ydes meget fornuftigt forsvarerarbejde fra begæringen om beskikkelse afgives af advokaten til der foreligger en beskikkelse fra retten. Det arbejde må dog være honorargivende fra retten. Klienten har krav på et forsvar fra sigtelsen¹¹² og advokatens anmodning – og sådan praktiseres det også.

Men hvad med arbejde forud for anmodningen om beskikkelse? Her henviser Thomas Rørdam¹¹³ til en Justitsministeriel skrivelse nr. 187 af 27. oktober 1952 (Min.Tid 1952.494), hvor Justitsministeriet angiver, at det ikke kan udelukkes, at væsentligt arbejde udført før beskikkelsen kan honoreres af klienten, men at forsvareren så har pligt til at tilkendegive dette over for klienten inden beskikkelsen¹¹⁴ og underrette retten inden sagen optages til dom.

¹¹⁰ Salærforholdene for forsvarere er gennemgået af Thomas Rørdam: ”Forsvareren” kapitel 12.

¹¹¹ Jf. ”Advokatretten” af Mads Bryde Andersen, s. 402f. og andenudgaven hvor Lars Lindencrone Petersen er medforfatter har en definition side 422ff.

¹¹² Og ifølge EMRK fra mistanken, hvilket dog i mange situationer kun vil være teoretisk.

¹¹³ ”Forsvareren”, side 330.

¹¹⁴ Det følger af lovgivningen, og de regler, der er medtaget i AER – men det er svært at praktisere i den virkelige verden. En løbende underretning, som angivet i AER er nok mere realistisk.

Om arbejdet før beskikkelsen er salærberettigende og i hvilket omfang, må henhøre under retsplejelovens § 126, stk. 2, og Advokatnævnet. Kravet om oplysning til retten må bero på et kontrolsynspunkt, men justitsvæsnets har næppe et berettiget krav på at vide, hvad en privatantaget forsvarer – der senere ønsker beskikkelse – har beregnet i salær, så længe det ikke er en omgåelse af retsplejelovens § 334, stk. 5. Det kan også ses i sammenhæng med § 334, stk. 5, 3. pkt. ”Reglen i 1. pkt. gælder ikke, såfremt der er truffet særlig aftale mellem parten og advokaten om vederlaget og advokaten frafalder krav på vederlag af statskassen.”

Meget forsvarerarbejde foregår inden retten bliver indblandet (ud over at beskikke), og i det arbejde må det stå advokaten og klienten frit at aftale, at arbejdet honoreres af klienten. Viser det sig senere, at sagen udvikler sig, må det også være acceptabelt, at klienten har mulighed for at få den advokat, der hidtil har bistået, beskikket.

12.1 Salær til den beskikkede forsvarer – ”et domstolsanliggende”

Salærfastsættelsen foregår ved domstolene og behandles som udgangspunkt ikke ved Advokatnævnet, jf. for eksempel Advokatnævnets kendelse af 21. februar 2012 (sagsnr. 2011-2299).

Advokat A havde repræsenteret klager ved en straffesag. Advokat A var beskikket som forsvarer, og hans salær var derfor fastsat af domstolene. Advokatnævnet havde dermed ikke kompetence til at behandle en klage over advokatens salær, hvorfor denne del af klagen blev afvist.¹¹⁵

Som det fremgår af det følgende, giver salærspørgsmål dog også anledning til advokatetiske spørgsmål sideløbende med behandlingen i domstolsregi.

Domstolen vurderer arbejdsindsatsen – om der det udførte arbejde er sket ”med føje”, og det kan blive så ringe, at der ikke fastsættes salær, jf. U.2016.2425 H.

I U.2015.2945 Ø afslog retten at tilkende en advokat et salær for sagens gennemgang, da der skete advokatskifte til advokat fra samme kontor. Det blev anført:

”Advokat [A1] har i sin e-mail af 16. april 2015 foreslået, at der tilkendes ham et honorar for ... gennemgang af sagens dokumenter i 3 timer. Der er ikke oplyst nogen begrundelse for forsvarerskiftet fra advokat [A1] til advokat [A2] fra samme advokatfirma. Landsretten finder med de forelagte oplysninger, at der ikke er grundlag for at tilkende advokat [A1] salær for gennemgang af sagens dokumenter.”

Det af den første advokat udførte arbejde havde ikke tilført klienten nogen værdi.

Beskikkede advokater må ikke modtage salær udover, hvad der er fastsat af retten, jf. reglen i retsplejelovens § 334, stk. 5.

En advokatnævnskendelse af 28. september 2004 (j.nr. 02-0301-03-2258)¹¹⁶ omhandler salær ud over de fra retten tillagte, rejseomkostninger. Advokat A1 var beskikket forsvarer for K i en periode på nogle måneder og havde forinden fremsendt en standardskrivelse, hvoraf bl.a. fremgik:

”Det er normalt, at advokaten opkræver at a contobeløb hos klienten, hvis advokaten ikke kan blive beskikket af retten med det samme. Dette a contobeløb refunderer advokaten til klienten, når advokaten er blevet beskikket af retten. Hvis sagen foretages i en fjernere liggende ret, er det normalt, at advokaten bliver beskikket af retten på betingelse af, at advokaten frafalder retten til at få betalt rejsetid og transportomkostninger.

¹¹⁵ Tilsvarende Advokatnævnets kendelse af 28. november 2014, sagsnr. 2013-1002.

¹¹⁶ Refereret i Advokaten 12/2004, s. 19.

I disse tilfælde opkræver advokaten et acontobeløb til imødegåelse af transportomkostninger og rejsetid. Disse ekstraomkostninger indgår således ikke i beskikkelsen. Hvis man vælger en lokal advokat, kan man undgå disse ekstraomkostninger."

K indbetalte 2.000 kr. til A1. Da retten afsagde dom i januar 2003, blev der tillagt A1 et honorar på 1.550 kr. ekskl. moms, som skulle betales af domfældte. I september 2003 rettede advokat A2 på vegne K henvendelse om returnering af acontobeløbet. A1 afviste samme måned med henvisning til, at beløbet var opkrævet til imødegåelse af transport og rejseomkostninger.

Byretten oplyste efterfølgende:

"Retten bemærkede, at der efter fast praksis ikke udbetales godtgørelse for rejseudgifter til retsmøder til her ved retten beskikkede forsvarere, der har kontor inden for det storkøbenhavnske område. Da den beskikkede forsvarer, advokat [A1], ikke har anført konkrete omstændigheder, der kan føre til, at praksis fraviges i nærværende sag, kan anmodning om, at der fastsættes yderligere salær ikke imødekommes. Retten bemærkede videre, at da der er tale om en fast praksis, er det hidtil fundet overflødigt udtrykkeligt at gøre opmærksom på, at beskikkelse af forsvarere i det storkøbenhavnske område sker på betingelse af, at advokaten helt eller delvis frafalder krav om godtgørelse for rejseudgifter."

Retten oplyste efterfølgende til Advokatnævnet, at der ikke ved beskikkelse af A1 udtrykkeligt var taget rejseforbehold, idet advokaten havde kontor i Storkøbenhavn, men fremover var det besluttet at anføre forbehold ved alle beskikkelser, medmindre der konkret forelå forhold, der gjorde det rimeligt at undlade dette.

Nævnet udtalte:

"Det fremgår af retsplejelovens § 741, jf. § 334, stk. 5, sammenholdt med stk. 3, at det kræver en udtrykkelig aftale mellem advokaten og dennes klient, hvis klienten skal betale advokatens rejseudgifter. Klientens mulighed for at afgøre, om han vil fastholde valget af en bestemt advokat, foreligger først, når det er afklaret, om retten vil betinge beskikkelsen af, at advokaten frafalder krav om dækning af transportudgifter.

Advokat [A] søgte ikke forud eller i forbindelse med beskikkelsen oplyst eller afklaret, om hans beskikkelse omfattede godtgørelse for rejseomkostninger. Den generelle forhåndsredegørelse, han sendte til [K], kan endvidere ikke træde i stedet for en udtrykkelig aftale med klienten om, at denne skal godtgøre rejseomkostningerne. Advokatnævnet finder, at advokat [A] under disse omstændigheder har tilsidesat god advokatskik ved at have opkrævet 2.000 kr. af [K] i omkostninger til dækning af transport og forbrugt rejsetid. Hertil kommer, at et beløb på 2.000 kr. overstiger, hvad der efter retternes praksis tillægges en beskikket forsvarer til dækning af rejseudgifter. Advokat [A] skal på denne baggrund fralægge sig dette beløb. Advokat [A] tildeles i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, en irettesættelse herfor. Der er herved lagt vægt på den uklarhed, der opstod ved den måde retten administrerede og oplyste om rettens anvendelse af bestemmelsen i retsplejelovens § 334, stk. 3."

Krav om salær ud over, hvad der er fastsat af retten, blev i Østre Landsrets dom af 5. september 2006 (sag B-1228-04) betragtet som grov tilsidesættelse af god advokatskik. Advokat A havde som beskikket forsvarer for K opkrævet 40.000 kr. ekskl. moms hos K's familiemedlem, idet denne havde påtaget sig at afholde K's udgifter ved sagen. Efterfølgende havde advokat A opkrævet 15.000 kr. hos K for at påtage sig hvervet som forsvarer.

Advokatnævnet fastslog, at de honorarer, som advokat A havde opkrævet, først og fremmest angik det arbejde, som var omfattet af advokat A's arbejde som beskikket forsvarer. Advokatnævnet fandt derfor, at advokat A havde overtrådt forbuddet i retsplejelovens § 336 c, stk. 5 (nu § 334, stk. 5), ved at forsøge at opkræve yderligere salær.

Advokatnævnet fandt, at advokat A groft havde tilsidesat god advokatskik og advokat A blev pålagt at betale en bøde, der i dag svarer til 20.000 kr.

Landsretten tiltrådte, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik. Under hensyn til forholdenes karakter fandt landsretten ikke grundlag for at nedsætte bøden.

Vestre Landsrets dom af 2. marts 2007 (sag B-1623-05) vedrører et spørgsmål om tilbagebetaling af aconto salær – i en sag med fri proces. Advokat A udstedte i forbindelse med forberedelse af en retssag en aconto faktura til klienten K. K fik den 8. juni 1998 meddelt fri proces i retssagen. Advokat A forespurgte i denne forbindelse landsretten om beskikkelsen tillige dækkede omkostningerne ved den forudgående sagsbehandling. Ved retsbog af 25. april 2000 bemærkede landsretten, at det ikke var muligt at fastslå dette, før den endelige domsafsigelse. Den 2. november 2001 fremsendte advokat A omkostningsopgørelse til landsretten. Opgørelsen indeholdt oplysning om det samlede timeforbrug – herunder tidsforbruget forud for modtagelsen af bevilling om fri proces.

Den 29. december 2001 mindede K advokat A om, at K ønskede aconto honoraret refunderet. Advokat A reagerede ikke herpå. Landsretten afsagde den 14. juni 2002 dom i sagen. Advokat A fik tilkendt et salær på 300.000 kr. Advokat A udtrådte efterfølgende af sagen og anmodede på foranledning af K landsretten om refusion af det af K betalte aconto salær.

Ved afgørelse af 18. marts 2004 fastslog landsretten, at salæret fastsat ved domsafsigelsen den 14. juni 2002 ikke omfattede aconto salæret. Landsretten forhøjede derfor advokat A's salær med 20.000 kr. Herefter tilbagebetalte advokat aconto salæret til K.

K klagede til Advokatnævnet over advokat A's manglende afregning af acontobeløbet.

Advokatnævnet fandt, at advokat A groft havde tilsidesat god advokatskik ved ikke senest ved modtagelsen af landsrettens omkostningsafgørelse den 14. juni 2002, at have afregnet aconto salæret over for K. Advokatnævnet bemærkede, at advokat A allerede ved meddelelsen om fri proces havde været forpligtet til at tilbagebetale beløbet. Advokatnævnet pålagde advokat A en bøde på 10.000 kr.

Advokat A indbragte Advokatnævnets afgørelse for landsretten.

Landsretten fandt det *ikke* i strid med god advokatskik, at advokat A ikke umiddelbart efter meddelelsen om fri proces havde tilbagebetalt en del af aconto salæret. Landsretten lagde her vægt på, at landsrettens skrivelse af 25. april 2000 ikke fastslog, hvorvidt acontobeløbet var dækket af den fri proces.

Landsretten fandt derimod, at advokat A burde have medtaget aconto fakturaen i advokat A's omkostningsopgørelse til landsretten. Ved ikke at medtage denne, og da advokat A ikke havde reageret på K's henvendelse, havde advokat A tilsidesat god advokatskik. Landsretten fandt dog ikke, at der var tale om en grov tilsidesættelse, og sanktionen blev nedsat til en advarsel.

I Advokatnævnets kendelse af 26. november 2020 (sag 2020-964) havde den beskikkede advokat A anmodet om aconto honorar før beskikkelse. Han fik først tilkendt et salær og derefter yderligere – men ikke det fulde beløb, som han mente sig berettiget til og opkrævede resten hos klienten. Retten blev orienteret om det opkrævede acontobeløb og klagede til Advokatnævnet, der anså opkrævningerne for en grov tilsidesættelse af god advokatskik, da det var sket i strid med retsplejelovens § 741, stk. 1, jf. § 334, stk. 5.

I Advokatnævnets kendelse af 27. oktober 2023 (sagsnr. 2023-410) tog nævnet bl.a. stilling til et salærkrav fra Advokat A, der mente, at han havde været valgt forsvarer i en voldtægtssag, hvor moderen til en mindreårig havde bedt om bistand til sønnen. Advokatnævnet fastslog på baggrund bl.a. af en politirapport, hvor sigtede havde angivet, at han ønskede Advokat A beskikket, og angivelser i efterfølgende retsbøger om, at Advokat A mødte som beskikket forsvarer. Advokat A havde ikke sendt opdragsoplysninger. ”Retten fastsatte salær på 32.000 kr. med tillæg af moms til den beskikkede forsvarer, Advokat A”. Advokat A havde dog ikke faktureret dette salær.

Dommen blev anket, og anden forsvarer bistod herunder.

Advokat A havde heller ikke sendt prisoplysninger, og han afregnede sagen med et samlet salær for bistand til og med byrettens dom på 356.250 kr. inkl. moms.

Først, da der opkræves omkostninger af det offentlige, bliver dobbeltsalærberegningen åbenbart for klienten og dennes mor.

Advokatnævnet fandt, at Advokat A havde handlet i strid med god advokatskik ved som beskikket at opkræve salær direkte hos klientens mor. I betragtning af, at retsplejelovens § 741, stk. 1, jf. § 334, stk. 5 er strafsanktioneret, jf. straffelovens § 144, er tilsidesættelsen ret åbenbar og en bøde på 10.000 ikke voldsom.

Da der ikke er givet opdrags- og prisoplysninger, og

”da det ikke er godtgjort, at der er indgået en aftale om, at Advokat A varetog tiltaltes interesser som privatantaget forsvarer, og da Advokat A ikke var berettiget til at modtage salær eller godtgørelse ud over det beløb, som er fastsat af retten finder Advokatnævnet, at Advokat A ikke var berettiget til at opkræve salær hos [tiltaltes mor].

Det hos [tiltaltes mor] opkrævede salær på 356.250 kr. inkl. moms kan på denne baggrund ikke anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2, og advokat nævnet lader derfor salæret bortfalde i medføre af retsplejelovens § 146, stk. 1.”

12.2 Rimeligt honorar

Selve begæringen om salær – og især salærets fastsættelse – giver for den beskikkede forsvarer anledning til problemer.¹¹⁷ Det er dog oftest ikke egentlige advokatetiske problemer.

Som forsvarer er man underlagt et ansættelses- og aflønningssystem, der kan sammenlignes med vilkårene for daglejere. Søger man på daglejere støder man på følgende citater:

»Jeg har inddelt menneskeheden i to kategorier: mennesker og caporali,« sagde den napolitanske komiker Totò i filmen *Siamo uomini o caporali* fra 1955:

*»Menneskene er dem, der er tvunget til at arbejde hele livet som bæster, uden det mindste solstrejf eller tilfredsstillelse, altid i den grå skygge af et usselt liv. Mens caporalierne er dem, der udnytter, tyranniserer, mishandler, ydmyger. Disse begærlige væsener finder vi altid i overfladen, altid på deres kontrolposter, ofte uden nogen form for autoritet, kunnen eller intelligens, men med ligegyldighed og arrogance, altid klar til at udnytte den fattige menigmand. Caporale er noget, man fødes som, man bliver det ikke. Uanset hvilket socialt lag og hvilken nation, de kommer fra, så ligner de alle sammen hinanden, samme ansigt, samme udtryk. De tænker alle på samme måde.«*¹¹⁸

*”Daglejer er en person, som ansættes en enkelt dag ad gangen eller i en tidsbegrænset periode til at udføre et arbejde. Daglejerarbejde er ofte ufaglært og manuelt, og ses især i landbrug og byggebranchen. Daglejere kan finde arbejde gennem organiseret arbejdsformidling eller mere uformelt ved at møde op på velkendte steder, såsom gårde, gadehjørner og pladser. Både historisk og i dag har daglejere ringe arbejdsrettigheder, fx ingen kompensation ved sygdom samt risiko for at blive snydt eller udnyttet.”*¹¹⁹

Systemets nidkærhed illustreres for eksempel af TfK2018.22 Ø:

”I en straffesag, der var berammet fra kl. 9.30 til kl. 14, blev sagen optaget til votering kl. 12.30 med oplysning om, at dom ville blive afsagt kl. 13.30. Retten blev hævet kl. 13.35. Byretten tillagde forsvareren takstmæssigt salær for 3 timer (7.460 kr. + moms) under henvisning til, at der ikke tilkendes salær for frokostpause, og at der ikke var grundlag for højere salær under hensyn til, at sagen var berammet til kl. 14.”

Synspunktet må være, at daglejeren bare kunne søge andet arbejde under voteringsperioden og efter domsafsigelsen fra 13:35 til 14.

¹¹⁷ Thomas Rørdam: "Salær til forsvarere og bistandsadvokater" TfK2008.147.

¹¹⁸ Ridefogedvældet, Morten Beiter weekendavisen.dk.

¹¹⁹ Wikipedia.

”Forsvareren kærede, principalt med påstand om salær for den afsatte tid, subsidiært at der blev taget højde for, at forsvareren havde udarbejdet materialesamling. Landsretten bemærkede, at sædvanlig frokostpause ikke indregnes i salærfastsættelsen. Derimod medregnes efter praksis votering, og der skulle derfor ved salærfastsættelsen tages højde for tiden anvendt til votering. Landsretten forhøjede herefter salæret med et skønsmæssigt fastsat beløb på 1.200 kr. + moms. Landsretten fandt ikke grundlag for at forhøje salæret herudover”

Kendelsen må forstås således, at forsvareren i perioden fra 12:30 til 13:30 kunne spise frokost, hvorfor der alene sker vederlæggelse af 2/3 af tiden. Det må også konstateres, at domstolene ikke ligefrem promoverer, at forsvarerne bidrager med materialesamlinger.

Er der tale om en valgt forsvarer henhører bedømmelsen af salærets rimelighed under Advokatnævnet, jf. de følgende afgørelser.

I Advokatnævnets kendelse af 23. marts 2023 (sagsnr. 2022- 3852) havde Advokat A beregnet sig et salær på 129.000 inkl. moms i en straffesag, der drejede sig om overtrædelse af færdselsloven. Klienten var erhvervsdrivende vognmand.

Advokat A havde sendt et bekræftelsesbrev med oplysning om timesatser, havde oplyst, at det kunne gøres billigere af en beskikket forsvarer og at han ikke ville lade sig beskikke.

Det omdiskuterede salær blev løbende opkrævet over årene.

Et hovedspørgsmål var kvaliteten af lastvognens dæk, og Advokat A anmodede om udlevering af dækkene til forsvarers undersøgelse. Det modsatte anklagemyndigheden sig og retten stadfæstede, at dækkende ikke skulle udleveres – forsvareren kunne stille spørgsmål til politiets teknikere.

Vognmanden bliver dømt, men på grund af behandlingstiden bortfaldt en bøde, og statens skulle betale sagens omkostninger. Der skete førerretsfrakendelse. Vognmanden ønskede ikke at anke dommen.

Retten sendte uopfordret en salærmeddelelse på 6.712,50, som blev returneret med oplysning om, at Advokat A var privatantaget.

Det førte til følgende afgørelse, efter at Advokatnævnet havde fastslået, at vognmanden måtte have forventet at skulle betale uafhængig af rettens afgørelse og vildfarelse vedr. beskikkelse:

”Det opkrævede salær skal ses i forhold til bl.a. sagens betydning og værdien for klienten, sagens udfald¹²⁰, arten og omfanget af det arbejde, advokaten har udført, og det med sagen forbundne ansvar”

...

Advokatnævnet finder, at omfanget og karakteren af Advokat A's og dennes fuldmægtigs bistand til færdselsstraffesagen ikke med rimelighed kan begrunde det opkrævede salær.

Advokatnævnet har ved vurderingen af salærets rimelighed særlig lagt vægt på de udførte arbejdsopgaver og de iværksatte sagsskridt, som dels blev ydet af to advokatfuldmægtige, som er detaljeret beskrevet i salærredegørelserne samt at Advokat A udelukkende har afregnet sit salær efter medgået tid. Nævnet bemærker hertil, at medgået tid ikke er det eneste salærparameter, der indgår ved vurderingen af et rimeligt salær. Advokatnævnet har endvidere lagt vægt på, at Advokat A efter egne oplysninger havde specialviden og indgående erfaring i sager som [vognmandens], og at sagens faktiske omstændigheder var forholdsvis enkle. Det er derfor Advokatnævnets opfattelse, at det arbejde der er udført i sagen, ikke kan berettiggende det tidsforbrug, der lægges til grund for salærberegningen, herunder kan sagsforløbet omkring udlevering af dæk ikke begrunde de mange registrerede timer.

¹²⁰ Det er noget specielt, at ”sagens udfald” skal være afgørende i en straffesag.

Sagens betydning for [vognmanden], herunder den indvirkning på hans fortsatte virke som vognmand, såfremt han blev frataget retten til at føre motordrevet køretøj, er indgået i nævnets vurdering af, hvad der er et rimeligt salær. Salæret blev skønsmæssigt fastsat til 60.000 kr. inkl. moms.”

En velargumenteret og tankevækkende afgørelse.

12.2.1 Kære af salærfastsættelser til beskikkede forsvarere

For at begrænse forsvareres ønske om et rimeligt vederlag og lette landsretterne for at vurdere værdien af forsvarernes arbejde i byretterne er der nu indført begrænsninger i kæreadgangen, jf. retsplejelovens § 389, stk. 3 og 4:

”Stk. 3. Beslutning efter § 334, stk. 4, om salær, der er fastsat til højst 50.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor. Stk. 4. Ansøgning om kære tilladelse efter stk. 2 og 3 skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 2 uger efter, at afgørelsen er truffet. Nævnet kan dog undtagelsesvis give tilladelse, hvis ansøgningen indgives senere, men inden 6 måneder efter, at afgørelsen er truffet.”

Hvortil der henvises i retsplejelovens § 968, stk. 3 og 4:

”Stk. 3. Bestemmelser i domme om salær til forsvarere kan indbringes særskilt for landsretten ved kære, jf. dog stk. 4. I øvrigt kan domme kun kæres i de tilfælde, der er nævnt i § 1013. Stk. 4. Beslutning om salær efter § 334, stk. 4, § 334 a, stk. 2, og § 741, stk. 3, der er fastsat til højst 50.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler derfor. § 968 a, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.”

12.3 Afregningen

For forsvarere gælder også:

”Afregning skal foretages uden unødigt ophold. Afregningen skal indeholde den efter forholdene fornødne beskrivelse af det arbejde, som kræves honoreret.”

Så det forekommer noget overdrevent at supplere med reglen i AER artikel 67:

”Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.”

Det er – ikke overraskende – også i strid med god advokatskik at give urigtige oplysninger om sit tidsforbrug i forbindelse med fastsættelse af salær i fri proces og andre beskikkede sager. Ud over bøde kan tilsidesættelse naturligt medføre, at salæret nedsættes, jf. de følgende afgørelser.

Vestre Landsrets dom af 5. december 2006 (sag B-2931-05): Advokat A havde i en forældremyndighedssag udført andet arbejde end omfattet af den meddelte fri proces. Det blev lagt til grund, at advokat A's tidsregistrering var ukorrekt, og at der således til brug for salærfastsættelsen var givet urigtige oplysninger herom. Advokat A blev idømt en ”normal bøde”. Endvidere blev advokat A's salær nedsat fra 12.500 kr. til 3.788 kr.

Østre Landsrets dom af 2. februar 2015 (sagsnr. B-2650-14):

Advokat A sendte tidsopgørelse til retten ved et forsvarerskrift. Opgørelsen indeholdt tid til politiafhøring, som ikke var gennemført. Advokat A gjorde gældende, at det var en fejl og en sigtelse blev opgivet af anklagemyndigheden. Advokatnævnet fandt at advokat A burde have sikret sig, at opgørelsen var retvisende, og at der på grund af omstændighederne og det fejlagtige beløbs størrelse var tale om en sådan uagtsomhed, at der var tale om en tilsidesættelse af god advokatskik. På grund af tidligere sanktioner, senest en bøde på 40.000 kr., fastsatte Advokatnævnet sanktionen til 80.000 kr., der blev stadfæstet af byretten, men landsretten nedsatte ved en konkret vurdering bøden til 60.000 kr.

Københavns Byrets dom af 15. januar 2015 (sag BS 44C-2282/2014). Retten stadfæstede en bøde på 20.000 kr. for en grov tilsidesættelse. Det blev fundet, at der ikke i en straffesag var indgået aftale om, at advokat A skulle være valgt forsvarer, og da han efter at have faktureret klientens selskab for straffesagsarbejde ændrede dette efter klientens protest, og fremsendte salæranmodning til retten som beskikket for det samme arbejde (dog efter at have krediteret selskabet).

12.4 Henvisningshonorarer og lignende

AER artikel 65:

"En advokat må ikke indgå aftale om deling af sit honorar med nogen, der ikke er advokat."

AER artikel 66:

"En advokat må ikke kræve eller modtage honorar, provision eller andet vederlag for at henvise eller anbefale en klient. Tilsvarende må en advokat ikke betale honorar, provision eller andet vederlag for henvisning af en klient."

Denne almene regel er medtaget for forsvarere i de norske regler *"en advokat skal ikke yte vederlag for forsvareropdrag"*. Reglen for forsvarere er formentlig medtaget på baggrund af uheldige erfaringer – så som tilbagebetaling til rockerklubber/bandegrupperinger af honorar ved repræsentation af disses medlemmer og lignende.

13. Grænser for advokatens bistand¹²¹

En advokat må ikke ved udførelsen af en sag gå videre¹²², end berettigede hensyn til klienten tilsiger, ligesom man ikke må foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde, jf. AER artikel 41.

Derudover er det for advokater helt afgørende, at der ikke kan sættes spørgsmålstegn ved deres hæderlighed. Dette gør sig også gældende i forbindelse med anmodning om salær, jf. også ovenfor.

En klar tilsidesættelse forelå i Københavns Byrets dom af 27. oktober 2016 (sagsnr. BS 45C-3238/2015). To forsvarere skulle overvære retsmøder i et større kompleks, der havde relation til deres klienter. De deltog i 8 retsmøder og bad hver især om salær herfor med 128.081 kr. De havde udført arbejdet ved at lade én fuldmægtig møde for dem begge i 7 retsmøder, og den ene advokat var mødt for den anden i det ottende retsmøde. Advokatnævnet tildelte begge – nådigt – en bøde på 20.000 kr., som selvfølgelig blev stadfæstet af retten.

En handlemåde, som den beskrevne medfører naturlig skepsis fra retterne og dermed øget kontrol, således at kolleger belastes af forklaringer på et område, hvor der burde gælde åbenhed og ærlighed.

13.1 Ytringer og andre meningstilkendegivelser¹²³

Dette emne er en balance mellem berettiget varetægelse af klientens interesser og den ”værdighed”, der må gælde omkring arbejdet i retssystemet.

Advokatnævnskendelse af 29. januar 1996 (j.nr. 41-211-95-29):¹²⁴

Et nævningekollegie klagede over, at advokat A flere gange under domsafsigelsen udviste foragt for retten ved både verbalt og nonverbalt at tilkendegive sin holdning til nævningernes afgørelse. Desuden skulle A til pressen have udtalt, at nævningerne var ”rablende skøre”. A oplyste, at det var muligt, at han under nævningeformandens oplæsning af afgørelsen rystede opgivende på hovedet og fremkom med en sagte bemærkning til sin medforsvarer. Det havde ikke været forstyrrende. Han havde ikke efterfølgende udtalt sig om nævningerne, men om disses afgørelse, og anført, ”at den var rablende *vanvittig*”.

Nævnet udtalte, at A's optræden under domsafsigelsen ikke – således som sagen foreligger oplyst – har tilsidesat god advokatskik. Nævnet finder det i så henseende afgørende, at nævningerne under disse omstændigheder er tilstrækkeligt beskyttet af retsplejelovens § 151 og straffelovens regler om ærekrænkelser, og at der ikke fra retsformandens side er grebet ind over for A. A havde derimod ved sine udtalelser til dagspressen overskredet grænsen for en forsvarers ytringsfrihed og derved tilsidesat god advokatskik. A fik en irettesættelse, som nok i dag ville have medført en bøde.

U.2004.372 H:

Advokat A kærede som forsvarer for S en af byretten afsagt kendelse, ved hvilken politiets ransagning hos S godkendtes. Forud for retsmødet i Retten i X-købing havde anklageren med en anden dommer i Retten i X-købing telefonisk drøftet en begæring fra A om indkaldelse af en politiassistent som vidne. I kæreskriftet udtalte A bl.a., at sagen af byretsdommeren ”blev behandlet med stor indforståelse”. Landsretten mente, at A's udtalelser indeholdt en ubegrundet sigtelse mod byretsdommeren for embedsmisbrug, jf. straffelovens § 146, og pålagde A en rettergangsbojde på 10.000 kr., jf. retsplejelovens § 151, stk. 2¹²⁵. Højesteret mente ikke, at A's udtalelser kunne anses for en sigtelse mod

¹²¹ Vi har for nærværende undladt at kommentere det ualmindeligt dårlige journalistiske produkt: ”Den sorte Svane”, hvor der af flere politimeddelere med hjælp af journalister skabes et konstrueret billede.

¹²² Det gælder ikke advokatemes egen stræben efter profit mv.

¹²³ Se om tidligere sager Elsebeth Rasmussen Advokaten 1985.41 ff. ”Forsvarerens ytringsfrihed”.

¹²⁴ Gengivet i Lf.Medd 4/1996, s. 9.

¹²⁵ Rettergangsbojder er afskaffet og erstattet af, at den formastelige smides ud, jf. den nuværende formulering af retsplejelovens § 152, stk. 2.

byretsdommeren for overtrædelse af straffelovens § 146 eller i øvrigt for en fornærmelse af dommeren. Højesteret ophævede derfor den idømte rettergangsboede.

Det kan noteres, at afgørelserne er efter straffelovens § 151 henholdsvis retsplejelovens § 126 – der er flere veje til Rom.

Der er forskel på, hvor og hvornår ytringerne fremkommer. Under proceduren har både forsvarer og anklager vide rammer, mens dette ikke er tilfældet foran rullende kameraer.

Advokatnævnets kendelse af 9. april 2014 (sagsnr. 2011-5139):

I sagen udtalte en forsvarer sig under proceduren om forurettedes og dennes families forhold, hvilket efterfølgende blev gengivet i pressen. Advokatnævnet frifandt advokaten under henvisning til, at en advokat under en retssag har vide grænser for at fremkomme med ytringer om advokatens og klientens opfattelse af de retlige og faktiske omstændigheder i sagen, hvis disse ytringer med rimelighed kan siges at understøtte klientens påstande og anbringender i sagen.

Advokatnævnskendelse af 10. november 1998 (j.nr. 02-0409-98-0834)¹²⁶:

Efter at advokat A's klient var blevet frifundet i en voldssag, udtalte advokaten over for pressen, at politirapporten med afhøring af klienten måtte være opdigtet, idet klienten ikke forstod et ord af dansk. Nævnet udtalte, at citatet fra den pågældende avis ikke blot var en gengivelse af A's procedure, men en selvstændig udtalelse til avisen. På grundlag af politirapportens indhold, herunder rapportens fremstilling af den sigtedes stillingtagen til de to voldsforhold og detaljerede forklaring og tolkens medvirken ved den efterfølgende afhøring af den medsigtede, samt oplysningerne om klientens ophold i Danmark, er klientens egen forklaring – fremsat under domsforhandlingen – om manglende sprogkundskab ikke tilstrækkeligt grundlag for fremsættelse i dagspressen af beskyldninger mod den pågældende politiassistent for et alvorligt strafbart forhold. Nævnet finder endvidere, at udtalelsen – i hvert fald i et tilfælde som det foreliggende, hvor klienten var blevet frifundet – ikke var berettiget af hensyn til varetagelse af klientens tarv. Advokaten blev tildelt en irettesættelse. I dag ville det nok medføre en bøde, men forholdet til medierne har måske også ændret sig.

Advokatnævnets kendelse af 16. november 2009 (sagsnr. 2009-02-0748):

En forsvarer havde til en lokal tv-station efter sagen, hvor tiltalte var blevet idømt fængsel i 2 år og 9 måneder i en voldtægtssag, udtalt: *"De tekniske beviser man havde, kunne godt sådan set stamme fra et samleje, altså noget der er sket frivilligt"*. Denne udtalelse fandt Advokatnævnet krænkede forurettede. Indklagede blev pålagt en bøde på 10.000 kr.

I Advokatnævnets kendelse af 27. april 2017 (sagsnr.2017-269) blev der klaget af Advokat A1, der var forsvarer for K i en sag ved Østre Landsret over, at advokat A2, der for Retten i X-købing var forsvarer for K, havde tilsidesat god advokatskik ved sine udtalelser til pressen, ved at forsøge at udøve klientfiskeri og ved at forhale udleveringen af sagens akter.

Advokatnævnet tog kun stilling til advokat A2's udtalelser til pressen, hvor advokat A2 var citeret for:

"Jeg mener selvfølgelig, at min klient er [u]skyldig, og der er stærke beviser mod hende. Det skal jeg være den første til at erkende. Men jeg mener, at min klient er blevet udpeget som syndebuk. Der er blandt andet et økonomisk mellemværende mellem hovedvidnet og kronvidnet og hovedvidnet og min klient. Og det kan være grunden til at man peger på min klient som skyldig."

Advokat A2 mente, at han havde sagt "uskyldig" men u'et var utydeligt. Advokatnævnet anførte:

"Advokat A2's udtalelser under tv-indslaget fremstod – også uanset spørgsmålet om, hvorvidt han sagde, at klienten var skyldig – i bedste fald tvetydige og kunne efter deres indhold på ingen

¹²⁶ Gengivet i Advokaten 02/1999, s. 2, og omtalt i Betina Johansen, "Advokaters sprogbrug - er der grænser?".

måde gavne K. Allerede af den grund finder Advokatnævnet, at advokat A2 har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, i forbindelse med sin deltagelse i tv-indslaget.”

Spørgsmålet om klientfiskeri blev afvist, da der var en sådan usikkerhed om forløbet, at det ville kræve en bevisførelse, der henhørte under domstolene. Vedrørende klagepunktet om at forhale udleveringen af sagens akter skete der frifindelse. Der var aftalt udlevering den 5. og klager ændrede dette til den 4. hvilket – dog forgæves – blev søgt imødekommet.

Det følgende eksempel vedrører en bistandsadvokat:

Retten i X-købings dom af 6. juli 2010 (sag BS 6-1474/2009):

Advokat A var bistandsadvokat under en sag, hvor en ældre herre var tiltalt for uagtsomt manddrab og for at være flygtet fra stedet. Tiltalte forklarede over for politiet og i retten, at han under kørsel ved nogle særlige lysforhold havde mærket et bump/smæld. Han var stoppet op 200 meter fremme, og havde konstateret skader, men ikke set nogen påkørt.

Efter førstedagen af sagen udtalte bistandsadvokaten A sig til pressen, hvor han tilkendegav: *”Rent faktisk indrømmede den tiltalte, at det var ham, der ramte den afdøde med bilen. Tidligere havde han over for politiet sagt, at han kun havde ramt en sten...”* og *”den største usikkerhed tilbage er, om den 78-årige bliver dømt for at have forladt ulykkesstedet vel vidende, at han havde påkørt en person (...)”* Advokatnævnet fandt med stemmerne 4-3, at der var en tilsidesættelse, da advokat A's udtalelse (det må være begge de citerede) fandtes egnet til at kunne rejse tvivl om, hvorvidt den ældre herre oprindeligt i strid med sin viden benægtede at have påkørt den pågældende. Mindretallet frifandt efter en konkret vurdering.

Retten stadfæstede irettesættelsen, der var ikendt efter princippet i straffelovens § 89, hvor der alene blev taget stilling til den først-citerede udtalelse. Retten fandt, at advokat A ved udtalelsen gav det indtryk, at tiltalte havde løjet til politiet og ændret forklaring i retten. Det var ikke en loyal gengivelse af, hvad der havde fundet sted under den ikke-afsluttede retssag, hvor advokat A deltog som beskikket bistandsadvokat, og udtalelsen til pressen *”var ikke en nødvendig del af varetagelsen af dette hverv.”*

Ikke alene advokatetisk – men i visse tilfælde også strafferetligt - medfører deltagelse i den elektroniske offentlige debat faren for at blive identificeret med synspunkter, der måske skulle have været overvejet. Begiver klienten sig ud på kommentarer til straffesager både under behandlingen og efter, kan et ”like” være farligt og til tider i strid med god advokatskik efter de ovenfor givne regler.

13.2 Politianmeldelser, trusler og anden pression

Advokatnævnskendelse 12. oktober 2004 (j.nr. 02-0406-03-2926):¹²⁷

Den indklagede advokat A var ikke forsvarer, men bistod en udlænding, som efter Integrationsministeriets afgørelse skulle udrejse straks. I brev af november 2003 til Rigspolitechefen, Afd. E (nu Udlændingefædelingen) og det lokale politi anførte advokat A bl.a. følgende:

”Enhver embedsmand hos politiet eller hos udlændingemyndighederne, der medvirker til en sådan klart ulovlig tvangsudsendelse og adskillelse af familien, vil blive retsforfulgt. Dels gennem politianmeldelse, dels gennem civilt personligt erstatningsøgsmål.”

Nævnet udtalte, at A ikke havde sandsynliggjort, at han har haft antagelig grund til at tro, at nogen hos politiet i den foreliggende sag har handlet eller ville handle ulovligt, herunder i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Nævnet pålagde A en bøde på 5.000 kr.

Advokatnævnskendelse af 4 januar 1996 (j.nr. 41-208-95-19):¹²⁸

¹²⁷ Gengivet i Advokaten 12/2004, s. 20.

¹²⁸ Gengivet i Lf.Medd. 4/1996, s. 2.

To kriminalassistenter klagede over advokat A i anledning af, at denne havde indgivet anmeldelse til politimesteren om overtrædelse af straffelovens § 147, subsidiært § 148, som følge af, at hans isolerede klient var blevet afhørt uden, at advokaten havde været til stede. Efter A's oplysninger havde hans klient oplyst, at politifolkene under en biltransport til et andet arresthus havde sagt: *"Du kan lige så godt lægge kortene på bordet, så vi kan få sagen afsluttet."* Nævnet udtalte: *"Det må lægges til grund, at A har opfattet situationen således, at hans isolationsfængslede klient havde været underkastet en ulovlig afhøring, og at der ikke har foreligget momenter, som umiddelbart kunne give anledning til nærmere efterprøvning af klientens oplysninger herom. Han findes herefter at have været berettiget til at anmelde forholdet til den relevante myndighed med henblik på en nærmere undersøgelse, hvorfor A vil være at frifinde."*

Lf.Medd. 89/2005:

Advokat A blev sagsøgt i en injuriersag af en politimand F med påstand om erstatning på kr. 25.000, fordi advokaten i et brev til politimesteren havde konstateret, at han og to andre forsvarere havde mødt F's navn i flere sager, hvor der havde været voldelige konfrontationer og påstand om vold mod tjenestemand og lignende. F havde ifølge advokaten en påfaldende evne til at komme i klammeri, og advokaten fandt det rimeligt at anstille en nærmere undersøgelse. Retten i X-købing fandt udtalelserne straffri, og fandt ikke, at der var grundlag for at tage påstandene om mortifikation og godtgørelse til følge. Landsretten stadfæstede frifindelsen med tilføjelse om, at den pågældende skrivelse, der var led i A's hverv som beskikket forsvarer, angik forskellige forhold af straffeprocessuel karakter. Den gengav i det væsentlige de tiltaltes opfattelse og indeholdt forskellige opfordringer til politimesteren.

Der var ikke fornødent grundlag for at anse de citerede udtryk for sigtelser, der var egnet til at nedsætte F i medborgernes agtelse. F blev pålagt sagsomkostningerne for begge retter.

I referatet, som det er gengivet i Lf.Medd. er gengivet en udtalelse af 28/10 2003 fra Advokatrådet, der ikke fandt udtalelserne i strid med god advokatskik. I Retten i X-købings dom forholder man sig – ud over straffelovens § 269 - også til EMRK art. 10.

13.3 Pression mv. i øvrigt

Advokatnævnskendelse 8. februar 1996 (j.nr. 41-205-95-37):¹²⁹

Advokat A var forsvarer for en klient under anken af en spiritussag. Under ankesagen afgav en politiassistent forklaring, der indeholdt oplysninger, der af landsretten blev opfattet som udtryk for, at tiltalte havde forsøgt at bestikke politiet. Dagen efter domsforhandlingen skrev A til politiassistenten og opfordrede ham til at tilbagekalde beskyldningen og henviste i den forbindelse til straffelovens § 275, jfr. § 267. Brevet og en efterfølgende korrespondance blev af Rigsadvokaten videresendt til Advokatrådet til eventuel videre foranstaltning.

Nævnet udtalte:

"Efter advokat [A's] forklaring kan det lægges til grund, at han i tilslutning til retsmødet den 4/5 1994 blev gjort bekendt med, at anklageren ville indberette det passerede til politimesteren med henblik på, at der skulle ske en efterforskning vedrørende forsøg på bestikkelse. Under et møde dagen efter med klienten gav denne oplysninger om, at der havde været 1.000 kr. -sedler fremme under anholdelsen, og at klienten, ved at henvise til familieskab, havde søgt at få politiassistenten til at opgive videre tiltale. Advokat [A] burde have indset, at brevet af 5/4 1995 måtte opfattes som et forsøg på – gennem trussel om injuriersag og eventuel efterfølgende sag om falsk forklaring for retten - at standse den kommende efterforskning vedrørende forsøg på bestikkelse.

Under disse omstændigheder finder Advokatnævnet, at advokat [A] har handlet i strid med god advokatskik, jfr. rpl. § 126."

¹²⁹ Gengivet i Lf.Medd. 4/1996, s. 3.

14. Overskridelse af forsvarerens beføjelser

14.1 Forsvarerens efterforskning

Det er et af de områder, hvor de regler, der kan tilsidesættes, er samfundets regler, der konkret overskygger hensynet til klienten, den sigtede/tiltalte.

U.1999.556 Ø ("Plejebo", henvendelse til stadslægen):

Forsvarer A for S, der var sigtet for adskillige drab, rettede henvendelse til stadslægen, der tidligere havde afgivet udtalelser i sagen, og anmodede denne om at besvare to supplerende spørgsmål. Politiet modtog samtidig kopi af henvendelsen. Politiet påtalte henvendelsen over for A under henvisning til, at det er politiet, der tilrettelægger og foretager efterforskningen. Påtalen blev tiltrådt af Retten i X-købing. Landsretten ophævede imidlertid påtalen, idet der ikke fandtes grundlag for at anse A's henvendelse for utilbørlig. Hverken retsplejelovens § 746 eller andre bestemmelser fandtes at udelukke, at en forsvarer selv retter henvendelse til en offentlig myndighed, forudsat at forsvareren ikke herved modarbejder sagens opklaring.¹³⁰

Forsvarerens efterforskningsret er et kontroversielt emne. Det er en balance mellem hensynet til klienten og kollision med politiets efterforskning. Som indstillingen til forsvarerbegæring om efterforskning har udviklet sig i visse dele af politiet, er problemstillingen ikke blevet mindre aktuel.

14.2 Optagelse af telefonsamtaler

En advokat må ikke optage samtaler, uden at den anden part på forhånd har givet samtykke hertil.

Det er specielt for forsvaret et kontroversielt emne: Det ville være så godt, hvis de anonyme henvendelser kunne optages og bruges – men det må man ikke.

14.3 Udlevering af sagsakter til klienten og andre brud på tavshedspligt

§ 729 a Stk. 3.

Forsvareren har adgang til at gøre sig bekendt med det materiale, som politiet har tilvejebragt til brug for den sag, som sigtelsen angår. Forsvareren skal have udleveret kopi af materialet, i det omfang det uden ulempe kan kopieres. Forsvareren må ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til sigtede eller andre. Politiet giver samtykke, hvis det findes ubetænkeligt. Med hensyn til materiale, der er omfattet af § 871, stk. 1 og stk. 2, nr. 5, kan samtykke dog kun nægtes af de i stk. 4 nævnte grunde.¹³¹

Forsvareren må ikke overlade fotokopier til sigtede, jf. U.1977 894 Ø, og heller ikke sagsresumé, jf. U2010 651 V og nedenfor. I TfK 2012 539 V blev der givet tilladt tiltalte at gennemlytte lydfiler i narkotikasag.

¹³⁰ Vedr. en tidligere sag om henvendelse til et vidne – en revisor, se U.1982.800 HK, blev emnet debatteret, og debatten er omtalt i note 6 til Elsebeth Rasmussens artikel i Lf.Medd. 105/1996, side 290. Problemstillingen er også omtalt hos Mads Bryde Andersen, Advokatretten (2005), s. 654 f., Thomas Rørdam i TfK2004.639, Merethe Stagetorn, "Forsvarerne bryder grænser" i Lov&Ret 1998/2, s. 22 – og tidligere Koktvedgaard og Gammeltoft-Hansen: Lærebog i strafferetspleje s. 16, Koktvedgaard: Lærebog i den danske strafferetspleje s. 123, Ernst Hartwig i Proceduren s. 130 f. og Hurwitz: Den danske strafferetspleje (3. udg.) s. 161 ff.

¹³¹ Katrine W. Gottlieb og Jakob S. Arrevad har i 2024 gennemført en EU undersøgelse: "Access to the case file in criminal cases. (a) for the client and here lawyer? or b) for the lawyer on behalf of the client?" Undersøgelsen viser, at også på dette punkt halter retssikkerheden i Danmark efter de fleste EU lande. Undersøgelsens resultat kan fås ved e-mail til jsa@agadvokatfirma.dk.

U.2014 258 Ø (forsvarers anmodning om tilladelse til at udlevere en ekstrakt til tiltalte i en sag, hvor der var tale om blufærdighedskrænkelser over for mindreårige, ikke taget til følge).

Forsvareren er også ansvarlig for sine ansattes eventuelle overtrædelser af stk. 3, 3. pkt., jf. U 2005 2674 Ø.

U1959 918 H (forsvarer måtte ikke medbringe bilag i en spionsag under rejse uden for Danmark, idet dette fandtes betænkeligt af hensyn til statens sikkerhed).

TfK2005 194 Ø (straffesags akter tilladt sendt til sigtedes advokat i udleveringssag i England). U.2015 1286 H:(forsvareren kunne uden samtykke fra politiet, anklagemyndigheden eller retten forevise optagelser af videoafhøringer for børnesagkyndig psykolog.¹³²

I tilfælde af afslag skal politiet således kunne begrunde, hvorfor overlevering af materialet til sigtede findes betænkeligt.

U.2019 1259/2 H (sagsmateriale kunne hverken udleveres til den mistænkte i en straffesag, hans ægtefælle eller deres udenlandske advokater).

U.2020 786 Ø (tiltalte kunne ikke gennemgå rumaflytninger alene).

U.2020 3324 H (forsvarer fik tilladelse til at overlevere sagsakter i en straffesag om dyretransport til en dyrlæge).¹³³

I Advokatnævnets kendelse af 25. november 2020 (sagsnr. 2020-2433) fandt Advokatnævnet, at fandt, advokat A groft havde tilsidesat god advokatskik ved i en skattestraffesag som forsvarer for et revisionselskab uden samtykke at have videregivet kopi af tredjemands forklaringsrapport til repræsentanter for revisionselskabet. Nævnet lagde særlig vægt på, at indklagede havde fået bl.a. det omhandlede bilag udlevet i sin egenskab af forsvarer for revisionselskabet og i henhold til forsvarerbistandslovens § 3, stk. 1.

En speciel problemstilling er klientens notater og afskrift af akter, da det som nævnt følger af RPL § 729 a, stk. 3, at forsvareren ikke uden politiets samtykke må overlevere det modtagne materiale til sigtede, men sigtede må imidlertid gerne gøre sig bekendt med sagsmateriale ved gennemlæsning og i et vist omfang tage noter af indholdet. Grænserne for i hvilket omfang sigtede må lave noter og foretage afskrift er behandlet nedenfor.

Hvis problemstillingen relaterer sig til undersøgelseskommissioner, er hjemlen § 22 i lov om undersøgelseskommissioner og granskningskommissioner.

Efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 3. pkt., må forsvareren ikke uden politiets samtykke overlevere det modtagne materiale til sigtede eller andre. Politiet kan give samtykke, hvis det findes ubetænkeligt. Afgørelse herom må om nødvendigt træffes for hvert enkelt dokument for sig eller efter omstændighederne for dele af et dokument, jf. bet. 1427/2003, s. 25, 167 og 272. Forarbejderne til § 729 a, stk. 3, fastlægger ikke nærmere i hvilke tilfælde politiet kan nægte at give tilladelse til overlevering.

Politiets nægtelse af at give samtykke kan indbringes for retten, jf. retsplejelovens § 746, stk. 1.

Forsvarerens overtrædelse kan mødes med strafansvar, jf. RPL § 739, jf. straffelovens §§ 155 og 157.

¹³² Se om afgørelsen Thomas Rørdam i Festskrift til Jens Peter Christensen 567 ff.).

¹³³ Tidligere praksis kan fortsat være relevant, se f.eks. U.1952 17 H (ekstrakt udlånt til tiltalte - men modsat U 1970 885 Ø), U.1967 33 H (materiale kunne overlades til tiltalte, da ingen risiko herved), U.1977 894 Ø (politrapport kunne ikke overlades til tiltalte, da der ikke var tilstrækkelig begrundelse for at imødekomme anmodning, og man frygtede ukontrolleret spredning af oplysninger), U.1980 1009 H (ikke udlevering af akter eller ekstrakt til tiltalte i narkosag på grund af frygt for misbrug) og U.1983 514/2 H (udlevering af bilagsmateriale på ca. 14.000 sider, dog bortset fra politirapporter mv. Anklagemyndigheden havde dog ikke pligt til at fremstille kopier af det omfattende materiale til hver af de sigtede)

Det følger af U.1995.693 V, at en forsvarers overladelser af det fra politiet modtagne materiale alene til klientens gennemsyn i forsvarerens overværelse ikke – ej heller sprogligt – kan betegnes som en overlevering.

I U.1997.1325 Ø havde T som beskikket forsvarer, uden at indhente politiets samtykke, etableret en ordning, hvorefter klienten, A, uden kontrol af T havde fri adgang til sagsakterne og herunder til at tage kopi af materialet. Ordningen fandtes i klar strid med forbuddet i RPL for Færøerne § 745, der er tilsvarende bestemmelsen i den danske lov. Når der hensås til, at ordningen måtte antages etableret på baggrund af de praktiske vanskeligheder med hensyn til kommunikation mellem T og A, der skyldtes den geografiske afstand, og til, at T havde føje til at regne med, at materialet ikke ville komme uvedkommende i hænde og i øvrigt blive misbrugt, bl.a. fordi A selv var advokat, fandtes overtrædelsen ikke at være af en sådan grovhed, at den kunne henføres under straffelovens § 155. T fandtes at have haft grund til at antage, at A loyalt ville overholde ordningen og udlade at fjerne sagsakter fra det lejede hus og kopiere dem.

I U.2005.2674 Ø, var en afskrift af en rapport udarbejdet af en ansat på kontoret i strid med retsplejelovens regler. Retten fandt her, at en gengivelse kunne sidestilles med en overgivelse omfattet af retsplejeloven, men at T ikke konkret havde forsæt til overtrædelse af straffelovens § 155.

I U.2010.651 V, var et sagsresumé på 17 sider så omfattende og detaljeret, at det måtte sidestilles med en afskrift af vidners forklaring også selvom der ikke var tale om en ordret afskrift. Overlevering af notatet måtte derfor sidestilles med overlevering af dele af det modtagne materiale i strid med § 729 a, stk. 3, 3. pkt.

Emnet er bl.a. behandlet i Straffeprocessen, 3. udgave, 2018, s. 315 ff. og Thomas Rørdam i Forsvareren, s. 189 ff. Thomas Rørdam anfører, at udtrykket ”overlevere” ikke omfatter mundtlig orientering af sigtede om materialets indhold eller forevisning af materialet for sigtede, jf. også bet. 622/1971, s. 42. Rørdam mener, at til forevisning som ikke kræver samtykke må formentlig også henregnes, at forsvareren, uden samtykke, lader klienten gennemlæse sagsmaterialet på advokatkontoret uden forsvarerens tilstedeværelse, hvis det sker under kontrollerede forhold, således at det sikres, at klienten ikke får mulighed for at forlade kontoret med sagsmateriale eller kopi heraf. Med kopi må sidestilles fotografier af sagsakterne, eventuelt taget med en mobiltelefon med kamera. Forsvareren er tillige berettiget til uden samtykke skriftligt at orientere sigtede om materialets indhold, herunder ved at sende sigtede et resumé af sagen, så længe de skriftlige oplysninger ikke har et sådant omfang, at de får karakter af afskrift. Forsvareren må gerne i et brev til klienten orientere om, at vidnet V nu er blevet afhørt og har bekræftet klientens forklaring om, at det var F, som startede med at slå på værtshuset. Det afgørende er tillige i dette tilfælde, at der ikke er tale om en afskrift.

Klienten er i forbindelse med sin gennemlæsning berettiget til at gøre notater om indholdet af materialet inden for samme rammer, som gælder for forsvarerens skriftlige orientering af sigtede. Rørdam mener, at forsvareren efter U.2010.651 V har pligt til at til at gennemse klientens notater for at sikre, sig, at notaterne holder sig inden for lovlige grænser.

På baggrund af ovenstående må den forsigtige konklusion være, at orientering er tilladt, men ikke overlevering. Dette gælder tillige klientens egne noter ved gennemgang af materialet. Der kan således tages noter til sagens materiale, så længe det ikke bærer præg af afskrift.

Se også Advokatnævnets plenumafgørelse (sagsnr. 2010-02-0138) af 30. november 2010 nævnt i indledningen under afsnit C1 om 1 års fristen.

U.2016.2773 H omhandler brud på tavshedspligten i et lukket grundlovsforhør:

A havde været beskikket som forsvarer for en tiltalt, T, i en sag om tyveri fra Rigsarkivet. Grundlovsforhøret vedrørende T blev af hensyn til sagens opklaring holdt for lukkede døre, og der fremkom herunder oplysninger om T's tidligere ansættelsesforhold hos V og om, at V havde modtaget dokumenter til makulering, og om, at materiale i T's besiddelse hidrørte fra en lignende makuleringssag. Oplysninger herom videregav A til en journalist på en avis, der offentliggjorde dem i en artikel i efteråret

2012. Baggrunden for videregivelsen var, at T i forbindelse med et arrestbesøg anmodede A om at tage til genmæle overfor en række påstande i pressen. A tilkendegav overfor T, at han kun kunne sige det, som denne havde fortalt ham inden fremstillingen i dommervagten, men at han ikke kunne videregive det, som var kommet frem i det lukkede grundlovsforhør. A husker ikke præcist, hvad aftalen med T gik på, men essensen var, at kun det, som var kommet frem under deres første møde, kunne videregives. Ifølge anklageskriftet var T tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1, ved at have videregivet oplysninger bl.a. om T's tilknytning til R og makuleringsarbejde. Anklagemyndigheden gjorde bl.a. gældende, at A's udtalelse til pressen lagde hindringer i vejen for politiets efterforskning, da potentielle vidner nu ville have mulighed for at bakke sigtedes forklaring op. Højesteret fandt, at videregivelsen af oplysninger ville kunne skade efterforskningen, og tiltrådte, at oplysningerne måtte anses som fortrolige og videregivelsen til pressen uberettiget. Det var uden betydning, at A allerede inden retsmødet havde fået oplysningerne fra T, og det forhold, at politiet og anklagemyndigheden havde udtalt sig om sagen til pressen, kunne heller ikke føre til en anden bedømmelse. Herefter og da landsretten havde fastslået, at A havde handlet med forsæt, var A skyldig i overtrædelse af straffelovens § 152, stk. 1. Højesteret tiltrådte, at straffen, der var en tillægsstraf, var fastsat til 20 dagbøder à 500 kr. Højesteret bemærkede herved, at der gik mere end 1½ år fra det tidspunkt, hvor anklagemyndigheden havde kendskab til alle oplysninger i sagen, til anklageskriftet blev modtaget i retten, og at der ikke var oplyst omstændigheder, der kunne gøre en sagsbehandlingstid af denne varighed berettiget.

I U.2020.337 Ø blev resultatet, at forsvareren havde handlet retmæssigt:

Advokat A blev den 13. maj 2015 afbeskikket som forsvarer for T. Den 16. maj 2015 lod A en ansat advokatfuldmægtig, F, besøge T i arresten. A blev som følge af fængselsbesøget tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 155 ved under sit virke i offentligt hverv som advokat at have misbrugt sin stilling til at krænke det offentliges ret, jf. straffelovens § 155. Retten lagde til grund, at A den 13. maj 2015 – onsdagen før Kristi Himmelfartsdag – blev afbeskikket som forsvarer for T i et kompleks, der omfattede mange andre tiltalte. Afbeskikkelsen var ifølge retsbogen begrundet i den omstændighed, at A ikke kunne give møde i tilstrækkeligt omfang under den hovedforhandling, der var planlagt til at finde sted over 50 dage i perioden fra medio oktober 2015. Der blev ikke samtidig beskikket anden forsvarer, selv om T på daværende tidspunkt havde været varetægtsfængslet siden den 26. februar 2015 og fortsat var varetægtsfængslet. Den 14. eller 15. maj 2015 blev A kontaktet af fængselspersonalet efter anmodning fra T, og det blev med bistand af en tolk aftalt, at advokatfuldmægtig F skulle besøge B i fængslet lørdag den 16. maj 2015. Under fængselsbesøget den 16. maj 2015, hvor tolken også var til stede, drøftede T og F ifølge F's forklaring muligheden for at kære afbeskikkelsen af A, ligesom de drøftede nogle personlige forhold af betydning for T. Tiltalen var begrundet i et synspunkt om, at der skete en overtrædelse af reglerne om besøgs- og brevkontrol ved det fængselsbesøg, der fandt sted efter afbeskikkelsen. Retten skulle som følge af formuleringen af anklageskriftet ikke tage stilling til, om advokat A ved at foretage det pågældende fængselsbesøg efter afbeskikkelsen har overtrådt god advokatskik. Retten skulle heller ikke tage stilling til, om fængselsbesøget medførte risiko for kollision. Det var således uden betydning, at der inden afbeskikkelsen havde været drøftelser om mulig interessekonflikt. Retten i X-købing lagde til grund, at sagens bilag ikke blev gennemgået under fængselsbesøget, og at der ikke var konkrete retsstridige handlinger som konsekvens af fængselsbesøget. Retten i X-købing fandt på dette grundlag, at det ikke var bevist, at fængselsbesøget havde medført en sådan krænkelse af det offentliges ret, at der var grundlag for straf efter straffelovens § 155.

Landsretten tiltrådte af de grunde, der var anført af Retten i X-købing, at der ikke forelå en overtrædelse af straffelovens § 155, og at A derfor var blevet frifundet.

Der er i 2024 kommet to yderligere afgørelser fra hhv. Højesteret og Østre Landsret ang. adgangen til udlevering af materiale til klienten.

Højesteret har ved kendelse af 11. januar 2024 (U2024.1500H) haft lejlighed til at tage stilling til tiltaltes egenhændige adgang til sagens materiale under hovedforhandlingen. Sagen angik, om forsvarerne var berettiget til at udlevere sagens materiale, der forelå i en digital ekstrakt, til T1, T2 og T3 til brug under hovedforhandlingen, således at de tiltalte kunne tilgå materialet på egen hånd på en elektronisk enhed (iPad eller lignende). Hovedspørgsmålet var, om en sådan adgang for de tiltalte til

sagens materiale under hovedforhandlingen måtte anses for en ”overlevering”, der krævede politiets samtykke. Højesteret udtalte, at etablering af den ordning, som forsvarerne havde anmodet om, ville indebære, at de tiltalte opnåede en sådan selvstændig adgang til materialet, at der var tale om ”overlevering”. Højesteret lagde herved vægt på, at det under hovedforhandlingen ikke ville være praktisk muligt for forsvarerne at overvåge og kontrollere den måde, de tiltalte udnyttede adgangen til materialet på. Ordningen kunne herefter kun etableres, hvis politiet (anklagemyndigheden) gav samtykke hertil. Samtykke gives, hvis det findes ubetænkeligt. Anklagemyndigheden havde afslået at give samtykke, og spørgsmålet var, om der var grundlag for at tilsidesætte dette afslag. Af de grunde, som landsretten havde anført, tiltrådte Højesteret, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte anklagemyndighedens vurdering, hvorefter det ikke ville være ubetænkeligt at etablere den beskrevne ordning med overlevering af sagens materiale til de tiltalte.

Østre Landsret traf afsagde en kendelse 21. marts 2024 (S-2674), som også vedrørte overlevering af sagens materiale til de tiltalte. Anklagemyndigheden havde indvilliget i at udlevere en elektronisk enhed med de bilag, der indgår i sagen, til hver af de tiltalte, der måtte ønske dette, til disses egen brug under retsmøderne. Landsretten henviste til, at der er rejst tiltale for en række forhold af omfattende økonomisk kriminalitet, herunder i forbindelse med udstedelse af over 5.000 fakturaer med urigtigt indhold til et meget stort antal virksomheder fra selskaber oprettet ved brug af stråmænd. Sagens materiale er særdeles omfattende, og ifølge anklagemyndigheden indgår på nuværende tidspunkt ca. 10.000 dokumenter i den samlede ekstrakt. Blandt dokumenterne findes bevisdokumenter, bilag, rapporter, aflytninger mv., der i betydeligt omfang indeholder oplysninger om andre enkeltpersoner end de tiltalte. Der indgår således både CPR-numre, navne og billeder af sådanne personer, samt videooptagelser og telefonaflytninger, kopier af identifikationspapirer, stiftelsesdokumenter mm. Herefter, og efter sagens karakter og oplysninger i øvrigt, må det antages, at yderligere overlevering vil indebære en risiko for, at de tiltalte vil delagtiggøre uvedkommende i indholdet af materialet. Landsretten finder på denne baggrund, at der ikke er grundlag for at tilsidesætte anklagemyndighedens vurdering, hvorefter det generelt ikke er ubetænkeligt at tillade forsvarerne at overlevere sagsmaterialet til de tiltalte i videre omfang end ved den ordning, der allerede er meddelt samtykke til, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 4. pkt., og at især hensynet til tredjemand gør, at samtykke til overlevering i videre omfang af materiale, der er omfattet af retsplejelovens § 871, stk. 1, og stk. 2, nr. 5, kan nægtes, jf. retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 5. pkt., jf. stk. 4.

14.4 Udtalelser til pressen - brud på tavshedspligt over for klienten

Så er der medierne. Der er forsvarere, der gerne vil udtale sig til medierne, men det skal erindres, at udtalelser til pressen kræver klientens godkendelse.

Advokatrådets har dog for forsvarer indført en modifikation i AER artikel 16, stk. 2, 2. pkt., der – hvis den skal finde anvendelse – skal fortolkes meget indskrænkende:

”Dog kan en forsvarsadvokat udtale sig til pressen i generelle vendinger om straffesagens fremdrift og lignende spørgsmål.”

Reglen bygger på et obiter dictum i U.2020.1062 Ø, hvor Landsretten tiltrådte, at en advokat havde tilsidesat god advokatskik ved som forsvarer uden sin daværende klients samtykke at udtale sig til et dagblad om en konkret straffesag på et tidspunkt, hvor klienten var dømt af Retten i X-købing, og hvor sagen var anket til landsretten.

Advokat A's udtalelse blev bragt under overskriften:

”Kvinde dømt: Anklagede uskyldig far til fem for vold og incest mod børnene”.

Og advokat A var citeret for:

“Kvindens forsvarer, [indklagede], siger, at kvindens beskyldninger mod faderen ifølge hendes forklaring støttes af to andre personer, og at hun derfor har været i god tro med at anmelde ham. Hun har dog ikke hidtil villet navngive de personer.

– Men hvis de står frem inden ankesagen, så ser sagen anderledes ud, siger advokat [A].

– Der er intet i politiets efterforskning, der tyder på, at beskyldningerne mod faderen er rigtige, men derfor kan hun godt have været i god tro, da hun anmeldte ham, siger advokaten.”

Landsretten tiltrådte, at udtalelserne ikke ubetinget varetog klientens interesser. Endvidere tiltrådte landsretten, at advokaten havde handlet i strid med god advokatskik.

Advokaten havde gjort gældende:

“... at der ikke kan opstilles en absolut norm om, at en forsvarer i forbindelse med enhver udtalelse til pressen om en konkret straffesag skal have et forudgående samtykke fra klienten”

Landsretten anførte:

“Når henses til navnlig det forhold, at en beskikket forsvarer under hele straffesagens forløb - såvel inden for som uden for retten - repræsenterer klienten og i den forbindelse er forpligtet til udelukkende at varetage dennes tarv og interesser, finder landsretten, at en forsvarer som udgangspunkt skal indhente klientens samtykke, inden forsvareren udtaler sig til pressen om sagen. Det gælder uanset, om forsvareren med sine udtalelser blot helt eller delvist gentager sin procedure, der har fundet sted i et åbent retsmøde.

Landsretten finder dog, at en forsvarer uden forudgående samtykke fra klienten kan udtale sig til pressen i generelle vendinger om sagens fremdrift og lignende spørgsmål, samt når det efter en konkret vurdering findes påtrængende nødvendigt med henblik på at sikre en varetagelse af klientens interesser”

I sagen var problemstillingen udtalelser uden klientsamtykke efter en afgørelse i byretten, hvor representationen er åbenbaret – men hvad med tiden før sagen behandles i retten. Hvis klienten søger at holde sig ude af omtale, kan forsvareren så udtale sig ”om straffesagens fremdrift og lignende spørgsmål” uden at inddrage klienten? Hvad er i øvrigt ”lignende spørgsmål”? Reglen vil skabe usikkerhed, fremme trappestensforsvarer, og det havde nok været bedre, hvis denne særregel ikke var blevet formuleret.

I de norske regler er hensynene afvejet og reglen er:

”8. FORSVARER OG FORHOLDET TIL MEDIA

8.1 Forsvarer skal ikke ta initiativ til medieomtale med mindre klienten ønsker det. Klientens samtykke bør i alminnelighet innhentes før forsvareren uttaler seg om saken, hvis ikke hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg uten forhåndsgodkjenning. Forsvareren skal respektere et ønske fra klienten om ikke å bidra til medieomtale.

8.2 I forbindelse med offentlig omtale av saken skal forsvareren alltid ha klientens interesser for øye.

8.3 Forsvareren skal behandle informasjon fra etterforskningen og sakens dokumenter med forsiktighet, selv om klienten har samtykket til å gi media informasjon om saken. Ved vurderingen av hvilken informasjon som bør gis, kan det blant annet legges vekt på behovet for å korrigere eller balansere informasjon som allerede er offentlig.”

15. Advokatens forhold til retten m.fl.

I Advokatnævnets kendelse af 30. januar 2020 (sagsnr. 2019-2483) var der spørgsmålet om advokat A's optræden overfor fængselspersonalet. Kriminalforsorgen, FB, der var klager, beskrev situationen således:

"Efter domsafsigelsen vælger retten at løslade klient [...]. FB gør opmærksom på, at han SKAL med retur til Vestre Fængsel. Forsvareren advokat A fastholder, at klient [. . .] er løsladt og derfor kan gå frit fra retten. Dette bliver imidlertid forhindret af betjentene på skift, som står i vejen for klienten og forsvareren. FB forklarer igen til [...] og forsvareren, hvordan det hænger sammen. Flere gange bryder forsvareren ind på en mere og mere ophidset og upassende måde og opfordrer på et tidspunkt sin klient til bare at gå, ligesom hun står i vejen for os betjente og forhindrer os i at udføre vores arbejde.

Vi forklarer klient [. . .], at det er bedst for ham, hvis han kommer frivilligt med tilbage til celleafdelingen. Advokat A taler om, at vi ikke har bemyndigelse til at anholde klient {...} hvilket hun får at vide, at vi heller ikke gør, men at klienten stadig er i Kriminalforsorgens varetægt. Derefter følger en længere snak frem og tilbage, hvor forsvareren flere gange fortæller klienten, at han er løsladt og gerne må gå hjem, og at hun gerne vil tage klient [...] med hjem. På vej retur til Vestre Fængsel forklares klient [...] igen, hvordan det hænger sammen, og han var meget ophidset."

Advokat A havde – for forsvarere forståeligt – en noget anden opfattelse og Advokatnævnet afviste sagen med begrundelsen:

"Henset til parternes divergerende opfattelse af, hvad der skete i forlængelse af retsmødet, og da der ikke foreligger en retsbogsudskrift om det passede, vil en stillingtagen til, om advokat A har handlet i strid med god advokatskik, forudsætte en bevisførelse, der ikke er egnet til at finde sted ved Advokatnævnet. Nævnet afviser på den baggrund klagen efter dens beskaffenhed i medfør af § 17, stk. 1, 2. pkt., i bekendtgørelse nr. 20 af 17. januar 2008 om Advokatnævnets og kredsbestyrelsernes virksomhed ved behandling af klager over advokater m.v."

15.1 Respekt for retten

En forsvarer skal udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder. Forsvareren må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter gældende regler.

I Advokatnævnets kendelse af 20. november 2002 (j.nr. 02-0403-02-1542) blev en forsvarer sanktioneret, da han under en nævningesag forårsagede, at nævningeformanden måtte udtræde af sagen på grund af mulig inhabilitet, da forsvareren under nævningesagen havde spist frokost med pågældende.

Respekten for retten strækkes langt, som i Advokatnævnets kendelse af 19. september 2016 (sagsnr. 2016-762), hvor der under en straffesag opstod uenighed mellem forsvaret og retsformanden om retsledelsen og forskellige processuelle spørgsmål. Forsvareren valgte, efter at diverse spørgsmål var blevet drøftet i retslokalet over for retsformand og domsmænd, at sende et klagebrev stilet til retten, men ikke til retsformanden som sådan. Da brevet kom frem til retsformanden, tilkendegav forsvareren, at henvendelsen ikke var sket med henblik på en kendelse, men for at forhindre, at det udviklede sig således, at forsvaret måtte påstå, at retsformanden var inhabil. *"Retsformanden forbeholder sig herefter, hvad der skal ske i anledning af brevet."* Forsvareren sendte ikke kopi til anklageren, hvad der ikke blev taget stilling til af Advokatnævnet, men det kunne man ved en klage godt have "løftet øjenbrynet over". Advokatnævnet når i en 5-2 afgørelse frem til, at brevet er en klage, at forsvareren, når han fremførte sine klagepunkter over retsledelsen, skulle have benyttet de muligheder, retsplejeloven giver adgang til. Det anføres

"at retsplejelovens bestemmelser – hvad enten dette måtte bestå i begæring af kendelse eller indgivelse af en klage – sikrer, at uenighed eller i videste omfang en klage omkring retsledelsen behandles efter regler, der sikrer transparens og videst mulige retssikkerhed for de involverede."

Det forekommer, at retten, der var klager, og/eller retsformanden, der forbeholdt sig reaktion på brevet, måske havde tjent ønsket om *"transparens og videst mulige retssikkerhed"*, bedre ved at behandle spørgsmålet i et retsmøde.

Advokatnævnets kendelse af 22. oktober 2001 (j.nr. 02-0402-01-0341):

Klagen vedrørte indklagedes adfærd i forbindelse med varetagelsen af en straffesag. Indklagede mødte under en længerevarende retssag gentagne gange for sent, trods retsformandens henstillinger. Efter at retsformanden havde gjort indklagede bekendt med, at klage ville blive indgivet, mødte indklagede på ny for sent. Advokatnævnet udtalte bl.a. følgende:

"Da indklagede trods rettens pålæg om rettidigt fremmøde, er mødt for sent til størstedelen af retsmøder i den omhandlende retssag, og da forsinkelserne ikke er uvæsentlige, findes indklagede at have tilsidesat god advokatskik."

Advokatnævnskendelse 10 februar 2006:¹³⁴

Advokat A udeblev fra et berammet retsmøde i en straffesag. Efterfølgende forklarede A dommeren, at hans udeblivelse skyldtes, at han ikke havde accepteret rettens beskikkelse med rejseforbehold. Advokaten undskyldte sig under nævnssagen med, at han havde givet sin klient besked om, at han ikke mødte op. Han medgav, at han burde have givet retten besked.

Nævnet udtalte:

"Nævnet må forkaste advokat [A's] anbringende om at have handlet til berettiget varetagelse af sin klients interesser ved som hendes beskikkede forsvarer at udeblive under domsforhandlingen i en sag, hvor forsvarerbeskikkelse er obligatorisk. Ved som sket at udeblive, endda uden forinden at give retten meddelelse herom, finder nævnet, at advokat [A] groft har handlet i strid med god advokatskik."

En instruks fra klienten kan ikke begrunde tilsidesættelse af pligter over for retten. Det blev fastslået i Retten i X-købings dom af 19. april 2016 (sagsnr. BS 2-1288/2015):

Advokat A var beskikket i en straffesag i landsretten, men udeblev fra hovedforhandlingen efter instruks fra klienten. Ved sin udeblivelse tilsidesatte indklagede sin forpligtelse efter retsplejelovens § 852, stk. 1, til som beskikket forsvarer at være til stede eller repræsenteret under hele hovedforhandlingen.

Indklagedes udeblivelse havde betydning for både hans klient og for landsrettens reaktionsmuligheder. Derved har indklagede ligeledes tilsidesat sin forpligtelse efter retsplejelovens § 739 til at medvirke til behørig fremme af sagen.

Retten fandt, at der ikke i de advokatetiske regler om berettigede hensyn til klienten er holdepunkter for at antage, at indklagede på grundlag af en instruks fra sin klient kan overtræde disse grundlæggende lovbestemmelser om en beskikket forsvarers forpligtelser.

Det burde være åbenbart for enhver, at processen skal være et "samarbejde" på det praktiske plan, og det er formentlig også derfor, at der ikke er mange domstolsafgørelser – det ved advokater.

I Advokatnævnets kendelse af 4. december 2019 (sagsnr. 2019-1813) klagede både byret og landsret over at advokat A som beskikket forsvarer havde tilsidesat god advokatskik ved at beramme en

¹³⁴ Gengivet som 3.2.15 i Lf.Medd. 18/2006 – Elsebeth Rasmussen "Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interessekonflikt – God advokatskik".

nævningesag ved byretten på dage, der var reserveret og senere inddraget til hovedforhandling i en ankesag i Østre Landsret, og ved først på et sent tidspunkt at reagere på dobbeltberømmelsen.¹³⁵

Advokatnævnets afgørelse af 26. marts 2021 (sag 2020-3699)¹³⁶:

Klager, der var dommer i en straffesag, klagede over, at A, der var forsvarsadvokat for tiltalte, havde tilsidesat god advokatskik ved efter domsafsigelsen at spørge, om dommen var skrevet på forhånd. Klager oplyste, at rettens sekretariat i overensstemmelse med sædvanen forud for hovedforhandlingen havde udarbejdet et domskoncept indeholdende bl.a. tiltalen, påstandene og personlige oplysninger. Konceptet blev suppleret efter første retsdag med de i det retsmøde afgivne forklaringer. På tredje retsdag forelå der derfor et domskoncept, der fyldte omkring 35 sider. Efter godt en times votering med domsmændene læste klager domskonklusionen op fra domskonceptet. Da klager herefter forespurgte A, om dommen skulle ankes til landsretten, besvarede hun ikke spørgsmålet, men spurgte, om dommen var skrevet på forhånd. Klager afviste dette i kraftige vendinger, idet hun bekræftede over for A, at der forelå et domskoncept, da sagen – uanset bevisvurderingens udfald – skulle sluttes med en dom, og at dokumentets tykkelse beroede på, at der var overført forklaringer fra første retsdag. A fremkom ikke med en beklagelse af sin udtalelse. Herefter gik A ud af retslokalet for at diskutere spørgsmålet om anke og fortsat varetægtsfængsling med tiltalte. Da A vendte tilbage til retslokalet, beklagede hun fortsat ikke sin udtalelse. Dette er heller ikke sket ved en henvendelse til retten efter, at retten har udsendt dom og retsbøger, herunder retsbogen fra 27. oktober 2020, hvori episoden er beskrevet. Den 18. november 2020 indgav A en klage over klagers adfærd under hovedforhandlingen, herunder hendes habilitet og retsledelse samt udtalelser og den af hende førte retsbog til Den Særlige Klageret.

Nævnets afgørelse og begrundelse:

”Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. En advokat skal varetage sin klients interesser og tale klientens sag. Advokaten skal udføre sit hverv under respekt for retten samt processens og forhandlingens kontradiktoriske princip, og advokaten må ved udførelsen af en sag ikke gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger. Advokatnævnet finder, at [A] er gået videre, end berettigede hensyn til klientvaretagelsen tilsiger, ved ikke at udvise den fornødne respekt over for retten. Nævnet har herved lagt vægt på, at [A’s] ytring, som fremkom efter dommens afsigelse, alene kunne tjene det formål at så tvivl om domsmandsrettens hæderlighed. Advokatnævnet finder på den baggrund, at advokat har tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1.”

I Retten på Frederiksbergs dom af 8. april 2022 (sagsnr. BS.7974/2021) stadfæstede retten, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved at udeblive fra en fristforlængelse, hvor det på forhånd var angivet, at der skulle bruges 2½ time til retsmødet, den 2. januar. Advokat A’s sekretær sendte aftenen før, kl. 21:40 en mail, hvor det blev anført, at advokat A og klienten var indstillet på yderligere varetægtsfængsling uden fremstilling. Der måtte beskikkes ad hoc forsvarer for klienten, der i øvrigt ifølge retsbogen ikke mente, at han og advokat A havde talt om frivillig forlængelse uden møde i retten – en forklaring, som han senere et halvt år efter under klagesagen ændrede i en skriftlig erklæring.

Respekten gælder også i frokostpausen.

Advokatnævnskendelse af 20. november 2002¹³⁷:

Under en længerevarende nævningesag kom det på et retsmøde frem, at nævningernes ordfører havde spist frokost sammen med advokat A, der var beskikket forsvarer for en af de tiltalte under sagen. Som konsekvens heraf udtrådte nævningeordføreren af sagen på grund af mulig inhabilitet. Advokat A bekræftede under klagesagen, som blev indbragt af Advokatnævnet, det passerede og beklagede dybt. Han forklarede, at handlingen udsprang alene af tankeløshed fra hans side, og han havde på ingen måde

¹³⁵ Også medtaget ovenfor under 3.6

¹³⁶ Ven, Mette Green van de: ”Advokatens ytringer – nyere kendelser” Advokaten 04 2021 s.58 f.

¹³⁷ Lf.Medd. 18/2006. 3.2.9 Elsebeth Rasmussen ”Forsvarere, der har problemer med politiet eller andre – Interesseskonflikt – God advokatskik”.

drøftet sagen under frokosten. Nævnet fandt, at advokat A havde tilsidesat god advokatskik ved det passerede.¹³⁸

15.2 Respekt for det kontradiktoriske princip

Man skal som forsvarer respektere processen og det kontradiktoriske princip. En forsvarer bør derfor ikke uden forudgående/samtidig meddelelse til anklagemyndigheden og evt. øvrige forsvarere i sagen rette henvendelse til dommeren, eller forsyne retten med bilag mv., uden samtidig at forsyne øvrige parter med kopi af det fremsendte.¹³⁹

Advokatnævnets sagsnr. 2016-762 om advokaten, der udeblev, (omtalt i forrige afsnit) er også relevant i nærværende sammenhæng.

Nogle forsvarere udleverede på et tidspunkt kun materialesamlinger og lignende processtof til anklageren og retten, men ikke til øvrige forsvarere i samme sag. Denne fremgangsmåde er klart i strid med god advokatskik. Det er afgørende, at advokater har respekt for det kontradiktoriske princip. Selv om de tiltalte og forsvarerne i mange situationer er "på samme side", kan der også være modstridende interesser mellem de tiltalte og deres forsvarere.

Helt overordnet; når der behandles retlige problemer, så skal alle parter have lige muligheder.

I Advokatnævnets kendelse af 3. juli 2020 (sagsnumrene 2019-3416 og 2020-470) var forsvarer, Advokat A1, og bistandsadvokat advokat A2, på kollisionskurs. Forsvareren søgte at få bistandsadvokaten afsat som privatantaget bistandsadvokat, da advokat A1 bl.a. mente, at bistandsadvokaten forfulgte andre mål end de, der var knyttet til hvervet som bistandsadvokat, men det nægtede byretten og landsretten i flere omgange – landsretten bl.a. med begrundelsen:

"Spørgsmålet om advokat [A2's] habilitet er først blevet rejst efter hovedforhandlingens begyndelse, og hun har indtil da virket som bistandsadvokat og fået sagens akter udleveret, hvorfor landsretten lægger til grund, at hun ikke er at anse som forurettet i sagen. Det fremgår af kæresvarskriftet og advokatens indlæg for byretten af 4. september 2019, at hun er opmærksom på sine forpligtelser som bistandsadvokat, og at hun herunder har truffet foranstaltninger for at sikre, at sagens akter opbevares på en måde, så de forurettede ikke har adgang hertil. Der er i sagens oplysninger i øvrigt ikke grundlag for at mistænke hende for i den konkrete sag at have overtrådt retsplejelovens regler for bistandsadvokater. Landsretten finder på denne baggrund, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at advokat [A2] ikke kan fungere som bistandsadvokat i sagen."

Det førte til yderligere, der indirekte fremgår af klagen og afgørelsen: Advokat A2 klagede over, at advokat A1 havde tilsidesat god advokatskik, herunder bl.a. ved at indgive en politianmeldelse mod hende, ved at blande retten ind i den verserende klagesag i Advokatnævnet, ved at undlade at fremsende kopi af processkrifter til Procesbevillingsnævnet og Højesteret, samt ved ikke at sende kopi af klagen til Advokatnævnet, Den Særlige Klageret og Advokatsamfundet.

En undervejs af advokat A1 indgivet politianmeldelse var efter omstændighederne en tilsidesættelse¹⁴⁰, men det her relevante er kontradiktionen, hvor Advokatnævnet anførte:

"En advokat skal respektere processens og forhandlingens kontradiktoriske princip, og advokaten må ikke uden forudgående eller samtidig meddelelse til modparten rette henvendelse

¹³⁸ Afgørelse kunne være andre steder – men det blev her.

¹³⁹ Det ville være at foretrække, at samme regel blev fulgt af politi/anklagemyndighed.

¹⁴⁰ Sådanne tilsidesættelser er ikke specielle for forsvarere, se eksempler: Arrevad, Jakob S. – under medvirken af Katrine W. Gottlieb: "God advokatskik – domssamling", pkt. 21.2.5.

til retten eller andre, der behandler tvister, eller forsyne disse med bilag, notater eller dokumenter.

Det er ubestridt, at advokat [A1] har fremsendt processkrifter til Procesbevillingsnævnet samt kæreskrift til Højesteret uden samtidig at orientere advokat [A2] herom. Det er endvidere ubestridt, advokat [A1] ved indgivelse af klagen til Advokatnævnet ikke har sendt kopi af klagen til advokat [A2].

Advokatnævnet finder, at advokat [A1] herved har tilsidesat god advokatskik, idet nævnet for så vidt angår processkrifterne særligt har lagt vægt på, at disse direkte omhandlede advokat [A2's] person, herunder særligt hendes rolle som bistandsadvokat."

I Advokatnævnets kendelse af 5. maj 2021 (sagsnr. 2020-2603) afgjorde Advokatnævnets flertal på 13 medlemmer:

"[At] det som udgangspunkt udgør en tilsidesættelse af god advokatskik at fremsende en sådan ansøgning til Procesbevillingsnævnet uden at sende genpart eller orientering til modparten. Disse medlemmer lægger særligt vægt på ansøgningens tilknytning til parternes tvist og på modpartens berettigede interesse i at blive orienteret om ansøgningen, således at denne kan indrette sig derefter."

Det må også gælde i straffesager, og det kunne måske foranledige anklagemyndigheden til at orientere forsvaret om tilsvarende eller lignende.

15.3 Henvendelse til vidner

Se også ovenfor om egen efterforskning.

Som udgangspunkt kan en advokat kontakte et vidne forud for en vidneafhøring for at klarlægge, hvad vidnet kan forklare, samt for at sætte vidnet i stand til at forberede sig på vidneafhøringen, jf. AER artikel 50. Denne regel kan ikke overføres på problemstillingen om forsvarerens henvendelse til vidner. Det var ganske simpelt en fejl fra Advokatrådet, da reglen blev indført med generelt indhold, at man ikke havde haft forsvarernes specielle forhold for øje. Som det fremgår nu, er der indført ordene "civil retssag".

For en forsvarer er muligheden for kontakt med vidner særdeles begrænset.¹⁴¹ En forsvarer har mulighed for at anmode politiet om at foretage efterforskning, som politiet ikke selv har fundet det relevant at foretage, men som forsvareren lægger vægt på.

Man kan med føje stille spørgsmålstejn ved, hvorfor kontakt til vidner skal være begrænset i straffesager, hvor forsvareren skal sikre en retfærdig behandling af tiltalte, og hvorfor det i civile sager efter reglerne i AER er tilladt at kontakte vidner.

I den følgende afgørelse Lf.Medd. 40/2008 (j.nr. 02-0406-07-0478) er det afgørende, at henvendelsen indeholder flere led, der også vil være problematiske i den civile retspleje. Advokat A rettede som forsvarer i en straffesag henvendelse til to vidner og lod dem underskrive erklæringer om, at oplysningerne, der lå til grund for sigtelserne mod klienten K, ikke var korrekte.

Nævnet lagde til grund, at A groft havde tilsidesat god advokatskik ved få dage efter, at K var blevet varetægtsfængslet, at have taget kontakt til to vidner, som endnu ikke var blevet afhørt af politiet, og ladet dem underskrive erklæringer, hvis indhold de pågældende havde taget delvist afstand fra, og at A groft havde tilsidesat god advokatskik ved at lade mulige vidner påhøre hinandens forklaringer, inden de blev nedskrevet, og ved at lade vidnerne underskrive tro og love erklæringer udfærdiget af A.

¹⁴¹ Jf. Thomas Rørdam i TfK2004.631 "Forsvarerens aktive deltagelse i efterforskningen. Sagkyndig bistand til forsvareren", nu "Forsvareren" kap. 5.

I Advokatnævnets kendelse af 26. april 2017 (sagsnr. 2016-3074) havde Advokatrådet indklaget advokat A for at have tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1:

”ved som beskikket forsvarer for [X], der i forening med sin ægtefælle [Y], var mistænkt for at have begået vold mod deres to mindreårige plejebørn, under efterforskningen af sagen at have rettet henvendelse til vidnet, [Z], der var børnenes mormor, i et brev af 16. april 2015, idet han i brevet på utilbørlig vis insinuerede, at den indberetning, som vidnet havde foretaget om volden til [kommunen], var opfundet af vidnet, og derved ikke som angivet i indberetningen byggede på en forklaring fra det ene plejebarn, [plejebarn 1], ligesom advokat A under samtidig henvisning til straffelovens 267 (om injurier) og § 163 (om afgivelse af urigtig forklaring til det offentlige) bad om at modtage en erklæring fra vidnet indeholdende en vedkendelse af, at vidnet havde været ophavsmand til indholdet af indberetningen til kommunen, idet han ellers ville anlægge privat straffesag mod vidnet, samt endelig – mod bedre vidende – at have antydnet at være bekendt med, at politiet indenfor 14 dage agtede at indstille efterforskningen i sagen, alt hvorved advokat A gik videre end berettiget hensyn til varetagelsen af sine klienters interesser tilsagde.”

Nævnets afgørelse:

”En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger. Advokaten må ikke foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde. Advokaten skal endvidere udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder, og advokaten må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter de regler, der gælder herom. Advokatnævnet finder, at advokat [A] ved sit brev af 16. april 2015 til [Z] er gået videre, end berettiget varetagelse af sin klients interesser tilsiger. Advokatnævnet har herved lagt vægt på, at henvendelsen til [Z], der var et centralt vidne i sagen, havde et indhold, som Advokatnævnet finder utilbørligt og egnet til at påvirke [Z's] vidneudsagn i sagen og dermed den videre efterforskning af straffesagen.”

Endelig kan Advokatnævnets kendelse af 26. januar 2018 (sagsnr. 2017-909) inddrages.

K havde klaget over, at A havde tilsidesat god advokatskik ved at have rettet henvendelse til og afhørt et vidne, inden Den Uafhængige Politiklagemyndighed (DUP) havde fået kendskab til vidnet V, som var et vigtigt vidne i sagen. A burde i stedet have videregivet V's kontaktoplysninger til DUP og politiet og herefter afventet, at hun blev afhørt af politiklagemyndigheden, inden han kontaktede hende.

A havde til støtte for sin påstand om frifindelse gjort gældende, at det var korrekt, at han på et stadie af sagen ringede til V for at høre, om hun kunne bekræfte dele af J's beskrivelse af politiforretningen, men valget af ordet "afhørt", var J's. Han huskede dog ikke samtalen i detaljer og kunne heller ikke huske, hvornår samtalen havde fundet sted. A henvendelse til V var neutral og havde alene til formål af få afklaret, om hun kunne bekræfte ordvalget omkring "bestikkelse", og en sådan henvendelse var ikke usædvanlig. Advokatnævnet fandt, at advokat A ikke var gået videre end berettiget til varetagelse af sin klients interesser ved at rette henvendelse til V, inden DUP eller politiet havde afhørt hende. Nævnet havde herved lagt vægt på, at det ikke var godtgjort, at A ved henvendelsen til V lagde utilbørligt pres på hende eller på anden vis påvirkede hende forud for en potentiel vidneafhøring.

Advokatnævnet fandt på den baggrund, at advokat A ikke havde tilsidesat god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, og Advokatnævnet frifandt derfor advokat A.

16. Strafbare forhold

Det sker desværre, at forsvarer ”bevæger sig om på den gale side” og bliver sigtet/tiltalt/dømt. Det er sager, der giver anledning til omtale.

Det følgende er eksempler til skræk og advarsel:

16.1 Skyldnersvig under brug af klientkonto for klient under konkurs

TfK2022.70 Ø;

T, der var advokat, blev i 2021 fundet skyldig i skyldnersvig af særlig grov beskaffenhed, jf. straffelovens § 283, stk. 1, nr. 3, jf. § 286, stk. 2, idet han, selv om han var bekendt med, at hans klient K var begæret konkurs, i forening med K fra klientkontoen overførte 2,5 mio. kr. til B med den hensigt at medvirke til at skaffe K en uberettiget vinding på 2,5 mio. kr., hvorved K's kreditorer led et tilsvarende tab eller blev udsat for en væsentlig risiko herfor.

Forholdet var begået i 2011. Byretten fastsatte straffen til fængsel i 1 år og 3 måneder, der blandt andet på grund af den forløbne tid blev gjort betinget. Endvidere blev T frakendt retten til at udøve advokatvirksomhed indtil videre. Landsretten stadfæstede med den ændring, at straffen blev nedsat til betinget fængsel i 1 år, idet landsretten ligeledes lagde vægt på den tid, der var gået og den skete rettighedsfrakendelse.

16.2 Tilbød 100.000 til vidne

Af et RITZAU referat i juni 2023 fremgik bl.a.:

En forsvarer blev fundet skyldig i at have forsøgt at få et offer i en voldtægtssag til at trække anmeldelsen til politiet tilbage. Han tilbød 100.000 kroner. Forsvareren blev idømt 60 dages betinget fængsel, samfundstjeneste i 80 timer og frakendt retten til virke som forsvarer i to år. Tilbuddet faldt i en samtale med en bistandsadvokat for en kvinde, som havde anmeldt, at hun var blevet voldtaget. Det skulle være betaling for, at kvinden trak sin anmeldelse tilbage, og at politiet så opgav sagen.

Advokaten var forsvarer for en direktør, der siden blev tiltalt og dømt for overgreb på fire kvindelige ansatte.

16.3 Viste video af seksuel karakter for vidne

Af U.2023.5020 V fremgik bl.a.:

Sagen drejer sig om en video af seksuel karakter med en mand og en kvinde. I 2019 blev manden sigtet og siden tiltalt for voldtægt af kvinden. Videoen indgik som bevis. I byretten blev manden dømt for voldtægt.

Forsvareren havde imidlertid en mistanke om, at passager i videoen var oversat forkert. Derfor viste han videoen til sin klients ven, som også tidligere havde hjulpet advokaten med at tolke under møder med klienten. Vennen havde desuden vidnet i byretten. Siden blev klienten i 1 frifundet i landsretten.

Ved at vise videoen, der måtte anses som fortrolig, misbrugte advokaten sin stilling og han krænkede også kvindens blufærdighed.

Forsvareren blev 40 dages fængsel betinget, fradømt retten til at beskæftige sig med straffesager i et år, og dømt til at betale 10.000 kroner i godtgørelse til den kvinde, hvis blufærdighed var blevet krænket.

16.4 Frifindelse

I U.2020.3115 V skete der frifindelse for medvirken til overtrædelse af straffelovens § 158, stk. 1, og § 155, da det ikke var bevist, at advokaten havde medvirket til afgivelse af falsk forklaring i retten i sag om ophævelse af beslaglæggelse.

I en noget usædvanlig sag (TfK.2024.216 Ø) blev advokat A frifundet for overtrædelse af straffelovens § 157 ved at have ladet en samarbejdspartner/medarbejder, SM, hjælpe med to beskikkede straffesager og råde over sagsakter. Forsvarergenparten og ekstrakter fra sagerne var fundet i en lejlighed og et sommerhus, som samarbejdspartneren rådede over, og hvor der var adgang for andre.

Østre Landsret udtalte indledningsvis:

Landsretten lægger efter SM's forklaring til grund, at hun henviste et større antal af sine klienter i hendes anpartsselskab til advokat A's advokatselskab¹⁴², hvor tiltalte herefter virkede som forsvarer for de pågældende, og at hun i et vist omfang forberedte sagerne for tiltalte ved at afholde indledende møder og udarbejde notater af faktisk karakter. *Uanset at forsvarerhvervet er et personligt hverv*, finder landsretten, at tiltaltes overladelse af en del af det sagsforberedende arbejde i straffesager vedrørende de af SM henviste klienter til hende ikke i sig selv kan anses som grov eller skødesløs udførelse af hvervet som forsvarer, jf. straffelovens § 157, stk. 1, jf. retsplejelovens § 129.

Spørgsmålet var herefter selve opbevaringen, hvor landsretten anførte:

Det kan lægges til grund, at der på SM's bopæl¹⁴³ blev fundet akter vedrørende klient K's afsluttede straffesag. SM har forklaret, at hun havde taget akterne med hjem for at udarbejde et notat til tiltalte til brug for straffesagen mod K.

5 voterende finder, at tiltalte har udvist en vis skødesløshed med håndteringen af sagsakterne i straffesagen mod K, men at der efter bevisførelsen ikke er fornødent grundlag for at fastslå, at han ved sin håndtering af sagsakterne har udvist en sådan grov forsømmelse eller skødesløshed i hvervet som forsvarer, at han er skyldig i overtrædelse af straffelovens § 157, stk. 1, jf. retsplejelovens § 129. Disse 5 voterende lægger herved vægt på SM's forklaring om, at tiltalte ikke vidste, hvor hun udførte sit arbejde, at tiltalte havde forklaret hende, hvordan dokumenterne i straffesagerne skulle opbevares, og at tiltalte og SM's samarbejde ophørte fra den ene dag til den anden, hvorefter hun tog de ting, der efter hendes opfattelse tilhørte hende, og forlod kontoret. Disse 5 voterende stemte herefter for at frifinde advokat A.

¹⁴² Der i øvrigt bar SM's navn, hvilket hun i byretten blev frifundet for, da det konkret ikke var en overtrædelse af retsplejelovens § 120

¹⁴³ Og i et sommerhus vedrørende en ikke afsluttet sag, hvor Advokat A var beskikket.

E. LITTERATURLISTE

Litteraturlisten indeholder også almene værker om advokatretten, der ikke specielt er rettet mod forsvarer.

Advokatnævnets hjemmeside www.advokatsamfundet.dk og www.Advokatnaevnet.dk.

Advokatrådet (2008) rapport om "Advokater i bestyrelser".

Andersen, Arvid og Søren Halling Overgaard: Advokaters Erstatningsansvar" (4. udgave 2022)

Andersen, Mads Bryde: "Advokatretten" (2005)

Mads Bryde Andersen & Lars Petersen Lindencrone: Advokatretten 2. Udgave (2022)

Andersen, Mads Bryde & Lars Lindencrone Petersen. "Advokatretten" 2 udgave, (2022)

Andersen, Mads Bryde: Anmeldelse af Geir Woxholth God advokatskikk, TfR2019 s. 196.

Arrevad, Jakob S. – under medvirken af Katrine W. Gotlieb: "God advokatskik – domssamling", Jurabog:

https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/domsoversigter/god_advokatskik_domssamling_2019.pdf

Arrevad & Anne-Sophie Svane: Interessekonflikter ved identifikation: Hvornår rammes advokaten af kontorfællers eller partners opdrag? Indlæg Juridisk forening januar 2015.

Arrevad, Jakob S.: "Overvejelser: I hvilket omfang skal forsvarer pligtmæssigt sende opgave- og prisoplysninger?" udsendt med Landsforeningens nyhedsbrev 30. august 2023

Arrevad, Jakob S. og Katrine W. Gottlieb har i 2024 gennemført en EU undersøgelse: "Access to the case file in criminal cases. (a) for the client and here lawyer? or b) for the lawyer on behalf of the client?)"

Bang, Peter, Hans Fogtdal & Peter Schradieck: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Birkegård, Pia; "Advokatfejl og god advokatskik" Advokaten 2/2000 s. 25f.

Birkegård, Pia: "Pligt til at anmelde erstatningskrav til ansvarsforsikring" Advokaten 9/06 s. 46

Birkegård, Pia: "Udmåling af bøder i praksis" Advokaten 9/2007

Bitsch, Henrik: "God Advokatskik" 2. udg. (2002)

Brock, Signe og Jens Peter Fabricius: "Kommet frem" – afbrydelse af forældelse ved påmindelse med almindeligt brev" FM.2012.201

Bøsnings, Sten: Brancheregler og Brancheproses (2001)

Bønsing, Sten: Retfærdig rettergang ved Advokatnævnet; navnlig om selvinkrimineringsforbuddet. Juristen, 1982 7/2000, s. 261-265.

Christensen, Anders og Marie Løvbjerg: "Retten til fortrolighed ved uanmeldt dawn raids". Advokaten 01/2019 s. 40-43.

Christensen, Hanne og Vibeke Tarpgaard: "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 04/2013 s. 34 ff.

Christensen, Hanne: "Når prisoverslag giver anledning til en tvist" Advokaten 06/2015.

Christensen, Hanne; "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 10/2015 – s. 38 ff.

Christensen, Hanne og Holt Nielsen, Cecilie: "Nyeste praksis om interessekonflikter" Advokaten 07/2015 s. 36f.

Christensen, Hanne "Én advokattitel – én faglig standard": Advokaten 06/2017 s. 40-43

Fabricius, Jens Peter og Signe Brock: "Kommet frem" – afbrydelse af forældelse ved påmindelse med almindeligt brev" FM.2012.201

Danske Advokater: www.danskeadvokater.dk: "Interessekonflikter i advokaters bestyrelsesarbejde"

Fisch-Thomsen, Niels, "Advokatens integritet – bevispåvirkning, sandhedsplicht mv.", Indlæg som referent på Nordisk Juristmøde 2008.

Fogtdal, Hans & Peter Schradieck, Peter Bang: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Frølund, Birgitte: "Vi kommer et spadestik dybere" Advokaten 10/2012 s. 17.

Germer, Peter: "Ytringsfrihedens Væsen"

Gottlieb, Katrine W. & Arrevad, Jakob S. " Der er god advokatskik og god forsvarerskik.", Landsforeningen af Forsvarsadvokaters Nyhedsbrev, 9. april 2021.

Gottlieb, Katrine W. og Jakob S. Arrevad har i 2024 gennemført en EU undersøgelse: "Access to the case file in criminal cases. (a) for the client and here lawyer? or b) for the lawyer on behalf of the client?)"

Greve, Vagn, Henning Larsen: Om beskikkelse af forsvarere, TfK.2006.668

Halling Overgaard, Søren og Arvid Andersen: "Advokaters erstatningsansvar" (4. udgave 2022)

Hammerum Camilla, "Forsvarerinhabilitet i sager med flere sigtede", TfK.2015.1165.

Hartwig, Ernst: Proceduren, s. 130f.

Holm, Søren Dragsbæk, "Retten til reduktion i efter uddannelse", advokaten 2/2020 s. 48f.

Holt Nielsen, Cecilie: "Sagsomkostninger ved unødige procesførelse" Advokaten 05/2013 s. 237.

Holt Nielsen, Cecilie og Hanne Christensen: "Nyeste praksis om interessekonflikter" Advokaten 07/2015 s. 36f.

Holst Nielsen, Cecilie: "Procesretlige problemstillinger" Advokaten 1/2016 s. 38.

Holt Nielsen, Cecilie: "Advokaters pligter efter hvidvaskloven" Advokaten 06/2019 s. 42

Hurwitz, Stephan: Den danske strafferetspleje (3. udg.) s. 161 ff.

Høegh, Katja og Christian Lundblad, "Dommere gennemskuer løgnagtige vidner", Advokaten 01/2009.

Indstilling, Norge: "Politiet og forsvarernes forhold til mediene under efterforskning av straffesaker" indstilling til fællesudvalg mellem Advokatforeningen og Rigsadvokaten.

Illum, Carl Christian von Sholten: "Den etiske stedsans" Advokaten 01/14 s. 42.

Jensen, Kim Sommer: Habilitetskravene til kurator U.1997B.205

Jensen, Martin Korp: "Firmaskift og interessekonflikt" Advokaten 02/13 s. 36f.

Jensen, Martin Korp: "Sagen henhører under skifteretten ... eller gør den?" Advokaten 06/2016 s. 38 ff.

Jensen, Martin Korp: "Tillykke – du har fået en opgave!" Advokaten 08/2018 s. 38 f.

Jensen, Martin Korp: "Når en sag er omfattet af retshjælpsforsikring" Advokaten 10/2018 s. 38ff.

Jensen, Martin Korp: "Opdrags- og prisoplysninger" Advokaten 3/2019.

Jensen, Martin Korp: "En klar og entydig opdrags- og prisoplysning" Advokaten 03/2020 s. 48ff:

Jørgensen, Lars Økjær, "Dine vidner – mine vidner" Advokaten 9/2005

Jørgensen, Lars Økjær: "Firmaskift og interessekonflikt" Advokaten 8/2006 s. 40

Jørgensen, Lars Økjær: "Konkursbegæringer og god advokatskik" Advokatbladet 3/1999.

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "De Advokat Etske Regler" (1. udgave 2011)

Jørgensen, Lars Økjær: "E-mail på vildspor" Advokaten 03/2015 s. 36

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "De Advokat Etske Regler" (2. udgave 2017)

Jørgensen, Lars Økjær: "Undtagelser til tavshedspligten" Advokaten 04/2018 s. 36ff.

Jørgensen, Lars Økjær: "Tavshedspligt – ny kendelse" Advokaten 03/2020 s. 46f

Jørgensen, Lars Økjær: "Fuldmægtige – ret og pligt for advokaten" – Advokaten 04/2020 s. 50 ff.

Keldmann, Tina Rebecca: "Når advokaten ytrer sig på Facebook" Advokaten 2017/05 s. 42f.

Kjærholm, Alberte: "Afrekning for kontorhold" Advokaten 04/2014 s. 38

Kjærholm, Alberte: "Afrekning for sekretærtid i erhvervsforhold" Advokaten 03/2016 s. 40f.

Kjølbros, Jon Friderik: "Den Europæiske Menneskeretskonvention – for praktikere" 4. udgave (2017)

Koktvedgaard: Lærebog i strafferetspleje, side 123.

Kruse, Sysette Vinding og Rasmussen, Elsebeth: "Forsvarerne og interessekonflikt" Advokaten 08/2012 s. 12.

Lorentzen, Thomas: "Jeg ser frem til Deres udgydelser" Advokaten 02/14 s. 34

Lavesen, Martin og Lars Økjær Jørgensen: "De Advokat Etske Regler" (1. udgave 2011)

Lavesen Martin, Lars Økjær Jørgensen: "Advokatetik – ret og rammer" (2. udg. 2012).

Lavesen, Martin og Jørgensen, Lars Økjær: "De Advokat Etske Regler" (2. udgave 2017)

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "Advokatetik – ret og rammer" (3. udg. 2022)

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "De Advokat Etske Regler" (3. udgave 2022)

Jørgensen, Lars Økjær og Martin Lavesen: "Mediation – ret & rammer" (3. udgave 2022)

Lavesen Martin og Jørgensen, Lars Økjær: "Advokatetik – ret og rammer" (3. udg. 2022)

Lavesen Martin og Jørgensen, Lars Økjær: "Mediation – ret & rammer" (3. udgave 2022)

Lundblad, Christian: "Hel eller delvis frakendelse af retten til at udøve" U.2007B.228 advokatvirksomhed"

Lundblad, Christian og Katja Høegh, "Dommere gennemskuer løgnagtige vidner", Advokaten 01/2009

Madsen, Lasse Lund i Advokaten 6/2004

Moalem, David & Lars Lindenchrone Petersen: Hvidvaskloven af 2017 med kommentarer (2019)

Mejer-Warnich, Kirstine: "Klage over en boberstyrer" Advokaten 08/2018 side 42 f.

Nørskov-Jensen, Stig: FM 2011.81ff "Offentlig retshjælp ved advokater"

Mavrogenis, Astrid: Fri proces. (2012)

Offersen, René, "Grænser for at påvirke vidner" Advokaten 09/2008

Pedersen, Axel H.: "Indledning til Advokatgerningen" (1962-63)

Pedersen, Jens Hay: Habilitetskrav til voldgiftsdommere, Rettid 2012.

Pedersen, Marianne Højgaard, A. F. Wehner og Henrik Linde: "Nye retningslinier for udmåling af bøder i Advokatnævnet" Advokaten nr. 6/2007, side 44.

Petersen, Astrid Kastberg; "God advokatskik i inkassosager", Advokaten 2/2020 s. 50 ff.

Petersen, Lars Lindencrone & David Moalem: Hvidvaskloven af 2017 med kommentarer (2019)

Petersen, Lars Lindencrone & Mads Bryde Andersen. "Advokatretten" 2 udgave (2022)

Peyron Claes: "Advokatetik, en praxisgenomgang" Svenske Advokatsamfund (2010)

Pihlmann, Kåre i TfK.2002.429,

Pihlmann, Kåre: "Interessekonflikter i straffesager – når ræven vogter gæs" Advokaten 2004.205

Pii, Nicolai: "Når den obligatoriske efteruddannelse mangler" Advokaten 09/12 s. 42.

Pii, Nicolai: "Afsmitning i kædesamarbejde", Advokaten 8/2014 s. 38.

Rammeskov Bang-Pedersen, Ulrik m.fl.: Konkurs (2014), s. 149 f.

Rasmussen, Elsebeth Kruse, og Sysette Vinding: "Forsvarerne og interessekonflikt" Advokaten 08/2012 s. 12.

Rasmussen, Elsebeth: Forsvareres inhabilitet; Lf.Medd. 105/1996, 18/2006 og 64/2012

Rasmussen, Elsebeth: Lf.Medd. 18/2006 (pkt. 3.2.7 og 3.2.11) Lf.Medd. 70/2009.

Ravnkilde, Lise: "Tavshedspligt og konkursramte klienter" Advokaten 10/2012 s. 40ff.

Ravnkilde, Lise "Krav til pris- og ordrebekræftelser" Advokaten nr. 10, 2013 s. 40f.

Ravnkilde, Lise "Krav til pris- og ordrebekræftelser" Advokaten nr. 5, 2014 s. 42f.

Ravnkilde, Lise: Om chancen for at ramme et rimeligt salær – Advokaten 2016/07 s. 42f.

Ravnkilde, Lise: "Tre kendelser om advokatretlige forhold" Advokaten 2017/05 s. 40f.

Ravnkilde, Lise: "Autoriseret fuldmægtigkonsulent?" – Advokaten 06/2018 s. 40f.

Rovsing, Sys, "Når advokaten taler med Vidner", Leder i Advokaten 09/2008

Rekling, Michael, og Stokholm, Jon: "Interessekonflikter" Erhvervsjuridisk Tidsskrift nr. 1, 2006, s. 49 ff.

Rønne, Tine: "Ekspeditionsfejl var ikke en tilsidesættelse af god advokatskik" Advokaten 10/2014 s. 42.

Rønne, Tine: Skærpelse af bødeniveauet ved manglende indsendelse af klientkontoerklæring – advokaten 1/2015 s. 41.

Rønne, Tine: "Bevisbyrden ved klager over tilsidesættelse af god advokatskik" – Advokaten 01/2015 s. 42.

Rørdam, Thomas: "Forsvareren" (2012).

Rørdam, Thomas: "Forsvarerens aktive deltagelse i efterforskningen" TfK2004.631.

Rørdam, Thomas: TfK2004.639.

Rørdam Thomas: Interessekonflikter i forbindelse med udførelse af forsvarerhverv, U.2016B.69.

Schiøler, Camilla: "Højesteret cementerer advokaters tavshedspligt" Advokaten 01/2016 Schradieck, Peter, Peter Bang & Hans Fogtdal: Hvidvaskloven med kommentarer (2020)

Simonsen, Camilla: "Frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed" Advokaten 10/2017 s. 38f.

Skovsen, Lene; "Klientfiskeri eller lovlig markedsføring", Advokaten 7/2004 s. 40

Stagetorn, Merethe: "Forsvarerne bryder grænser", Lov&Ret 1998/2.

Stokholm, Jon: Anmeldelse Mads Bryde Andersen: Advokatretten, Juristen 2006 nr. 4 s. 151

Stokholm, Jon og Rekling, Michael, "Interessekonflikter" Erhvervsjuridisk Tidsskrift nr. 1, 2006, s. 49 ff.

Stokholm, Jon, Elisabeth Mejnertz og Jørgen Logart i 2015 udsendt "Nye retningslinjer for udmåling af bøder", Advokaten 01/2015 s. 40

Suhr, Sussie Sandra: "Pligt til tavshed eller oplysning", Advokaten 10/2012 s. 36 ff.

Tarpgaard, Vibeke og Christensen, Hanne: "God advokatskik i inkassosager" Advokaten 04/2013 s. 34 ff.

Tarpgaard, Vibeke: "Advokatens forpligtelse over for forbrugere", Advokaten 09/2014 s. 38.

Tarpgaard, Vibeke: "Advokatetik under domstolsprøvelse" Advokaten 02/2016 s. 38f.

Tarpgaard, Vibeke: "Ekspeditionsfejl begået af advokatens ansatte" Advokaten 10/2016 s. 36 ff.

Tarpgaard, Vibeke: "3 nye domme fra Højesteret om god advokatskik" Advokaten 01/2018 s. 38ff.

Toftegaard, Gorm, Thomas Elholm og Martin Niels Jacobsen: Kommenterede straffelov speciel del, 11 udgave.

Tufte-Kistensen, Johan: "Advokaters interessekonflikter som følge af identifikation" Festskrift til Mads Bryde Andersens 2018 s. 271 ff.

Ven, Mette Green van de: Udmåling af bøder i Advokatnævnet, Advokaten 02/2021 s. 54 f.

Ven, Mette Green van de: "Nyt fra Advokatnævnet" – Advokatbladet 03/2024 side 56f.

Windahl, Charlotte Bruun: "Mægling og mediation i klagesager – en status" Advokaten 08/2016 s. 39.

Windahl, Charlotte Bruun: "Udlevering af sagsakter og tilbageholdsret" Advokaten 08/2017 s. 34.

Windahl, Charlotte Bruun: "Svar på henvendelser fra Advokatnævnets sekretariat" Advokaten 07/2019 s. 39 f.

Woxholth, Geir: God advokatskikk, 2018, Gyldendal Norge

Østergård, Tine: "Ransagning i advokatfirmaer" Advokaten 05/2018 s. 26-27

Østergård, Tine: "Stil spørgsmålstegn ved retskendelser" Advokaten 05/2018 s. 28-30

F. BILAG 1

DE ADVOKATETISKE REGLER

(Vil blive anvendt af Advokatrådet fra 1. september 2022)

Kapitel 1 - De advokatetiske reglers anvendelse og status

Artikel 1. De advokatetiske regler gælder for alle advokater. For advokater ansat i virksomheder og organisationer gælder reglerne med de nødvendige tilpasninger.

Artikel 2. Reglerne afspejler Advokatnævnets og domstolenes praksis. På områder, der er uafklaret i praksis, udtrykker de Advokatrådets opfattelse af, hvad der er god advokatskik. De finder anvendelse ved advokaters udøvelse af virksomhed under brug af advokattitlen i Danmark og ved danske advokaters udøvelse af sådan virksomhed i udlandet.

Stk. 2. For advokaters grænseoverskridende virksomhed inden for EU gælder tillige den Code of Conduct for European Lawyers, som CCBE har vedtaget.

Kapitel 2 - Advokatens stilling og forpligtelser

Artikel 3. Advokaten indtager i et retssamfund en særlig stilling.

Stk. 2. Advokatens opgave er at fremme retfærdighed og modvirke uret.

Stk. 3. Advokaten skal aktivt varetage og forsvare sin klients rettigheder og friheder samt være klientens rådgiver.

Stk. 4. Advokaten skal i medfør af retsplejelovens § 126, under udøvelse af advokatvirksomhed udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik.

Stk. 5. Advokaten skal ved sin repræsentation af klienten iagttage fortrolighed samt bevare sin uafhængighed og integritet, herunder i forhold til staten.

Stk. 6. Advokaten har juridiske og etiske forpligtelser over for klienten.

Stk. 7. Advokaten skal også under udførelsen af sine pligter for klienten udvise den nødvendige respekt over for personer og myndigheder, som advokaten har kontakt med på klientens vegne.

Kapitel 3 - Modtagelse af sager

Artikel 4. En advokat må alene påtage sig en sag for en klient efter direkte anmodning fra klienten, fra en anden advokat på klientens vegne eller efter anmodning fra en offentlig myndighed eller andet kompetent organ.

Stk. 2. En advokat må ikke uopfordret foretage handlinger, der har til formål eller er egnede til at påvirke en forbrugers valg af advokat i en konkret sag.

Stk. 3. Advokaten må ikke gennem markedsføringstiltag i Kriminalforsorgens institutioner, institutioner for ungdomskriminelle, asylcentre og lignende søge at påvirke de indsatte eller beboernes valg af advokat.

Artikel 5. En advokat må ikke påtage sig en sag, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence, medmindre advokaten efter aftale med klienten sikrer sig tilstrækkelig kvalificeret bistand til at udføre sagen.

Artikel 6. En advokat må ikke påtage sig en sag, hvis den ikke kan behandles tilstrækkelig hurtigt.

Stk. 2. Ved påtagelse af en sag med offentlig beskikkelse skal advokaten sikre sig, at advokatens forhold ikke er til hinder for, at sagen kan behandles ved retten eller anden myndighed tilstrækkelig hurtigt.

Kapitel 4 - Interessekonflikter

Artikel 7. Ved modtagelsen af enhver ny sag skal advokaten i rimeligt omfang sikre sig mod, at der kan opstå tvivl om advokatens iagttagelse af bestemmelserne om interessekonflikter. Advokaten skal løbende vurdere risikoen for interessekonflikter, hvis ændrede forhold gør det relevant.

Artikel 8. En advokat må ikke bistå en klient i situationer, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår.

Stk. 2. Situationer som nævnt i stk. 1 foreligger bl.a., når:

- 1) En advokat bistår klienter i samme sag, hvis klienterne har modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter.
- 2) En advokat bistår en part efter tidligere at have bistået modparten i samme sag.
- 3) En advokat på samme tid bistår klienter i flere sager, der har forbindelse med hinanden, hvis der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.
- 4) En advokat har en nær familiemæssig eller ikke ubetydelig økonomisk, erhvervsmæssig eller anden forbindelse til en part, som i sagen har modstridende interesser med klienten.
- 5) En advokat har sådanne forretningsmæssige eller andre forbindelser til eller aftaler med klienten, at der er risiko for, at advokaten ikke kan give klienten rådgivning uafhængigt af uvedkommende interesser.
- 6) En advokat, som for parterne har medvirket til stiftelse eller berigtigelse af et retsforhold, efterfølgende bistår en af parterne vedrørende samme retsforhold, hvis bistanden har eller kan have betydning for den anden part.
- 7) En advokat skal varetage indbyrdes uforenelige hensyn til flere klienter.

Stk. 3. Situationer som nævnt i stk. 1 kan bl.a. foreligge, når:

- 1) En advokat bistår en klient i en sag, hvis han uden at repræsentere modparten i den konkrete sag har et fast klientforhold til denne. Ved vurderingen af om et klientforhold er fast, tages der bl.a. hensyn til, om klienten hidtil har søgt advokatens bistand regelmæssigt i forhold til klientens behov for bistand, og om klienten forventes at fortsætte hermed.
- 2) En advokat medvirker for flere parter til stiftelse af eller berigtigelse af et retsforhold, hvorom der er enighed mellem parterne.
- 3) En advokat bistår en klient i en sag efter tidligere at have bistået en klient i en anden sag, når sagerne har forbindelse med hinanden, og der er risiko for, at fortrolige oplysninger, som advokaten har modtaget i en af sagerne, kan have betydning i en anden af sagerne.

Artikel 9. En advokat må ikke virke som voldgiftsdommer, medlem af klagenævn o. lign., mæglingmand eller mediator for flere parter, hvis advokaten tidligere som partsrepræsentant har bistået nogen af parterne i forhold, der har forbindelse med sagen. En advokat må ikke efter at have virket som dommer, voldgiftsdommer, medlem af klagenævn o. lign., mæglingmand eller mediator bistå nogen af parterne som partsrepræsentant om forhold, der har forbindelse med sagen.

Artikel 10. Når advokater udøver advokatvirksomhed i et fællesskab, i et advokatselskab, jf. retsplejelovens § 124, eller i kontorfællesskab gælder reglerne i artikel 8 og 9 for fællesskabet, advokatselskabet og kontorfællesskabet og i det indbyrdes forhold mellem dets deltagere, herunder ansatte advokater.

Stk. 2. Tilsvarende gælder reglerne i artikel 8 og 9 for andre samarbejder, samvirker og fællesskaber mellem advokater eller advokatfirmaer, såfremt de i forhold til tredjemand fremtræder som et fællesskab eller advokatfirma.

Stk. 3. Reglerne i artikel 8, 9, 10, stk. 1 og 2, samt artikel 11-13 anvendes på samme måde for en advokat, der optræder som selvstændig underleverandør for en anden advokat i dennes virke for en klient og i den forbindelse modtager fortrolige oplysninger om klienten.

Artikel 11. Fra det tidspunkt, en advokat indgår aftale om at skifte job fra et advokatfirma til et andet, må hverken advokaten selv eller advokaterne i det nye firma bistå en klient i en sag, hvis advokaten som led i sin hidtidige ansættelse har bistået en anden part i samme sag. Dette gælder kun, hvis parterne har modstridende interesser af ikke uvæsentlig karakter, og hvis advokaten har modtaget fortrolige oplysninger, som kan have betydning i sagen.

Stk. 2. Jobskiftet forhindrer ikke, at andre advokater i det hidtidige firma fortsat kan varetage sagen for den part, advokaten har bistået.

Stk. 3. Hvis advokatens nye firma indgår i et kontorfællesskab eller andet samarbejde, som vil være omfattet af reglen i artikel 10, stk. 2, gælder stk. 1 også for advokater beskæftiget i de advokatfirmaer, som deltager i fællesskabet eller samarbejdet.

Artikel 12. Et samtykke fra parter, som er involveret i den mulige interessekonflikt, til advokatens bistand vil i tilfælde omfattet af artikel 8, stk. 2, artikel 9 og artikel 10 som udgangspunkt ikke påvirke bedømmelsen af, om der foreligger en interessekonflikt. I tilfælde omfattet af artikel 8, stk. 3, vil advokaten kunne påtage sig sagen, hvis der er indhentet et samtykke hertil fra alle involverede parter.

Stk. 2. Er de medvirkende advokater fra forskellige advokatfirmaer, som indgår i det samme samarbejde, samvirke eller fællesskab som omfattet af artikel 10, stk. 2, vil et samtykke fra de involverede parter kunne påvirke bedømmelsen af, om der foreligger en interessekonflikt, medmindre advokatfirmaerne har adgang til hinandens sagsoplysninger.

Artikel 13. Når der i henhold til disse regler foreligger en interessekonflikt eller en nærliggende risiko herfor, skal advokaten udtræde af den eller de konkrete sager i forhold til alle involverede klienter. Det gælder dog ikke artikel 8, stk. 2, nr. 7, hvor udtræden efter en konkret vurdering kan begrænses til den ene eller til nogle af klienterne.

Stk. 2. Hvis advokaten i tilfælde omfattet af artikel 8, stk. 2, nr. 1 og 3, og artikel 8, stk. 3, nr. 2, kun har modtaget væsentlige oplysninger fra nogle af klienterne, kan advokatens udtræden begrænses til de øvrige klienter.

Stk. 3. Advokatens udtræden skal ske straks. Dog skal advokaten foretage det, der er nødvendigt for, at klienten ikke lider retstab.

Artikel 14. Advokatfirmaer og andre samarbejder omfattet af artikel 10, stk. 1 og 2, skal udarbejde skriftlige retningslinjer for håndtering af interessekonflikter. Dette gælder ikke enkeltmandsvirksomheder uden ansatte eller advokatselskaber, hvor kun én advokat udøver virksomhed. Retningslinjerne skal være egnede til at undgå interessekonflikter, til at opfange og identificere opståede konflikter på det tidligst mulige tidspunkt og indeholde en beskrivelse af fremgangsmåden, når en konflikt er identificeret.

Stk. 2. Retningslinjerne skal efter anmodning fremsendes til Advokatrådet.

Kapitel 5 - Fortrolighed

Artikel 15. Fortrolighed er en betingelse for advokatens virke og en grundlæggende pligt og ret, som skal respekteres ikke kun i det enkelte individs, men også i retssamfundets interesse.

Artikel 16. Tavshedspligten gælder uden tidsbegrænsning og gælder også, efter at sagen for klienten er afsluttet.

Stk. 2. Tavshedspligten gælder alle oplysninger, som advokaten har modtaget under sit virke for klienten. Dog kan en forsvarsadvokat udtale sig til pressen i generelle vendinger om straffesagens fremdrift og lignende spørgsmål.

Stk. 3. Tavshedspligten gælder, uanset hvilken sag advokaten varetager for klienten.

Artikel 17. En advokat kan dele fortrolige oplysninger med advokater og andre, der er beskæftiget i samme advokatfirma som advokaten, hvis det åbenbart er i klientens interesse.

Stk. 2. En advokat skal indhente klientens samtykke til deling af fortrolige oplysninger med eksterne personer, herunder advokater.

Artikel 18. Tavshedspligten forhindrer ikke advokaten i at videregive oplysninger i følgende tilfælde:

1) Klienten har på oplyst grundlag givet samtykke til, at konkrete oplysninger kan videregives, medmindre andet er bestemt i lovgivningen eller i pålæg i henhold til lovgivningen.

2) Advokaten er retligt forpligtet til at videregive oplysningerne.

3) Videregivelse sker i berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv.

Artikel 19. Advokaten skal sikre, at advokatens autoriserede fuldmægtige, partnere, jf. retsplejelovens § 124 c, stk. 1, nr. 2, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatfirmaet, gøres bekendt med, at de pågældende har samme tavshedspligt som advokaten, uanset om de er advokater eller ej.

Artikel 20. Når advokater udøver advokatvirksomhed i et fællesskab, i et advokatselskab, jf. retsplejelovens § 124, eller i kontorfællesskab gælder reglerne i artikel 15-19 for fællesskabet, advokatselskabet og kontorfællesskabet og i det indbyrdes forhold mellem dets deltagere, herunder ansatte advokater.

Stk. 2. Tilsvarende gælder reglerne i artikel 15-19 for andre samarbejder, samvirker og fællesskaber mellem advokater eller advokatfirmaer, såfremt de i forhold til tredjemand fremtræder som et fællesskab eller advokatfirma.

Kapitel 6 - Almene oplysningspligter

Artikel 21. Advokaten skal af egen drift oplyse klienten om følgende:

- 1) Advokatens navn, adresse, herunder juridisk adresse samt andre kontaktoplysninger, herunder telefonnummer og eventuel e-mailadresse.
- 2) Navnet på den virksomhed, hvorfra advokaten udøver sin virksomhed, formen på virksomheden og CVR-nummeret.
- 3) At advokaten er beskikket af Civilstyrelsen i Danmark, idet EU-advokater dog i stedet skal oplyse, at advokaten er registreret hos Advokatsamfundet.
- 4) At advokaten er en del af Advokatsamfundet.
- 5) At advokaten har tegnet ansvarsforsikring og stillet garanti efter de regler, som Advokatsamfundet har fastsat, og at ansvarsforsikringen dækker al advokatvirksomhed, uanset hvor advokatvirksomheden udøves.
- 6) Navn og eventuelt adresse på forsikringsselskabet og garantistilleren.
- 7) Hvorvidt advokaten anvender aftaleklausuler om lovvalg eller værneting, og om almindelige forretningsbetingelser, hvis sådanne anvendes.

Artikel 22. Advokaten skal på en klar og entydig måde af egen drift oplyse sin klient om eksisterende muligheder for offentlig eller forsikringsdækket retshjælp. Skal advokatens honorar udredes foreløbigt eller endeligt af det offentlige eller af et forsikringsselskab, skal advokaten, når han påtager sig sagen, orientere sin klient om principperne for fastsættelse af honoraret og om de mulige konsekvenser for klienten.

Artikel 23. Advokaten skal oplyse om de forhold, der er nævnt i artikel 21, på en klar og entydig måde, men advokaten kan selv bestemme, hvordan det sker, herunder om oplysningerne skal meddeles klienten direkte eller gøres let tilgængelige for klienten på advokatens virksomhedsadresse, ad elektronisk vej eller lignende.

Stk. 2. Oplysningerne i artikel 21 og 22 skal gives eller gøres tilgængelige i forbindelse med indgåelsen af en skriftlig aftale om ydelse af bistand. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.

Artikel 24. Hvis advokaten samarbejder med andre om ydelse af bistand, skal advokaten efter anmodning fra klienten oplyse om de foranstaltninger, som advokaten har truffet for at undgå eventuelle interessekonflikter.

Artikel 25. Advokaten skal efter anmodning fra klienten oplyse, at advokaten er omfattet af Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærsystem og af reglerne om god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, samt oplyse om eksistensen af de advokatetiske regler.

Stk. 2. Advokaten skal efter anmodning fra klienten oplyse klienten om de regler, der særligt gælder for udøvelse af advokaterhvervet, og hvordan klienten får adgang til reglerne, f.eks. ved at henvise til www.advokatsamfundet.dk.

Artikel 26. Advokater, som uden for deres advokatvirksomhed i erhvervmæssigt øjemed driver anden virksomhed, der af kunderne kan forveksles med advokatvirksomhed, skal af egen drift oplyse kunderne om, at virksomheden ikke driver advokatvirksomhed og dermed ikke er omfattet af reglerne for advokatvirksomhed, og at virksomheden ikke er underlagt Advokatrådets tilsyn.

Kapitel 7 - Opdrags- og prisoplysninger i erhvervsforhold

Artikel 27. Når klienten handler inden for sit erhverv, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, medmindre dette allerede fremgår af sammenhængen.

Hvis advokaten på forhånd har fastsat et bestemt honorar, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde oplyse om honorarets størrelse. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne i 1. og 2. punktum gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.

Stk. 2. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten på klientens anmodning enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag. Advokaten skal desuden oplyse om de med bistanden forbundne omkostninger.

Artikel 28. Afgiver advokaten et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres, hvis det samlede honorar forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget.

Artikel 29. Indgås der aftale om yderligere bistand i sagen, finder artikel 27 og 28 tilsvarende anvendelse på sådan aftale.

Kapitel 8 - Opdrags- og prisoplysninger i forbrugerforhold

Artikel 30. Når klienten er forbruger, skal advokaten i forbindelse med indgåelsen af aftalen om bistand af egen drift og på klar og entydig måde skriftligt og direkte til klienten oplyse klienten om de vigtigste elementer i den påregnede bistand, om fastsættelsen af honoraret jf. artikel 32, og om de omkostninger, der vil være forbundet med bistanden.

Artikel 31. Hvis advokaten ikke har en hjemmeside jf. artikel 36, skal advokaten yderligere oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens salær.

Artikel 32. Hvis bistanden ydes til et fast honorar, skal dette oplyses. Hvis det ikke er muligt på forhånd at beregne honorarets størrelse, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå honoraret vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag. Beløb skal oplyses inklusive moms.

Artikel 33. Afgiver advokaten et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres skriftligt, hvis det samlede honorar forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget. Advokaten skal af egen drift orientere klienten direkte herom på en klar og entydig måde.

Artikel 34. Indgås der aftale om yderligere bistand i sagen, finder artikel 30-33 tilsvarende anvendelse på sådan en aftale.

Artikel 35. Indgås aftalen mellem advokaten og klienten uden for advokatens faste forretningssted eller som en aftale om fjernsalg, skal advokaten opfylde oplysningsforpligtelserne i forbrugeraftalelovens § 8. Hvis advokaten indgår aftaler om bistand via internettet eller på netbaserede markedspladser, skal advokaten give oplysning om sin mailadresse og linke til den europæiske platform for online tvistbilæggelse (OTB-platformen).

Artikel 36. Hvis advokaten har en hjemmeside eller anvender forretningsbetingelser, skal advokaten her oplyse Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af adfærdsklager og tvister vedrørende advokatens honorar.

Artikel 37. Hvis en advokat afviser en forbrugerklients klage over advokatens honorar, skal advokaten skriftligt, direkte og af egen drift orientere klienten om Advokatnævnets fysiske adresse og hjemmesideadresse, samt om Advokatnævnets kompetence til behandling af tvister vedrørende advokatens salær.

Artikel 38. I de tilfælde, der er nævnt i artikel 67, skal advokaten på forespørgsel skriftligt orientere klienten om det, advokaten har oplyst til myndigheden.

Kapitel 9 - Sagens udførelse

Artikel 39. En advokat skal være uafhængig under udøvelse af sin virksomhed.

Artikel 40. Advokaten skal i passende omfang holde klienten underrettet om sagens forløb.

Artikel 41. En advokat må ikke ved udførelse af en sag gå videre, end berettigede hensyn til varetagelse af klientens interesser tilsiger.

Stk. 2. Advokaten må ikke foretage unødige retsskridt eller søge klientens interesser fremmet på utilbørlig måde.

Artikel 42. En advokat må ikke modvirke tilkaldelse af en anden advokat og bør efter omstændighederne opfordre modparten til at søge advokat.

Artikel 43. En advokat må ikke i en konkret sag henvende sig direkte til nogen, som i sagen er repræsenteret af anden advokat, uden dennes samtykke. Det gælder dog ikke, hvis henvendelsen sker til berettiget varetagelse af en klients eller egne interesser, eller vedkommende anden advokat trods påmindelse ikke foretager, hvad han efter god advokatskik har pligt til. Advokaten skal i alle tilfælde samtidig eller uden ugrundet ophold underrette den anden advokat om enhver sådan henvendelse.

Artikel 44. En advokat må ikke optage eller medvirke til optagelse af telefonsamtaler eller andre kommunikationer på lydbånd eller lignende, uden at den anden part eller de andre deltagere har samtykket i optagelsen.

Kapitel 10 - Særligt om advokaters skatterådgivning

Artikel 45. Advokaters rådgivning skal i videst mulig udstrækning ske på baggrund af den fornødne information om de faktiske forhold. I tilfælde af, at rådgivning ydes på generel basis uden orientering om de faktiske forhold og uden præcis viden om den påtænkte anvendelse af rådgivningen, skal advokaten udvise særlig opmærksomhed. Der skal også udvises særlig opmærksomhed, hvis rådgivningen involverer brug af såkaldte skattelylande.

Artikel 46. Enhver rådgivning bør forudsætte, at samtlige relevante informationer vil kunne fremlægges for de relevante myndigheder. Rådgivningen må ikke basere sig på, at et forhold ikke opdages.

Artikel 47. Hvis der er rimelig anledning til tvivl om den skatteretlige vurdering, og den ikke afklares, bør rådgivningen indeholde en bemærkning om dette. Afhængig af det konkrete opdrag og den konkrete klients forhold kan der være behov for at foretage en nærmere vurdering af risikoen for, at myndighederne anfægter den skatteretlige vurdering.

Kapitel 11 - Særligt om advokaters procesførelse

Artikel 48. Advokaten skal udføre sit hverv under respekt for retten og andre myndigheder.

Stk. 2. Advokaten må ikke forhindre, at sagen behandles og afgøres efter de regler, der gælder herom.

Artikel 49. Advokaten skal respektere processens og forhandlingens kontradiktoriske princip. Advokaten må ikke uden forudgående eller samtidig meddelelse til modparten rette henvendelse om sagen til dommeren eller andre, der behandler tvister, eller forsyne disse med bilag, notater eller dokumenter.

Stk. 2. Advokaten skal senest samtidig forsyne modparten med kopi af det således fremsendte.

Artikel 50. En advokat, der repræsenterer en part i en civil retssag, kan kontakte et vidne forud for vidneafhøringen for at klarlægge, hvad vidnet kan forklare og for at sætte vidnet i stand til at forberede sig på vidneafhøringen.

Stk. 2. En advokats dialog med et vidne skal altid ske på en måde, der er egnet til at understøtte, at vidnet så korrekt som muligt bidrager til sagens oplysning. En advokat skal i forbindelse med enhver henvendelse til et vidne forud for vidneafhøringen sikre, at vidnet er bekendt med, at vidnet ikke har pligt til at udtale sig til advokaten.

Stk. 3. En advokat skal orientere modpartens advokat om den kontakt, advokaten agter at tage til eller har haft med et vidne, som modparten har indkaldt eller meddelt at ville indkalde som vidne under sagen, eller som i øvrigt har en særlig relation til modparten. Orientering kan undlades, hvis advokaten har ført vidnet i en forudgående instans, hvis vidnet er ansat hos den part, advokaten repræsenterer, eller

hvis parten har en anden særlig tilknytning til vidnet. Det forhold, at et vidne føres af modparten, påvirker ikke i sig selv advokatens adgang til at kontakte vidnet.

Artikel 51. Har en part forud for eller under en verserende retssag, voldgift eller anden tvisteløsning tilbudt forlig, må modpartens advokat ikke over for den afgørende instans fremlægge eller på anden måde oplyse om forligsforslaget uden samtykke fra modparten.

Stk. 2. Denne bestemmelse er ikke til hinder for, at advokaten fremlægger og oplyser om forligsforslag fra egen klient.

Kapitel 12 - Særligt om advokatundersøgelser

Artikel 52. En advokat, der udfører en advokatundersøgelse, må ikke medvirke til, at undersøgelsen fremtræder på en måde, som er i strid med de faktiske forhold.

Artikel 53. En advokat, der udfører en advokatundersøgelse, skal sikre de personer, der inddrages i undersøgelsen, relevant mulighed for at varetage deres interesser.

Stk. 2. Advokaten skal i forbindelse med den første reelle kontakt til de personer, der inddrages i en advokatundersøgelse, oplyse om undersøgelsens rammer og hovedelementer, herunder om advokatens og de pågældendes egne roller i undersøgelsen.

Kapitel 13 - Vederlag

Artikel 54. En advokat må ikke kræve højere honorar for sit arbejde, end hvad der kan anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2. Det samme gælder for acntonhonorar.

Stk. 2. Advokaten skal arbejde for en løsning på klientens sag for de lavest mulige omkostninger under hensyn til klientens ønsker og instrukser.

Artikel 55. Honoraret, herunder et aftalt honorar, fastsættes efter et skøn under hensyn bl.a. til sagens betydning og værdi for klienten, sagens udfald, arten og omfanget af det arbejde, advokaten har udført, og det ansvar, der er forbundet med sagen.

Artikel 56. Er der foretaget en selvstændig sagsbehandling af andre i virksomheden end advokater og advokatfuldmægtige, kan dette arbejde kræves særskilt honoreret.

Stk. 2. I erhvervsforhold kan det herudover aftales, at sædvanligt sekretærarbejde honoreres særskilt.

Artikel 57. En advokat må ikke indgå aftale med klienter eller andre om, at advokatens honorar skal fastsættes på en måde, som kan påvirke advokatens uafhængighed under udførelse af hvervet. Dette gælder også ved honorering i form af kapitalandele o. lign.

Artikel 58. En advokat kan aftale med en klient, at advokaten for et på forhånd aftalt fast honorar skal bistå klienten i en fremtidig periode efter klientens løbende anvisninger og inden for rammerne af aftalen. Det aftalte honorar skal på aftaletidspunktet samlet set fremstå rimeligt, og klientens opsigelsesfrist må ikke være længere end tre måneder. Det kan indgå i aftalen, at honoraret skal betales forud for, at bistanden ydes.

Artikel 59. Klienten skal have oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig.

Artikel 60. Afregning skal foretages uden unødigt ophold. Afregningen skal indeholde den efter forholdene fornødne beskrivelse af det arbejde, som kræves honoreret.

Artikel 61. Advokaten må foretage modregning, når advokaten har faktureret klienten, medmindre der foreligger særlige forhold, der gør, at modregning vil være urimelig.

Artikel 62. Provision, rabatter og lignende modtaget fra tredjemand i forbindelse med behandlingen af klientens sag skal ubetinget godskrives klienten.

Artikel 63. En advokat, der har til hensigt at viderefakturere omkostninger til køb af varer eller tjenesteydelser forbundet med klientens sag, skal indhente klientens forudgående godkendelse af udgiften.

Artikel 64. Advokaten må ikke kræve et depositum, der overstiger, hvad der ved et forsigtigt skøn må antages at være et rimeligt honorar.

Stk. 2. Reglerne om betroede midler finder anvendelse på deposita.

Artikel 65. En advokat må ikke indgå aftale om deling af sit honorar med nogen, der ikke er

advokat. En advokat må dog betale honorar, provision eller andet vederlag til overdrageren af et advokatfirma.

Artikel 66. En advokat må ikke kræve eller modtage honorar, provision eller andet vederlag for at henvise eller anbefale en klient. Tilsvarende må en advokat ikke betale honorar, provision eller andet vederlag for henvisning af en klient.

Artikel 67. Når advokatens salær fastsættes af retten eller anden offentlig myndighed, skal advokatens oplysninger til myndigheden til brug for fastsættelsen af salæret være tilstrækkelige og egnede til, at myndigheden kan fastsætte salæret i henhold til de retningslinjer, der gælder herfor.

Kapitel 14 - Sagens ophør

Artikel 68. En advokat kan afvise at påtage sig en sag og kan udtræde af en verserende sag, medmindre advokaten er lovgivningsmæssigt forpligtet til at varetage sagen.

Stk. 2. Advokaten må ikke ophøre med at udføre en sag på en sådan måde og under sådanne omstændigheder, at klienten hindres i rettidigt og uden skadevirkning at søge anden juridisk bistand.

Artikel 69. Såfremt advokatens udtræden af sagen i henhold til artikel 13 skyldes en interessekonflikt, som er opstået udelukkende eller i hovedsagen som følge af advokatens forhold, må advokaten ikke opkræve honorar for den del af arbejdet med sagen, som tillige skal udføres af den advokat, som overtager sagen. I det omfang et sådant honorar er indbetalt af klienten, skal advokaten tilbagebetale dette.

Artikel 70. Efter afslutning af en sag skal sagens akter, herunder elektroniske data, opbevares i en passende periode, som kan fastsættes generelt efter sagstype med fornødent hensyn til konkrete forhold.

Kapitel 15 - Andre forhold

Artikel 71. I forbindelse med korrespondance og markedsføring skal ordet ”advokat” indgå i advokatfirmaets navn eller i en tilføjelse dertil.

Artikel 72. Advokatfirmaets navn og andre forretningskendetegn, derunder logo, må ikke være egnet til at give indtryk af, at advokatvirksomheden udøves af andre end dem, der efter retsplejelovens § 124, jf. § 124 c, kan være medejere af et advokatfirma.

Artikel 73. Det påhviler advokater, der beskæftiger autoriserede advokatfuldmægtige, at sikre, at fuldmægtigen får en forsvarlig praktisk uddannelse med henblik på erhvervelse af advokatbeskikkelse, herunder indsigt i og forståelse for de advokatetiske reglers betydning.

Stk. 2. Principalen og andre advokater, der er ansvarlige for det arbejde, der udføres, skal sikre, at autoriserede advokatfuldmægtige handler i overensstemmelse med disse regler.

Vedtaget på Advokatrådets møde 16. juni 2022

G. BILAG 2

RETNINGSLINJER FOR FORSVARERE I NORGE

Retningslinjene for forsvarere er en utdypning av regler for god advokatskikk. Retningslinjene forutsettes lagt til grunn i forsvareroppdrag som medlemmer av Advokatforeningen har.

Retningslinjene for forsvarere ble opprinnelig vedtatt av representantskapet 19. november 1999. Retningslinjene ble sist endret ved representantskapets vedtak av 23. mai 2019.

1. Grundleggende prinsipper

1.1 Det er i samfunnets, rettsstatens og den mistenktes felles interesse at den mistenktes rett til rettferdig rettergang sikres, og at enhver mistenkts menneskerettigheter ivaretas, fra etterforskningen starter, til rettskraftig avgjørelse foreligger.

1.2 Forsvareren har som sin overordnede oppgave å arbeide aktivt for å sikre at klientens rettigheter effektivt ivaretas på ethvert trinn av saken. Forsvareren skal særlig bidra til å sikre klientens rett til ikke å inkriminere seg selv. Forsvareren skal påse at klienten ikke utsettes for utilbørlig press til å gi en forklaring eller på annen måte opplyse saken mot sin vilje.

1.3 Forsvareren skal påse at klienten under straffeforfølgningen behandles med respekt, og at han eller hun ikke utsettes for tortur eller umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

1.4 Forsvareren skal arbeide lojalt etter det mandat klienten gir, men kan på eget initiativ utvise slik aktivitet som er nødvendig av hensyn til et effektivt forsvar.

2. Fritt forsvarervalg

2.1 Klienten har rett til å velge hvem som skal være hans eller hennes forsvarer (fritt forsvarervalg). Andre enn faste forsvarere avgjør selv om de vil påta seg oppdraget.

2.2 Dersom forsvarervalget vil føre til vesentlig forsinket berammelse, bør forsvareren drøfte konsekvensene av dette med klienten.

3. Etablering av forsvareroppdraget

3.1 Andre enn faste forsvarere må ikke påta seg forsvareroppdrag uten etter anmodning direkte fra klienten eller vergen, fra politiet i medhold av straffeprosessloven § 98, fra en annen advokat på en klients vegne, fra retten, eller fra andre med skriftlig fullmakt fra klienten.

3.2 En forsvarer skal ikke på eget initiativ kontakte noen for å få forsvareroppdrag, og skal ikke ta initiativ til overtakelse av forsvareroppdrag fra annen forsvarer.

3.3 En advokat må ikke påta seg forsvareroppdrag hvis det kan oppstå interessestrid i samme sak, eller forskjellige saker med advokatens andre klienter eller overfor til fornærmede. Det samme gjelder nåværende klienter til annen advokat ved samme kontor. Samtykke fra klient skal ikke tillegges vekt i vurderingen av om advokaten kan påta seg forsvareroppdraget. Reglene i dette punkt kommer til anvendelse uavhengig av domstolens praksis i forsvareroppnevninger etter straffeprosessloven. Advokaten skal vurdere mulige habilitetsproblemer, jfr. straffeprosessloven § 106. En advokat bør være varsom med å påta seg forsvareroppdrag hvis det er mulig at han kan bli ført som vitne i saken.

3.4 Forsvareren skal ikke yte noen form for vederlag til en mistenkt for å få eller beholde forsvareroppdrag.

3.5 Gaver, lån eller andre verdioverføringer til egen klient, direkte eller indirekte, er ikke tillatt. Forbudet gjelder ikke for bevertning som fortæres under klientmøter eller i forbindelse med rettsmøter og avhør.

3.6 Dersom klienten tidligere har vært representert ved en annen forsvarer, skal den nye forsvareren straks underrette den tidligere forsvareren om forsvarerskiftet, med mindre underretningen følger av ny oppnevning fra retten. Ved forespørsel skal tidligere forsvarer straks gjøre dokumentene tilgjengelig for den nye forsvareren, med mindre disse kan innhentes hos politiet. Dersom den tidligere forsvareren er oppnevnt av retten, skal dokumentene først gjøres tilgjengelig når ny oppnevning foreligger.

3.7 Forsvareren skal gjøre klienten kjent med retten til å få oppnevnt forsvarer for det offentlige regning, og plikter å søke slik oppnevning dersom klienten ønsker det.

3.8 Forsvareroppgavet er personlig. Forsvareren kan, i den grad det er forsvarlig, la seg bistå av autorisert fullmektig eller annen advokat ved samme kontor. Det samme kan gjøres for å sikre nødvendig opplæring og utviklingsmuligheter, dersom klienten uttrykkelig samtykker og det påses at oppdraget blir forsvarlig utført.

3.9 Den personlige kontakten med klienten kan også ivaretas av andre personer ved forsvarerens kontor.

4. Forsvarers rettigheter og pligter

4.1 Et effektivt forsvar forutsetter detaljert kjennskap til grunnlaget myndighetene baserer anklagen på.

4.2 Forsvareren plikter særlig å undersøke om det er tilstrekkelig grunnlag for pågrepelse, varetekt eller andre tvangsinngrep og på klientens vegne imøtegå slike begjæringer og tiltak.

4.3 Forsvareren skal, så langt det er mulig, holde seg løpende orientert om politiets etterforskning, og vurdere om klientens interesser blir tilstrekkelig ivarettatt. Forsvareren skal også holde klienten underrettet om sakens gang og fortløpende ivareta klientens rett til dokumentinnsyn.

4.4 Forsvareren bør bare godta dokumentinnsyn med pålegg om taushetsplikt overfor klienten i henhold til straffeprosessloven § 242 dersom klienten gir et informert samtykke.

4.5 Forsvareren skal snarest mulig samtale med sin klient for å få hans eller hennes syn på saken, og starte arbeidet med å forberede forsvaret av vedkommende. Forsvareren skal gi klienten råd om det vil være i hans eller hennes interesse å forklare seg for politiet, og om forsvareren i så fall skal være tilstede under avhørene. Dette gjelder også underveis i avhør. Forsvareren skal også forberede vedkommende til avhøret.

4.6 Dersom det er i klientens interesse, skal forsvareren selv begjære etterforskningskritt, herunder nye vitneavhør og sakkyndige undersøkelser. Forsvareren bør i nødvendig utstrekning selv foreta undersøkelser som kan tale til fordel for klienten. Dersom klienten ikke selv har innsyn i sakens dokumenter, har forsvareren en særlig plikt til å sikre at dennes rett til slik gjendrivelse ivaretas.

4.7 Forsvareren har adgang til å henvende seg til enhver som kan bidra til sakens opplysning, uavhengig av om vedkommende er avhørt av politiet eller oppgitt som påtalemyndighetens vitne. Ved kontakt med medsiktede eller fornærmede, som er representert av advokat, skal advokaten underrettes før vedkommende kontaktes.

4.8 Dersom forsvareren under etterforskningen blir kjent med opplysninger som kan skade klienten, har forsvareren ikke plikt til å legge disse frem for påtalemyndigheten, retten eller andre. Uten klientens samtykke har forsvareren heller ikke adgang til dette.

4.9 Ved kontakt med vitner skal forsvareren opptre hensynsfullt og unngå utilbørlig påvirkning.

4.10 Ved kontakt med barn under 18 år må det utvises særlig varsomhet. Fortrinnsvis bør også vergen kontaktes.

5. Forsvars oppgaver i forbindelse med pågrepelse og varetekt

5.1 Ved pågrepelse eller lignende tvangsinngrep skal forsvareren straks undersøke grunnlaget for inngrepet og kreve inngrepet avsluttet dersom forsvareren vurderer at det ikke er tilstrekkelig begrunnet.

5.2 Forsvareren skal begjære innsyn i sakens dokumenter, og fremme de begjæringer som er påkrevet, herunder vurdere å bestride eventuelle klausuleringspåbud.

5.3 Forsvarer skal snarest mulig ha samtale med klienten med sikte på å imøtegå grunnlaget som er anført for varetekt.

5.4 Forsvarer skal vurdere om den pågrepne har behov for legetilsyn, og ved behov anmode påtalemyndigheten om å sørge for slikt tilsyn.

5.5 Er den pågrepne mindreårig skal forsvarer påse at klientens verge underrettes.

5.6 Forsvarer bør påse at klienten i minst mulig grad undergis isolasjon.

6. Forsvarers oppgaver i forbindelse med avhør

6.1 Før avhør gjelder punkt 5 tilsvarende så langt det passer. Når klienten ikke har innsyn i sakens dokumenter, skal forsvareren drøfte med klienten om det er tilrådelig å avgi forklaring.

6.2 Forsvarer bør så langt det er mulig delta i avhør. Dersom forsvareren ikke på forhånd har fått innsyn i sakens dokumenter, bør forsvareren ikke bistå i avhør. I en slik situasjon, bør forsvareren også råde siktede til ikke å forklare seg.

6.3 Der forsvarer bistår klienten i avhør, kan forsvarer delta aktivt. Forsvareren kan blant annet stille spørsmål, be om klargjøring, og rådgi klienten. Forsvareren skal gripe inn i avhøret dersom dette gjennomføres på en måte som strider mot lov eller klientens menneskerettigheter. Forsvareren kan også kreve protokollert sine kommentarer til avhøret. Forsvarer skal påse at avhøret ikke skjer på en måte som legger press på klienten, eller som leder forklaringen i en bestemt retning.

7. Forsvarers oppgaver i forbindelse med rettssaker

7.1 Forsvareren skal alltid møte grundig forberedt i retten, både med hensyn til sakens faktiske sider og rettsspørsmålene. Forsvareren skal herunder forberede beviltilbud, spørsmål til klient, vitner og sakkyndige, samt prosedyre. Forsvareren bør også tilstrebe å forberede sin klient på de spørsmål som kan påregnes fra de andre aktørene i retten.

7.2 Forsvareren skal vise respekt for domstolen og aktørene, og med frimodighet og selvstendighet ivareta klientens interesser. Forsvareren skal påse at forhandlingene blir ledet objektivt og i samsvar med kontradiktoriske prinsipper.

7.3 Forsvarerens redegjørelse for rettsspørsmål skal være redelig.

8. Forsvarer og forholdet til media

8.1 Forsvarer skal ikke ta initiativ til medieomtale med mindre klienten ønsker det. Klientens samtykke bør i alminnelighet innhentes før forsvareren uttaler seg om saken, hvis ikke hensynet til klienten nødvendiggjør at forsvareren uttaler seg uten forhåndsgodkjenning. Forsvareren skal respektere et ønske fra klienten om ikke å bidra til medieomtale.

8.2 I forbindelse med offentlig omtale av saken skal forsvareren alltid ha klientens interesser for øye.

8.3 Forsvareren skal behandle informasjon fra etterforskningen og sakens dokumenter med forsiktighet, selv om klienten har samtykket til å gi media informasjon om saken. Ved vurderingen av hvilken informasjon som bør gis, kan det blant annet legges vekt på behovet for å korrigere eller balansere informasjon som allerede er offentlig.

9. Avalutning av oppdraget

9.1 Forsvareren har plikt til å fullføre oppdraget for klienten med mindre klienten ønsker at forsvareren skal fratre, eller det oppstår en situasjon som gjør at forsvareren ikke finner å kunne ivareta oppdraget på en forsvarlig måte. Privat antatte forsvarere har også rett til å fratre dersom klienten ønsker å endre oppdragsvilkårene. Det samme gjelder offentlig oppnevnte forsvarere dersom bostedsforbeholdet ikke oppheves.

9.2 Dersom klienten erkjenner skyld bare overfor forsvareren, kan han eller hun frasi seg oppdraget hvis dette kan skje uten å skade klientens interesser.

9.3 Dersom forsvareren unntaksvis trekker seg fra oppdraget uten etter klientens ønske, må forsvarerens fratreden skje på en slik måte at det ikke er til skade for klienten.

9.4 Forsvarere plikter å fratre dersom klienten ønsker det, med mindre retten pålegger forsvareren å fortsette oppdraget.

ISBN 978-87-971815-3-9